

S. A. R. le prince MAX de SAXE

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS SEXTUS

I. — E. W. BROOKS.

THE HYMNS OF SEVERUS AND OTHERS IN THE SYRIAC
VERSION OF PAUL OF EDESSA AS REVISED BY JAMES
OF EDESSA, fasc. 1.

II. — G. BAYAN.

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN DE TER ISRAËL (II. *Mois
de Horî*).

III. — S. GRÉBAUT.

LES TROIS DERNIERS TRAITÉS DU LIVRE DES MYSTÈRES
DU CIEL ET DE LA TERRE.

IV. — L. LEROY ET S. GRÉBAUT.

L'HISTOIRE DES CONCILES DE SÉVÈRE IBN AL MO-
QAFFA'.

V. — E. DE STOOP.

VIE D'ALEXANDRE L'ACÉMÈTE.

PARIS

FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS

LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

ALLEMAGNE ET AUTRICHE-HONGRIE

B. HERDER, A FRIBOURG-EN-BRISGAU

1911

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

Avec le concours de S. A. R. le prince MAX DE SAXE

II

MOIS DE HORI

AVERTISSEMENT

Dans l'édition de ce mois de Hori, le second de l'année arménienne, nous avons suivi les principes qui nous avaient guidés dans l'édition du mois de Navasard.

Nous avons reproduit tout d'abord le texte du fameux manuscrit de la Bibliothèque Nationale de Paris, fonds arménien n° 180, fol. 30 *verso* au fol. 57 *recto*, et nous donnons en note les variantes que présentent sur ce texte l'édition officielle de Constantinople de 1834¹.

Un certain nombre de récits se trouvent uniquement dans le texte de l'édition de 1834, soit que ces récits soient totalement nouveaux soit qu'ils représentent des rédactions différentes. Dans l'un et l'autre cas, nous avons, comme dans le fascicule précédent, ajouté ces additions ou ces rédactions différentes en les renfermant entre deux crochets gras [ ], précédés de la lettre B. Le manuscrit n° 180 reste toujours désigné par la lettre A.

S. A. R. le Prince Max de Saxe a bien voulu relire toutes nos épreuves et nous présenter certaines corrections que nous nous sommes empressés d'accepter. Dans certains cas il a ajouté des notes que nous reproduisons en les faisant suivre des lettres M. de S. Nous nous faisons un devoir de lui présenter nos sincères remerciements.

Dr G. BAYAN.

Paris, le 23 juin 1910.

---

1. Յայտնուորքը, ըստ կարգի ընտրեբարգոյն օրինակի Յայտնուորայ Տէր Իւրայէլի : Կոստանդնուպօլիս 1834. L'exemplaire dont nous nous sommes servis pour le mois de Hori est celui des RR. PP. Bollandistes. Il nous avait déjà été fort obligeamment communiqué pour notre édition du mois de Navasard.

---

* Հոսի Ա եւ Սեպտեմբերի Ժ : Վկայարանութիւն երկց բերց կուսանայն Մինդորա,
Միարդորա եւ Նիճփորա :

* A fol. 30
v° b.

Այս երանելի սրբուհի երեք կուսանքս բորք էին հարապառք, ի ժամանակս Մաքսի-
ծիանոսի անօրէն արքային . եւ բնակէին ձերձ ի ջերմուկոն Քիւթիայ : Եւ ճատեցան
5 ի ձեռս Փրուտոնի իշխանի կողմանցն այնոցիկ, եւ ամեալ առաջի իւր հարցանէր : Եւ
սուրբ կուսանքն որպէս ի ծիողէ բերանոյ խոստովանեցան համարձակութեամբ զանունն
Քրիստոսի Աստուծոյ ձերոյ :

Եւ հրամայեաց իշխանն նախ զՄինդորա հարկանել ուժգին եւ հաստ բորք զարունան
ջարդել : Եւ ի տանջանս արթնելով աւանդեաց զհոգին իւր :

10 Եւ եղին զմարմինն առաջի երկուց բերցն եւ սպառնալեօք պատուէր տալ նոցա
ուրանալ զՔրիստոս : Իսկ երանելիքն՝ բարոճ թշնամանօք անարգեցին զանօրէն

1 Վկայարանութիւն] Վկայութիւն B || 3 երանելի om. B — բորք] բարք B || 4 բնակէին]
երկու ձեղին ձերձ ի ջերմուկոն Պիթիխի add. B || 5 Փրուտոնի] Փրուտանոսի B || 6 զա-
նունն] Տեառն add. B || 11 երանելիքն] երանելի կանայքն add. B.

* 1er HORI, 40 Septembre.

* A fol. 30
v° b.

Martyre des trois sœurs vierges Ménodore, Métrodore et Nymphodore.

Ces trois bienheureuses et saintes vierges étaient sœurs; elles vivaient aux jours de Maximien l'empereur impie, elles habitaient près des thermes de Pythie. On les livra entre les mains de Fronton, président de ces contrées, qui les ayant fait venir en sa présence les interrogea. Les vierges saintes, comme d'une seule bouche, confessèrent avec hardiesse le nom de notre Dieu, le Christ.

Le président ordonna de frapper cruellement d'abord Ménodore et de lui briser les jambes à coups de gros bâtons. Elle rendit son âme en priant, pendant les tortures.

On exposa le corps devant les deux sœurs et le président les engagea avec menaces à renier le Christ. Mais les bienheureuses méprisèrent, avec force

իշխանն. և նորա բարկացեալ՝ հրամայեաց զՄիտրոպոլիս հրակել, և ստեղծեալ և բոր ջարդել զպարսն : և աչնպէս աբսթելով աւանկաց զհոյին իւր առ Աստուած :

և սպա ճատոցին առաջն զԿիմիոպոլիս, և նա ևս ժառառաբազուն խոստովանեցաւ զճշմարտութիւն հաստոցն Քրիստոսի : և ի կախարանին բերեցին զկողմն կրկաթի բերջօր : և հարցանելին եթէ. * Գառննս յերկրպագութիւն աստուածոցն : և նա ի տանջանն ասէր. Կեանք իմ Քրիստոս է, և մեռանելն՝ շահ : Արթեմ առ Աստուած զի դառայց և ևս զհետ կրկայ բերցն իմոց, և կրեւեցայց առաջն Քրիստոսի և ի մխարին սբախտացուք յախտանս : և ջարդեցին և սիրա ոլորսն : և առժամայն աւանկաց զհոյին իւր առ Աստուած :

և ի հուր ընկեցին զմարմինն նոցա. յանկարծակի եղն որոտմունք և կայծակունք և ևկն անձրեւ աստով և անկիղկն մնաց մարմինք սրբուհեացն : և կեալ հուրն ալբեաց զՓրուտուն իշխանն և զպահլճան և սպա շիջաւ :

և ոմանք բրխտոնեայք առին զմարմինս սրբոցն և թաղեցին պատուով. և տօնեցին զվշատակս նոցա Սեպտեմբերի ժ :

2 զպարսն] և կրկաթի կօր զիշխանի զամենայն անգամ նորա *adda* B || 4 զճշմարտութիւն հաստոցն] զճշմարտ հաւատն B || 5 գառնան] գառնայ յերկրպագութիւն B || 7 զհեա] զկնի B || 8 յախտանս] յախտան B || 10 և ի հուր ընկեցին] և ևս ի հուր ընկեալ B — եղեն] եղև B || 11 մնաց] մնացին B — և կեալ ... շիջաւ *om.* B || 13 և ոմանք բրխտոնեայք առին] զնշխար սրբոց կառանայն և թաղեցին պատուով ձերձ ջերկայ ջարդն, և բազում բժշկութիւն կատարեն ձինչև ցպսօր, և տօնեցին զվշատակս նոցա՝ Հաւի Կ և Սեպտեմբերի ժ *add.* B.

insultes, l'impie président, qui, irrité, ordonna de brûler Métrodore et de lui briser les jambes à coups de gros bâtons. Elle rendit ainsi son âme à Dieu en priant.

On mit ensuite en présence du président, Nymphodore; elle aussi confessa plus glorieusement encore la vérité de la foi du Christ. On lui déchira, sur la potence, les côtes avec des ongles de fer. Et on lui demanda : * Reviens-tu à l'adoration des dieux? Elle répondit parmi les tortures : *Pour moi la vie, c'est le Christ; et la mort m'est un gain*¹. Je prie Dieu de pouvoir suivre, moi aussi, mes deux sœurs et de paraître devant le Christ afin que nous puissions nous réjouir ensemble éternellement. On lui brisa aussi les jambes. Elle rendit aussitôt son âme à Dieu.

On jeta leur corps au feu; mais il se fit tout à coup des tonnerres et des foudres, une forte pluie se mit à tomber, et les corps des saintes restèrent sans brûler. Le feu s'étendit et brûla le président Fronton et les bourreaux et s'éteignit ensuite.

Quelques chrétiens enlevèrent les corps des saintes et les inhumèrent avec honneur. Ils fêtèrent leur mémoire le 10 Septembre.

1. Phil., I, 21.

* A fol. 31
1re a.

5

10

Յայտձ աւար տօն է սրբուհւոյն Բասիլեայ :

Սրբուհի եւ կոյս վկայն Քրիստոսի Բասիլեա ինն ամաց էր ի նիկոմիդիա քաղաքին, եւ առջին Աղեքսանդրի գատաւորին խոտովանեցաւ զՔրիստոս եւ նորվեաց զկուռան :

Եւ ապտակեցին զերեսն եւ գան հարին մերկ զանձն եւ թողին զնա, եւ չոչժ մատալ էր հասական : Եւ երթեալ ի վերայ՝ բարձր վիժի աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց * Ա fol. 31
5 զհոգին իւր ի ձեռս հրեշտակաց : r° b.

[ԵՅ * Երկրպագութիւն սրտուական Փաշտին Քրիստոսի եւ վերտօն տօն Աստու- * B
ծածկին : p. 133 b.

Բարերանեալ եւ ամենասրբուհի Աստուածածին՝ յամենայն սպրաջ սեռիցս երկրա- 10 ձին, ըստ գուշակելոյ կանոնս քո բանին թէ : Երանիցեն ինձ ալզ մարդկալին : Օրհնեալ եւ ամենասրբուհի աստուածածին Մարիամ . երկին վեհագոյն՝ աթոռ Աստուծոյ, չորում Աստուած արքայութեամբ խրով բաղմեցաւ : Հաստատութիւն հոգևոր եւ տաճար արբութեան Աստուծոյ, չորում անանջրպեա Աստուած բնակեցաւ :

Արեւելք իմանալէ՝ ուստի արեգական արգարութեան ծագեցաւ : Լոյս եւ սեղի սպա-

1 Բասիլեայ] Բասիլիսայ B || 2 Բասիլեա om. B — նիկոմիդիա] նիկոմիդեայ B || 3 Աղեկանդրի] Աղեքսանդրեայ B || 4 գան հարին] գանեցին B || 6 հրեշտակաց] սրտ- կելով ի Քրիստոս, add. B.

En ce jour, fête de sainte Basilissa.

La sainte et vierge martyre du Christ Basilissa avait neuf ans, lorsqu'en la ville de Nicomédie, en présence du juge Alexandre, elle confessa le Christ et anathématisa les idoles.

On la souffleta sur la figure, on lui flagella le corps à nu et on la laissa en liberté, car elle était d'un âge très tendre. Elle se rendit * sur un rocher * A fol. 31
élevé, pria Dieu et rendit son âme entre les mains des anges. r° b.

[ԵՅ * Adoration du précieux Arbre [croix] du Christ et de nouveau fête de la mère de Dieu. * B
p. 133 b.

Tu es louée, très sainte mère de Dieu, de tous les peuples et générations nés de la terre, selon la prédiction anticipée de ta parole : *Les générations des hommes m'appelleront bienheureuse* ¹. Tu es glorifiée, très sainte mère de Dieu, Marie, ciel sublime, trône de Dieu, où s'est assis Dieu dans son royaume. Firmament spirituel et temple sacré de Dieu, où Dieu, sans en être séparé, habita.

Orient mystique, d'où s'est levé le soleil de la justice. Lumière et lieu

1. Luc, 1, 48.

ներջ լուսոյն ճշմարտի, որով սկզբնական թանճրամած խաւարն հարածեցաւ : Լուսին
լրացեալ՝ լուսնկալոյ լուսոյն ի Հօրէ, որով զիշեր կոտորաշտութեանն բարձեալ լուծաւ :
* Եղևն վափկութեան՝ որով վաստակ ծանրութեան մեղացն բարձաւ : Կրալտա
անխառտմ հոբեւոր եւ ամենատունկ՝ չորոյ ի միջև կենաց ծառն անկեցաւ : Ծառ կենաց
բարբերք՝ ուստի պատուին կենդանարար կիցեցաւ :

Երկին բարձրագոյն՝ չորմէ արդարութիւն մեզ երեւեցաւ : Երկիր բեղմնաւոր՝ չորմէ
ճշմարտութիւն եւ հաց վերարուսաւ : Ամպ լուսաւոր՝ չորում Տէր նստեալ ի թանճրու-
թիւն մարմնոյ մեզ երեւեցաւ : Տապան նորագութեան համածեալ վրկէլոցս՝ որով
աշխարհական հեղեղն ցածեաւ : Խուզ արբահամեան նիւթաւոր՝ չորում Երբորդու-
թիւնն հովանացաւ : Ծառ անսերմն ծեղկ կենդանեոջ՝ չորում բարձոյ մահու մարդկան
գառն պողպարեցեցաւ :

Սանդուխը երկնի հաւասար՝ չորում Տէր հաստատեալ, էլք մարդկան լերկինս՝ եւ
էջք լերկիր հրեշտակացն միջնորդեցաւ : Ազխար խորհրդով չլրացեալ՝ չորմէ խաչատ-
խարիւ եւ կրկնակի գառն մեզ ձեաւ :

d'habitation de la vraie lumière, par laquelle fut chassée l'obscurité primitive, intense. Lune pleine, réceptacle de cette lumière qui provient du Père [c'est-à-dire du Christ] par laquelle fut anéantie et dissoute la nuit de l'idolâtrie.

* Éden de délices, par lequel fut supprimée la fatigue du poids des péchés. Paradis immortel et spirituel, rempli de toutes sortes de plantes, au milieu duquel fut planté l'arbre de la vie. Arbre de vie fertile d'où fut cueilli le fruit vivifiant.

Ciel plus élevé, d'où nous est apparue la justice. Terre féconde, d'où a poussé la vérité et le pain. Nuage lumineux sur lequel nous est apparu assis¹ le Seigneur, revêtu d'un corps matériel. Arche de régénération qui nous a engendrés, nous tous qui avons été sauvés, et par laquelle le torrent du déluge universel a décré². Tente d'Abraham matérielle que la Trinité a couverte de son ombre³. Arbre sans semence qui a enfanté Celui qui est vivant et qui a produit comme fruit l'agneau qui enleva la mort des hommes.

Échelle élevée jusqu'au ciel, sur laquelle le Seigneur s'est appuyé et qui a servi d'intermédiaire pour la montée des hommes au ciel et pour la descente des anges sur la terre⁴. Brebis enceinte par un mystère d'où nous est né le double agneau tacheté, marqué de diverses couleurs⁵.

1. Isaïe, xix, 1. — 2. Gen., vii, 1. — 3. Gen., xviii, 10. — 4. Gen., xxviii, 12. — 5. Gen., xxx, 32. C'est un genre de poésie dont les premiers versets sont rimés. M. de S.

* Յայժմ աւար նահատակեցաւ սուրբն Վարդապետաց :

* B
p. 134 b.

Սա էր ձրայնակեաց, եւ սու ի չումննէ հաւատացելոյ որ վախճանեցաւ՝ զգրատուական եւ զկենդանարար արիւնն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ հեղաւ ի տիգախոց կողէն նորա, չորժամ խաչեցաւ ի Պոնտացոյ Պիղատոսէ, եւ ի բահանա-
5 յապետիցն ի չէննալէ եւ ի Կապափայ :

Զորմէ աւի թէ էր մին անուն Յակորոս որ մերձ պատահեալ խաչին եւ տեսեալ զհրաշան, էաւ ի պահեստ զտուր արիւնն ի հեղուին, եւ ունելով զզմեաց անօթով զնոյն թագուցեալ աւ ինքն : Ի վախճանելն իւրում եթող զնա երկու անապատաւոր մարդկան, եւ ըստ ազգս ազգս եկեալ մի ի միոյ փոփոխելով անկաւ չաք մին երկիւղած
10 եւ կրօնաւոր որ Վարդապափա կոչէր, որով բազում բժշկութիւնս եւ սքանչելիս առնէր . եւ չազգս այնպիսի սքանչելեացն ի զիշերի նենգութեամբ սպանին զնա անհաւատքն : Իսկ զանձն կենաց՝ պատուական արիւնն՝ մնաց ի զզմեաց անօթն չորում էր, աւ Մարտիրոս աշակերտ սրբոյն, եւ բազում զօրութիւնս կատարէր :

* En ce jour fut martyrisé saint Barypsaba.

* B
p. 134 b.

Il était ermite, et avait reçu d'un fidèle qui était décédé, le précieux et vivifiant sang de notre Seigneur Jésus-Christ, qui coula de son côté percé par la lance, lorsqu'il fut crucifié par Ponce-Pilate et par les grands prêtres Anne et Caïphe.

On dit à ce sujet qu'il y eut un certain Jacques qui, se trouvant près de la croix et témoin des miracles, recueillit, pour le conserver, du saint sang lorsqu'il coula. Il le conserva dans un récipient de courge et le tint caché près de lui. A sa mort il le laissa à deux ermites du désert, puis, transmis, de l'un à l'autre, de génération en génération, il échut à un homme pieux et moine qui s'appelait Barypsaba. Ce sang opéra nombre de guérisons et de prodiges ; et c'est à cause de ces prodiges qu'une nuit les infidèles le tuèrent traitreusement. Mais le trésor de la vie, le précieux sang, resta dans le récipient de courge dans lequel il se trouvait, auprès de Martyros, le disciple du saint, et accomplit beaucoup de prodiges.

* B
p. 135 a.

* Յայտն աւար վկայութիւն Յովհաննէս բահանայի նոր վկայի :

Երանելի նահատակ Գրիստոսի էր ի բաղարէն չեղապօլեաց՝ որ այժմ Չճշկաճաղ կոչի : Որդի բարեպաշտ ծնողաց, հեղ, խաղաղարար, համբերող, աղօթաւեր, և խնամածու որբոց և արեաց . ընդ որ նախանձեալ ալցոց երիցանց հարածէին զնա զբազում ժամանակս : Եւ նա նեղեալ ի բաղարէն՝ հրամանաւ ալցաղի իշխանին հիմնեաց եկեղեցի վաչտակերտ արտաքոյ պարսպին, ի տեղին որ կոչի Կարծիր Սորոսի, և կատարեաց զայն մեծ և վաչերուչ շինուածովք :

Չոր տեսալ թշնամեաց նորա առաւել ևս զչարեցան, և երթեալ չարախօս եղին զնմանէ առաջի իշխանին : Եւ նա արբեալ գորով ի զինեոյ յաւար յաչնմիկ՝ հրաման ետ զօրաց իւրոց և երթեալ քակեցին զեկեղեցին, և ի մի վաչր ժողովեալ զնիւթս շինուածոյն բորբոքեցին հրով : Եւ զերանելի երէցն կապեցին յտից և ի ձեռաց և արկին ի հուրն . ուր աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ սմանք ի զենտօրաց հատեալ զաջ նորա բերին ի զիշերի առ իշխանն, և որպէս ճրագ վառէին մատուեր նորա : Եւ յաչտի արար Աստուած զանձեղութիւն արդարոյն՝ զի լոյս պաղծառ ծագեցաւ չերկնից ի վերաց մարմնոց սրբոյն, և տեսին ամենայն բրիտանեալք և ալպաղիբք, և անէճս կարգաչին թշնամեաց նորա :

* B
p. 135 a.

* En ce jour, martyr du prêtre Jean, le nouveau martyr.

Ce bienheureux martyr du Christ était de la ville de Hiérapolis, appelée actuellement Tchémekkatzak. Fils de parents pieux, il était doux, pacifique, patient, aimant la prière et zélé pour les orphelins et les veuves, ce dont d'autres prêtres devinrent jaloux et le persécutèrent pendant longtemps. Se trouvant mal à l'aise dans la ville, il érigea, avec la permission du gouverneur infidèle, une église, construite en bois, hors des murs de la ville, à l'endroit dit l'Esclave Rouge, et l'acheva en une grande et belle construction.

Ce que voyant, ses ennemis en furent plus outrés et se rendant auprès du gouverneur, ils le calomnièrent. Ce dernier se trouvant, ce jour-là, grisé par le vin, ordonna à ses soldats d'aller démolir l'église; ils amassèrent dans un endroit tout le matériel de l'édifice et y mirent le feu. Ils lièrent ensuite le bienheureux prêtre par les pieds et les mains et le jetèrent dans les flammes; il y rendit son âme à Dieu en priant.

Quelques-uns parmi les soldats tranchèrent sa main droite et l'apportèrent au gouverneur pendant la nuit; les doigts brûlaient comme des cierges. Mais Dieu révéla l'innocence du juste, par une lumière éclatante qui jaillit du ciel sur le corps du saint, ce que tous les chrétiens et les infidèles aperçurent, et ils lancèrent des malédictions contre ses ennemis.

Եւ ի վաղեւ անդր երթեալ բրխտտեկից հրաման առին լիշխանէն, եւ բարձեալ դաւրբ ծարձինն հանդերձ աջովն՝ տարեալ թաղեցին մեծաւ պատուով չկեկեցեցոջ սուրբ Աստուածածնին ի մէջ բաղաբին :

Աստուրեցաւ սուրբ Բահանայն Քալհանէս՝ ի թուականիս մերում ութ հարիւր չխուն երկու, Հոսի ամսոյ Ա եւ Սեպտեմբերի Ժ :]

Հոսի Բ եւ Սեպտեմբերի ԺԱ : Վկայութիւն սրբուհոցն Մանուշակոց որ Իս կոչն :

Արքայն Պարսից ճապուհս պաշարեալ պրապարն Բիլգայից եւ էտա վերեալս ի բրխտտեկից հապար եւ բնակեցոցց զնոսա ի սահմանս Սեպտեմբուց, ընդ որս էր եւ աղախինն Քրիստոսի Մանուշակ, ձերայեալ եւ անցեալ դաւուրբբ, եւ հաստատէր զժողովուրդսն ի հաւատան Քրիստոսի, եւ վարեգակնապաշտս եւ զհրապաշտս ի Պարսից ուսուցանէր եւ դարձուցանէր յաստուածգիտութիւն :

Եւ լուեալ վասն նորս Սարուխոս որ է ճապուշայն, հրամայեալ մոզգեալին բննկ

6 Վկայութիւն սրբուհոցն Մանուշակոց որ Իս կոչն] Երկրպագութիւն սուրբ խաչին Քրիստոսի Աստուծոյ, եւ վերաջին սան Աստուածածնին ձնեղտան : Եւ վկայութիւն սրբուհոցն Իս, որ թարգմանի Մանուշակ եւ ընկերաց նորս *add.* B || 7 Արքայն] ճապուհ Սարուխոս հրապաշտ արքայն Պարսից *add.* B — Բիլգայից] Վիլգայիս B || 8 հապար] անձն *add.* B — Սեպտեմբուց] Սեպտեմբ B || 11 յաստուածգիտութիւն] յաստուածաբաշտութիւն B || 12 լուեալ] լուա B — որ է ճապուշայն *om.* B.

Le lendemain, les chrétiens s'étant rendus auprès du gouverneur et ayant obtenu la permission, enlevèrent le saint corps accompagné de la main droite, l'emportèrent et l'inhumèrent avec de grands honneurs dans l'église de la sainte mère de Dieu au milieu de la ville.

Le saint prêtre Jean mourut l'an huit cent cinquante-deux de notre ère⁴, le 1er du mois de Hori, le 10 Septembre.]

2 HORI, 14 Septembre.

Martyre de sainte Manouchak², qui s'appelle Ia.

Le roi des Perses, Chapouh [Sapor], assiégea la ville de Bizatiz et fit, parmi les chrétiens, mille prisonniers qu'il installa dans la région des Ouzais; parmi eux se trouvait aussi la servante du Christ Manouchak, vieille et avancée en âge, qui raffermissait les populations dans la foi du Christ et enseignait et convertissait à la science de Dieu les Perses adorateurs du soleil et du feu.

Sapor, c'est-à-dire le Chapouchah, ayant entendu parler d'elle, ordonna

1. 1403 de J.-C. — 2. Au sens étymologique du mot : Fleur de pensée. — C'est sans doute la même martyre qui est célébrée ce même jour dans les synaxaires grecs. M. de S.

գնա եւ դատել : Եւ յոյժ բռնադատանայ գնա սեբանայ զՔրիստոս եւ սրտանկ զարեւական
եւ զհաւր : Եւ սպախիին Քրիստոսսի գորացեալ սուրբ Հոգւովն Համարձակութեամբ
յանդիմանէր զանասուած մոլորութիւն Պարսից :

Արկին գնա ի բանդ զամ մի, եւ ի սպիտ, ի ճարաւոց, ի ցրտոց եւ ի մերկութենէ
այնչափ վասնզեպ մարմինն որ եղև իրբև գատուեր :

Եւ շեռ աչնորիկ Հանին ի բանդէն եւ ուժգին Հարին գհաշեալ մարմին Երանելւոյն
նուննի զաւագանոր, մինչև կիսամահ եղեալ եւ զարձեալ արգելին ի բանդ : Եւ թողին
յարգելանի անդ հնկեստանն ամիսս եւ սոգա Հանին ի բանդէն * եւ կապեցին բարակ
չուսանոր զբրբան եւ զբարձան եւ պնկեցին ի մամուրս մինչև ճարձատել սփերացն եւ
զարձուցին ի բանդն :

Եւ շեռ աւուրց ինչ Հանին ի բանդէն եւ պրկեցին յորտպս, եւ վոխովք ճաղկեցին
զկուրձան եւ զբոխալնն, եւ կիսամահ արարեալ Հանին ի բաղարէն արտաքս եւ Հատին
զլլուլն նորս : Եւ անուշահոտութեամբ լցաւ երկիր եւ զահիճքն լիմարեցան : Եւ
երկնայլինքն զարմացան ընդ Համբերութիւն սպախանոյն Աստուծոյ :

Եւ կին մի բարեպաշտ ամուսին լեալ մոգպետի ուժնն՝ հաղիւ կարաց անուլ

1 բռնադատեայ] բռնադատեալ B || 2 սուրբ Հոգւովն] Տերածք B || 4 ի ցրտոց om.
B || 5 գատուեր] ստուեր B || 7 եղեալ] եղև B — թողին յարգելանի] թողեալ ի յարգելանս
B || 9 զբարձան] եւ զբարձուկն add. B || 12 ի բաղարէն] արտաքոյ բաղարին B || 13 նորս
om. B — Եւ անուշահոտութեամբ . . . Աստուծոյ om. B || 15 մոգպետի ուժնն] մոգպետին
B — կարաց] կարացեալ B.

au chef des mages de la soumettre à un interrogatoire et de la juger. Celui-ci la contraignit beaucoup à renier le Christ et à adorer le soleil et le feu. Mais la servante du Christ fortifiée par le Saint-Esprit réfuta avec hardiesse l'erreur impie des Perses.

On la jeta en prison pendant un an; son corps s'affaiblit tellement par la faim, la soif, le froid et la nudité qu'il devint comme une ombre.

Ensuite on la fit sortir de la prison; on frappa cruellement avec des verges de grenadier le corps épuisé de la bienheureuse, jusqu'à la rendre à moitié morte, et on l'interna de nouveau dans la prison. On l'abandonna, dans la prison, pendant quinze mois; ensuite l'en ayant fait sortir, * on lui lia avec des cordes fines les jambes et les cuisses, qu'on soumit à une presse jusqu'à ce que les os se fussent disloqués avec bruit, et on la réintégra dans la prison.

Quelques jours après on la fit sortir de prison, on la lia fortement, étendue sur le dos, et on flagella avec des lanières la poitrine et le ventre et l'ayant laissée à moitié morte, on la transporta hors de la ville où on lui trancha la tête. L'endroit fut rempli d'une odeur suave et les bourreaux devinrent fous. Les esprits célestes furent étonnés de la patience de la servante de Dieu.

Une femme pieuse, qui avait été l'épouse d'un chef des mages, put avec

* A fol. 31
v° a.

զնչխարս սրբուհւոյն եւ գաղա ի պարտիլի իւրում թաղեաց : Եւ ամենեքեան որ ի Պարսս էին քրիստոնեացք՝ գնացին ի անդին եւ ողբալով խնդրէին զմարմինն եւ չգտանէին : Եւ զհոյն արիւնաստոն հաւատովք օծանէին զմարմինս իւրեանց եւ ողջանային ի ցաւոց իւրեանց :

5 Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Իս, որ է Մանուչակ, Սեպտեմբերի ԺԱ :

Յայտմ սուր վարք սպանայն Աստուծոյ Քէսորոց :

Յաւուրս Ջենոնի արքային ի բարդսքին Ալեկսանդրիա՝ էր Քէսորս ասնակին, * A fol. 31
զեղեցիկ տեղեանք եւ մեծատուն չոյժ : Եւ այլ մի երկատասարդ, որդի մեծատան իշխանի, v° b.
ցանկացաւ Քէսորոցի ի գործ պղծութեան եւ բազում զանձս ծախեաց ի միջնորդս եւ
10 ի պատգամաւորս եւ ոչ կարաց հասանել ցանկութեանն :

Գնաց սու կին մի կախարդ, խոտացաւ նմա ոսկի, արծաթ. եւ այնչափ ջանաց կախարդն այն ի բարոյս սուրբս աստանալական գործակցութեամբն, մինչև պարեալ զՔէսորս, եւ ասէ ցնա . Ի մոռտ արեգականն՝ Աստուած ոչ զիտէ զգործս մարդկան,

1 սրբուհւոյն] նորս B || 2 զգտանէին] ոչ գտանէին B || 3 հաւատովք] ժողովեալ add. B
— իւրեանց] իւրարանչիւրոց B || 5 Սեպտեմբերի ԺԱ] եւ Հոսի Բ add. B || 6 վարք
սպանայն Աստուծոյ Քէսորոց] յիշատակ է սպանայն Քրիստոսի Քէսորոց B || 7 ասնակին] սոն
սոն կին B || 9 ի գործ պղծութեան] ի գործ սուփանոց B || 12 պարեալ] պարտեաց B ||
13 ցնա om. B — մուս] մուսս B.

beaucoup de peine recueillir les restes de la sainte et les inhuma, en secret, dans son jardin. Tous les chrétiens qui se trouvaient en Perse, se rendirent à l'endroit et cherchèrent, avec des gémissements, le corps, mais ne purent le trouver. Ils mirent de la terre mêlée au sang, avec foi, sur leur corps et guérèrent de leurs maux.

La sainte martyre du Christ Ia, c'est-à-dire Manouchak, mourut le 11 Septembre.

En ce jour, vie de la servante du Christ Théodora.

Aux jours de l'empereur Zénon, vivait dans la ville d'Alexandrie * une * A fol. 31
femme mariée, Théodora, belle de visage et fort riche. Un jeune homme, v° b.
fils d'un prince riche, convoita Théodora pour un acte impur et prodigua beaucoup d'argent aux intermédiaires et négociateurs, mais ne parvint pas à réaliser son mauvais désir.

Il alla trouver une sorcière et lui promit de l'or et de l'argent; elle fut si entreprenante cette sorcière, pendant de nombreux jours, avec la coopération du démon, qu'elle arriva à tromper Théodora et lui dit : Au coucher du

բանկի ոչ ախ է եւ զիշեր : Եւ այժմ պատրարական բանիւքս խարեցաւ Թէսորրա եւ անկաւ ի մեզս ընդ երկատասարլին :

Եւ չորժամ զնայ ի տուն իւր ծանեաւ զխարէտիլունն, բախէր զկործան եւ դառն արտասուք լայք : Ատէ, զնա աչն իւր . Ընդէր կոծիւ եւ զինչ եղև բեղ որ այրպէս աշխարես . ես կենդանի եմ եւ բեղ ինչ ոչ է պակաս : Ատէ Թէսորրա . Վնչ ինձ որ կորուսի զզրատտութիւն պարկեշտութեանս իմոց . եղուկ եմ ես ընդ շարխն իմ զոր զորձեցի թշուառական : Եւ զեղեալ մեզնն ոչ չսչանէր :

Եւ չորժամ ել աչն ի տանէն, զնայ Թէսորրա առ կոչս ձի կրօնաւոր եւ ասէ . Ընք
 * A fol. 32 1° a. ինձ գաւեառարանն * զի վիճակ ընկեցիցի փասն մեղաց իմոց, քանզի այսօր հաչհոյսութեան
 10 զորձ գորձեցի եւ կամիմ իմանալ երթէ զխոնց Ատտուած զգործն : Ատէ երանելի կինն . Խաբեցար, սիլ դուսար իմ, զի ոչ ինչ է զոր Ատտուած ոչ զիտէ : Ընկեց Թէսորրա վիճակ եւ ել բանս աչս . Զոր ինչ գրեցի՞ր գրեցի :

Եւ ծուեր եղեալ հարկանէր զգրուին ուժովն ընդ երկիր, եւ ասէր . Վնչ ինձ մեղաւորիս, ճրպէս ապատիմ ի մեղացս : Եւ չարուցեալ զնայ ի տուն . եւ զերձեալ

3 զկործան] զերտն B || 4 լայք] սրբայք B || 5 ինչ ոչ է] ոչ ինչ է B || 6 իճ om. B || 7 զեղեալ մեզնն] զեղեալան ոչ չսչանեաց B || 8 կոչս ձի] կին ձի B || 10 գորձ] գործս B || — զգործն] գործս իմ B || 11 զի ոչ ինչ է զոր Ատտուած ոչ զիտէ] զի ոչ ինչ իցէ զոր Ատտուած ոչ զիտեցէ B || 13 գրախն] իւր add. B.

soleil, Dieu n'a pas connaissance des actions de l'homme, car il ne fait ni jour, ni nuit. A ces paroles trompeuses Théodora se laissa prendre et commit le péché avec le jeune homme.

Lorsqu'elle retourna chez elle et reconnut la duperie, elle se frappa la poitrine et pleura à chaudes larmes. Son mari lui dit : Pourquoi gémiss-tu et que t'est-il arrivé que tu soupire tant ? Je suis encore en vie et il ne te manque rien. Théodora répondit : Malheur à moi, qui ai perdu ma modestie et ma pudeur ! Que je suis malheureuse d'avoir commis la mauvaise action ! Mais elle ne dévoila point le péché commis.

Après que son mari eut quitté la maison, Théodora se rendit auprès d'une vierge religieuse et lui dit : Apporte-moi l'évangile, * pour que je tire au sort à propos de mes péchés, car j'ai commis aujourd'hui un acte de blasphème et je veux savoir si Dieu a connaissance de mon acte. La bienheureuse femme lui répondit : Tu as été trompée, ma fille, car il n'y a rien que Dieu ne connaisse pas. Théodora tira au sort et il sortit ce texte : *Ce que j'ai écrit, je l'ai écrit* .

Alors se mettant à genoux, Théodora frappa violemment sa tête contre terre et dit : Malheur à moi, pécheresse ! comment vais-je me délivrer de mes péchés ? Et elle se leva, retourna chez elle, rase les cheveux de sa tête

զգուխն իւր առնարար եւ մերկացաւ զկանացի զգեստն եւ զսակին հանեալ ի բազկացն եւ ի պարանոցէն եւ չախանջացն եւ զգեցաւ զգեստ առն իւրոյ : Եւ ել ի տանէն եւ ի քաղաքէն եւ զնայ չաթեւտասնեկի վանս եւ ազդեցոյց ի ձեռն զւնապանին հօր վանացն : Եւ նա հրամայեաց փակել զգուսն եւ ոչ ետ թոյլ մտանել, փորձելով եթէ :

5 Գազանք ճարանչին ընդ նմա եւ ոչ փախիցէ, յայնժամ ապուր զնա ի վանս :

Եւ ի զիշերին յայնմիկ երթեալ գաղանացն ծինչեւ ի դուռն եւ չորժամ տեսանէին զնա փախչէին, եւ ընդ առաւօտն մուծին զնա ի վանս :

Եւ նորտ մտեալ երկիր եպագ եւ ասէ . Բնկարարնք զնա վանս Բրիտտոսի եւ եղեց լուսցող օտից ձերոց եւ աւելածու վանացս : Ասէ հայրն առաջի* ամենայն եղբարցն .

10 Արդեակ չինչ պատճառս եկիր առ մեզ . միթէ ումեր պարտիւս ինչ, միթէ մարդասպանութիւն գործեցեր, միթէ չուճերէ նեկութիւն ինչ ունիցիս, միթէ ի ճառագութենէ փախեար : Ասէ Թէոդորս . Ոչ ատէր, այլ եկի լալ եւ ապաշխարել զմեզս իմ :

Ասէ հայրն . Եւ զինչ անուռ է քո : Եւ նա ասէ . Թէոդորոս : Ասէ հայրն . Եղբայր Թէոդորոս, ծանր է ճառագութիւն վանացս եւ անբաւ արձք եւ ապաշխարութիւն .

1 ճերկացաւ] ճերկեալ B — ի բազկացն] ի ձեռնայ իւրոց B || 2 տանէն] իւրճէ add. B || 3 չաթեւտասնեկի] ի չաթեւտասնեկի B || 4-7 նա հրամայեաց ... ընդ առաւօտն մուծին զնա ի վանս om. B || 9 հայրն] վանացն add. B || 14 անբաւ] անբաւ B.

comme un homme, ôta ses vêtements de femme, et les bijoux d'or de ses bras, de son cou, de ses oreilles, et revêtit les habits de son mari. Elle quitta sa maison et sa ville et se rendit au couvent Outevtasneki¹, elle se fit annoncer, par le portier, au prieur du couvent. Celui-ci ordonna de fermer la porte et ne lui permit point d'entrer, pour le mettre à l'épreuve : Si attaqué par les bêtes féroces, [dit-il], il ne s'enfuit pas, alors nous le recevrons au couvent.

Cette nuit-là les bêtes féroces s'approchèrent jusqu'à la porte [du couvent], mais en apercevant Théodora elles prirent la fuite. Au matin on le fit entrer au couvent.

Il entra, et se prosternant, il dit : Accueillez-moi pour le Christ; je laverai vos pieds et balayerai le couvent. Le prieur lui dit en présence* de tous les frères : Mon fils, pour quelles raisons viens-tu à nous ? As-tu contracté des dettes vis-à-vis de quelqu'un ? As-tu commis quelque homicide ? Es-tu gêné par quelqu'un ? As-tu déserté le travail ? Théodora répondit : Non, seigneur, je suis venu pour pleurer sur mes péchés et faire pénitence.

Le prieur lui dit : Quel est ton nom ? Et il répondit : Théodore. Le père lui dit : Frère Théodore, le service du couvent est très dur, les jeûnes et les pénitences sont sans nombre ; peux-tu rester trois jours sans

1. Mot à mot : Le couvent des dix-huit sources.

կարնոյ եւ երիս առերս անօթի կալ եւ զպարտէզն արբուցանել եւ յորեն աղալ եւ հաց եփել եւ զբանձարն եւս, եւ ի սեղանոյն ժամն շտան կալ եւ ծառայել եղբարցս, եւ զպօղիսն հասարակաց՝ զձէջ զիշերին եւ զառաւօտին եւ զերբորդ ժամուն եւ զհասարակ առերն եւ զինն ժամուն եւ զերեկոյնն եւ զխաղաղականին տընութեամբ եւ ճերպ- զբութեամբ կատարել : Եւ զպս առնելով զճառաչութիւն պարտիզին եւ զխոհանոցին ոչ խափանել, եւ ի բարբրին եւ յամենայն տեղի անտրտունջ զնալ եւ ամենայն եղբարցս հնազանդութեամբ ծառայել :

Եւ Թէոդորոս ուրախութեամբ ընկալաւ զպատուէրս հօրն եւ ասէ . Աչո, աէր, ակն ունիմ առ Աստուած որ եւ ի բանից բոց ոչ խափանեսցի եւ ոչ ճի, այլ զամենայն յօծարութեամբ կատարեցից :

* Եւ ընդ առաւօտն հրամայեաց հալըն . եւ եհան ի ջրհորոջ անտի երկերիւր սափոր ջուր եւ արբոց պարտիզին . եւ երթեալ՝ չեկեղեցին՝ եկաց զերբորդ ժամու աղօթան, զնաց չաօբիւն եւ ինքնին աղաց զցորեանն եւ եփեաց հարիւր եւ բառասուն եւ երիս նկանակս, եւ զնաց չեկեղեցին չօր հասարակին չաղօթան, եւ երթեալ լի խոհակերոցն եփեաց զբանջարն եւ զնաց զարձեալ չիններորդ ժամու չաղօթան, եւ սպասաւորեաց

2 բանձարն] բանջարն B || 3 զձէջ զիշերին] զձէջ զիշերոյն եւ զառաւօտուն եւ զերբորդ ժամուն, զվեցերորդին, զերեկոյնն եւ զխաղաղականին B || 6 բարբրին] բարբրն B — տեղի] տեղիս B — զնալ] երթաս B || 7 ծառայել] ծառայես B || 8 զպատուէրս] զպատուէր B || 9-10 որ] եւ ի բանից բոց...կատարեցից] որ եւ ճի բան ի հրամանաց բոց ոչ խափանեսցի՝ այլ ամենայն յօծարութեամբ կատարեցից եւ ամենեցուն անպղերգաբար ծառայեցից *add.* B || 12 երթեալ] ընդ եղբարսն *add.* B || 14 խոհակերոցն] խոհակերոցսն B || 15 չիններորդ] չինն B.

manger, et arroser le jardin, moudre le blé, cuire du pain et des légumes, rester debout à l'heure des repas et servir les frères, dire les prières en commun, celle de minuit, du matin, de la troisième heure, de midi, de la neuvième heure, des vêpres, et du repos [complices] avec vigilance et genuflexion; et ce faisant, ne pas manquer au service du jardin et de la cuisine, aller en ville et partout ailleurs, sans murmurer et servir avec obéissance tous ces frères?

Théodore accepta avec joie les ordres du prieur et dit : Oui, seigneur, j'espère en Dieu que je ne manquerai à aucune de tes paroles et que j'accomplirai tout avec bonne volonté.

* Au matin, le prieur lui donna ses ordres; et il tira du puits deux cents cruches d'eau et en arrosa le jardin; il se rendit à l'église et assista à la prière de la troisième heure; il alla au moulin et moulut lui-même le blé, fit cuire cent quarante-trois pains, se rendit ensuite à l'église pour les prières de midi, alla à la cuisine pour y cuire les légumes, se rendit après à la prière de la neuvième heure et servit à table les frères, car les religieux

Եղբարցն ի սեղան անդր, զի բարուձ կրօնաւորք էին : Եւ չորժամ չարեան հրամայեցին նմա ուտել սակաւ հաց եւ ջուր եւ հինգ հարկւր ծուր կրկնել :

Եւ պաշտեցին զերեկոյին ժամն . եւ զարձեալ արքոյց զպարտէզն երկերկւր սալոր ջուր, եւ երթեալ աղօթեաց զխաղաղականին աղօթան եւ սակաւիկ ձի ննջեաց : Եւ 5 ծտեալ ի խուցն իւր աղաչէր զԱստուած լալազին պաղատանօր եւ ասէր . Աստուած իմ, թողաթիւն շնորհնս աղախնոյս քո որ կորուսի զվաչկչութիւն անձին իմոյ : Եւ այնպիսի ձգնութեամբ կատարեաց զութ ամ :

Իսկ այն նորա աղաչէր զԱստուած զի յայտնեցէ նմա պանուխն իւր թէ սէր իցէ, քանզի ասէր . Մի արիւթք ընդ ալ ուձեր չողաւ : Եւ լուաւ ձայն յերկնից որ ասէր 10 եթէ . Ընդ Հոգւոյն * սրբոյ գնաց : Եւ ասէ այն . Տէր ցոյց ինձ գնա : Եւ լուեալ զարձեալ * A fol. 32 v° b. ձայն . Ընդ առաւօտն երթիջիւր ընդ ձանապարհն որ կոչի սրբոյն Պետրոսի եւ որ յառաջագոյն հանդիպիցի բեկ եւ տացէ ողջոյն, նա է ամուսին քո :

Իսկ Թէոդորոս առաքեցաւ ի հօրէն ուղտովքն վասն ցարենոյ եւ ձիթոյ : Եւ չորժամ երթալ՝ ետես ի հեռաստանէ պալն իւր, ծանեաւ եւ ասէ . Վսչ ինձ քաղցր ամուսին 15 իմ, թէ սրչափ աշխատիմ զի աղասեցայց ի մեղացն որ ի բեզն անօրինեցայ : Եւ չորժամ

1 Հրամայեցին] ապա հրամայեաց B || 8 նորա] իւր B — թէ] եթէ B || 9-11 եւ լուաւ ձայն . . . զարձեալ ձայն] եւ յանուրջս ասացաւ նմա թէ : Ընդ առաւօտն երթիջիւր B.

y étaient en grand nombre. Et lorsqu'ils se levèrent de table, ils lui ordonnèrent de prendre un peu de pain et de l'eau et de faire cinq cents genuflexions.

On récita les offices des vêpres, après quoi il arrosa de nouveau le jardin de deux cents cruches d'eau, alla dire ses prières de repos [complies] et dormit un peu. Rentré dans sa cellule, il pria Dieu avec beaucoup de larmes et supplications et dit : Mon Dieu, accorde le pardon à ta servante, qui a perdu la grâce de sa personne. Et elle passa huit années dans des mortifications pareilles.

Quant à son mari, il priait Dieu de lui faire connaître l'endroit où se trouvait sa femme; car il se disait : Ne serait-elle pas partie avec un autre? Et il entendit une voix du ciel qui lui dit : Elle est partie * avec le Saint-Esprit. * A fol. 32 v° b. Et le mari dit : Seigneur, montre-la-moi. Il entendit de nouveau la voix : Vers le matin, tu iras par la route dite de Saint-Pierre, et celle qui te rencontrera la première et qui te saluera, c'est ta femme.

Théodore fut envoyé par le prieur avec des chameaux pour chercher du blé et de l'huile. Chemin faisant, elle aperçut de loin son mari, le reconnut et se dit : Malheur à moi! mon doux mari, que de peines je me donne pour me délivrer du péché que j'ai commis envers toi. Lorsqu'elle fut près de lui,

մերձեցաւ երկիր եպագ եւ ստէ . Ողջոյն բեղ տէր իմ : Եւ նա զողջոյնն ընկալաւ եւ
 գրանն ոչ ծանեաւ : Եւ յորժամ հեռացան ի ծիմեանց ստէ ալքն . Տէր, ընդէր ոչ ցուցեր
 դաժուտիւնն իմ որպէս խոտասցար : Չայն եղև առ նա եւ ստէ . 'Նա էր որ ի ճանա-
 պարհին երկիր եպագ բեղ եւ ողջոյնն եւ : Եւ յորժամ դարձաւ ոչ կարաց հասանել
 նմա : Եւ իբրև կատարեաց Թէոդորոս զհրամայեալ նմա սպաստորութիւնն՝ դարձաւ
 ի վանս իւր :

Եւ սկսաւ պահել երկուս երկուս աւուրս եւ ապա ճաշակել : Եւ չեա միւս եւս
 տարւոյն՝ զչորս աւուրս շաբաթուն պահէր * եւ ապա ճաշակէր ի կիրակէ ի կիրակի : Եւ անխա-
 փան եւ անպղբեգաբար ծառայէր եղբարցն : Եւ ի ժամ աղօթիցն ոչ պակասէր չեկեղե-
 ցւոյն : Եւ ապա զգեցաւ մաղեղէն մերկ ընդ անձին եւ ի վերայ պարեգօտ : Եւ չամե-
 նայն ժամ ասէր . Տէր, թո՛ղ ինձ զմեղսն զոր գործեցի :

Եւ արար Տէր Աստուած մեծամեծ սքանչելիս ի ձեռն Թէոդորոսի, զի զմարդասպան
 կոկորդերոսն եսպան աղօթիւք եւ զմերձակայ դագանն աղօթիւք սատակէր . եւ զպր

1 բեղ *om.* B — Եւ նա զողջոյնն ընկալաւ եւ գրանն ոչ ծանեաւ *om.* B || 3 Չայն եղև առ նա
 եւ ստէ . 'Նա էր] եւ ապա աղբեցութեամբն Աստուծոյ գիտաց եթէ նա էր որ ի ճանապարհին
 երկիր եպագ եւ ողջոյնն եւ *add.* B || 7 ճաշակել] եւ զճառագյութիւնն անպակաս կատարէր :
 Եւ չեա տարւոյ ճից չաւել ի պահսն՝ եւ ի չորս աւուրն միայն ճաշակէր, եւ չեա միւս
 եւս տարւոյ՝ զվեց օր շաբաթուն պահէր եւ ի կիրակէէ կիրակէ ճաշակէր *add.* B ||
 9 ճառայէր] զճառագյութիւնն կատարէր B — յեկեղեցւոյն] յեղբարցն B || 11 մաղեղէն]
 մաղեղէն B || 13-ր. 233 l. 5 զի մարդասպան ... բանարկուն] եւ բանարկուն տեսեալ
 զանտանելի ձգեութիւն նորս՝ մախար ընդ նմա եւ յարուցանէր ի վերայ նորա պատերազմ B.

elle se prosterna et dit : Salut à toi, mon seigneur. Il accueillit le salut mais ne saisit pas les paroles. Et lorsqu'ils furent éloignés l'un de l'autre, le mari dit : Seigneur, pourquoi ne m'as-tu pas montré ma femme, comme tu me l'avais promis? Il entendit une voix qui lui dit : C'était elle qui sur la route s'est prosternée devant toi et t'a salué. Il revint sur ses pas, mais ne parvint pas à la rejoindre. Théodore, après avoir accompli service qui le lui avait été ordonné, rentra au couvent.

Il se mit à jeûner de deux jours en deux jours de suite, mangeant après. L'année suivante, il jeûna quatre jours de la semaine, mangeant ensuite. L'année après, il jeûna six jours de la semaine, * ne se nourrissant que de dimanche en dimanche. Il servit ses frères incessamment et sans négligence. Il ne manqua jamais à l'église aux heures des prières. Ensuite il passa un cilice sur son corps nu et une tunique par-dessus. Il disait à tout moment : Seigneur, remets-moi les péchés que j'ai commis.

Le Seigneur fit de grands prodiges par l'intermédiaire de Théodore, car c'est par ses prières qu'il tua un crocodile homicide et fit mourir les bêtes féroces du voisinage par ses prières. Il délivra, en invoquant Dieu, un

* A fol. 33
 1° a.

մի ի բերանոյ առիւծու բանին Աստուծոյ յափշտակեաց եւ ձեռս զնելով զզիշատեալ
անդամն ողջացոյց եւ զազանն ստտակեցաւ :

Երևեցաւ նմա սատոնայ եւ ասէ . Ամենապառնիկ, ընդէր թողեր դաքն քո եւ
եկիր այս . երզնում ի զօրութիւն իմ, եթէ ոչ չարուցից ի վերայ քո հաւածանս եւ
5 անարգանս նախատանայ : Եւ նորա գիտացեալ՝ անչափ արար զբանարկուն :

Եւ ընդ աւուրան ընդ աչնոսիկ առարեցաւ ուզատլքն գնել ցորեան վանացն . եւ ի
ճանապարհին չերեկոյին իջաւանեցաւ լինեակնեան վանան, եւ ննջեաց յոտս ուղտուցն :
Եւ ի զիշերին յայնմիկ գնաց դուտար հօր վանացն առ Թէոդորոս, զի կարճեր թէ այք է,
ասէ . ննջեան ընդ իս : Եւ նա ասէ . Ոչ կարեմ քանզի այսահար եմ : Եւ ի * ծիւս եւս * A fol. 33
10 անկեանն ննջէր այք մի եւ երթեալ աղճկանն պոռնկեցաւ ընդ նմա եւ յրացաւ : 1° b.

Եւ ընդ առաւօտն ելեալ Թէոդորոս ողջունեաց զհայր վանացն եւ զեղբարսն : Եւ
յետ առուրց ինչ զիտաց հայրն զյրութիւն զատերն իւրոյ եւ խոշտանկէր զնա թէ . Ո՛վ
յրացոյց զքեզ : Եւ նա ասէ . Թէոդորոս արեղայն յուրտասանելի վանացն :

Եւ չարուցեալ հայր վանացն եւ ալ եղբարքն գնացին ի վանան Ուրտասանելի : Եւ

6 Եւ ընդ աւուրան] Եւ եղև ընդ աւուրան B — ուղտոլք] ուղտօքն B || 9 բանզի այսահար
եմ օտ. B — ի ծիւս եւս անկեանն] ի ծիւս անկիւնն B || 10 աղճկանն] աղջկանն B ||
11 ելեալ] չարուցեալ B — զեղբարսն] եւ գնաց ուղտօքն ի վանս իւր add. B || 12 յետ
առուրց ինչ] յետ վեց ամսոց B — խոշտանկէր] խոշտանգէր B || 14 հայր վանացն] հայր
աղջկանն B.

homme de la gueule d'un lion et par l'imposition des mains il guérit ses
membres déchirés et le fauve mourut.

Le démon lui apparut et lui dit : Prostituée de tout le monde, pourquoi
as-tu abandonné ton mari et es-tu venue ici? Je jure sur ma puissance que
je vais soulever contre toi une persécution, des insultes et des outrages.
Elle reconnut le démon et le fit disparaître.

Théodore fut envoyé, ces jours-là, avec des chameaux pour acheter du blé
pour le couvent. En route, il hébergea, un soir, au couvent Innaknian ¹ et
s'endormit aux pieds des chameaux. La nuit, la fille du prieur du couvent vint
auprès de Théodore, qu'elle croyait être un homme, et lui dit : Couche avec
moi. Il lui répondit : Je ne le puis pas, car je suis possédé du démon. A
l'autre * coin dormait un homme et la fille alla se prostituer avec lui et * A fol. 33
devint enceinte. 1° b.

Au matin, Théodore se leva et alla saluer le prieur du couvent et les
frères. Quelque temps après, le prieur ayant remarqué la grossesse de sa fille,
la maltraita en disant : Qui t'a rendue enceinte? Elle répondit : Le moine
Théodore du couvent Outevtasneki ².

Le prieur du couvent accompagné d'autres frères se mirent en route et se

1. Mot à mot : Des neuf sources. — 2. Mot à mot : Des dix-huit sources.

ասնն ցհայր վանացն եւ ցեղբարն . Թէտորոս արեղացն ձեր բւնադատեաց զաղծիկն եւ չլացոցց : Կոչեաց հայրն զԹէտորոս եւ ասէ . Ընդէր զործեցեր զանօրէնութիւնն զայն : Ասէ Թէտորոս . Թողութիւն արսն ինձ, զի ոչ գոչ իմ պատասխանի : Եւ զարձան նորա ի վանս խրեանց :

Եւ չորժամ ճառ կիինն, տարան զճանուկն եւ ետուն ի Թէտորոս : Եւ հայրն եհան զնա տղաչովն հանդերձ ի վանացն : Եւ նորա երթեալ ի հովիւսն զիւեցուցանէր զճանուկն ի խաչանցն եօթն ամ ճեճառ աշխատանօք արտաբոյ վանացն, սնոց զտղայն եւ անուանեաց զանուն նորա Թէտորոս :

* A fol. 33
v° a. Իսկ աստանայի տեսեալ զժողովութիւն երանելոցն եղև ի կերպարանս սոն նորա եւ ասէ . Երանի որ գտի զքեզ տիկին իմ, զի չորձէհետէ թողեր * զիս՝ լոյս աչաց իճոց խաւարեցաւ ի բագում արտասուաց որ վասն քոց : Ով խաբեաց զքեզ կամ ով երբեր ճողրեցոց չանապատս . եւ ես ընդ երկիր աշխատելով ինդրեմ զքեզ : Ողորմեսն վշտացելոց եւ զարձիր ի տուն քո, եւ երդնում զի ի ձգնութենէդ բուձմէ ոչ խափանեցից զքեզ . ո՛ր է զեղ երեսաց քոց . չիշես զսուաջին սէրն ձեր եւ եկ զկնի իմ :

Եւ նորա անգիտացեալ թէ աստանայ է, ասէ . Ես սյց ի քաղաք անդր ոչ ճտից, 15

1 վանացն om. B — զաղծիկն զաղջիկն իմ add. B || 5 ի Թէտորոս] ցԹէտորոս B || 7 եօթն] զեօթն B — աշխատանօք] աշխատութեամբ B || 12 եբեր] ճողրեցոց զքեզ եւ եբեր B — ընդ երկիր աշխատելով] ընդ երկիր ընթանալով աշխատիմ եւ ինդրեմ B || 13 զարձիր] զարձ B.

rendirent au couvent Outevtasneki. Ils dirent au prieur du couvent et aux frères : Votre moine Théodore a violenté ma fille et l'a rendue enceinte. Le prieur fit venir Théodore et lui dit : Pourquoi as-tu commis cette iniquité? Théodore répondit : Je te demande pardon, je n'ai pas de réponse à te donner. Et ils retournèrent à leur couvent.

Lorsque la femme mit au monde l'enfant, on l'apporta et on le remit à Théodore. Le prieur le fit sortir du couvent avec l'enfant. Théodore s'en alla auprès des bergers et fit allaiter l'enfant par les brebis durant sept ans, et avec beaucoup de peines il éleva l'enfant en dehors du couvent et lui donna le nom de Théodore.

* A fol. 33
v° a. Le démon, voyant la persévérance de la bienheureuse, prit les traits de son mari et lui dit : Je suis heureux de t'avoir trouvée, ma femme, car depuis que tu m'as quitté, la vue de mes yeux a baissé à cause des nombreuses larmes que j'ai versées pour toi. Qui donc t'a trompée et t'a conduite dans cette solitude pour te perdre? Je parcours la terre, à grande peine, et je te cherche. Aie pitié de mes douleurs et reviens chez toi, je te jure de ne pas mettre d'entraves à tes mortifications. Qu'est devenue la beauté de ton visage? Souviens-toi de nos premières amours et suis-moi.

Ne s'apercevant pas que c'était le démon, elle répondit : Je ne retourne-

բանդը հրաժարեցի ի բէն եւ ի տանէ իմէ եւ զնչից, վասն զի որպէն Յովհաննու կոմսի ննջեաց ընդ իս, եւ այնր աղագաւ վախեաց յանապատս զի սպաշխարեցից զանօրէնութիւնն զոր զործեցի : Եւ յորժամ համբարձ զձեռս իւր յագոթս, անչպտ եղև սատանայ եւ նորս գիտացեալ աղաղակեաց մեծաձայն . Աստուած իմ մի թողուր զիս :

5 Կերակուր էր նորս բանձար վաչրի եւ ջուր ի ծովէն . եւ վաչրի երէ բերէր նմա զբանձարն եւ ամենեւին ի վանացն ոչ հեռացաւ : Եւ արտասուքն իբրև զգես հեղուին զցազ ի գլխին . եւ զպտ միայն ասէր . Տէր, դու միայն եւս առանց մեղաց, թողութիւն արս յանցանաց իմոց :

10 Եղևն եղընգունք նորս իբրև յովազի եւ հեր գլխոյն վաչագացեալք որպէս առիւծու, աչքն ի տեսանելոյ խափանեցան * յարեգականպին տօթոյն եւ ծարմինն իբրև զմամուռ բարի ներկեցաւ ի ցօղոյն եւ ի ցրտոյն : Եւ խուցն յորում էր՝ իբրև գտիլմի լինէր ի սատիկ անձրեացն :

Եւ իբրև ետես սատանայ յոյժ տկարացեալ զինքն, երեւցոյց զամենայն զազանս ժողովեալ առ նա, եւ ասէ . Կերէք զգլուխիկ կինս զպտ : Իսկ երանելի կինն ամենեւին

5 կերակուր] Թէտորտի էր վաչրի բանձար եւ ջուր B — եւ վաչրի երէ . . . հեռացաւ om. B || 6 հեղուին] յաչաց նորս add. B || 9 եղընգունք] եղենգունք B — իբրև յովազի] որպէս զովազի B — գլխոյն] գլխոյ նորս B — որպէս առիւծու] իբրև զառիւծու B || 10 իբրև] որպէս B || 11 ի ցօղոյն եւ ի ցրտոյն] ի ցօղոյ եւ ի ցրտութենէ B — յորում էր] հանապազորդ add. B || 12 անձրեացն] արտասուացն B || 13-ր. 234 l. 2 Եւ իբրև ետես սատանայ . . . պլ ոչ եւս երեւցան երեւոնքն] Եւ սպալէս զամս եօթն սպաշխարեաց, եւ սատանայ ցնորիւք եւ ազգի ազգի արհաւորք անդադոր ջանայք ահաբեկ առնել զնս եւ ծորրեցուցանել . բաց երանելի կինն զօրութեամբն Քրիստոսի յաղթեաց ամենայն հարից նորս B.

rai plus dans cette ville; je t'ai abandonné, toi et ma maison et les biens, parce que le fils du comte-Jean a couché avec moi, et c'est pourquoi je me suis enfuie dans cette solitude, pour y faire pénitence de l'iniquité que j'ai commise. Et lorsqu'elle eut élevé les mains pour prier, le démon disparut; elle le reconnut alors, et s'écria à haute voix : Mon Dieu, ne m'abandonne pas.

Sa nourriture se composait de légumes sauvages et d'eau de mer. Les bêtes sauvages lui apportaient des légumes, et elle ne s'éloigna jamais du couvent. Ses larmes coulaient comme un fleuve, jour et nuit, et elle ne faisait que dire : Seigneur, toi seul es sans péché; pardonne-moi mes fautes.

Ses ongles devinrent comme ceux d'un léopard; ses cheveux poussèrent incultes comme la crinière d'un lion, la vue de ses yeux baissa * à cause de la chaleur du soleil, et son corps se teignit comme la mousse des pierres par la rosée et le froid. La cellule qu'elle habitait se remplissait de boue à cause des grandes pluies.

Lorsque le démon s'aperçut qu'elle était devenue très faible, il lui fit apparaître toutes les bêtes féroces rassemblées auprès d'elle et leur dit :

* A fol. 33
v° b.* A fol. 33
v° b.

ոչ զարճուրեցաւ : Գարձեալ երեւցոյց զանձ հեղեալ չերկրի եւ բազում ժողովուրդ յափշտակէին : Եւ նորա արարեալ զհշան սուրբ խաչին անչապ եղեն երեւմունքն :

Եւ յապրում ժամու երեւցոյց նմա բազում զօրականա երկաբորքն եւ երթեալ առ նա ասեն . Ել ընդ առաջ լիջխանին եւ երկրպագեն : Եւ նա ասէ . Տեսուն իմոյ երկիր պագիրց եւ զնա միայն պաշտեցիր : Եւ եկեալ լիջխանին՝ հրամայեաց զօրականացն եւ անչափ զանեցին զաղախինն Դրխատտի մինչեւ կիսամահ եղեալ անկաւ չերկիր իրբեւ զմեւեալ : Եւ տեսեալ զնա հովուացն կարճեցին եթէ մեռեալ է . զնայցին ի վանն եւ պատմեցին հօր վանացն եթէ . Թէոդորոս մեռաւ : Եւ երթեալ զտին զնա անմոռունչ եւ իրբեւ զտին զնա եւ ծանեան եթէ զեռ եւս կենդանի է, զարձան ի վանն :

* A fol. 34
1° a. Եւ ի մէջ զիշերին եկեալ ի միտս * իւր ասէ ողբարով . Վնչ ինձ անօգնականիս թէ 10
նրախի դատեն զեռ մեղք իմ : Եւ համբարձեալ զաչս եւ զձեռս իւր չերկինա աղօթեաց մինչեւ ցառաւօտն : Եւ հապեցեալ ետես այլ մի ի կերպարանս ծառաչի ունկով սկաւառակ լի անուշ կերակրովք . ծառայց առաջի նորա եւ ասէ . Առաքեաց զեռ լիջխանն որ եհար զքեզ եւ ասէ . Կեր զպչս եւ թողութիւն արն ինձ զի չանգէտս տանջեցիր զքեզ : Եւ նորա զիտացեալ զխարղախութիւնն ասէ . Յետս իմ երթ սասանայ, ես զԴրխատոս 15
ունիմ ինձ օգնական : Եւ առժամացն անչապ եղեւ եւ այլ ոչ եւս երեւցան երեւմունքն :

Dévorez cette femme prostituée. Mais la bienheureuse femme n'en fut aucunement épouvantée. Alors le démon lui fit entrevoir de l'argent semé par terre, qu'une foule de gens s'arrachaient. Elle fit le signe de la sainte croix et ces apparitions s'évanouirent.

Un autre jour le démon lui fit entrevoir de nombreux soldats à cheval qui, venant à elle, lui dirent : Va au-devant du prince et prosterne-toi devant lui. Elle leur répondit : Je ne me prosternerai que devant mon Seigneur et je ne servirai que lui seul. Alors le prince arrivant, ordonna aux soldats de battre la servante du Christ; ils la frappèrent jusqu'à la rendre à moitié morte, et elle tomba à terre. Les bergers l'ayant aperçue et la croyant morte se rendirent au couvent et annoncèrent au prieur du couvent que Théodore était mort. Les moines s'y rendirent et le trouvèrent inanimé, mais lorsqu'ils s'aperçurent qu'il était encore en vie, ils retournèrent au couvent.

* A fol. 34
1° a. Au milieu de la nuit, revenant à elle, * elle se dit en gémissant : Malheur à moi, restée sans aide et sans secours, à quel point mes péchés me font justice ! Elle leva les yeux et les mains au ciel et pria jusqu'au matin. Elle regarda et aperçut un homme, sous les apparences d'un domestique, tenant un plateau rempli de mets doux, qui les lui présenta en disant : Le prince qui t'a fait battre m'envoie pour te dire : Mange de cela et pardonne-moi de t'avoir tourmentée sans le savoir. Mais elle reconnut la ruse et dit : Retire-toi, satan ! ; j'ai pour soutien le Christ. Et aussitôt le démon disparut, et les apparitions ne se renouvelèrent plus.

Եւ չորժամ կատարեցան եօթն ամբ ապաշխարութեան, եկին Հալւն եւ կրօնաւորքն
Իննակնի վանիցն ի Թէոդորոսի վանսն եւ ասնն . Ծանոցց ճեղ Ատուած ի տեղեան
որ թողան ճեղքն Թէոդորոսի, ճուճէք զնա ի վանսղ : Եւ ելեալ ի միասին տարան զնա,
եւ ալ ոչ եւս թողին զնա երանել ի վանացն, զի մի դարձեալ սնկցի ի փորձութիւն,
5 արգելին ի խուց մի նեղ եւ անձուկ եւ նսեմ զամս երկուս :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ աճնտիկ եղեւ երաշտութիւն եւ ցամաքեցաւ աղբիւր ջրհորին
եւ նեղեցան եղբարքն ի ջրոց : Եւ հրամայեաց նմա Հալւն երթալ ի ջրհորն եւ ասնել
* աղօթն : Յարուցեալ զնաց եւ աղաչեաց զԱտուած եւ կախեաց զսափորն լարոյն ի * A fol. 34
r^o b.

10 եւ դարձաւ ի խուցն իւր :

Եւ չորժամ զիտաց զոր վախճանի իւրոց, կոչեաց զճանուկն ի խուցն եւ փակեաց
զգուրսն, Համբուրեաց զնա եւ ասէ . Որդեակ իմ սիրեցեալ, ժամ կատարման իմոց հասեալ
է, երթամ եւ ալ ոչ եւս դառնամ : Եւ զու մի ասեր թէ որբ մնացի, զի քո օգնական
Ատուած է եւ Հալր վանացս Հալր քո է, եւ կրօնաւորքս՝ աւաղ եղբարք քո, պատուեն
15 զդոսս եւ երկիր ի զոցանէ : Պատս եւ աղօթս ստացիր, ի ժամ պաշտամանն մի խափա-
նիր, զբուն մի սիրեր, եթէ որ հարցանէ ինչ ցբեզ, զաչս քո ի խոնարհ ունելով՝ սուր

1 ամբ] ամ B || 2 վանիցն] վանացն B || 3 զնա] ի վանսն *add.* B || 4 ալ] *om.* B ||
6 ջրհորին] ջրհորոցն B || 8 կախեաց] արտատուք *add.* B || 9 ջրոյ] զսափորն *add.* B ||
15 զոցանէ] սոցանէ B.

Après que les sept années de pénitence se furent accomplies, le prieur et les religieux du couvent Innaknian se rendirent au couvent de Théodore et dirent : Dieu nous a fait connaître en une vision que les péchés de Théodore lui sont remis ; faites-le entrer au couvent. Et ils partirent ensemble et le conduisirent au couvent ; mais on ne lui permit plus de sortir du couvent, pour ne plus succomber à la tentation ; on l'enferma dans une cellule étroite, petite et obscure, pendant deux ans.

Pendant ces jours il y eut une sécheresse qui mit à sec la source du puits, et les frères eurent à souffrir du manque d'eau. Le prieur lui ordonna d'aller au puits et d'y faire des * prières. Il se leva, s'y rendit et pria * A fol. 34
r^o b.
Dieu ; il suspendit ensuite à l'aide d'une corde la cruche dans le puits à sec, la remplit d'eau et la remonta, car une source plus abondante encore avait surgi dans le puits, et il retourna à sa cellule.

Lorsqu'il connut le jour de sa mort, il fit venir l'enfant dans sa cellule, ferma la porte, l'embrassa et lui dit : Mon cher enfant, l'heure de ma mort est arrivée. Je m'en vais et ne retournerai plus. Tu ne diras pas que tu es resté orphelin, car Dieu est ton soutien et le prieur du couvent est ton père ; les religieux sont tes frères aînés ; respecte-les et crains-les. Observe les jeunes et les prières ; ne manque jamais aux heures d'offices ; n'affectionne pas

պատասխանի, ընդ անկումն թշնամուցն քո ձի խնդար, լաց տատեն զի անդէն ճիծաղեցես : Հիւանդաց ծառայան, կուրաց առաջնորդեա, կաղաց ցնւպ լեր, զմեռեալս սաղմոսիւք թաղան, ի սասանաչակրան երեւմանց ձի երկեշեր, չաղօթից ձի վաղարեր, զամենայն անձնոց ամբացս նշանաւ սրբոց խաչին եւ ոչ անկցիս ի փորձութիւն : Եւ այլ բազում բան խրատ տուեալ մանկանն, նեջեաց խաղաղութեամբ * ի Քրիստոս, Հոռի Բ : եւ Սկարեմբերի ժԱ :

Եւ գնացեալ մանկանն ծանոցց չօրն եւ եղբարցն : Եւ գնացեալ ի խուցն հանին արտաքս. եւ ի մարբէլն ըստ կարգի օրինին զմարմինն՝ տեսին զնա կին մարդ, եւ չաչի լեալ անկան յերկիւղ եւ ի զարմացումն եւ ի տարակուսի լեալ զողաչին :

Եւ հաչրն պատուիրեաց ձի ուժեք սակ մինչեւ եկեացեն զրուարտողքն : Եւ փութապէս առաքեաց եւ կոչեաց զհաչրն եւ զեղբարան Իննականն վանացն : Եւ սակ ցհաչրն . Ահա աղբ զտտերն քո մեռաւ, տես զերեսն . ոչ սա է Թ՛ողբոս արեղացն : Եւ նա սակ . Այո, նա է : Եւ խոնարհեալ համբուրեաց զնա եւ սակ . Թ՛ողբէ Աստուած զմեզս քո սրբ սրբձեցեր ի զուստրն իմ :

Եւ սակ ցնա հաղբ վանացն . Վերացո՞ դօժիս հանդերձիցն : Եւ նա ըստ հրամանի նորա

1 թշնամուցն քո] թշնամուց քում B || 3 սաղմոսիւք] սաղմոսք B || 5 բազում բան խրատ տուեալ] բազում խրատս տուեալ B || 7 գնացեալ] երթեալ B — գնացեալ] գնացին B — հանին արտաքս] հանեւ զնա արտաքս B || 11 զեղբարան Իննականն վանացն] զեղբարբն Իննակնի վանացն B || 12 սա] զա B || 13 Թ՛ողբէ] բեղ add. B || 15 դօժիս] զօղիս B.

le sommeil; si quelqu'un te demande quelque chose, réponds-lui les yeux baissés. Ne souris point à la chute de ton ennemi; pleure ici-bas pour que tu puisses sourire là-haut; soigne les malades; guide les aveugles; sois le bâton des boiteux; enterre les morts en récitant les psaumes; ne crains pas les apparitions diaboliques; ne cesse point de prier; fortifie toute ta personne par le signe de la sainte croix et tu ne succomberas pas à la tentation. Après avoir donné à l'enfant bien d'autres conseils encore, il s'endormit paisiblement * dans le Christ, le 2 Hori, le 11 Septembre.

L'enfant alla annoncer au prieur et aux frères qui se rendirent à sa cellule. le transportèrent dehors, et en lavant le corps, d'après les usages de la coutume, ils s'aperçurent qu'il était une femme. Épouvantés, ils se mirent à trembler d'effroi, d'étonnement et d'appréhension.

Le prieur ordonna de ne rien dire à personne, jusqu'à ce que ses calomniateurs fussent arrivés. Il manda aussitôt et fit venir le prieur et les frères du couvent Innaknian, et dit au prieur : Le mari de ta fille vient de mourir; regarde sa figure, n'est-ce pas bien lui, Théodore le moine? Il répondit : Oui, c'est lui. Il se pencha et lui donna le baiser en disant : Que Dieu te remette le péché que tu as commis envers ma fille.

Le prieur du couvent lui dit : Soulève le bas de son vêtement. Il le sou-

վերացոյց : Իբրև ետես զև կին էր, անկաւ յերկիր եւ նուազեցաւ : Եւ ջուր սրակալ չերեսն մինչև ցմեճ ժամս, ապա եկն ի միտս իւր եւ սկսաւ զողով եւ ամենեքեան տեսին : Եւ եղև հառաչումն եւ ողբումն յոյժ եւ բազում արտասուս հեղին յերկիր : Եւ սկսան սրաշուն մատուցանել :

5 Եւ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ յայտնապէս հօր վանացն եւ ասէ . Երթիջիր վաղ-վաղակի ի քաղաքն եւ որ յառաջ * հանդիպիցի բեղ . անձ զնա այսր ընդ բեղ : Եւ յորժամ * A fol. 34
v^o b.

գնաց հանդիպեցաւ ասն Թէոդորայի զև ընթանալք : Եւ եհարց ցնա . Ո՞ր երթաս անք որս : Եւ նա ասէ . Ամուսինն իմ մեռաւ եւ ընթանամ ի տեսանել զնա : Եւ եհան զնա չերիվարն իւր եւ տարաւ ի վանս . ետես զկինն իւր մեռեալ եւ ողբաց բարձր ձայնիւ եւ կոծեցաւ կոճ մեծ, որ եւ զամենեւին լացուցանէր :

10 Եւ ժողովեցան բազմութիւնք կրօնաւորաց եւ անապատաւորաց եւ թաղեցին զնա մեծաւ փառօք եւ օրհնութեամբ, փառաւորելով զՏուղն աչնչափ համբերութեան սղախնոց իւրոց Թէոդորայ :

15 Իսկ այլ նորա աղաչեաց զհայր վանացն եւ ետ նմա զխուցն Թէոդորայի . եւ նա մեծ ձգնութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

1 Եւ նա ըստ հրամանի նորա վերացոյց] եւ ըստ հրամանի նորա արար B || 3 արտասուս հեղին] արտասուք հեղան B || 5-10 Եւ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ . . . լացուցանէր] Եւ յայտնեաց Աստուած ասն նորա բարեպաշտի զմեռանիկն ամուսնոյ իւրոյ, որ եւ եկեալ ետես զնա նախ բան զթաղումն, եւ ողբայր բարձր բարբառով եւ կոծեցաւ կոճ մեծ, որ եւ զամենեւեան լացուցանէր B || 11 զնա] գտար սղախինն Քրիստոսի B || 12 աչնչափ] սղախի B || 14 նորա] իւր B — Թէոդորայի] Թէոդորայ B || 15 ձգնութեամբ] կացեալ *add.* B.

leva d'après son ordre. Mais lorsqu'il s'aperçut que c'était une femme, il tomba à terre et s'évanouit. On lui versa de l'eau sur la figure pendant de longues heures, il finit par revenir à lui, se mit à trembler et tous en furent témoins. Il y eut de grands sanglots et des gémissements, on versa beaucoup de larmes à terre et on commença l'office.

Mais l'ange du Seigneur apparut visiblement au prieur du couvent et lui dit : Rends-toi sur-le-champ à la ville, et la première personne que * tu * A fol. 34
v^o b.

rencontreras, tu l'amèneras ici avec toi. Lorsqu'il fut parti, il rencontra le mari de Théodora qui arrivait en courant. Il lui demanda : Où vas-tu, homme ? Il répondit : Ma femme est morte, et je cours pour la voir. Il le fit monter sur son cheval et le conduisit au couvent. En apercevant sa femme morte, il se mit à sangloter à haute voix, accompagnée de profonds déchirements qui firent verser des larmes à tout le monde.

Un grand nombre de religieux et d'anachorètes du désert se réunirent et l'enterrèrent avec grande pompe et bénédictions, en glorifiant Celui qui avait doué de tant de patience sa servante Théodora.

Quant à son mari, il pria le prieur du couvent de lui donner la cellule de Théodora, et il reposa dans le Christ après une vie de grand ascétisme.

Եւ ճանուէկն թէտորոս ստոյցաւ զվարս սնուցողին հոգեւոր ձօրն իւրոյ եւ եղև ձգնութեան նորա նձանոյ : Եւ յորժամ վախճանեցաւ հայր վանացն, նստուցին զնա փոխանակ նորա առաջնորդ եւ հայր վանաց ուխտին :

* A fol. 35
r^o a.

* Հօռի Գ եւ Սեպտեմբերի ԺԲ : Վկայութեանութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Ապտոնոմոսի .

Այս կրանելի քահանայապետս Քրիստոսի՝ էր ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի 5
ամբարիշտ արքային, եպիսկոպոս լեալ Իտալացւոց : Եւ վասն հայրաճանաց ժամանակին եկիոյ զԻտալիա եւ գնաց ի սահմանս Բիւթանացւոց եւ հասեալ ի գեօղ մի որ կոչի Սորէ, իջաւանացաւ առ այլ մի հաւատացեալ՝ որոյ անուն էր Կոռնելիոս : Եւ ուսուցանէր զանհաւատսն եւ հաստատէր զհաւատացեալսն : Եւ շինեաց անդ եկեղեցի յանուն սուրբ հրեշտակապետին Միքայելի : Եւ ձեռնադրեաց զԿոռնելիոս սարկաւազ, յանձն առնելով նձա զխորհուրդս ստուռաճապինս :

Եւ ինքն զիմեալ զնաց յէկիւրն Լիւկիոնայ եւ Սաւոյիոյ եւ բարեպաշտ վարդապե-

1 սնուցողին] իւրոյ եւ *add.* B || 3 վանաց *om.* B || 4 Հօռի Գ եւ Սեպտեմբերի ԺԲ :] Վերստին հինգօրեայ տօն ճննդեան Աստուածածնին, եւ երկրպագութիւն Թաշին : Եւ վկայութիւն Ապտոնոմոսի եպիսկոպոսի եւ վկայի *add.* B || 5 Քրիստոսի *om.* B || 6 ամբարիշտ] կռապաշտ B — Իտալացւոց] Իտալիոյ բարդբին B || 8 իջաւանեցաւ] իջավանեցաւ B || 9 զանհաւատսն եւ հաստատէր *om.* B || 11 յանձն առնելով] յանձն արար նձա դաստուածային խորհուրդս B || 12 յերկիրն Լիւկիոնայ եւ Սաւոյիոյ] յերկիրն Կիլիկիոյ եւ Սալբիոյ B — բարեպաշտ վարդապե-

Le jeune Théodore hérita de la vie de sa nourrice et mère spirituelle et fut l'imitateur de sa vie ascétique. Et lorsque le prieur du couvent vint à mourir, on l'élut, pour le remplacer, comme higoumène et prieur de la communauté et du couvent.

* A fol. 35
r^o a.

* 3 HORI, 12 Septembre.

Martyre du saint évêque Autonomos.

Ce bienheureux pontife du Christ vivait aux jours de Dioclétien, l'empereur impie; il était l'évêque des Italiens. A cause des persécutions de l'époque, il quitta l'Italie et se rendit dans la région des Bithyniens, et arrivé dans un village nommé Sorei, il descendit chez un fidèle dont le nom était Cornélius. Il y enseignait les infidèles et raffermissait les fidèles. Il y construisit une église au nom du saint archange Michel. Il ordonna diacre Cornélius et lui confia les divins mystères.

Il partit ensuite lui-même pour le pays de Lycaonie et d'Isaurie où par

սուրբանքն եղև բարոզ Քրիստոսի, եւ զբարուն լուսաւորեաց : Եւ զարձեալ եկն առ
 Կոռնելիոս եւ եզիտ զի բազմացուցեալ էր զհաւատացեալսն, ձեռնադրեաց զնա
 բաշանայ :

5 Եւ ընդ աւուրն ընդ աշնոսիկ գնաց Գիովկետիանոս արքայն ի Նիկոմիդիա
 բարաքն եւ բազում բրիստոնեացս եսպան վասն հաւատոցն Քրիստոսի : Եւ մտեալ
 ի նաւ սուրբն Ապտոնոմոս՝ էանց յայնկոյս եւ գնաց ի Մանդիւնիոն եւ ի * Կլոպիոպոլիս, * A fol. 35
 զարձուցանէր զմորրեալսն եւ հաստատէր զհաւատացեալսն եւ ուսուցանէր ամենեցուն
 զգիտութիւն ճշմարտութեան :

10 Գարձաւ անդրէն առ Կոռնելիոս եւ եզիտ զի բազմապատիկ չաւելեալ էր ի բրիստո-
 նեայն եւ կացոյց զնա ի պատիւ եպիսկոպոսութեան : Եւ առժամայն սուրբն Ապտոնո-
 մոս ընթացաւ յԱսիանի եւ անդ սերմանեաց զբարեպաշտութեան հաւատոյ սերմանս :

Եւ զարձեալ եկն առ Կոռնելիոս եւ երթեալ ի մերձակայ գիւղ մի որ կոչի Լիմնոյ,
 ուսոյց բնակչաց կոսապաշտիցն զբանն կենաց եւ միրտեաց զնոսա : Եւ սքանչեազոր-
 15 ծութիւնս եւ բժշկութիւնս արար ի տեղւոջն յայնմիկ :

Եւ ոմանք ի բրմացն եւ որք մնացին ի մորրութեանն՝ ի միում աւուր ժողովեցան եւ

սուրբանքն եղև] բարեպաշտութեամբ եղև B || 5 բարաքն om. B — եսպան] սպան B
 || 6 Ապտոնոմոս] Ապտոնոմէոս B — ի Մանդիւնիոն եւ ի Կլոպիոպոլիս] ի Մանախնէոն ի
 Կլոպիոպոլիս B || 7 եւ հաստատէր զհաւատացեալս om. B || 9 ի բրիստոնեայն] ի
 հաւատացեալսն B || 10 սուրբն Ապտոնոմոս om. B || 12 զարձեալ եկն] զարձաւ B — գիւղ]
 գեօղ B || 13 գրանն կենաց] գրանն Աստուծոյ B || 14 բժշկութիւնս] անուամբն Քրիստոսի
 add. B.

sa pieuse doctrine il s'appliqua à prêcher le Christ et éclaira beaucoup de gens. Il revint de nouveau chez Cornélius et trouvant qu'il avait accru le nombre des fidèles, il l'ordonna prêtre.

A cette époque l'empereur Dioclétien s'étant rendu à la ville de Nicomédie y fit mourir nombre de chrétiens pour la foi du Christ. Saint Autonomos s'embarqua sur un navire, passa de l'autre côté, et se rendit à Mantinium et à * Claudiopolis, y convertit ceux qui étaient dans l'erreur, raffermi les fi- * A fol. 35
 dèles et enseigna à tous la science de la vérité. r^b.

Il retourna de nouveau auprès de Cornélius et s'apercevant qu'il avait augmenté beaucoup le nombre des chrétiens, il l'éleva à la dignité d'évêque. Saint Autonomos se hâta aussitôt de parcourir l'Asie et y sema la semence de la piété et de la foi.

Il revint encore auprès de Cornélius et se rendit dans un village voisin, nommé Limna, y enseigna aux habitants idolâtres la parole de la vie et les baptisa. Il fit dans cet endroit des miracles et des guérisons.

Quelques-uns parmi les prêtres païens qui restèrent dans l'erreur s'étant

կատարէին տօնս կուոյն, զոր տեսեալ Հաւատացելոցն վառեցան նախանձո՛ Տեսան եւ զիմեցին ի վերայ նոցա եւ զկուսան խորատկեցին : Եւ բարկացեալ կապաւառացին անսպլին գտանել զկառոյ ժամանակ՝ զի չար ինչ արտացեն բրխատանէլոցն :

Եւ յաւուր ծիւսձ յորւձ սուրբն Ապտոնոմոս գատառւածային վրկական խորհուրդն կատարէր ի վերայ սրբոյ սեղանոցն, զիմեցին բրօք եւ առերօք եւ բարիւք, ⁵ ճտին յեկեղեցին եւ առաջի սրբոյ սեղանոցն եւ խորհրդոցն սպանին զբաճանաչողեան Քրիստոսի գուրբն Ապտոնոմոս, եւ հեղաւ արիւնն առաջի սրբոյ սեղանոցն ի ներքս ի խորանն . եւ զբրխատանեացն զրուեցին :

Եւ կին մի Հաւատարիմ Մարիամ անուն, զոր էր ձեռնադրեալ Կոռնելիոս սարկաւազուհի, առեալ արս քրիստոնեակս բարձին զճարմինն՝ եւ պատուով թաղեցին ի գեօզն ¹⁰ Վամբլոյ : Եւ ի ժամանակս Կոստանդիանոսի մեծի սրբալի, շինեցին ի վերայ տապալանին մեծ եւ գեղեցիկ եկեղեցի :

Կատարեցաւ սուրբն Ապտոնոմոս եպիսկոպոսն Սեպտեմբերի ժի՛ :

Յայձ աւուր կատարեցաւ սրով սուրբ ճարտիրոսն Քրիստոսի Ռոմիլոս ի Տրա-

15

1 տօնո] գտօնս B || 3 չար ինչ] փոխանակ չարին չար B || 4 յորւձ օմ. B — Ապտոնոմոս] Ապտոնոմէոս B || 5 կատարէր] ճատուցանէր B — զիմեցին] կոպաւառոցն add. B || 6 եւ առաջի սրբոյ սեղանոցն եւ խորհրդոցն սպանին] եւ ի խորհրդեանն անդէն ի խորանին առաջի սրբոյ սեղանոցն սպանին B || 7 Ապտոնոմոս] Ապտոնոմիոս B — առաջի սրբոյ սեղանոց ի ներքս ի խորանն] առաջի սեղանոցն Քրիստոսի ի ներքս ի խորանին B || 9 Հաւատարիմ] Հաւատարեալ B || 10 ի գեօզն Վամբլոյ] ի գեօզն որ կոչի Վամբլոյ B || 11 սրբալի օմ. B — տապանին] սրբայն add. B || 12 Ապտոնոմոս] Ապտոնոմիոս B — Սեպտեմբերի ժի՛] եւ Հոսի Կ՛ add. B || 14 սրով] եւ բարձաչարար տանջանօք add. B — ճարտիրոսն] վկայն B — Ռոմիլոս] Ռոմիլոս Էրանելի ճահւամբ add. B.

un jour réunis pour célébrer les fêtes des idoles, les fidèles, à cette vue, enflammés du zèle du Seigneur, les attaquèrent et brisèrent les idoles. Les idolâtres, irrités, attendirent le moment favorable pour faire du mal aux chrétiens.

Un jour que saint Autonomos célébrait sur le saint autel le divin mystère de la rédemption, ils attaquèrent à coups de gros bâtons, de glaives et de pierres l'église, y pénétrèrent et tuèrent le pontife du Christ, saint Autonomos, devant le saint autel et le * saint mystère; son sang coula devant le saint autel, à l'intérieur du sanctuaire, et les chrétiens furent dispersés.

Une femme fidèle, du nom de Marie, que Cornélius avait ordonnée diaconesse, accompagnée de quelques chrétiens, enleva le corps et l'inhuma avec honneur dans le village de Vamblié. Aux jours du grand empereur Constantin on construisit sur le tombeau une belle et grande église.

Le saint évêque Autonomos mourut le 12 Septembre.

En ce jour mourut par le glaive, sur l'ordre de l'empereur Trajan, le

յանոսէ արքայէ : Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Եւզոբսիոս կատարեցաւ սրով ի Գիտկղետիանոսէ արքայէ ի Միլետինի քաղաքին եւ ընդ սրբոյն Եւզոբսիոսի կատարեցան հազար եւ հարիւր եւ երեսուն եւ չորս մարտիրոսք ի նոյն քաղաքին :

[B * Ի սմին աւուր նահատակեցան վկայութեամբ սուրբ մարտիրոսքն Քրիստոսի Սակեդոնիոս, Թէոդուրոս եւ Տատիանոս վասն հաւատոցն որ ի Քրիստոս :

* B
p. 141 a.

Նոյնպէս եւ ի քաղաքն Յիկոնիոց, կատարեցաւ սրով վասն Քրիստոսի հաւատոցն՝ սուրբ վկայն եւ եպիսկոպոսն Իկոնիու Որոնատոս, զոր այլք զսա Կուռնոսոս կոչեն, երանելի մահուամբ :

Եւ ի սոյն կատարեցաւ չարչարանօք եւ մահուամբ երանելին Թէոդորոս վկայն Նիկեականդրիա քաղաքն զոր ընկեցին ի ծով :

Յայժմ աւուր վիշտասկ է սրբուհւոյն Մնեսիմայ ձգնաւոր մօր մերոյ՝ որ էր զուսուր թագաւորի, որոյ էին քաղաք Երկոտասան. եւ ի մեռանել ձնողացն զամենայն թագաւորութիւնն նմա աւանդեցին, եւ նա զամենայն բաշխեալ աղքատաց եւ ինքն զնաց յանապատ խորին, եւ կացեալ մեծ ձգնութեամբ զամս բազումս՝ փոխեցաւ ի Քրիստոս որում ցանկալբ :]

1 արքայէ] ամբարիշտ արքայէ *add.* B || 1-3 Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Եւզոբսիոս... քաղաքին] Նոյնպէս եւ ի Գիտկղետիանոսէ կատարեցաւ սուրբն Եւսոբէոս եւ այլ հազար հարիւր եւ երեսուն եւ չորս վկայք ի Միլետինի քաղաք B.

saint martyr du Christ Romylos. De même mourut par le glaive, sur l'ordre de l'empereur Dioclétien, le saint martyr Eudoxius, dans la ville de Mélitine. Avec saint Eudoxius et dans la même ville moururent onze cent trente-quatre martyrs.

[B * En ce jour subirent le martyre les saints martyrs du Christ Macédonius, Théodulos et Tatianus pour la foi du Christ.

* B
p. 141 a.

Également mourut d'une mort bienheureuse, par le glaive et pour la foi du Christ, dans la ville d'Iconium, le saint martyr et évêque d'Iconium, Oronatus que d'autres appellent Coronatus.

En ce même jour subit les tortures et la mort le bienheureux martyr Théodore, qu'on jeta à la mer dans la ville d'Alexandrie.

En ce jour, commémoration de sainte Onésima, notre mère ascète, qui était fille d'empereur et qui possédait douze villes; à qui on remit tout le royaume, à la mort des parents, mais elle, après avoir tout distribué aux pauvres, se retira dans une profonde solitude, y vécut de longues années d'une grande vie ascétique et s'en alla auprès du Christ vers lequel elle aspirait.]

Հաւի Գ եւ Սեպտեմբերի ԺԳ : Վկայարանութիւն սրբոցն Գիպորայ եւ Գիպիմայ .

* A fol. 35
v° b.

Սորա էին բրիտաննայք ի քաղաքէն Լաուդիկեայ Ատորոց, * եւ ձառնեցան ի ձեռս իշխանին : Եւ կայեալ առաջի խոստովանեցան յայտնապէս զՔրիստոսի աստուածութիւնն : Եւ ի սաստիկ տանջանացն եւ չահալին չարչարանացն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակացն առ Աստուած ի Սեպտեմբերի ԺԳ :

Յայժմ աւուր Դաւաղատիս է սուրբ Յարութեան ձեծի եկեղեցոյն :

Երանելի զշխոյն Հեղինէ եպիս զսուրբ խաջն Քրիստոսի : Եւ յորժամ շինեաց ձեծն Կոստանդիանոս զձեծ եկեղեցին Երուսաղեմայ, զսուրբ Յարութեանն ի Սեպտեմբերի ԺԳ, ժողովեաց բազում եպիսկոպոսոսնս եւ քահանայս եւ օրհնեցին զեկեղեցին եւ արար ձեծ եւ հռչակաւոր նաւակատիս, եւ ձինչեւ ցայսօր կատարի տօնս այս :

* B
p. 141 b.

[B * Դաւաղատիք է սրբոց Յարութեանն Երուսաղեմի ձեծի եկեղեցոյն, յորում է աստուածընկալ գերեզմանն, եւ սուրբ Գողգոպան, եւ այլ անդրն կենարար չարչարանաց եւ սրբոցն Սիոնի :

Երանելի զշխոյն Հեղինէ՝ զի որպէս կամօք թագաւորին եպիս զաստուածային խաչափայտն որ ծածկեալն էր եւ թաքուցեալ, նոյն օրինակ ձաքէր եւ բանայք զաստուա-

4 HORI, 13 Septembre.

Martyre des saints Diodore et Didyme.

* A fol. 35
v° b.

C'étaient des chrétiens de la ville de Laodicée de Syrie, et ils furent livrés entre les mains du président. Mis en sa présence, ils confessèrent ouvertement la divinité du Christ. Et ils rendirent leur âme, au milieu d'atroces tortures et d'effrayants supplices, à Dieu, par les mains des anges, le 13 Septembre.

En ce jour, fête de la consécration de la grande église de la sainte Résurrection.

La bienheureuse impératrice Hélène trouva la sainte croix du Christ. Lorsque Constantin le Grand eut construit la grande église de la sainte Résurrection à Jérusalem, il convoqua pour le 13 Septembre, nombre d'évêques et de prêtres qui bénirent l'église. Il fit faire une grande et retentissante cérémonie de consécration, dont la fête se célèbre encore jusqu'aujourd'hui.

* B
p. 141 b.

[B * Fête de la consécration de la grande église de la sainte Résurrection à Jérusalem, dans laquelle se trouve le tombeau qui reçut Dieu, du saint Golgotha et d'autres lieux de la passion vivifiante et de la sainte Sion.

La bienheureuse impératrice Hélène, de la même manière que par la volonté de l'empereur elle avait fait l'invention du divin Arbre de la croix qui demeurait inconnu et caché, fit aussi, suivant le même principe, nettoyer et découvrir le

ճալին գերեզմանն, զի եւ նա ծածկեալ էր եւ հողով լցեալ, եւ տաճար կոոց չարուցեալ ի հեկեանացոյն : Քանզի չեա գտանելոյ Խաչին, իջեալ ի սրբոյ Գողգոթայէն՝ եկեալ ի տեղի պարտիզին, ուր էր սուրբ գերեզմանն վիճափոր, եւ զհողն եւ զնիւթն ամենայն որ ի ներքս՝ հեռի ի տեղաջէն բացորոշել հրամայէր, եւ այնպէս յայտնի արարին զսուրբ գերեզմանն :

Եւ տաճար մեծ եւ ճատուռն վայելուչ եւ սոկելած առ ի թաղուհուցն ի սուրբ տեղի չարութեան Փրկչին մերոյ վայելչագոյն եւ բարձրագոյն շինեալ, եւ բազում ընծայս նուիրեալ, եւ այնուհետեւ յայտնեաց զկենդանարար եւ զգառուական խաչն Տեառն :

Եւ թողաւորական հրամանաւն եւ օրինադրութեամբն ամենապայծառ եւ մեծ եկեղեցին՝ երկնահաստար տաճարն, եւ ամենագոյն եւ վայելչագոյն ճատուռն ի վերաց գերեզմանին՝ Քրիստոսի շինեցաւ, եւ սրբոյ Գողգոթային, եւ անօրինական սուրբ տեղացն . զոր ընդարձակ բան զաշխարհ, եւ բարձրագոյն բան զերկնից երկին, եւ զեղեցկագոյն բան զգրախան հաւատամբ . եւ զիտեմբ զի ամենայնի տանողն եւ անբովանդակին՝ անդ տարեալ եւ բովանդակեալ մարմնով՝ կրեաց զմերն փրկութեան մահ :

Սրով եւ զնոյն տեղի բխւր օգտութեամբ եւ ճշմարիտ փափութեամբ պայծառացուցեալ՝ բան զնախատուն զեղեմական զրախա սուլցոյց . զի անկ՝ մեղուցեալ մահացարք եւ զատապարտեցար, եւ սատ՝ սրբարացեալ փրկեցար, եւ կենդանացար :

divin tombeau, resté également couvert et rempli de terre, et sur lequel un temple d'idoles avait été élevé par les païens. Car après avoir fait l'invention de la Croix, descendant du saint Golgotha, elle arriva à l'emplacement du jardin où se trouvait le saint tombeau taillé dans un roc; elle ordonna de transporter loin de l'endroit toute la terre et les matières se trouvant à l'intérieur et mit ainsi à découvert le saint tombeau.

L'impératrice fit construire un grand temple et une élégante chapelle ornée d'or, sur l'emplacement sacré de la résurrection de notre Sauveur, tous les deux élégants et sublimes, auxquels elle fit de nombreux dons, et c'est ensuite qu'elle exposa la vivifiante et précieuse croix du Seigneur.

Et par ordre et par une loi édictée de l'empereur, il fut construit une superbe et grande église, un temple ressemblant au ciel et une chapelle de toute richesse et de toute beauté sur le tombeau du Christ, ainsi qu'au saint Golgotha et autres lieux saints de l'Incarnation de notre Seigneur; endroits que nous croyons plus vastes que la terre, plus élevés que les cieux des cieux et plus beaux que le paradis; et nous savons que Celui qui contient tout et ne peut être contenu, y a été transporté et y a été contenu avec son corps et a souffert la mort pour notre salut.

C'est pourquoi Il a rendu cet endroit resplendissant d'innombrables bienfaits, le comblant de vraies délices, bien plus que la première demeure, le paradis de l'Éden, car là nous avons trouvé la mort par le péché et nous y avons été condamnés, tandis qu'ici nous avons été justifiés, sauvés et vivifiés.

Քանզի հեղմամբ անպարտին սրեան որ ի Քաղզղայն՝ լուսեկալ ջնջեցաւ ամենայն մերն պարտք մեղաց, եւ թաղմամբ եւօրեկալ յատուածընկալ գերեզմանն որ ի պարտի-
զին՝ բուսաց զմեկ զամենեանն ի չարաթեան յոյս, հասն կենդանարար, բազում առ-
նելով արդիւնս խրով անդէն մեւանելովն եւ յառնելովն :

Զոր զնոյն սպա զխորհրդական սուրբ տեղիս յիրաւի մեծապաշտու եւ սոկեզօծ 5
շնուածովք պաշտասցոյցանէին բրիստոսուէր թագաւորքն՝ մաչբ եւ որդին, ըստ նախ օրինակելոյ զնոյն խորանին Մովսէսի, եւ տաճարին Մարդանի :

* B
p. 142 a. * Եւ եւ սպ բազում հրաշարան եկեղեցեաց շնուածս առնէին, ի սուրբ Բեզղեհէմ 10
եւ չալրն, եւ լեանն Զիկնեաց, եւ ի մեծն Սիոն, եւ յալ անօրինական սուրբ տեղիս Երուսաղէմի :

Եւ սպա իբրեւ բարիք ամենայն շնեցաւ, յայնժամ սպղմամբ սուրբ Հոգւոյն եւ կամօք նմին բարեպաշտ զշխոյն Հեղինեաց, եւ հրամանաւ նոյն մեծի արքային Կոստան-
դիանոսի, ժողովեալ բազմութիւն սրբոց հարց եւ հոչարապետաց եւ անթիւ եպիսկո-
պոսաց սրբոց՝ որք զուժարեցան ի անկերաց, հանգերձ բաշանալիք եւ բար լրմամբ 15
ուխտին եկեղեցոց, եւ ճգնաւորաց սրբոց եւ աշխարհադամար ժողովք ընդ սրբոց Մակարիտի պատրիարքին Երուսաղէմի, որ էր մի ի գլխաւորաց առաջին սուրբ

Car, c'est par le sang versé par l'Innocent sur le Golgotha que toutes nos dettes des péchés ont été lavées et effacées, et c'est par la sépulture de trois jours dans le tombeau qui reçut Dieu, et qui se trouve dans le jardin, que le grain, source de la vie, portant beaucoup de fruits ¹, nous a fait tous germer à l'espérance de la résurrection par sa mort et par sa résurrection.

Ce sont ces lieux saints de mystères, que les empereurs, amis du Christ, la mère et le fils, rendirent vraiment resplendissants par de superbes constructions ornées d'or, à l'image du tabernacle de Moïse et du temple de Salomon, qui les représentaient dans les anciens temps.

* B
p. 142 a. * Ils firent encore construire beaucoup d'autres merveilleuses églises à saint Bethléem et à la Grotte et sur le mont des Oliviers et à la grande Sion et autres lieux saints de l'Incarnation de notre Seigneur à Jérusalem.

Et lorsque tout fut bien construit, alors, par l'inspiration du Saint-Esprit et par la volonté de la même pieuse impératrice Hélène, et sur l'ordre du même grand empereur Constantin, y furent convoqués une multitude de saints pères, de patriarches et d'innombrables saints évêques qui s'y réunirent de toutes les parties de l'univers, accompagnés de prêtres et de toute la plénitude du clergé de l'église et de saints ascètes et de tout le concours de personnes venues de toutes les parties du monde, auprès de saint Macaire, patriarche de Jérusalem, qui fut l'un des principaux du premier saint concile de Nicée,

1. Jean, XII, 24-25.

ժողովոյն նիկիոյ, հսկմամբ եւ աղօթիւք եւ արտասուագոչ երգօր՝ օձին եւ օրհնեցին մեծ եւ պաշտօն նաւակատեք զեկեղեցի սրբոյ Յարութեանն, եւ զսրբազոյն ճատուն կենսունակ զերեզմանին Քրիստոսի՝ եւ զՊողոթնիային, նոյնպէս եւ զայլ սուրբ տեղան, եւ մեծածախ կերակուրս աղքատացն բաշխեցին :

5 Եւ այսպէս մեծ եւ հռչակուոր նաւակատիւ կատարելով չերեքտասանն Սեպտեմբերի, եւ ի չորեքտասանն նորին ամսոյ բարձրացուցեալ ցուցին զնոյն զբաւալ ստուռածալին խաչավաչոն : Վասն որոյ եւ սեանդեալ հաստատեցին յայնմ ամի չերեքտասան Սեպտեմբերի կատարել զտօն նաւակատեացն, եւ ի չորեքտասանն՝ զտօն Վերացման սրբոյ խաչին :

10 Զոր եւ նոյն ժողով հարցն սրբոյ՝ սուրբ հոգւոյն ազգմամբ հաստատեցին յամենայն ամի չերեքտասանն՝ զլիշատակ նաւակատեաց սուրբ տեղեացն առնել, եւ ի չորեքտասանն՝ զկենդանարար Խաչն բարձրացուցանելով հայրապետին ի սուրբ Գողգորթոյն՝ ամենայն բազմութեան հաւատացելոցն ցուցանել : Սրբ սովորեցան յամենայն ամի՝ յայնմ աւուր ի ճագաց աշխարհի անկանօր առ ի տեսանել զսուրբ խաչն՝ ժողովիլ ըստ
15 կանխագուշակ բանից մարգարէիցն առ * Երուսաղէմ, եթէ . Ելցեն ամ յամէ առնել զտօն տալաւարահարացն ազգբ հեթանոսաց ի չերուսաղէմ : Սր ոչ ի հինն՝ այլ ի նորս կատա-

* B
p. 152 b.

et avec des jeûnes, prières et chants entrecoupés de larmes, ils oignirent et bénirent, par de magnifiques fêtes de consécration, l'église de la sainte Résurrection et la chapelle, plus sainte encore, du tombeau du Christ, source de vie, et celle du Golgotha, ainsi que celles des autres lieux saints, et l'on distribua aux pauvres des repas fort coûteux.

Après avoir ainsi célébré de grandes et retentissantes fêtes de consécration le 13 Septembre, ils exaltèrent, le quatorze du même mois, et exposèrent le divin bois de la Croix qui avait été trouvée. C'est pourquoi ils établirent de célébrer, en cette année, le treize de Septembre, la fête de la consécration de l'église, et le quatorze, la fête de l'exaltation de la sainte Croix.

Cette même assemblée des saints pères établit, par l'inspiration du Saint-Esprit, de célébrer le treize [de ce mois], chaque année, la commémoration de la consécration des lieux saints et d'exalter, le quatorze de ce mois, sur le saint Golgotha, la Croix, source de la vie, que le patriarche exposerait à la vue de toute la foule des fidèles. Ces derniers prirent l'habitude de s'y réunir chaque année, en ce jour, de toutes les parties de la terre, pour y voir la sainte Croix, selon les prédictions des prophètes envers * Jérusalem : *Les nations païennes monteront chaque année à Jérusalem pour célébrer la fête des tabernacles*¹. Et c'est ce qui s'est accompli, non pas dans l'ancienne,

* B
p. 152 b.

րեցաւ . որ ոչ զգլխարկս՝ տաղաւարահարաց ասէր՝ ալ զարդ Ֆարսթեան ձեծի տաճարին զհանդնելոյն նաւակատեաց :

Ալ եւ զգլխարկան խաչափայտին զգլխաւ եւ զբարձրութիւն յամենայն Հեթանոսաց հաւատացեալք յամենայն տիեզերաց՝ առին սահման ի հարցն սրբոց ժողովի չեղու- 5 սացէ՛մ անթիւ բազմութիւն, եւ անհամար խմբից խորհրդական տօնախմբութեամբ յամ յամէ կատարել ի վառս Աստուծոյ :

Ի սմին աուր շրջառակ սրբոյն Կոնստնտին հարիւրապետին՝ որ էր ի ժամանակս աւաբերոցն աւաջին հաւատացեալ ի Քրիստոս ի Հեթանոսաց, եւ ընտրութեամբն Աստուծոյ եւ յայտնութեամբն որ սա Պետրոս՝ զուսն եղև ծախ ամենեցուն նոցա : Քանզի ձինչպև ի Հեթանոսութիւնն էր, ծաքրութեամբ եւ արդարութեամբ կենցաղա- 10 վարելով աղօթէր ծիշտ, եւ աւասանալք ողորմութեամբ առ ալքատս, եւ այնպէս անպերելի ունելով զկենցաղավարութիւնն :

Ետես զհրեշտակն Աստուծոյ լիններորդ ժամուն որ ասաց նձա կոչել զաւաբեալն Պետրոս, եւ առ ի նձանէ զարժանն լուել : Եւ որում նձին Պետրոսի ասաց Տէր եր- 15 իլակ ընդ աւաբեալ խնդրական նորս, որ ի գալն ի տուն նորս զբանն Աստուծոյ ետես կատարեալ առ նա եթէ . Յովհաննէս՝ ձկրտեաց ի ջուր՝ բայց զուք ձկրտեսջիք ի Հոգին սուրբ :

Եւ ձինչպև խօսէր Պետրոս ընդ նոսա զբանն Աստուծոյ՝ երկխոյսցուցեալ ձկրտեաց

mais dans la nouvelle alliance, car [la prophétie] ne parlait pas des fêtes caduques des tabernacles, mais bien des fêtes de la consécration du grand temple érigé pour la sainte Résurrection.

Les fidèles de tous les pays infidèles et de tout l'univers reçurent en outre des mandements des saints pères de se réunir à Jérusalem, en foule innombrable et en groupes sans nombre, pour célébrer chaque année, par des fêtes mystiques, l'Invention de l'arbre de la Croix de notre Sauveur, instrument de la rédemption et de son Exaltation pour la gloire de Dieu.

En ce jour, commémoration de saint Corneille, le centurion, qui fut au temps des apôtres le premier parmi les païens qui se convertit au Christ, et qui par l'élection de Dieu et par la révélation à Pierre fut la porte d'entrée pour eux tous. Car, étant encore païen, il avait eu une conduite pure et juste, priaît toujours, multipliait ses aumônes aux pauvres, et menait ainsi une vie sans reproche.

Il aperçut l'ange de Dieu, à la neuvième heure, qui lui dit de faire venir l'apôtre Pierre et d'entendre de lui ce qu'il fallait qu'il fasse¹. Au même Pierre le Seigneur dit de s'y rendre avec les personnes venues pour le chercher; et lorsqu'il pénétra dans sa maison, il vit accomplie par lui la parole de Dieu : *Jean * a baptisé dans l'eau, mais vous, vous serez baptisés dans l'Esprit saint*².

Et tandis que Pierre leur prêchait la parole de Dieu, il le fit catéchu-

1. Act., x, 1-48. — 2. Act., i, 5.

* B
p. 143 a.

* B
p. 143 a.

զնա, եւ զառաջնորդութիւնն աչցելութեան բարաքին ի ձեռս նորա ետ : Որ եւ զգտեալ
կուսակաշտան որ ի բարաքին զամենեսեան ձկրտեաց, ալ եւ զնոյն ինքն զելշխանն
Գիմիտիոն ամենայն տամբ խրով դարձոյց ի Քրիստոս :

5 Եւ այնպէս սուրբերական վարուք կենցաղաւարելով առ Տէր փոխադրեցաւ բարիոր,
առաջին պտուղ եղեալ ի Հեթանոսաց, եւ նախ քան զամենեսեան հրաւիրեալ եւ կոչեալ
յԱստուծոյ, եւ հաւատացեալ ի Քրիստոս որում սպասէրն :

Յայժմ առւր նահատակութիւն սրբոց վկայիցն՝ Մակրովիտ Կապրավովկեցոյ, եւ
Գորգիանու, Իլիու, Զոտիլու, Լուկիանու եւ Վաղերիանու, որք ճարտիրոսացան ձեձ
տանջանօր, առ Լիկիանոսիւ ամբարիշտ թագաւորաւ :

10 Եւ ի սմին վկայութիւնն Յուլիանոսի սրբոյ բահանալին, եւ քսան երկու ընկերաց
նորա, որ ձերձ յԱնկիւրխա Գաղատացոց առ Լիկիանոսիւ կատարեցան :]

Հաւի եւ եւ Սեպտեմբերի ԺԳ : Տօն է Հռչակաւոր եւ բարձածուպ վերացմանն սրբոյ
Բաշին Քրիստոսի :

Յայժմ առւր նշումն Յովհաննու Սոկերեանին արեգերալս զարգապետին :

15 Հռչակաւոր եւ ձեձ վարդապետն եկեղեցոյ սուրբն Յովհանն Սոկերեանն, ստարի-

mène et le baptisa, et lui confia la direction de l'évêché de la ville. C'est lui
qui baptisa tous les idolâtres se trouvant dans la ville et qui convertit même
au Christ le chef Dimitrion avec toute sa maison.

Après avoir vécu d'une vie apostolique, il s'en alla heureusement auprès
du Seigneur; après avoir été le premier fruit parmi les gentils, invité avant
tous et appelé par Dieu à être converti au Christ auquel il aspirait.

En ce jour, martyr des saints martyrs Macrobios de Cappadoce, Gor-
dianus, Ilios', Zotieus, Lucianus et Valerianus qui subirent le martyre avec
de grands supplices sous Licinius, l'empereur impie.

En ce même jour, martyr du saint prêtre Julien et de ses vingt-deux
compagnons, qui furent mis à mort près d'Ancyre, en Galatie, aux jours de
Licinius.]

5 HORI, 14 Septembre.

Fête solennelle, avec grand concours de fidèles, de l'élevation de la sainte Croix
du Christ.

En ce jour, dormition de Jean Chrysostome, le docteur et la grande
lumière de l'univers.

Le célèbre et grand docteur de l'Église, saint Jean Chrysostome, le pa-

1. Corruption de Séleuchos.

արքն Կոստանդինուպօլոս՝ Անտիոքացի էր, մեծատանց գաւակ : Անուն հօրն Սրահենդոս եւ ծօրն Անթուսիա, եւ ետուն զնա յուսումն արտաքին հանճարոց չլիթէն : Եւ ուսաւ զամենայն * ստորագրութիւնս իմաստասիրական հեթանոսաց ընդ Բարսել եւ ընդ Գրիգորի աստուածաբանի, զի յոյժ ծաայի էր եւ էր խոնարհամիտ եւ հեղ :

Եւ իբրեւ ուսաւ զարտաքին հանճարն զարձաւ չԱնտիօք առ ճնոցն իւր : Եւ ի վախճանել ճնոցացն, բաշխեաց զամենայն ինչն աղքատաց եւ կարօտերոց եւ զնաց յանապատ կրօնաւորել անկ, զեօթն ամ կացեալ ի լուծիեան եւ զմի ամն անբուն անցուցանէր :

Եւ Փղաբխանս պատրիարքն Անտիօքայ իջոյց ի լեռունէն զնա ազդեցութեամբն Աստուծոյ եւ ձեռնադրեաց զնա քահանայ մեծ եկեղեցւոյ : Եւ նա լուսաւորէր զամենեանս նշանօք եւ արուեստիւք սքանչելեաց եւ վարդապետութեամբ, եւ զրոց մեկնութեամբ, նախերգանօք եւ յորդրակօք եւ աստուածաբանութեամբ : Եւ համբաւ նորս տարածեցաւ ընդ ամենայն տիեզերս :

Եւ լուեալ թագաւորին Արիադէոսի, սրղոյ մեծին Թէոդոսի, տարաւ զնա ի Կոստանդինուպօլիս : Եւ ետ ձեռնադրել զնա պատրիարք թագաւորական քաղաքին : Եւ Թէոդոսիլոս ետիսկոպոսն Արեկասնդրու ժախալք ընդ նմա վասն հռչակաւոր անուանն եւ ոչ կամէր զձեռնադրութիւն նորա, բայց սկսածայ ձեռնադրեաց զնա եւ եղև ուրախութիւն * մեծ ի քաղաքին Կոստանդինուպօլիս : Եւ եկին յղջոյն նմա թագաւորն ամենայն սինկղիտօսօրն :

triarche de Constantinople, était d'Antioche, fils de parents riches. Le nom de son père était Secundus et celui de sa mère Anthusa, qui le destinèrent à l'étude de la science profane à Athènes. Il apprit toutes * les branches de la philosophie païenne avec Basile et Grégoire le théologien, car il était fort intelligent en même temps qu'humble et doux.

Lorsqu'il eut appris la philosophie profane, il revint à Antioche auprès de ses parents. A leur mort, il distribua tous ses biens aux pauvres et aux nécessiteux et se retira dans une solitude pour y mener la vie de religieux. Il y resta sept ans dans le silence et passa un an sans sommeil.

Flavianus, le patriarche d'Antioche, par l'inspiration de Dieu, le fit descendre de la montagne et l'ordonna prêtre de la grande église. Jean illumina tout le monde par des miracles et des prodiges, par la doctrine, par l'explication des Écritures, par des exhortations et des homélies et par sa théologie. Sa renommée se répandit dans tout l'univers.

Ce qu'ayant appris. l'empereur Arcadius, fils de Théodose le Grand, le fit venir à Constantinople. Il le fit sacrer patriarche de la ville impériale. Théophile, l'évêque d'Alexandrie, jaloux de lui, à cause de sa grande renommée, ne voulut pas le sacrer, mais il dut, malgré lui, lui imposer les mains, et ce fut une grande * joie dans la ville de Constantinople. L'empereur, avec tout le sénat, vint le saluer.

Եւ բացեալ զշնորհալի բերանն առ հասարակ բուսաւորէր զնոսս կենդանարար բանիւքն որ հոսէին ի նմանէ իբրեւ զլտակս գետոց, վասն որոց եւ Ոսկերեւան իսկ կոչէին զնա :

Եւ նա ոչ զբարէրէր ի տուէ եւ ի զիշերի ուսուցանէր եւ խրատէր զժողովուրդն :

5 Եւ յամենայն կողմանց զայլին լսել զբանս վարդապետութեան նորա, զի յոյժ բաւցր էր եւ զիւրապուր բանքն նորա, յօգուտ եւ պիտանի իմաստնոց եւ տխմարաց : Գրէր պատմութիւնս հին եւ նոր կտակարանաց եւ անաչառ յանդիմանէր զճոզան եւ զոչ եկեալան յուղղութիւն :

Ընդ որս եւ զկին թագաւորին զԵւդոքսիա յանդիմանէր առանձինն եւ հրապարակաւ, վասն անիրաւ զրկանաց եւ յախշտակութեանց : Եւ նա խորհէր ընկենուլ զերանկէն յաթոռոցն : Եւ իստ գործակիցս իւրոց չարութեանն զԹէոփիլոս եւ զպառմանս իւրոց եւ պիտակոպտաց, ընկենուլ գտուրբն յաթոռոցն եւ հանին զնա արտաբոյջբարաբի ի գեօղ ծի :

Եւ Աստուած սաստիկ պատժօք պատուհասեաց զբարաբն շարժմամբ եւ կարկտիւ եւ վազվաղակի զարձուցին զտուրբն ի յաթոս իւր . եւ զպարկեաց պատուհասան : * Եւ նա * A fol. 36
 15 քստ աւաջին սովորութեանն իւրում խրատէր եւ ուսուցանէր զամենեւեան : Եւ յնա բաղում աւուրց յախշտակեաց թագուհին Եւդոքսիա զայզի կնոջ ծի ալբուց : Եւ կինն եկեալ առ սուրբ հայրապետն արասէր բարեխօսել առ թագուհին : Եւ նորա զրեալ
 v^o a.

Il illumina tout le monde, sans exception, par les paroles vivifiantes qui jaillissaient de sa bouche gracieuse comme les affluents d'un fleuve, c'est pourquoi on l'appela Chrysostome [*Oskébéran, Bouche d'or*].

Il ne cessa, jour et nuit, d'enseigner et de prêcher le peuple. On venait de toutes les contrées pour entendre les paroles de sa doctrine. Car son discours était doux et agréable, utile et nécessaire aux sages aussi bien qu'aux faibles d'esprit. Il écrivit l'histoire de l'Ancien et du Nouveau Testament; il blâma, sans distinction, les paresseux et ceux qui ne se corrigeaient pas.

Parmi ceux-là se trouvait la femme de l'empereur, Eudoxie, à qui il reprocha, en particulier et en public, ses confiscations et appropriations illégitimes. Elle songea à faire destituer le bienheureux, et trouva un complice de sa malveillance en la personne de Théophile et de quelques autres évêques lui ressemblant, pour destituer le saint de son siège, et on l'exila, hors de la ville, dans un village.

Mais Dieu punit la ville par de terribles châtimens, par un tremblement de terre et par la grêle; on s'empressa de faire revenir le saint à son siège, et les châtimens prirent fin. * Jean, selon son ancienne habitude, continua à prêcher et à enseigner tout le peuple. Longtemps après, l'impératrice Eudoxie s'appropriä la vigne d'une veuve. La veuve alla trouver le saint patriarche et le pria d'intervenir auprès de l'impératrice. Il lui écrivit une
 * A fol. 36
 v^o a.

աղաչանս առ նա, եւ եա ի սարկաւազադեան իւր յեւտիրիսս . եւ առարեաց առ թագուհին, եւ նա պատասխանեաց սրբոյն՝ ապ կնոջն աչ աչի լաւագոյն բան զերն, զև չէ օրէն թագաւորաց, առէ, դարձուցանել : եւ երեւ սրբոյն զնաց ի սենեակ թագուհւոյն, եւ խրատէր դարձուցանել զաչիւն, զև վասն աչրպիսի իրաց կրեցին Աբաշար եւ Յեղարէլ դարբիւթիւնն Աստուծոյ :

Իսկ հանել հրամայեաց թագուհին զնա ի թագաւորական սենեկէն : եւ զնացեալ սրբոյն յեկեղեցին հրամայեաց սարկաւազոյն փակել զբոլոնս եկեղեցւոյն ընդդէմ թագուհւոյն չորժամ զաչցէ մտանել յեկեղեցին :

Եւ յաւար ասնի սրբոյ Խաչին ի ժամ պատարազին, չորժամ զաչր թագաւորն Արկաղիսս եւ ամենայն սխեղիւտոսքն եւ մեծամեծքն եւ ամբոխն կաչին յեկեղեցին, 10
 եւն եւ թագուհին բազում ամբոխիւ եւ երեւել Վասօր մտանել յեկեղեցին : Եւ՝ կղերիկոսքն փակեցին ընդդէմ նորա զբոլոնս եկեղեցւոյն ըստ հրամանի հաչրապետին : Եւ մի սնն ի սպասուորաց թագուհւոյն կամեցաւ սրով հարկանել զսարկաւազն եւ առժամայն չորացան ձեռք նորա : Եւ դարձաւ թագուհին լի ամօթով ի սուն իւր եւ արարեալ ժողովս անիրաւութեան, ընկեց գտւորն չաթուոյն եւ արքայրեցին զնա ի Կոկիտոն 15
 չաչոց եւ յԱբարիտն :

Եւ մինչ ասնէին գտւորն չաքսորս եւ հանին ի Կոմանա, ի վրայարանս սրբոյն Բասիլիսկոսի, եւ երեւեցաւ նմա սուրբ վկայն եւ ասաց . Ո՛ր եղբայր իմ Յովհաննէս, ի

lettre de supplication, qu'il remit à son archidiacre Euty chius, et l'envoya chez l'impératrice; mais elle répondit au saint qu'elle donnerait à la femme une autre vigne, meilleure que la sienne, car, disait-elle, il n'est pas de coutume chez les empereurs de restituer. Le saint alors se rendit dans les appartements de l'impératrice, lui conseilla de restituer la vigne, car c'est pour des actions semblables qu'Achab et Jézabel subirent la colère de Dieu.

L'impératrice ordonna de le faire sortir de ses appartements impériaux. Le saint se rendant à l'église ordonna à ses diacres de fermer à l'impératrice les portes de l'église, lorsqu'elle viendrait pour y entrer.

Le jour de la fête de la sainte Croix, à l'heure du sacrifice, lorsque l'empereur Arcadius se rendit à l'église, où se trouvaient tout le sénat et les dignitaires, l'impératrice arriva aussi avec une nombreuse escorte et en grande pompe, pour y entrer. Les cleres, sur l'ordre du patriarche, lui fermèrent la porte de l'église. Un des serviteurs de l'impératrice voulut frapper de son épée le diacre et ses mains se desséchèrent aussitôt. L'impératrice retourna chez elle, pleine de honte, et ayant convoqué un synode [conseil] inique, destitua le saint de son trône et l'exila à Cucuse d'Arménie et à Arabissa.

Pendant qu'on emmenait le saint en exil, on fit halte à Comana, au sanctuaire de saint Basilicus. Le saint martyr lui apparut et dit : O mon frère Jean,

* A fol. 36
 v° b.

* A fol. 36
 v° b.

վաղեն ի միասին լինելիմք առաջը Քրիստոսի : Ետես եւ զսուրբ առաքեալսն զՊօղոս եւ զՊետրոս եւ զՅովհաննէս սրբ ասէին ցնա . Բարեւոք մարտեար եւ քաջապէս չաղթեցեր, արդ եկ եւ հանգիր ընդ մեզ ի պատրաստեալ հանգիտոն :

5 Եւ ի վաղեն զգեցեալ զհալածապետական զգետոն, մատոյց զաստուածալին պատարազն սուրբ եւ չեկեղեցւոյ աւանդեաց զհոգի իւր ի ձեռս Աստուծոյ : Եւ թաղեցին ընդ սրբոցն Բասիլիականի :

Կատարեցաւ սուրբ եւ սքանչելի վարդապետն Լիկեղեցւոյ Քրիստոսի սուրբն Յովհանն Սակեբերանն՝ Հոսի եւ եւ Սեպտեմբերի ԺԳ, ի տօն սուրբ Խաչին :

10 Որ մեկնեաց զհին եւ * զնոր կտակարանս, որ կան ի զիրս սուրբս, հաւաքեալ երկու- * A fol. 37
տասան ճառս հաղարաց : Եւ մինչդեռ տանէին զսուրբն չաքսորս, եղ զձեռն ի վերայ
1er a. եկեղեցւոյն եւ տաց . Ողջ մնա՛ սուրբ Լիկեղեցի, բնակարան վառացն Տեառն, զի ի պարգեւացն զոր առ ի Տեառնէ, չաւելի ի գանձս քոյ, զիրս ութի հարիւր, ճառս երկուտասան հաղար, արդ մի մուսանար զաշխատութիւնս իմ :

Եկաց սուրբն Յովհանն պատրիարք հինգ ամ եւ կեանք նորա լիտուն ամ :

nous serons demain ensemble devant le Christ. Il vit également les saints apôtres Paul, Pierre et Jean qui lui dirent : Tu as bien combattu et vaillamment remporté la victoire, viens maintenant et repose-toi avec nous dans le repos préparé pour toi.

Le lendemain, s'étant revêtu des vêtements patriarcaux, il offrit le saint mystère divin et rendit son âme entre les mains de Dieu, dans l'église. On l'inhuma auprès de saint Basilicus.

Le saint et magnifique docteur de l'église du Christ, saint Jean Chrysostome, mourut le 5 Hori, le 14 Septembre, fête de la sainte Croix.

Il fit les commentaires sur l'Ancien et le * Nouveau Testament, qui se trou- * A fol. 37
vent dans les saintes Écritures, en un recueil de douze mille homélies et dis-
1er a. cours. Au moment où on emmena le saint en exil, il étendit ses mains vers l'église et dit : Adieu, sainte église, habitacle des gloires du Seigneur; par les dons que j'ai reçus du Seigneur, j'ai ajouté à ton trésor huit cents volumes et douze mille discours; or, n'oublie pas mes labeurs.

Saint Jean siégea comme patriarche cinq ans, sa vie fut de cinquante ans.

* B
p. 143 a. [B * Ամենամուրով ասն եւ բարձրութիւն եւ վերացումն երկրպագելն Խաչին Քրիստոսի, որ ի Սեպտեմբերի ԺԿ եւ Հուլի եւ օրն՝ ցուցանի ամենեցան սաստաճարարձ սուրբ եւ կենդանարար խաչափայտն ի սուրբ Գողգոթայն եւ ութ օր կատարի : Երանելոյն Յովհաննու Ասկեբերանի յաւատարմին ձեկնութեան ի սուրբ խաչն սաստաճընկալ :

Մի որ այսուհետեւ ամօթ համարեսցի զպարկեշտ նշան վրկութեան ձերոց եւ զուլս 5
ամենայն բարութեանց, որով * կեանք եւ որով եմբն, այլ իբրեւ զպսակ բարեսցցոր շուրջ Կմեօք զխաչն Քրիստոսի, քանզն ամենայն ինչ մեր նովաւ կատարի :

* B
p. 143 b. Եթէ վերստին ձնաներոց իցէ՝ խաչն հասեալ կայ աւրնթեր : Եթէ կերակրել խոր- 10
հրդական կերակրովն, եթէ ձեռնադրութեւն առնել, եթէ այլ ինչ զինչ եւ իցէ գործել, նոյն նշան յաղթութեան կանգնի : Նմին իբր իսկ ի տունս եւ յորմս եւ ի զրունս եւ ի 10
ճակատս եւ ի սրտի վերայ բազում փութով զնա զրոշմեմք, քանզն վասն վրկութեան ձերոց եւ հասարակաց ազատութեան եւ հեղութեան ճեատն ձերոց այն է նշանակ՝ որ իբրեւ զոչխար եկն ի ալանդ : Եւ արդ յորժամ կնքիցիս՝ ի միտ աւնուցուս զխաչին 15
պատճառս, եւ շնջուցանիցես զյատումն եւ զալլ ամենայն կարիս . յորժամ կնքիցիս՝ բազում համարձակութեամբ լնուս զճակատոց, ազատես զհոգիսց :

* B
p. 143 a. [B * Fête de concours universel et élévation et exposition de l'adorable Croix du Christ, le 14 Septembre, le 5 Hori, jour où est exposé à tous le saint et vivifiant arbre de la Croix. source de vie, qui supporta Dieu sur le saint Golgotha, et qui se célèbre durant huit jours.

[Homélie] du bienheureux Jean Chrysostome, dans le commentaire de l'Évangile, sur la sainte croix qui reçut Dieu ¹.

* B
p. 143 b. Que personne désormais ne rougisse de cette modeste marque de notre salut, qui est la source de tous les biens; par laquelle ¹ nous vivons et nous sommes ce que nous sommes. Par contre parons-nous, comme d'une couronne, de la croix du Christ, car c'est par elle que s'accomplissent toutes les choses qui nous concernent.

Si nous sommes régénérés, la croix y est présente. Si nous recevons l'aliment du mystère, ou l'imposition des mains, enfin quoi que nous faisons, la même marque de notre victoire se voit partout. C'est pour cela que nous l'imprimons dans nos maisons, sur nos murailles, sur nos portes, sur nos fronts et dans le cœur avec beaucoup d'empressement, car elle est le signe qui rappelle notre salut, à nous tous, et le recouvrement de la liberté et la miséricorde de notre Seigneur, qui a été comme la brebis que l'on mène à la boucherie. Lorsque donc tu imprimes ce signe, souviens-toi de ce qui a donné lieu à cette croix, et tu réprimeras ta colère et toutes tes autres passions. Lorsque tu formeras ce signe, tu armeras ton front d'une grande confiance et tu rétabliras ton âme dans sa liberté.

1. Migne. P. G., t. LVIII, c. 537.

Գիտէք իսկ՝ եթէ սրպիսի ազատութիւն չնորհէ մեզ. վասն որոյ եւ Պօղոսի յորդորեալ զմեզ ի պատճառս ազատութեան՝ զխաչէն եւ զարեւելէ յուշ առնէ. Գնոց, ասէ, զնեցապք՝ մի ընկիք ծառայք մարդկան :

Ի միտ սոս. զգինան որ տուանն ընդ բեզ, եւ շինիցիս ումեր ծառայ ի մարդկանէ, զինս զխաչն ասէ, զոր ոչ վաչրապար միայն մատամբ պարտ է զրոշմել, այլ նախ կամօք՝ եւ ապա բազում հաւատովք : Եւ եթէ այսպէս զրեացես չերեսոյ՝ չնցէ ինչ ի պղծ զիւացն որ մերձենացցէ առ բեզ, տեսեալ զտեսերն որով զվերն սոս, տեսեալ զմիտրին որով զապրոյ հարուածս ընկալաւ : Եթէ մեր յորժամ տեսանեմք զտեղիս ուր մահապարտքն ընդ մէջ կտրեցան՝ զարհուրիմք. զմտաւ աս զինչ ինչ աստանայ կրեացէ յորժամ զղէնն տեսանիցէ՝ որով բակեաց Քրիստոս զգործութիւն նորա, եւ եհատ զգլուս վիշապին :

Մի այտուհետեւ ամօթ համարեցիս զայնչալի բարութիւնս, զի մի եւ զբեզ ամօթ համարեցի Քրիստոս յորժամ գաչցէ վասօք իւրովք : Եւ նշանն այն * լուսաւորեալ զաչցէ տաւջի առաւել բան զճառագայլին արեգական, եւ ճաչն բարբառոյ արձակեալ չերեսաց խաչին, եւ ամենայն տիեզերաց իրաւունս յուրեալ վասն Տեսան, եթէ չեղև ինչ պակաս զոր ինչ արժանն էր գործել :

Այն նշան՝ առ նախնեօքն եւ առ մեօք զիրունս փակեալս երաց, եւ զրեզս մահու

Car vous n'ignorez pas quelle liberté elle nous accorde. C'est pourquoi Paul nous exhortant à rentrer dans cette liberté, nous parle de la croix et du sang : *Vous avez été, dit-il, rachetés d'un grand prix, ne vous rendez point esclaves des hommes* ¹.

Considère quel est le prix qui a été donné pour ta rançon et tu ne seras plus l'esclave d'aucun homme sur la terre. Ce prix, dit Paul, c'est la croix, qu'il ne faut pas marquer négligemment du bout du doigt seulement, mais avec volonté d'abord et ensuite avec beaucoup de foi. Et si tu l'imprimes de la sorte sur ton visage, nul des esprits impurs n'osera s'approcher de toi en voyant l'épée qui l'a blessé et la lance dont il a reçu le coup mortel. Si la vue seule des lieux où les condamnés sont exécutés nous fait frémir d'horreur, considère ce que le démon doit sentir en voyant l'arme par laquelle le Christ anéantit sa puissance et trancha la tête du dragon.

Ne rougis donc pas désormais de tant de bienfaits, pour que le Christ ne rougis point de toi lorsqu'il viendra dans la majesté de sa gloire. Et ce signe * le précédera d'une lumière plus éclatante que les rayons du soleil, et une voix parlante de la croix publiera hautement et convaincra tout l'univers du droit du Seigneur, qu'il n'a rien omis, pour sa part, de tout ce qu'il était nécessaire de faire.

C'est le signe qui, du temps de nos pères et du nôtre, a ouvert les portes

1. I Cor., vi, 20.

* B
p. 144 a.

* B
p. 144 a.

ջնջեաց, եւ զդօրութիւն կոնիոն արմատոյն երջծ՝ որ է մորախնդն, եւ զհարուածս թունարեր գապանին բժշկեաց, եւ զդրունս զժողոջ վշշբեաց, եւ զկամարն երկնից փետեկեաց, եւ զմուտ զբախտին նորոյեաց, եւ զսատանաչի ջիւս կոտորեաց . զինչ զարձանք են եթէ զեղոյ մահացու եւ թունից զապանաց եւ ալ ինչ այնպիսեաց չազիկցէ :

Ձնա աչտահետե բեւեռնոս ընդ մխտ, եւ խտաննոս ընդ զիրկս սղուչ զիրկութիւն սղուց մերոց : Այն խաճ՝ զտիւղերս զարձոյց, զմորբութիւն հալածական արար, զճշմարտութիւն աչարէն զարձոյց, զերկիրս երկին արար, նա՛ զմարդիկ հրեշտակս զորձեաց : Վասն այտորիկ չեն աչտահետե զեւք, ահագինք՝ ալ արհամարհեւք, եւ ոչ մահ՝ մահ, ալ բուն . Վասն որոյ ամենայն որ ինչ ընդ մեզ պատերազմէր, ընդ երկիր հարեալ եւ սա սոն կոխեալ :

Եթէ սախէ որ ընդ բեղ, խաչկոյն երկիր պագաննեւ : Աստաջեր զուարթ երեսօք՝ լուրջ բարբառով եթէ . Այն, երկիր պագանեմ եւ չրսպարեմ յերկիր պագանելոյ : Եւ եթէ նա ծաղր սոնիցէ, զու արտասուեցիս զնա արտասուօք, զի մոլեգնի, եւ զոհացոյ զճեռանէ լինիցիս, զի այնպիսի երախտիս արար մեզ, յորոյ վերայ հասանել որ ոչ կարէ սուսնց վերին չապանութեանն : Վասն այնորիկ եւ նա ծաղր սունէ, զի շեշտօր մարդ ոչ ընդունի զհողոյն :

qui nous avaient été fermées; qui a détruit les breuvages empoisonnés; qui a anéanti la vertu mortelle de la racine du *conion*, c'est-à-dire de la ciguë; qui a guéri les morsures envenimées de la bête féroce; qui a brisé les portes de l'enfer; qui nous a entr'ouvert la voûte du ciel; qui nous a rouvert l'entrée du paradis et a terrassé les forces du démon. Doit-on s'étonner qu'il ait vaincu la force du poison, les morsures envenimées des bêtes et autres choses semblables?

Grave donc ce signe dans ton esprit et embrasse avec les bras de ton âme ce qui a produit le salut de nos âmes. Car c'est la croix qui a converti toute la terre, qui a banni l'erreur, qui a rétabli ici-bas la vérité, qui a fait de la terre un ciel, qui a changé les hommes en anges. C'est pourquoi les démons ne sont plus désormais redoutables, mais méprisables, et la mort n'est plus une mort, mais un sommeil. C'est pourquoi tout ce qui nous faisait la guerre a été renversé par terre et a été foulé aux pieds

Si tu trouves quelqu'un qui te dise : Tu adores le Christ? Tu lui répondras d'un visage gai et d'un ton ferme : Oui, je l'adore et je ne cesserai point de l'adorer. S'il se moque de toi, tu répandras des larmes sur lui, sur son aveuglement, et tu rendras grâces au Seigneur de nous avoir accordé de tels bienfaits que personne ne peut comprendre sans une révélation du ciel. Cet homme te raille parce que *l'homme animal n'est point capable des choses qu'enseigne l'esprit* ¹.

1. I Cor., II, 14.

Նա եւ ընդ մանկանցն սոյն անցանէ յորժամ մեծ ինչ սքանչելիս տեսանկցեն, եւ եթէ ի խորհուրդ մուծանկցես զմանուկ՝ ծաղր առնէ : Մանկուոյ նման են Հեթանոսք, մանաւանդ թէ՛ եւ անկատար բան զնոսա . վասն որոյ եւս թշուառագոյնք, զի ոչ ի սհատ հասակի՝ ալ ի կատարեալ տիս զմանկուոյ ակտանան, ուստի եւ ոչ ներերոյ իսկ արժանի են :

* B
p. 144 b.

Ալ մեր յաշանի բարբառով եւ մեծաւ ճաշնիւ աղաղակեցուք եւ ասացուք, յորժամ եւ ամենաչն Հեթանոսք աւրնթեր կաշցեն, բազում համարձակութեամբ եթէ . Պարճանք մեր խաչն է, եւ զլուս ամենաչն բարձրութեանց, եւ համարձակութիւն եւ պսակ : Վասն էր բաւական լինել եւ ընդ Պօլոսի ասելոյն եթէ . Վասն որոյ աշխարհ ինձ ի խաչ ելեալ է եւ եւ աշխարհի : Ալ չեմ բաւական, բանզի բազում չարեօք պաշարեալ եմ :

Վասն որոյ եւ խրատ տամ՝ քանզի խաչն բիւր բարեաց եղև մեզ պատճառ : Նա՛ զմեզ ի մոլորութենէ հրաժարեցոյց . նա՛, որք ի խաւարի նստէին լուսաւորեաց, նա՛ զմեզ զթշնամիսս ընդ Աստուծոյ հաշտեցոյց, զօտարս ընտանեցոյց, զհեռաւորս մերձաւորս արար, նա՛ զօտարս բազարացիս արար, նա է թշնամութեան խաղաղութիւն,

նա՛ բիւր բարեաց մեզ գանձ :

Վասն աշտրիկ տօն ուրախութեան առնեմք եւ խաչին յիշատակ կատարեմք : Այսպէս

C'est ainsi que cela se passe avec les enfants; lorsqu'ils voient quelque grand prodige et que tu veuilles initier un enfant aux mystères, il en rira. Les païens sont semblables aux enfants ou plutôt ils en sont * plus imparfaits, et par conséquent plus misérables, car ce n'est pas à leur âge imparfait, mais à leur âge mûr qu'ils agissent comme des enfants et c'est ce qui les rend indignes du pardon.

* B
p. 144 b.

Mais nous, nous tiendrons un langage clair et nous crierons hautement, lors même que nous serions entourés de tous les païens, nous crierons avec beaucoup de hardiesse : Notre honneur c'est la croix, elle est la source de toutes les hauteurs, elle est notre confiance et notre couronne. Je voudrais être à même de dire avec saint Paul : *Tout le monde m'est crucifié et je suis crucifié au monde* ¹, mais je ne me sens pas la force de le dire, car je suis entouré de beaucoup de faiblesse.

C'est pourquoi je vous exhorte, car la croix a été pour nous la cause d'une infinité de bienfaits : elle nous a affranchis de l'erreur; elle a illuminé ceux qui habitaient les ténèbres; elle nous a réconciliés, nous les ennemis, avec Dieu; elle a rendu familiers les étrangers; elle a rapproché ceux qui étaient éloignés; elle a fait citoyens les étrangers; elle est la paix de l'inimitié; elle est pour nous le trésor d'une infinité de biens.

C'est pourquoi, en ce jour, nous célébrons une fête de joie et nous accomplissons la mémoire de la croix. Paul même nous commande de célébrer la

և Պօրոս վասն խաչին հրամայեաց առնել ասն, նա ևս զպատճառսն չաւերու ևս ասէ թէ : Չատիկ մեր զենաւ Քրիստոս : Տեսանես զի վասն խաչին առնեմք ասն, զի ի խաչին զենաւ Քրիստոս : Ինք էր սեղանս սրտարազին անորիկ, զի ևս սրտարազն նոր էր ևս զարմանալի : Տեսեր արպէս սրտարազ ևս բաճանաց ևս սեղան եղև մեզ խաչն : Տեսանես սրտի բարեաց սրտածառ է մեզ խաչն :

Կամիս առանկ ևս այլ առտար, եթէ սչ եթալ զնա միայն չերկրի՝ այլ վերացոյց ընդ իւր չերկինս : Եւ առտի չաչա է ասն այս : Ընդ նմա զարոյց է չերկրոյ ևս ի փոռաւորեալ զարտեանն, զի աւցլիս թէ սրպէս վաչերու է խաչն . վասն սրոյ ևս փոռս զնա կոչէ :

* B
p. 145 a. 10
Ընդ միտ զլցուք զենոր խաչին՝ գոչցէ : Գնչմամ չաչանեացի, ասէ, նշան որբույ մարդոյ չերկինս : Տես զփոռս նշանին, աչսինքն զխաչին . սրեպսին խաւարեացի ևս լուսին ոչ տաչցէ զլոյս իւր . և նա երեւի ևս լուսաւորէ զտիկերս :

Աստուծոյ ևս առ զործի կենաց մերոց փաչտ խաչի եղանակեցուք զբանից գոչա-կանութիւնս, զի ևս չորինակէն անշունչ սարարմքն սարսեալք ի զբոլթնէն ամենապալ-ճառ ևս աստուածընկալ խաչին սպասուորէին :

Վէմն կարծրատեսակ՝ ճայրահերձեալ սրտառէր, առբերելով զբոլթսն երկոտասան 15
փոսկացն : Ծանլն անդնորպին բաժանեալ՝ չատակարաց կազմէր ճանապարհ ժալովբը-

fête de la croix et il en donne les raisons en disant : *Le Christ, notre pàque, a été immolé pour nous*¹. Tu vois que nous faisons une fête pour la croix, car c'est sur la croix que le Christ a été immolé. L'autel de ce sacrifice était nouveau, car le sacrifice était aussi nouveau et extraordinaire. Tu vois donc de quelle manière la croix a été pour nous et la victime et le prêtre et l'autel. Tu vois de combien de bienfaits la croix nous a été la cause.

D'autre part veux-tu apprendre que le Christ ne l'a pas seulement laissée sur la terre, mais qu'Il l'a transportée avec lui au ciel. D'aucuns diront : Qui est-ce qui le prouve ? C'est qu'Il doit venir accompagné d'elle à son second et glorieux avènement, pour que tu apprennes la beauté de la croix ; c'est pourquoi Il l'appelle sa gloire. Écoutons donc de quelle manière Il viendra avec la croix : *Alors, dit-il, le signe du Fils de l'homme paraîtra dans le ciel*². Tu vois la splendeur de ce signe, c'est-à-dire de la croix. *Le soleil s'obscurcira, la lune ne donnera plus sa lumière*³. Lui seul paraît et illumine l'univers.

Adressons donc à l'instrument de notre vie, à l'arbre de la vie, nos meilleures expressions de louange, car les éléments de la nature même, éléments inanimés, lui obéissent, saisis par la puissance de la croix resplendissante qui reçut en elle Dieu.

Le dur rocher se fendit, s'entr'ouvrit, occasionnant le jaillissement de douze ruisseaux. L'abîme de la mer, se séparant en deux, livra, sur son fond à décou-

1. I Cor., v, 7. — 2. Matth., xxiv, 30. — 3. Matth., xxiv, 39.

դեանն : Գորգանան՝ չորգահասան վտակօքն սանձակածեալ զիլանիւր զկնի ինրեան աւ
 ի գնացումն Իսրայելի : Հրեշտակն տեսեալ զնշանակ արեան գառինն, զարհուրեալ
 5 գանց առնէր գանդրանկօքն : Ամպէկ՝ տարածմամբ Մովսիսական զրկացն ի սար-
 տութիւն գաչր եւ ծածնեալ լինէր : Կոտանկլիանոս թագաւոր՝ սասեկատեսակ չերկինո
 նշանապալեմեամբն զպալթութիւն ստացեալ չերկրի :

Ո՛վ ամենահրաշափառ գորութիւն ստորածընկալ նշանիս, զի փոխանակ սպասամ-
 րութեանն եւ ծախալիթ եկելոյ առաջին փայտին Ալամայ, զու գտար փայտ հաշտութեան
 եւ հնազանդութեան : Եւ փոխանակ ի ծախ քնկեցեքցն սկզբնամարտն սբ ի գրախտին
 10 փայտին, զու եղբ վերընկալ եւ քաւպան հաստատութեան, զոր եւ ճարգարեական
 շնորհիւ լրբել չերեսոց նախահօրն՝ Գաւթի աւ Փրկիչն նախաձայնեալ գահայրաբար .
 նուալ քո եւ քաւպան ծխիթարեացն զիս :

Վասն որոյ փոքր ինչ գնուիմք ածելոյ զբանս մեր՝ զոչն ինչ ըստ փանաքիմաց
 բանիցս մերոց զբուստեացուք զվրկագործ ստորածային նշանս, թէպէտ եւ ոչ ի
 15 ճաղարոյնն ձգեալ հանդիսաւոր ժամանեմք բան : Զի որպէս առաջին տունկն ի ձեռն
 ապամածին կուսին՝ ապականութեան եւ ծախու զո՞ առիթ բնութեան մարդկան .
 կուսածինն՝ Քրիստոս Արամ՝ զանապականութիւն եւ զանձահօթիւն սեւի մարդկան
 20 ապրիւրացոց :

* B.
 P. 145 b.

vert, passage au peuple. Le Jourdain aux flots rapides, réprimé, s'amassa sur lui-même pour le passage d'Israël. L'ange, à la vue du signe du sang de l'agneau, passa avec effroi devant les fils aînés. Amalech, devant les bras étendus de Moïse, subit la défaite et fut livré. L'empereur Constantin, par le signe étoilé dans le ciel, obtint la victoire sur la terre.

O puissance toute miraculeuse de ce signe, qui reçut ! Dieu car au lieu du premier arbre d'Adam, qui fut la cause de la révolte et de la mort, tu l'es trouvé être l'arbre de la réconciliation et de l'obéissance. Au lieu de l'arbre du paradis, qui fut la cause de la chute mortelle du premier homme, tu as été le rétablissement, et le bâton de soutien dont David, par la grâce de prophétie et comme en la personne du premier homme, a prédit avec actions de grâces en disant au Rédempteur : *Ta verge et ton bâton m'ont consolé* ¹.

Aussi, après avoir brièvement traité ce sujet, nous nous efforcerons de louer, par nos faibles paroles, ce signe divin, facteur de notre salut, bien que nous ne puissions arriver par nos paroles à la hauteur de la solennité. Car, de même que la première plante a été, par la vierge Ève, tirant son origine d'Adam, la cause de la corruptibilité et de la mort * pour la nature humaine; le Christ, Adam né de la Vierge, a été la source de l'incorruption et de l'immortalité pour le genre humain.

* B.
 P. 145 b.

Վասն զի խաչին վերստին բացաւ գունն զբախտին, ծառն կենաց մեզ տուա : Խաչին զեւր փախտատկանը եղեն, հրեշտակը չերկիր ծառաբեցան : Խաչին մեհեանը կործանեցան, կաթողիկէ եկեղեցի պայծառացաւ, սեղան հաւատոյ կանգնեցաւ, սուրբ պատարագը օրհնեցան, մկրտութիւնը կնքեցան, օծումն բաժանաչութեան հաստատեցաւ, բաժանաչը շնորհարարչեցան :

Խաչին առաքեալը ստացան պարծանս, մարգարէք հրձուեցան, մարտիրոսք պատկեցան, հրեշտակը ընդ մարդկան միաւորեցան : Խաչին թագաւորք բարեպաշտացան, զինուորք զգալթութիւն ստացան, վտանգեալք փրկեցան, վշտացեալք մխիթարեցան, ցնծացեալք հրաւիրեցան : Խաչին մեծատունը զգոնացան, աղբատք կենցաղաւարեցան, ստահակք զգաստացան, կուսանք պերճացան, ամուսնացեալք կնքեցան, երիտասարդք զաստիարակեցան, ձերք ժողովեցան :

Խաչին ձգնաւորք ժուժկայեցին, միայնակեացք պահպանեցան, ախտացեալք բժշկեցան, ճեղուցեալք աւին զթողութիւն, մեռեալք ընկալան զչանդկաւումն յաւոյ յարութեան՝ ըստ բանի տեանն . եւ յայնժամ երեւեցի նշան որդւոյ մարդոյ չերկինս :

Արդ՝ որ այգալիսի եւ այգբանի բիւր բարութեանց գտար առ իթ, ո՛վ որ բաւականացի 15
սու ծաղաբոյն բանի՝ Տեանն : Զի զու եկեղեցւոյ պատկ, զու պարծանք սուրբ առա-

Car c'est par la croix que la porte du paradis nous a été ouverte à nouveau, que l'arbre de la vie nous a été donné. C'est par la croix que les démons ont été mis en fuite, que les anges se sont répandus sur la terre. C'est par la croix que les temples païens se sont écroulés, que l'église catholique a brillé, que l'autel de la foi a été érigé, que les saints sacrifices ont été bénis, que les baptêmes ont été scellés, que l'onction du sacerdoce a été établie, que les prêtres ont été doués de grâces.

C'est par la croix que les apôtres ont reçu l'honneur, que les prophètes se sont réjouis, que les martyrs ont été couronnés, que les anges ont été unis aux hommes. C'est par la croix que les rois sont devenus pieux, que les troupes ont obtenu la victoire, que les gens en péril ont été délivrés, que les affligés ont été consolés, que les heureux ont été invités. C'est par la croix que les riches ont été assagis, que les pauvres ont pu soutenir leur existence, que les impertinents sont devenus doux, les vierges glorieuses, les époux bénis, les jeunes éduqués, les vieillards rassemblés.

C'est par la croix que les ascètes ont persévéré, les solitaires ont été protégés, les infirmes guéris, les pécheurs ont obtenu le pardon et les morts l'espérance de la résurrection selon la parole du Seigneur : *C'est alors que le signe du Fils de l'homme apparaîtra au ciel*¹.

Or, toi qui as été la source de tels bienfaits infinis, qui donc pourras jamais te louer à la hauteur de la parole souveraine du Seigneur? Car tu

1. Matth., xxiv, 30.

բելոցն, ժուժկալութիւն մարտիրոսաց, հայրապետաց անբիւնի սուր ի ձեռին կալեալ, բաճանալից զէն անչաղթելի, թագաւորաց չաղթանակ, օգնական փտանգելոց : Դու ահարկու զիւսց, բազնաց * ահագին կործանումն, բժշկութիւն անտայցելոց, քաւարան մեղաւորաց, պահապան անմեղաց : Դու կնիք ամուսնացելոց, դարպ կուսանաց, ամբու-
 5 թիւն տղայոց, նաւահանգիստ ծփելոց, մխիթարութիւն վշտացելոց : Դու միանգամայն պարիսպ ամբութեան եւ հովանի եւ կնիք սեռի մարդկան :

* B
P. 146 a.

Վասն որոյ ի բայ զնելով զերկրաբարշ խորհրոց անմարբական իրս, խոնարհեցուցեալ զպարանոցս ամենեքեան երկրպագեսցուք սուրբ տէրունական եւ սատուածընկալ խաչիս . իբր թէ արդէն իսկ ի սմա տեսանելով զբազկատարած զՄրդին Աստու-
 10 ծոյ, վառաւորելով ընդ հօր եւ ամենասուրբ Հոգւոյն՝ յախտեանս յախտեմից, ամէն :

Յայսմ սուր նճումն եւ հանգիստ աշխարհակեցոց վարդապետին Տեառն Յովհաննու Ոսկերբանին :

Սուրբն Յովհաննէս Ոսկերբան էր յԱնտիոք բաղաբէ՝ բարեպաշտ ծնողաց զաւակ, որոյ անուն էր հօրն Սեկունդոս՝ սորատեկոս Ասորոց, եւ անուն ծօրն Անտուս : Եւ
 15 մինչդեռ պատանեակն էր՝ ուսուցին նմա զիբր, եւ եղև ուսումնասէր յոյժ եւ զնաց

es le couronnement de l'Église, l'honneur des saints apôtres, la persévérance des martyrs, l'épée qui ne s'é moussé point entre les mains des patriarches, l'arme invincible des prêtres, le triomphe des rois, le secours des gens en péril. Toi, tu es l'épouvante des démons, * la ruine immense des temples des païens, la guérison des infirmes, l'expiation des pécheurs, la protection des innocents. Toi, tu es le sceau du mariage, l'ornement des vierges, l'appui des enfants, le port des naufragés, la consolation des affligés. Tu es en même temps la forteresse et l'abri et le sceau du genre humain.

* B
P. 146 a.

Aussi, en éloignant de nous l'impureté de nos pensées qui nous penchent vers de la terre, nous tous nous inclinons notre tête et nous adorons la sainte croix du Seigneur, qui reçut Dieu, comme si nous y voyions le Fils de Dieu, les bras étendus, et nous le glorifions avec le Père et le très saint Esprit dans les siècles des siècles. Amen.

En ce jour, mort et repos du docteur seigneur Jean Chrysostome, qui vivifia la terre.

Saint Jean Chrysostome était de la ville d'Antioche, fils de parents pieux. Le nom de son père était Secundus, stratélate de Syrie; sa mère se nommait Anthusa. Jeune encore, on lui fit apprendre les lettres; il fut très stu-

յԱթէնս եւ ուսաւ զամենայն իմաստասիրական եւ գհուետորական զարտաքին գրոց գհանձարս, նոյնպէս եւ աստուածաշունչ գրոց հին եւ նոր կտակարանաց եղև հմուտ յոչժ : Եւ սիրէր ի ծանկութենէ զժիտայնակեցութիւն, եւ ելալ ի ծածուկ տեղւոջ քաղաքին ձգնէր անց ընդ Բասիլիոսի պահօք եւ ագօթիւք :

Եւ պատրիարքն Անտիոքաց սուրբն Մելիտոս կոչեալ զերկոսեանն առ ինքն, եւ 5
 գԲասիլիոս ձեռնադրեաց սարկաւագ, եւ հրամայեաց նմա եւ զրեաց ծառս չառական Սողովմոնի : Չեռնադրեաց եւ զՅովհաննէս ընթերցող, եւ հրամայեաց նմա եւ զրեաց վասն քահանայից, եւ չանհասանելի զիրս եւ յօտարօտիս եւ ընդլէժ հրէից : Գրեաց եւ զանդրանդաց զիրս, ծառս քսան եւ ձի, չաւուրս քստամտորդաց պահօցն : Եւ * ապա 10
 ձեռնադրեցաւ կրասարկաւագ, եւ չեա սակաւ աւուրց սարկաւագ, չետոյ եղև քահանայ, եւ ել համբաւ նորա ընդ ամենայն երկիր :

Եւ ձինչդեռ հանգեաւ Կերտառիոս պատրիարքն Կոստանդինուպօլսի, Թէոփիլոս Ադեկանդրու հալրտաբեան վկայէր լինել պատրիարք զԻսիդորոս զԻսիլիսացին : Բայց 15
 թագաւորն Արկապէս, սրլի ձեձին Թէոդոսի, եւ ամենայն ձետրապօլիտքն եւ եպիսկոպոսունքն եւ յողովուրդք քաղաքին ընտրէին եւ վկայէին բերել զՅովհաննէս յԱնտիոքաց՝ եւ ձեռնադրել պատրիարք . որպէս եւ եղև իսկ :

Եւ նստաւ չաթոս հալրապետութեանն, եւ չարածամ վարդապետէր եւ ուսուցանէր

dieux et se rendit à Athènes où il acquit toute la science de la philosophie et de la rhétorique profanes, en même temps qu'il devint très érudit dans les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament. Il montra dès l'enfance un goût particulier pour la vie solitaire et il se retira, accompagné de Basile, dans un endroit caché de la ville et s'y adonna à une vie ascétique de jeûnes et de prières.

Saint Mélétius, le patriarche d'Antioche, les appela tous les deux auprès de lui; il ordonna diacre Basile et lui commanda d'écrire des homélies sur les Proverbes de Salomon. Il ordonna également Jean lecteur et lui ordonna d'écrire le traité sur le sacerdoce, les livres sur la nature incompréhensible [de Dieu], sur les choses étrangères et contre les Juifs. Il écrivit aussi les vingt et une homélies à cause des statues, pendant le carême des quarante jours. Il fut ensuite ordonné sous-diacre, quelques jours après diacre, ensuite prêtre; et son nom se répandit par toute la terre.

À la mort de Nectaire, patriarche de Constantinople, Théophile le patriarche d'Alexandrie témoigna en faveur d'Isidore d'Ébilis pour le patriarcat. Mais l'empereur Arcadius, fils de Théodose le Grand, tous les métropolitains, tous les évêques et le peuple de la ville élurent et donnèrent leurs suffrages à Jean d'Antioche, pour le faire venir et le sacrer patriarche. Ce qui eut lieu.

Il occupa le siège patriarcal et prêcha et enseigna incessamment au

ժողովրդեանն զբանս փրկութեան : Եւ ապա սկսաւ զրել զգիրս վասն սպաշխարութեանն եւ վասն կենցաղոյս անցման եւ վասն փրկութեան հոգւոց եւ անանց կենացն . զրեաց եւ ներբողեան ճառս ի տօսն տէրունականս եւ ի սուրբս, ձեկնեաց եւ զամենայն զիրս հին եւ նոր կտակարանաց :

5 Եւ լինէր երաշխաւոր մեղաւորաց չապաշխարութիւն, եւ ասէր եւ զրէր . Որչափ անկանիս՝ դարձեալ կանգնեաց, եւ որչափ մեղանչես՝ դարձիր եւ թողցին բեզ, եւ եթէ բազում անգամ չանցանիցես՝ բազում անգամ զըջացիր : Եւ զանչտութիւն ամենեւին եբարձ ի մարդկանէ, զի սատանայ զմեղաւորս չուսահատութեամբ կորուսանէ, եւ չտոյ թոյլ դառնալ եւ սպաշխարել : Եւ ամենեւին բառակապ կամ բերական ոչ զրեաց, ալ զամենայն պարզ եւ յտակ խօսէր, վասն իմանալոյ ամենայն մարդկան :

10 Եւ էր ինքն պահեցող յոյժ, եւ ձիան զարեշուր չափով եւ սակաւիկ մի հաց ճաշակէր, եւ յտն կարով զամենայն զիշերն աղօթէր, եւ պարան կապեալ ի սենեկին իւրում եւ յորժամ տրնէր եւ աշխատէր՝ անկաներ լանջօքն ի վերայ պարանին եւ սակաւիկ մի ննջէր :

15 Յանդիմանէր եւ զչափշտակոյս եւ զազահս եւ զկողոպտիչս եւ զպրծաթատէրս . որ եւ զթագուհին Եւդոքսիս, * զկինն Արկագետոսի կշամբեաց, որ չափշտակեալ էր զպզի կնոջ միտ ալբուց, եւ նա ոչ լսէր եւ ոչ զարձուցանէր . եւ զէժ չանդիման ասաց նմա

* B
p. 147 a.

peuple la parole du salut. Il se mit ensuite à écrire des livres sur la pénitence, sur la vie passagère, sur le salut des âmes et la vie éternelle. Il écrivit encore des homélies sur les fêtes du Seigneur, sur les saints, et commenta toutes les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament.

Il se portait garant des pécheurs pour la pénitence. Il écrivait et disait : Autant de fois que tu seras tombé, relève-toi; autant de fois que tu auras péché, repens-toi et tes péchés te seront pardonnés; si tu commets souvent des péchés, repens-toi souvent. Il fit complètement disparaître le désespoir des hommes, car le démon prend les pécheurs par le désespoir et ne leur permet point de s'en repentir et de faire pénitence. Il n'écrivit jamais de manière à ce que ce fût comme un lexique ou une grammaire, mais il parla toujours dans un style simple et clair pour être compris par tout le monde.

Il jeûnait beaucoup, il ne prenait que de l'eau d'orge en petite quantité et ne se nourrissait que d'un peu de pain; il passait toute la nuit sur pied en priant; il y avait une corde tendue dans sa chambre et lorsque, après avoir veillé, il se sentait fatigué, il appuyait sa poitrine contre la corde et dormait un peu.

Il blâma les rapaces, les avares, les exploiters et les gens avides de richesses; il reprocha entre autres sévèrement à l'impératrice Eudoxie, * la femme d'Arcadius, de s'être approprié la vigne d'une veuve; elle ne l'écouta pas, ni ne restitua la vigne; c'est alors qu'il lui lança à la figure

* B
p. 147 a.

Եղարէլ եւ Հերովիադա : Եւ բարկացեալ Եւ զորոխ, Եհան վնա սբտաբոյ սարարանիցն :

Եւ չաւուր մեծի Ձատկին զնաց թագուհին չեկեղեցին, եւ բանիւ ը կապեաց զնա սուրբ հայրապետն, եւ ոչ ետ նմա թոյլ մտանել չեկեղեցին, եւ ամօթալէց դարձաւ չետո : Եւ չպնձհատէ Եղեւ թշնամի արգարապատ բահանաչապետին Քրիստոսի, եւ հնարք իմանալը Եթէ որով պատճառանօր ընկեացէ զնա չաթուոցն : Եւ գտանէ օգնական իւրում չարութեանն զԹէոփիլոս Աղեկատնդու պատրիարքն, եւ խոտապառ նմա Եթէ զՎովհաննէս ընկեացէ չաթուոցն նստուցէ զնա փոթանակ նորա ի չաթուոցն :

Եւ նորա ժողովեալ դամեանցն մետրապօլիտա իւր եւ Եկն ի Կոստանդինուպօլիտ, եւ հանդիպեցաւ թագուհւոցն, խորհուրդ սրարեալ ի միասին . եւ զնաց Թէոփիլոս արտաբոյ բազարին ի գեօղն Ռուփանէս, արար սինհնոսոս մետրապօլտօրն եւ Եպիսկօպօսօրն իւրովք փասն չարութեանն Յովհաննու : Գրեաց Եւ առ Յովհաննէս զի Երկրիցէ ի ժողովն . եւ նա ոչ զնաց, ալ գրեաց առ նոսա . Եթէ ոչ Եկեացեն հայրապետքն Հռոմաց եւ Անտիոքաց եւ Երուսաղեմի, ի բեւ ծիպցն ոչ Եկից զի թշնամի Երեւեցար ինձ :

Եւ նորա իւրեանց չարութեամբն դատապարտեցին զՍեկերբանն . եւ Էին պատճառք չարախօսութեանն նոցա այս : Առաջին՝ Եթէ զգիրս Սրոգենիսի ընդունեցաւ, զոր բազում անգամ ի զիրս իւր խոտանն եւ անընդունելի գրեաց : Երկրորդ՝ Եթէ զբազում անօթա Եկեղեցւոցն անչափ արար . եւ նա զոր ոչ Էին ի պէտս Եկեղեցւոցն զհինն եւ զբեկեալս

le nom de Jésabel et d'Hérodiade. Eudoxie, irritée, le fit sortir du palais.

Le grand jour de Pâques, l'impératrice s'étant rendue à l'église, le saint patriarche l'arrêta par ses paroles et ne lui permit point de pénétrer dans l'église. Elle retourna remplie de honte. Dès ce jour elle se déclara l'ennemie du juste pontife du Christ, et chercha un prétexte pour le destituer de son siège. Elle trouva un complice de sa méchanceté en la personne de Théophile, le patriarche d'Alexandrie, et lui promit de le faire succéder sur le siège s'il parvenait à le destituer.

Théophile convoqua tous ses métropolitains, vint à Constantinople, rendit visite à l'impératrice et après s'être concerté avec elle, se retira hors de la ville, à l'endroit dit Rufinionis, y tint un synode avec ses métropolitains et ses évêques par méchanceté contre Jean. Il écrivit aussi à Jean en l'invitant à se rendre au concile, mais celui-ci non seulement ne s'y rendit pas, mais lui écrivit : A moins que les patriarches de Rome, d'Antioche et de Jérusalem ne viennent, je ne me rendrai point auprès de toi, car tu t'es révélé mon ennemi.

Alors ils condamnèrent Chysostome par méchanceté. Les raisons de leurs griefs étaient les suivantes : Premièrement, qu'il avait admis les écrits d'Origène, lui qui souvent dans ses écrits les avait déclarés rejetables et inadmissibles. Deuxièmement, qu'il avait fait disparaître de nombreux vases de l'église, tandis qu'il avait fait donner aux pauvres les vases

տաք աղբատայ : Երբորդ՝ եթէ չես հաղորդութեանն ի բեմին մեղքով բուրմբայս եկեր . որ եւ ի ջուրն զոր բմպէր՝ էարկ * երբէք մեղք : Չորրորդ, եթէ չես ձաշոյն մանկունս մկրտեայ : Այս էին սուաջին արարանացն չարախօսութիւնքն :

* B
p. 147 b.

5 Եւ նոյնժամայն Եւզորբիա իջոյց յաթոռոյն եւ արարեաց զՅովհաննէս ի գետն Պոնէտոնն, յագարակն Նիկիմիդացոցն : Եւ եղև խառովութիւն չարքունի սպարանան, եւ արտօմութիւն եւ արմուկ ի ժողովուրդս քաղաքին վասն զրկանաց ի քաղցրուսոյց վարդապետէն իւրեանց : Եւ արարակ արարեալ ի դուռն սղախտին խնդրէին զՏաշապետն . եւ առաքեաց թագուհին եւ զարձոյց զՍակերբանն ի քաղաքն :

10 Իսկ ի շաւուր սրբոյ Չատկին ոչ թոյլ ետ սլաորխարքին իջանել չեկեղեցին եւ մատուցանել պատարագ, եւ զխասցին ամենայն ժողովուրդն եւ թողին զպատրիարքարանն եւ զնային չեկեղեցին որ կոչն Կոստանդիանէս . եւ առաջ եկեղեցին մնաց ունայն, եւ անկ լուսաւորեցան ի խորհուրդ սուրբ պատարագին :

15 Եւ ես ստաւել ժողեալ թագուհին, որ եւ զինի Չատկին ժողովեցան բազմութիւնք եպիսկոպոսաց եւ քահանայից, երբ եւ զերանելին Նպլիխան եպիսկոպոսապետն Կիպլոսի, եւ նա ոչ հաւանեցաւ խօսից Եւզորբիայի : Եւ ասէ ցՆպլիխան . Եթէ ոչ արարեայի Յովհաննէս, բանամ զտաճարս կուոցն եւ կանգնեմ բաղինս : Եւ Նպլիխանութիթախեալ զհանդերձս իւր ասէ . Անպարտ եմ յայլմ զատաստանացդ . եւ ել արտաքս :

anciens et brisés hors d'usage dans l'église. Troisièmement, qu'après la communion et sur l'autel il avait mangé des kolybas au miel, lui qui jamais n'avait mêlé du miel * à l'eau qu'il buvait. Quatrièmement, qu'il avait baptisé des enfants après diner. Voici les griefs de son premier exil.

* B
p. 147 b.

Eudoxie le destitua aussitôt du siège et l'exila au village Preneton, dans la campagne de Nicomédie. Il y eut une confusion au palais royal, et la tristesse et le mécontentement envahit la population de la ville qui se voyait privée de son maître à l'enseignement si doux. Ils élevèrent des clameurs à la porte du palais, réclamant leur patriarche, et l'impératrice dut envoyer des gens pour ramener Chrysostome à la ville.

Mais le saint jour de Pâques, elle ne permit pas au patriarche de descendre à l'église et d'y offrir le sacrifice; ce qu'ayant appris, la population tout entière quitta le patriarcat et se rendit à l'église dite Constantinienne; la cathédrale demeura déserte et c'est là qu'elle fut consolée par le mystère du saint sacrifice.

L'impératrice en fut plus irritée. Elle convoqua, après Pâques, un grand nombre d'évêques et de prêtres; elle fit venir aussi le bienheureux Épiphanes, l'archevêque de Chypre, mais il ne consentit pas aux propos d'Eudoxie. Alors elle dit à Épiphanes : Si Jean n'est pas exilé, j'ouvrirai des temples et j'érigerai des autels d'idoles. Épiphanes secoua ses vêtements et dit : Je suis innocent de tels jugements; et il sortit.

Եւ լուսա Յովհաննէս զրանս թագուհւոյն եւ ետ զանձն իւր յաքսորս եւ էջ յաթուսն : Ասացին վասն Եպիփանոս յՅովհաննէս թէ զրեաց յաքսորանաց տուժարն : Եւ արտմեցաւ յոյժ եւ զրեաց առ նա . Ով սրանչելից Եպիփան, որ յօծարեցար ընդ աքսորս իմ, մի հասցես յաթուսն քո : Գրեաց եւ Եպիփանս առ նա . Ով ճգնաւորդ Յովհաննէս՝ յաղթեցեր եւ յաղթիս, զի որպէս ես ոչ հասից յաթուսն իմ, եւ ոչ՝ զու հասցես յաքսորանս քո : Եւ եղեւ ի նուեկն Եպիփանոս՝ հանգեաւ ի նախին :

Եւ հրամայեաց թագուհին զերանելին Յովհաննէս արքարել ի Կովխան հայոց : Եւ անկաւ կարկուտ սաստիկ ի Կոստանդինուպօլիս, եւ հուր էջ յերկնից եւ ալրեաց զամենանչ պատրիարքարանն : Եւ յետ սակաւ աւուրց ձեւաւ Եւրոքսիա, եւ ամենեքեան որք յօծարեցան յաքսորան Յովհաննոս՝ շարաչար ճահուածք կորեան : Եւ Թէոփիլոս պատրիարքն յղեկարին իւրում ազազակէր եթէ . Տեսանեմ զտէրն իմ Յովհաննէս որ արգելու զես հոգւոյ իմոյ՝ կարով առաջի Բրիտատօրի : Եւ խոստովանեցաւ զանօրէնութիւնն զոր արար առ Յովհաննէս, եւ ապա աւանդեաց զհոգին իւր :

Իսկ տապանն Եւրոքսիաց սկսաւ երերել զամս երեսուն եւ երեք, մինչև բերին զմարմինն Յովհաննոս յետոյ ի Կոստանդինուպօլիս :

Եւ յորժամ հասին ի Կոմանա որք արքարէին զուրբ հայրապետն, զիտաց զոր բարի հանգստեան իւրոյ : Եւ զգեցաւ զհայրապետական պատարագին զգեստն, զոհացաւ զԱստուծոյ եւ ճատոց զաստուածալին խորհուրդն, եւ հաղորդեցաւ ի պատուական

Jean ayant appris les propos de l'impératrice, s'exila lui-même et quitta le siège. On fit savoir à Jean, à propos d'Épiphane, que lui aussi avait signé le registre d'exil. Il en fut très affecté, et lui écrivit : O admirable Épiphane, toi qui as consenti à mon exil, tu ne parviendras jamais à ton siège. Épiphane lui répondit : O Jean ascète, tu as vaincu et tu es vaincu, car ainsi que moi je ne parviendrai pas à mon siège, toi * tu ne parviendras pas à ton exil. Et il arriva qu'Épiphane, pendant son voyage sur mer, mourut dans le bateau.

L'impératrice ordonna d'exiler le bienheureux Jean à Cucuse d'Arménie. Une forte grêle tomba à Constantinople, le feu descendit du ciel et incendia complètement le patriarcat. Eudoxie mourut peu de jours après et tous ceux qui avaient consenti à l'exil de Jean, périrent d'une mort malheureuse. Le patriarche Théophile à l'agonie s'écriait : J'aperçois mon seigneur Jean, se tenant devant le Christ et empêchant la sortie de mon âme. Il avoua l'iniquité qu'il avait commise envers Jean et rendit son âme ensuite.

Le tombeau d'Eudoxie se mit à trembler et continua de même pendant trente-trois ans jusqu'à ce qu'on eût rapporté le corps de Jean à Constantinople.

Quand ceux qui emmenaient en exil le saint patriarche furent arrivés à Comana, celui-ci sentit arrivé le jour de son bon repos. Il se revêtit des ornements de sacrifice patriarcaux, rendit grâces à Dieu, offrit le divin mystère

և ի սուրբ ճարմնոյ եւ չարնէ Որդոյն Աստուծոյ : Եւ ոչ եհաս չարսորն ըսա բանի սրբոյն Եպիփանու, եւ Թաղեցին զնա չեկեղեցւոջ սրբոյն Բասիլիսկոսի :

5 Եւ ետես ի տեսեան եպիսկոպոսն Կոմանայ տաճար լուսաւոր յոյժ, եւ աճենայն սուրբ հալրապետքն ի նմա հանդուցեալս յաթոռս պատուականս, եւ զՍկիբերանն ոչ հաննէս խնորես, զՄիրովին : Եւ նա ասէ . ԶՅովհաննէսն զԿոստանդինուպոլսի հալրապետն : Ասէ ցնա ալր ձի լուսաւոր . ԶՅովհաննէսն, ասես, զպապշխարութեան վարդապետն . զնա ոչ կարես տեսանել, զի ընդ սերորէսն եւ ընդ բերորէսն առաջի աթոռոյն Աստուծոյ կանգնեալ կայ :

10 Հանգեաւ սուրբն Յովհաննէս Սկիբերանն՝ * Սեպտեմբերի ԺԳ . այլ վասն ձեծի տօնի աւուր սրբոյ խաչին փոխեցին Նոյեմբերի ԺԳ, բանզի յայնմ աւուր արտրեցաւ :] * B p. 148 b.

Հուր Զ եւ Սեպտեմբերի ԺԵ : Վերտօլն տօն է սուրբ Խաչին եւ չիշատակ սուրբ եւ բարեպաշտ Թաղաւորացն Կոստանդիանոսի եւ ձօր նորս Հեղինեայ :

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Նիկիտասայ :

15 Սուրբ վկայն Քրիստոսի Նիկիտաս, էր ի խուժալուժ երկրէն Կոթացոց, յայնկոցս

14 վկայաբանութիւն . . . Նիկիտասայ վկայութիւն սրբոյ վկային Նիկիտասայ B || 15 Քրիստոսի օտ. B

et communia du précieux et saint corps et sang du Fils de Dieu. Il ne parvint pas, selon le dire de saint Épiphané, à l'exil, et on l'inhumâ dans l'église de saint Basilicus.

L'évêque de Comana vit en une vision un temple tout illuminé, dans lequel se tenaient sur leurs précieux sièges tous les saints patriarches, mais il n'y apercevait pas Chrysostome. Il demanda : Où donc est le patriarche Jean? On lui répondit : Quel Jean cherches-tu, Jean-Baptiste? Il dit : Jean le patriarche de Constantinople. Un homme resplendissant de lumière lui répondit : Tu parles de Jean, le docteur de la pénitence? Tu ne peux le voir, car il se tient devant le trône de Dieu avec les séraphins et les chérubins.

Saint Jean Chrysostome reposa * le 13 Septembre, mais à cause du jour de la grande fête de la sainte Croix on transporta sa fête le 14 Novembre, jour où il fut exilé.]

* B p. 148 b.

6 HORI, 15 Septembre

De nouveau, fête de la sainte Croix et commémoration des saints et pieux empereurs Constantin et sa mère Hélène.

En ce jour, martyre de saint Nicétas.

Le saint martyr du Christ Nicétas était du pays barbare des Goths, au

զեսոյն մեծի Գանուբայ, ի ժամանակս մեծի սրբապն սրբոյն Կոստանդիտանոսի : Եւ էր խրատեալ եւ ուսեալ գուզղափառ հաւատս քրիստոնէութեան յերանկոյն Թէոփիլոսէ Գոթացոյ եպիսկոպոսէն, որ էր ճի ի յերեք հարիւր ութ եւ տասնիցն նիկիոյ առաջին ժողովոյն :

A fol. 37
r° b. * Ընդ աւուրան ընդ այնոսիկ բռնութեամբ երկիրն Գոթացոյ յերկու բաժանեցաւ : 5

Մի կողմանն տրեւայ Աթանարքիոս եւ միւս կողմանն Փրիտիզինէոս, որ ապաւինեցաւ յօգնականութիւն Հուռոմոյ, եւ չաղթեաց Աթանարքոսի եւ բաղումք ի Գոթացոցն եղեն քրիստոնեայք :

Եւ յետ մահուանն Թէոփիլոսի եղև Ուրփիոս եպիսկոպոս Գոթացոց, եւ զիրս եւս երեւեցոյց այնմ բարբառոյն եւ ընդարձակագոյն ուսոյց զխումարուժ ազգն եւ 10 բազմացոյց զքրիստոնէութիւնն, չորոց էր եւ սուրբն նիկիտաս :

Ձոր նախանձեալ Աթանարքոս, հարսնումն չարոյց քրիստոնէիցն որ էին անդ ընդ իւրում իշխանութեամբն եւ չարաչար տանջէր զնոսս : Եւ հրամայեաց զսուրբն նիկիտաս բարշէլ ընդ երկիր եւ ստուար բրօք ջարդել զամենայն մարմինն նորա եւ ի հուր արկանել : 13 Եւ այնպէս կատարեցաւ սուրբ վկայն Գրիստոսի :

Եւ Մարիանոս հաւատարիմ ոմն, սիրելի սրբոյն նիկիտասոսց հանդիպեցաւ անդ ի

1 սրբոյն om. B || 3 ութ եւ տասնիցն] տասն եւ ութից եպիսկոպոսացն add. B || 6 ճի] միում B — Աթանարքիոս] Աթանարքիոս B — Փրիտիզինէոս] Փրիտիզինէոս B || 10 եւս om. B || 12 Ձոր] Ընդ որ B — անդ om. B || 13 իշխանութեամբն] իշխանութեանն B || 16 ոմն] եւ B.

delà du grand fleuve Danube, aux jours du grand empereur saint Constantin. Il avait été élevé et instruit dans la foi orthodoxe du christianisme par le bienheureux Théophile, évêque des Goths, qui fut l'un des trois cent dix-huit [évêques] du premier concile de Nicée.

A fol. 37
r° b. * A cette époque le pays des Goths fut violemment divisé en deux parties. Sur une d'elles régna Athanaric, et sur l'autre Fritigernes qui, ayant eu recours à l'aide des Romains, vainquit Athanaric, et nombre de Goths se firent chrétiens.

Après la mort de Théophile ce fut Ulphilas qui devint l'évêque des Goths. Il fit paraître des livres en cette langue et développa considérablement l'instruction parmi la nation barbare et accrut le nombre des chrétiens; au nombre de ces derniers se trouvait aussi saint Nicéas.

Athanaric, jaloux, souleva une persécution contre les chrétiens qui se trouvaient dans son royaume et leur faisait subir de cruelles tortures. Il ordonna de traîner par terre saint Nicéas et de lui briser tout le corps à coups de gros bâtons et de le jeter ensuite dans le feu. C'est ainsi que le saint martyr du Christ trouva la mort.

Un fidèle, nommé Marianus, cher à saint Nicéas, se trouva présent au

ժամ մահուան սրբոյ վկային, քաղտ քողացաւ զմարմինն, աստղանշան լուսոյ երեւե-
ցուցեալ . բանկը ի մէջ բողբոս մարտիրոսաց թաւալեցուցեալ էր չարեանն եւ խառնեալ
ընդ նոսա : Տարաւ չերկիրն իւր ի բաղաբն Մոմսուպօլեաց եւ պատուով * եղ ի տա-
պանի : Եւ չեա ժամանակաց Օքսենտիոս Էպիսկոպոսն Մոմսուպօլեաց, ըստ արժանեացն
5 շինեաց եկեղեցի :

Գնացին ոմանք ի բաղաբէն Անարպարոյ խնդրել եւ առնուլ մասն ինչ նշխարացն .
յանկարծակի եղև որտառմն ասպին եւ կաշճակունք ստէպ, եւ չա՛հի եղեալ ոչ
իշխեաց մերձեալ : Եւ ոմն յեկեղեցոյն չԱնարպարոյ համարձակեցաւ, էարկ զձեռն իւր
ի տապանն զի առցէ ի նշխարացն, եւ աւժամայն չորացաւ ձեռն : Եւ բաղբոմ արօթիւք
10 եւ արտասուօք հաղիւ ողջացաւ ձեռն : Եւ բաղբոմ նշանք լինին եւ բժշկութիւնք ի
նշխարաց սրբոյն :

Կատարեցաւ Երանելի նահատակն Քրիստոսի սուրբն Նիկիտոս ի Սեպտեմբերի
ժի :

2 [Թաւալեցուցեալ] թաւալեալ B || 3 Մոմսուպօլեաց] Մոմսուպօլեաց B || 6 Անարպարոյ]
Անարպարո B — մասն ինչ նշխարաց] մասն ի նշխարաց սրբոյն Նիկիտոսաց : եւ չարժամ
կամեցաւ Էպիսկոպոսն բանալ քոտապանն զի առցէ մասն ի նշխարացն add. B || 8 իշխեաց]
իշխեցին B || 9-10 եւ աւժամայն . . . ողջացաւ ձեռն] բայց սքանչելեօք արգելաւ B ||
12 Երանելի om. B — Սեպտեմբերի ժի] եւ Հոռի ? add. B.

moment de la mort du saint martyr, prit secrètement le corps, sur lequel
brillait une lumière en forme d'étoile, car le corps ensanglanté avait été
jeté parmi ceux d'autres martyrs et s'y trouvait mêlé. Il l'emporta dans
son pays, dans la ville de Movesti, et le déposa avec honneur dans un
tombeau. Quelque temps après, Auxentius, évêque de Movesti, construi-
sit une église digne de lui.

Quelques habitants de la ville d'Anazarba vinrent pour chercher une
partie des restes; il se fit aussitôt un terrible grondement de tonnerre et
des coups de foudre répétés; saisis de frayeur, aucun d'eux ne put s'appro-
cher. Quelqu'un de l'église d'Anazarba eut cependant l'audace de tendre la
main vers le tombeau, pour en prendre une partie des restes; sa main se
dessécha aussitôt. Après beaucoup de prières et de larmes sa main fut
guérie à grand'peine. Nombre de miracles et de guérisons s'opèrent par les
restes du saint.

Le bienheureux martyr du Christ, saint Nicétas, mourut le 15 Sep-
tembre,

* B
p. 148 b.

[B * Վերստին տօն սրբոյ Խաչին : եւ յիշատակ սրբոյն եւ ձեծին Կազանդիանոսի
Թագաւորի եւ ձոր իւրոյ Հեղինեայ :

Քրիստոսատէր մեծ ինքնակալն Կոստանդիանոս՝ առաջին լեալ կայսր եւ Թագաւոր
քրիստոնէից, որ հրաւիրեցաւ ի հաւատա յայտնութեամբ ի յերկից՝ սրբոյ խաչին զօրո-
թեամբ :

Սա ի ձեռն բարեպաշտ ձոր իւրոյ, որ հազարոց լինէր նմա հանապաղ հաստատութեան
հաւատոց եւ ամենայն բարեաց, սրբոյն եւ երանելոյն Հեղինեայ զշտոյի եզիս զքրիս-
տոսական խաչափայտն եւ պատուեաց մեծապէս : Վասն որոց եւ պատուեցաւ արժա-
նաւորապէս, այն որ եւ զիւր Թագաւորական ծիրանին Քրիստոսի եւ խաչի նորա
նուիրէր, եւ ի հրեշտակէ սրբոյ հանապաղ զթաղն ընդունէր : Որոյ գովութիւնն իսկ եւ
պատմութիւն բարեպաշտութեանն ի վեր է բան զմարդկան բան, զորմէ մասնաւորապէս
պատմութեամբ յիշատակեալ է յաւուր հանգստեան նորա :

* B
p. 149 a.

* Յայժմ աւուր եղև պիւտ նշխարաց սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային եւ Կիկո-
ղիմոսի, Գամաղիելի եւ Աբիբաց, չափարակն որ կոչի Կապար Գամաղեայ, եւ բերեալ
յերուսաղէմ :

Եւ Աղեքսանդրոս ոմն մեծատուն եւ վկայատէր շինեաց տաճար մեծապայծառ ի
սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ. եւ մեծ պաղատանօք ի սուրբ եպիսկոպոսէն Յովհաննու.

* B
p. 148 b.

[B * De même, fête de la sainte Croix. Et commémoration du saint
et grand empereur Constantin et de sa mère Hélène.

Le grand monarque, ami du Christ, Constantin, fut le premier empereur
et roi chrétien, qui fut invité à la foi par révélation du ciel et par la puis-
sance de la sainte Croix.

Par l'entremise de sa pieuse mère, la sainte et bienheureuse impéra-
trice Hélène, qui participa avec lui continuellement à l'établissement de
la foi et à toutes les bonnes œuvres, il retrouva le bois de la croix du Christ
et l'honora grandement. Aussi fut-il honoré lui-même, comme il le méritait,
lui qui offrit sa pourpre royale au Christ et à sa croix et qui recevait chaque
jour la couronne d'un ange saint. Son éloge et le récit de sa piété dépasse
les termes humains, aussi fait-on tout spécialement mention de son histoire
en ce jour de son repos.

* B
p. 149 a.

* En ce jour les restes de saint Étienne, le protomartyr, de Nicodème,
de Gamaliel et d'Abib, furent retrouvés dans la propriété dite Kapar appartenant
à Gamaliel et furent transportés à Jérusalem.

Un certain Alexandre, riche et ami des martyrs, construisit un temple
superbe dans la sainte ville de Jérusalem, et ayant obtenu après de grandes
supplications du saint évêque Jean le trésor divin et le don éminent : le

խնդրելով զգանձն աստուածային, որ եւ հանեալ ի մեծէն Սիոնէ՝ անդ վերափոխեաց զմեծապաշտա պարգեւն՝ զսուրբ նախապկայն Քրիստոսի զՍտեփաննոս :]

Հուի է եւ Սեպտեմբերի ԺՁ : Վկայաբանութիւն սրբահայն եււփիմեայ եւ Պերինեայ :

Յամս Իրիզբեախանոսի ամբարիշտ արքայի, երջանիկ աղախինն Քրիստոսի եււփիմեա էր ի քաղաքէն Քաղկեդոնայ, բարեպաշտ ճնօղաց զաւակ Փիլիփրոնեայ եւ Թէոդորոսանեայ :

Եւ ճատնեցաւ առ ամբարիշտ զատաւոր քաղաքին որոջ անուն էր Պուխոս բղեաշխ : Եւ էին յարգելման բանդին այլ սուրբք վկայք քառասուն եւ ինն զօրակոնք :

Եւ հրամայեաց զնոսս կացուցանել առաջի իւր, ընդ նոսին եւ * զերանելի կոչան * A fol. 37
Եււփիմեա : Եւ յորժամ եհարց զնոսս՝ համարձակութեամբ խոստովանեցան զՔրիստոս ուղիղ հաւատով : Եւ սպտակեցին զճնօտս սրբոց վկայեցն ուժղին, եւ երեսք մարտիրոսացն առաւերապէս պաշտառացան : Եւ զարձեալ արգելին զնոսս ի բանդ :

v° b.

Իսկ զերանելին եււփիմեա կացուցին ճիւղն չստենի, առաջի բղեաշխին Պուխոսի,

3 Վկայաբանութիւն ... Պերինեայ] Վերստին տօն սրբոց խաշին Քրիստոսի եւ վկայութիւն սրբահայն եւ կոյս վկային եււփիմեայ B || 4 երջանիկ] փառաւորեալ B || 5 Փիլիփրոնեայ եւ Թէոդորոսանեայ] Փիլիփրոնեայ եւ Թէոդորինեայ B || 8 բանդին] ի բանդի B || 10 համարձակութեամբ] սրպէս ի ճիւղ բերանայ *add.* B || 13 առաջի *om.* B.

saint protomartyr du Christ Étienne, le fit enlever de la grande Sion, où il reposait, et le fit transporter dans l'église nouvelle.

7 HORI, 16 Septembre.

Martyre des saintes Euphémie et Périnée¹.

Aux jours de Dioclétien, l'empereur impie, vivait la bienheureuse servante du Christ Euphémie, qui était de la ville de Chalcédoine, fille de parents pieux Philéphone et Théodorosiana.

Elle fut dénoncée au juge impie de la ville, dont le nom était Priscus, proconsul. Détenus dans la prison, se trouvaient encore d'autres saints martyrs, quarante-neuf soldats.

Il ordonna de les faire venir en sa présence, et avec eux, * la bienheureuse vierge Euphémie. Et lorsqu'il les interrogea, ils confessèrent le Christ avec hardiesse et vraie foi. On souffleta brutalement sur les mâchoires les saints, et le visage des martyrs devint encore plus resplendissant. On les reconduisit à la prison.

* A fol. 37
v° b.

On présenta la bienheureuse Euphémie toute seule, au tribunal, devant

1. Sainte Euphémie est célébrée ce même jour dans l'église grecque. Périnée y a été certainement ajoutée par erreur. M. de S.

և ուրբանօր խրատ սարք ուրանալ զՔրիստոս . և ամենևին ոչ լուա պատրանայ
 դատաւարին : Հրամայեաց ևս պնդեցին զերանել և վիճնա յերկուս անիւս, յորում
 էին սարք երկապրբ և ի հօրվիլ գանիւան սարքն խոյրտէին և կտարէին զմարմինն
 կուսին : Եւ յաթօթէին նորա՝ հրեշտակ Տեառն խորտակեաց զանիւան սրայից և զգա-
 հիւան ահայոցց : Եւ սրբուհին լուծաւ ի կապանայ անուշն ամբողջ որ ևս ոչ սվի
 գտաւ յանձն իւր ևս սլայծաւ տեւեամբ : Եւ սպա ընկեցին ի հօւր հնոցի և անց ևս
 անկիկել ընաց պահպանութեամբն Աստուծոյ և ևլ անարատ :

Եւ գորականքն Սոսթենէս և Վիքտոր տեսին զհրեշտակ Տեառն ի հնոցի անց և
 ցրուէր զհօւրն և զվկաչն Քրիստոսի պահէր անարատ, հաւատացին ի Քրիստոս և
 հրամանաւ բրեշխին ձգեցին զնոսս գազանայ կերակուր : * Եւ այնպէս հաւատով և
 աթօթիւք կատարեցան ի Քրիստոս : Չայն եղև առ նոսս յերկինց . Եկայք հաւա-
 տացեալք իմ յարբայութիւն Հօր իմոյ :

2 պնդեցին] ամնջեցին B — յերկուս անիւս] պնդեալ յերկուս անիւս B || 3 և կտարէին
 om. B — զմարմինն] սրբոյ add. B || 4-ր. 271 l. 12 և յաթօթել . . . առ Աստուծ] և
 սպա արկին ի հնոց բորբորեալ հրով, ուր գորականքն Սոսթենէս և Վիքտոր տեսեալ զն անվնաս
 պահեցաւ խնամօրն Աստուծոյ, հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ հրամանաւ բրեշխին արկան ի
 կերակուր գազանայ, և այնպէս աթօթիւք և հաւատովք կատարեցան : Կազմեցին սրբոյ կուսին
 և գազանի ձերեկաց, ամնջեցին և ի հրայեալ սապակ ձիվալից, և յամենայնէ զերծաւ պահ-
 պանութեամբն Աստուծոյ : Եւ յետ այնորիկ տարան Գորոջն Քրիստոսի յատպարէսն, և արձակեցին
 ի նա առևիճս, և նա տարածեաց զձեռս իւր յերկինս և խորեաց յԱստուծոյ զաւանգումն
 հօգույն : Եւ ընթացեալ ձի ի գազանայ անտի երամ աստամբ գտորբ կոյնն, բայց ոչ ստտակ
 վրբաւրեցաւ, և այնպէս աւանդեաց զհօրին իւր առ Աստուծ B.

le proconsul Priscus, qui lui conseilla avec des paroles douces de renier le Christ. Elle n'écoula nullement les paroles trompeuses du proconsul. Alors il ordonna de lier fortement la bienheureuse Euphémie à deux roues armées de lames à double tranchant, et en faisant tourner les roues, les lames tailladèrent et brisèrent le corps de la vierge. Pendant qu'elle priait, l'ange du Seigneur brisa les roues pleines de lames, et les bourreaux furent saisis d'effroi. La sainte fut libérée des liens de la roue, indemne, n'ayant aucune trace de blessure sur sa personne et le visage resplendissant. On la jeta ensuite dans les flammes d'une fournaise, et là aussi, par la protection de Dieu, elle resta sans brûler et en sortit intacte.

Les soldats Sosthène et Victor aperçurent l'ange du Seigneur dans la fournaise qui écartait les flammes et conservait intacte la martyre du Christ; ils crurent au Christ et, sur l'ordre du proconsul, ils furent jetés en proie aux bêtes féroces. * C'est ainsi qu'ils moururent, avec foi et prières, pour le Christ. Une voix du ciel se fit entendre à eux : *Venez, mes fidèles, dans le royaume de mon Père* ¹.

1. Matth., xxv, 34.

* A fol. 38
 1° a.

Իսկ անօրէն կուսպաշտիցն զազանի որոգալն թագուցին Եւփիմեայ, եւ հրամայեցին նմա ընթանալ արագապէս, զի անկցի ի մեքենայն : Իսկ հրեշտակ Տևառն եւ անտի եւս կորցեաց զնա անլնաս : Եւ ապա ընկեցին ի հրացեալ տասպակն ձիթայից եւ ոչ անդ աչրեցաւ, զի հրեշտակ Տևառն ցրուեաց զհօտն եւ զձէլն : Եւ չնա այնորիկ տարան զորոջն Քրիստոսի չսապարէզն, եւ արձակեցին ի նա առիւծս, եւ երթեալ հանդարտութեամբ լեզուին զտառ երանելոյն :

Եւ տարածեալ զձևոս իւր չերկինս աղօթեաց խնդրելով զաւանդումն հոգւոյն : Եւ ընթացեալ ձի ի գազանոցն եխած զտառ երանելոյն ատամամբբ բաշց ոչ վերաւորեաց : Եւ ձայն եղև չերկից եւ սոսէ . Վեր ընթացիր Եւփիմեայ եւ կանգնեաց ի տեղի սրբութեան եւ ընկալ զբրբախոնն, բանիլ զընթացս բո կատարեցեր եւ զհաւատան պահեցեր : Եւ առժամայն շարժեցաւ տեղին եւ ամենեքեան զողացան չահէն եւ այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր առ Մատուած : Եւ թաղեցին զերանելի կոյան ձնողք իւր արտաբոյ բաղարբին Քաղկեդոնի ձորնաւ ձի : Կատարեցաւ սրբուհին Եւփիմեայ Սեպտեմբերի ժ՞՞ :

* A fol. 38
r° b.

Ի սմին տառ վկայութիւնն Յաղբոյ, որ էր յազգէն Սիւնեաց :

Սուրբ վրայն Քրիստոսի Յաղբ իշխան էր փառաւոր հայ ազգաւ, ի Սիսական տոհմէն : Եւ ի պատերազմի անկաւ ի ձևոս Պարսից : Բարոյժ պարգևս եւ պատիւս

12 կոյն om. B || 13 ձի] ձիով B — Սեպտեմբերի ժ՞՞] եւ Հտի է add. B.

Les impies idolâtres tendirent un piège secret à Euphémie et lui ordonnèrent de courir rapidement, pour qu'elle tombât dans les engins. Mais l'ange du Seigneur l'en délivra intacte également. Ensuite on la jeta dans une poêle rouge, pleine d'huile, et elle n'y brûla point; car l'ange du Seigneur dispersa les flammes et l'huile. On conduisit ensuite la brebis du Christ au cirque, et on lança contre elle des lions, qui allèrent très doucement lécher les pieds de la bienheureuse.

Mors elle étendit ses mains vers le ciel, et demanda en priant à rendre son âme. Un des fauves accourut, mordit de ses dents les pieds de la bienheureuse, mais ne la blessa pas. Une voix du ciel se fit entendre qui dit : Accours en haut, Euphémie, et présente-toi dans ce lieu saint, reçois le trophée, car tu as accompli ta carrière et tu as gardé ta foi¹. Aussitôt l'endroit trembla, tous furent saisis de frayeur, et c'est ainsi qu'elle rendit son âme à Dieu. Ses parents inhumèrent la bienheureuse vierge à une lieue hors de la ville * de Chalcédoine. Sainte Euphémie mourut le 16 Septembre. * A fol. 38

r° b.

En ce jour, martyr de Hazd, qui était de la maison des Sunikhs.

Le saint martyr du Christ Hazd était un grand prince de nationalité arménienne, de la famille des Sissakans. Il tomba entre les mains des Perses

1. II Timothée, iv, 7.

խոստանացը նմա ի Պերոզէ արբայէն, եթէ ուրանայ զՔրիստոս եւ երկրպագէ արեգո-
կանն եւ հրոյ : Եւ նա ոչ սոս չանձն ալ սաստկապէս չանլիմանէր զմոլորութիւն եւ
զանաստուածութիւնն Պարսից : Եւ նորա լազում չարչարեալ զնա տանջեցին, եւ նա
յօրհնելոյ եւ ի փառաւորելոյ զԱստուած ոչ զապարէր : Ապա սրով հատին զզլուխ
նորա Սեպտեմբերի ԺԶ. եւ զմարմինն ընկեցին գաղանայ զէշ եւ Թոչնոց : Եւ քրիստո- 5
նեայք զազտ առեալ Թաղեցին ի տեղի նշանաւոր :

* B
p. 150 a.

ԵՅ * Յայսմ աւուր կատարեցաւ Կուռնիսոս ձերունի սրով ի Նիկիա քաղաքին,
հրամանաւ կուսպաշտ դատաւորին Պերինեայ, զոր քաղչեցին զտախցն ընդ փողոցս
քաղաքին, եւ սպա սրով հատին զզլուխն :

Ի սմին աւուր վկայութիւն մեծ վկայուհւոյն Սեբաստիանիսայ՝ աշակերտի տա- 10
քելոցն. եւ վասն ճշմարիտ քարոզելոյ նորա զՔրիստոս, մեծ տանջանօք կատարեցաւ
ի Դոմենտիանոսէ :

Եւ ի սոյն տօն Մելիտինեայ սրբուհւոյ, որ ի ժամանակս Անտոնիոսի Թագաւորի
կատարեցաւ :

Եւ ի սոյն վկայութիւն Մարտինոսի հալապետին Հոռոմայ :

15

Յայսմ աւուր ի Հայս կատարեցաւ նոր վկայն Յապղ իշխան ի Սիւնեայ :]

dans un combat. Il lui fut proposé bien des présents et des honneurs de la
part du roi Péroz, s'il reniait le Christ et adorait le soleil et le feu. Il n'ac-
cepta pas; par contre il blâma sévèrement l'erreur et l'athéisme des Perses.
Ceux-ci le soumièrent alors à de nombreuses tortures; mais il ne cessait de
bénir et de glorifier Dieu. Ensuite on lui trancha la tête par le glaive le
16 Septembre, et on jeta son corps en pâture aux bêtes féroces et aux oi-
seaux. Les chrétiens l'enlevèrent secrètement et l'inhumèrent dans un lieu
célèbre.

* B
p. 150 a.

ԵՅ * En ce jour mourut, par le glaive, le vieillard Cournoutos, dans la ville
de Nicée, par ordre du juge idolâtre Périnios. Après l'avoir trainé par les
pieds à travers les rues de la ville, on lui trancha la tête par l'épée.

En ce jour, martyr de la grande martyre Sébastienne, disciple des apô-
tres, qui, pour avoir prêché, en toute vérité, le Christ, mourut dans de
grandes tortures sous Domitien.

En ce même jour, fête de sainte Mélitine, qui mourut aux jours de l'em-
pereur Antonin.

En ce même [jour], martyr de Martin le patriarche de Rome.

En ce jour mourut en Arménie le nouveau martyr Hazd, prince de la
famille des Sunikhs.]

Հուի Ը եւ Սեպտեմբերի Ժէ : Յիշատակ հայրապետին Հայոց Սահակայ
եւ Մեսրոպայ վարդապետին :

Յայսմ աւուր վկայութիւն Վարդապտայ : Կոտարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի
Վարդապտաւ * ի Սեպտեմբերի Ժէ եւ Հուի Ը :

* A fol. 38
v° a.

5 [B * Վերտին տօն սրբոյ Խաչին եւ յիշատակ եւ վարբ երանելոյն Մեսրոպայ
վարդապետի Հայոց Մեծայ :

* B
p. 150 b.

Սուրբ վարդապետն եւ երիցս երանեալ հայրն ձեր սքանչելին Մեսրոպ՝ աշակերտ
էր մեծին Ներսէսի Հայոց վարդապետի եւ դպիր նորին : Եւ յետ կատարման նորին
եղև դպրապետ ի դրան արքունի, որ եւ յետ փոքր ժամանակաց զինի՝ առեալ զկրօնա-
10 տրական ձև սիրեաց զմիտյուրիւն, բնակեցաւ ի Գողթն գաւառ, եւ լուսաւորեաց
զնոսա բրիստոնէական հաւատով :

Եւ զև էր ինքն միայն՝ եւ աշխատէր թարգմանել զգիրս սուրբ ժողովրդեանն ի
հելլենացոց լեզուէն ի հայ բարբառ, սկսաւ ապա ընդ միտ ածել՝ եթէ լինէր հնար գրոյ
հայոց, զև մի անմիտիթար մնացեն չընթեռնուլն չալ լեզու զատուածաշունչ զիրս : Եւ
15 չտրուցեալ եկն առ մեծն Սահակ հայրապետն, եւ եզիտ զնա ի նոյն հոգոց վարանումն :

Իսկ թագաւորն Վռամշապուհ ծանոյց նոցա վասն բահանալի միոյ Ասորոյ՝ Պանիւլ

8 HORI, 17 Septembre.

Commemoration du patriarche arménien Sahak et du Vardapet Mesrop.

En ce jour, martyre de Barypsabas. Le saint martyr du Christ Barypsabas
mourut le 17 Septembre, le 8 Hori.

* A fol. 38
v° a.

[B * Encore fête de la sainte Croix, et commémoration et vie du bienheu-
reux Vardapet [Docteur] Mesrop de la Grande Arménie.

* B
p. 150 b.

Notre saint Vardapet et trois fois bienheureux père, l'admirable Mesrop, était l'élève et le secrétaire du grand Vardapet d'Arménie Nersès. Après la mort de celui-ci il devint le premier secrétaire du palais royal, mais quelque temps après, il prit l'habit religieux et aspirant à la solitude, il alla habiter dans la province de Golthn où il instruisit les gens du pays dans la foi chrétienne.

Et comme il était seul, et s'efforçait de traduire, pour le peuple, les saintes Écritures, de la langue grecque en langue arménienne, il se mit à songer s'il pouvait y avoir un moyen d'établir un alphabet arménien, afin que le peuple ne fût pas privé de la consolation de la lecture des Écritures inspirées de Dieu en langue étrangère; et il se mit en route et vint auprès du grand patriarche Sahak, qu'il trouva agité des mêmes préoccupations.

Le roi Vramchapouh leur parla d'un prêtre syrien, du nom de Daniel,

անուն, թէ խոստանար աննկ նշանադիր հայց . գոր տուալ բերին, և վարժեալ նովա ճանկունս՝ տեսանէին զի ոչ բերէր ուղղակի զհէգս հայց բարբառոցս, քանզի չոյն զիր մկայն էր չարձարեալ :

Ապա Մեսրոպ հանգերձ աշակերտօք իւրովք էջ ի Մլիջագէտս, և խնդրելով դու-
 ծումն փոփազանացն լիմաստոտէրս որ անկ էին, և ամենեքեան զողխտութիւն խոս-
 տովանեցան : Իսկ նորա եկեալ ի քաղաքն Սամսատայոց, և զապարեաց առ ձգնուոր
 ոմն իմաստասէր Ռուփանոս անուն : Եւ զի ճարգկալին * հնարից գեր ի վերոյ գտա-
 իղձ իւր՝ չինքն ամփոփեալ զանձն պահօք և սղօթիւք չԱստուած ապաւինէր : Եւ որ
 զկամս երկիրաճայ իւրոց առնէ, և աղօթից նոցա լսէ, եյոցց նմա սքանչելի տեսիլ,
 ոչ ի քուն երազոյ՝ այլ չարթնութեան իմանալ մտացն աչաց :

Եւ տեսանէր զի թաթ ձեռին աջոյ երանէր և ի վէմն որ առաջն նորա կալք՝ գրէր .
 և փորուածք զծին որպէս ի ձեան ապաւորէր ի վերայ վիճին . և հանգամանք գրոցն
 և անուանք ի միտս Մեսրոպայ տպաւորեցան :

Եւ չարոցեալ չարթիցն և չինքն եկեալ ի սքանչելի տեսնէն՝ փառս ևս Աստուծոյ .
 և առեալ ստեղծ զնշանադիրս մերայ լեզուխ հանգերձ Ռուփանոսիւ իմաստասիրան :

qui lui avait promis d'établir un alphabet arménien. Ils firent venir cet alphabet, et après l'avoir enseigné à des jeunes gens, ils s'aperçurent qu'il ne correspondait pas exactement à la prononciation de notre langue arménienne, car, seules, des lettres de l'alphabet grec y avaient été appliquées.

Alors Mesrop accompagné de ses élèves descendit en Mésopotamie à la recherche de la solution de son vœu auprès des philosophes qui s'y trouvaient. Tous avouèrent leur ignorance. Il se rendit alors à la ville de Samosate et habita chez un ascète philosophe du nom de Rouphanos. Mais comme son vœu se trouva excéder les moyens humains, il se recueillit en lui-même par des jeûnes et des prières et eut recours à Dieu. Et Celui qui accomplit la volonté de ceux qui le craignent et qui exauce leurs prières¹, lui fit apparaître une vision merveilleuse, non pas en un rêve de sommeil, mais à l'état de veille, pour qu'il puisse la saisir avec les yeux de l'esprit.

Et il aperçut une main droite qui s'éleva et écrivit sur le rocher qui se trouvait en face de lui; le tracé des traits s'imprimait dans la pierre comme dans de la neige et les qualités des caractères ainsi que leur nom restèrent empreints dans l'esprit de Mesrop.

Il se releva de sa prière et, revenu à lui de la vision merveilleuse, rendit gloire à Dieu; et il créa, de concert avec le philosophe Rouphanos, l'alphabet de notre langue. Tout d'abord ils appliquèrent les caractères grecs à

1. Ps. CXLIV [CXLV], 19.

* B
p. 151 a.

* B
p. 151 a.

Նախ չեղեղին պոյն գիրն ի հայերէն ալբուրենս, եւ ապա զթերին նորա լցուցին աստուածաշնորհ պարգևօրն, եւ խկոյն ի թարգմանութիւն պարապեցան : Եւ թարգմանեալ զհին եւ գնոր կտակարանս, եւ առեալ եկն առ սուրբ Սահակ, եւ եղև նմա ուրախութիւն մեծ :

5 Ժողովեալ ապա զմանկունս ուշիմս, փափկածայնս եւ երկարողիս, եւ կարգեցին զպրոց ընդ ամենայն աշխարհն :

Իսկ Մեսրոպ գնաց ի Վիրս, եւ ըստ սուեցերոյ նմա շնորհի ի վերուստ՝ արար եւ նոցա գիր չարեանց լեզուս, եւ եթող վերակացու նոցա եւ ուսուցիչ չարակերտացն իւրոց : Գնաց եւ չկրուանս, արար եւ նոցա գիրս, եւ կարգաց զպրոցս :

10 Արա աւարեաց մանկունս ի չկթէնս, գԻաւթթ, զՄովսէս, եւ զԵզնիկ եւ գաչս, սրբ գնացեալ ուսան գիրխտոփազական կրթութիւնս : Եւ եկեալ բերթապական ճարտարութեամբն վերստին ուզղէին զթարգմանեալ գիրսն :

15 Եւ այսպէս լուսասօրեցին զբոլոր աշխարհս Հայոց, ի մերս լեզու երգօք եւ եղանակօք եւ աստուածաշունչ զրոց թարգմանութեամբ, եւ զամենայն կարգս եկեղեցոյ պալ-ճաւացուցին մեծապէս :

Եւ եղև գրևս զրոյն Տրէ ամսոյն ԺԵ, զոր տօնեն ամենայն եկեղեցիք :

Եւ ինքն կացեալ ասարինութեամբ սչ բազում ժամանակ՝ փոխեցաւ ի Քրիստոս,

* B
p. 151 b.

l'alphabet arménien et comblèrent ensuite les lacunes par les dons de la grâce divine. Ils se livrèrent aussitôt aux traductions et traduisirent l'Ancien et le Nouveau Testament. Mesrop les prit avec lui et revint auprès de saint Sahak qui en ressentit une très grande joie.

Ils rassemblèrent ensuite des jeunes garçons intelligents, possédant de belles voix et long souffle, et établirent des écoles dans tout le pays.

Mesrop se rendit après dans le pays des Géorgiens [Ibérie] et par la grâce qu'il avait reçue du ciel, il leur composa également un alphabet en leur langue; il leur laissa des supérieurs et des maîtres choisis parmi ses élèves. Il se rendit de là au pays des Albanais, et leur établit également un alphabet et des écoles.

Il envoya ensuite des jeunes gens à Athènes : David, Moïse, Eznik et autres, qui s'y rendirent et suivirent les cours de philosophie. Ils retournèrent ensuite et, avec leur science grammaticale, corrigèrent les livres traduits.

C'est ainsi qu'ils éclairèrent tout le pays d'Arménie, par des chants et des hymnes religieux composés en notre langue et par la traduction des Écritures inspirées de Dieu; ils rehaussèrent grandement l'éclat de toute la liturgie de l'Église.

L'invention de l'alphabet eut lieu le 15 du mois Tré et toutes les églises en célébrèrent la fête.

* Mesrop, après avoir vécu encore quelque temps plein de vertus, s'en alla

Հառի Բ՛ եւ Սեպտեմբերի ժԻ : Եւ խաչ լուսեղէն չերկնից եկոյ ի վերայ դադագացն ձինչեւ եղին զնա ի գերեզմանի : Եւ որք տեսին զձեճագոյն նշան ահաւոր լուսոյն՝ զորացան չոյժ . եւ լալում զղջման պատճառ եղև ամենայն բարձութեանն : Զի ոչ ձիոյ կամ երկուց ալ ամենեցուն երեւեցաւ՝ ոչ զձի ժամ ալ ձինչեւ կատարեցին զորէն թաղմանն : Որով եւ ձեճագէտ փառաւորեցաւ ճշմարիտ փառաւորեալն յԱստուծոյ ի Բ՛րլատոս Յիսուս ի Տէր ձեր, որում փառք չախտեանս :

Յաչամ աւար լիշտատակ է ընդ սրբոյն Մարտարայ եւ ձեճին Մահակայ հայրապետի ընդ նմա :]

Հառի Թ՛ եւ Սեպտեմբերի ժԻ : Տան է Մովսիսի աստուածաբանս ճարգարէին եւ եղբոր նորս Ահարանի բահանայի :

Մեճ ճարգարէն եւ աստուածաբանն Մովսէս էր չաղղէն Ղեւեոյ, որդի Աճրամայ եւ Յովբարէթի : Իրբև ձնաւ զնա ճալք իւր՝ շնորհքն աստուածային երեւեցաւ ի վերայ ճանկան : Եւ թագուցանէր զնա ամիսս երկս չերկեղէն Փարաւոնի, որ ետ հրաման զամենայն արու ճանկունն Երբացեցոյն ի զետն ընկեճուլ :

Ադա ճալք նորս եղ զնա ի տապանակի պրտուեայ ձեւեալ զնա կպրտաճիւթով եւ 15

auprès du Christ, le 8 Hori, le 17 Septembre. Une croix lumineuse descendue du ciel se fixa sur le cercueil jusqu'à ce qu'on l'eût déposé dans le tombeau. Et tous ceux qui furent témoins de cette grande apparition de l'effrayante lumière, furent saisis de frayeur; elle fut cause de grande contrition pour toute la foule, car elle n'apparut pas seulement à une ou deux personnes mais à tous, et non seulement pendant une heure, mais jusqu'à ce que l'office des obsèques eût pris fin. Et c'est ainsi que lui qui fut glorifié de Dieu, fut grandement glorifié en notre Seigneur Jésus-Christ, à qui gloire éternellement.

En ce jour, avec saint Mesrop, commémoration du grand patriarche Sahak.]

9 HORI, 18 Septembre.

Fête du prophète Moïse qui parla avec Dieu et de son frère le prêtre Aaron.

Le grand prophète Moïse, qui parla avec Dieu, était de la tribu de Lévi, fils d'Amram et de Joehabed¹. Lorsque sa mère l'eut mit au monde, les grâces divines apparurent sur l'enfant. Elle le tint caché trois mois par crainte de Pharaon, qui avait donné l'ordre de jeter dans le fleuve tous les enfants mâles des Hébreux.

Ensuite, sa mère le plaça dans une nacelle de jonc qu'elle enduisit de

1. Exode, vi, 20.

ընկեց ի վեռն : Եւ զուսարն Փարաւոնի Հանեալ ի գետոյն արար իւր որդեպիւր եւ
 սնուանեաց Մովսէս, որ թարգմոնի Հանեալ ի ջրոց : Եւ ետ զնա յուսումն Եգիպտացեաց
 եւ վարժեցաւ Մովսէս իմաստութեամբն Եգիպտացեոց : Եւ կայոցց զնա ինպուհին
 Մաւրա զօրավար, եւ յորժամ զերեցին Եթովպացիքն զՄաւր զսնուցիչն Մովսէսի,
 5 զառան ամ պատերազմեալ Մովսէսի յազիմեաց Եթովպացեոցն եւ զարձոցց զմալք իւր :
 Գերեաց եւ զԹեպիբի ինպուհին Եթովպացեաց եւ ամ յԵգիպտոս :

Եւ իբրեւ վախճանեցաւ Մաւրա, ալք նորա կամեցաւ սպաննուել զՄովսէս եւ
 սպանեալ * Մովսէսի զԵգիպտացին, վախեաւ ի Մապրամ, եւ եկեալ բնակեցաւ առ * A fol. 38
 Հապուէլ ըրբմն եւ նա ետ զՄեկարոս զուսար իւր նմա ի կուռթիւն, յորմէ ծնու
 10 Երկու որդի, զԿերասամ եւ զԵղիաղօր : Եւ կայեալ Մովսէսի ի Մապրամ քառասուն ամ :

Կագա Երեւեցաւ նմա Աստուած ի լերինն ի մորենուջն եւ առաքեաց զնա յԵգիպտոս
 Հանել զորպիսն Իսրայէլը : Եւ երթեալ Մովսէսի, արար նշանս եւ արուեստս մեծամեծս
 սուսջն Փարաւոնի, եւ յոչ արձակել զԺողովուրդն՝ պատմեաց զԵգիպտոս տասն Հա-
 15 Կարմիր անցոցց զԺողովուրդն ընդ ցամաք, եւ ընկղմեաց զՓարաւոն զօրօք իւրովք ի
 ծով Կարմիր եւ քաղցրացոցց զջուրն Մեուսին, եւ իջոցց մանանա չերկնից եւ լրբա-
 մարգի ի ծովէն եւ կերակրեաց զԺողովուրդն յանապատին քառասուն ամ : Եւ ի վիմէ

bitume et de poix et le déposa dans le fleuve. La fille de Pharaon l'ayant
 retiré du fleuve¹, l'adopta et lui donna le nom de Moïse, qui se traduit : re-
 tiré de l'eau. Elle lui fit suivre les études des Égyptiens, et Moïse fut élevé
 dans la sagesse des Égyptiens². La reine Maria l'institua général, et lors-
 que les Éthiopiens firent prisonnière Maria, la nourrice de Moïse, celui-ci
 combattit dix années, vainquit les Éthiopiens et fit revenir sa mère. Il fit
 prisonnière également la reine des Éthiopiens, Tesbi, et l'emmena en Égypte.

A la mort de Maria, son mari voulut tuer Moïse, mais Moïse tua * l'Égyptien * A fol. 38
 et s'enfuit au pays de Madian et alla demeurer avec le prêtre Raguël, qui lui
 donna en mariage sa fille Séphora, de laquelle naquirent deux fils, Gersam et
 Éliézer. Moïse passa quarante années au pays de Madian.
 v° b.

Ensuite Dieu lui apparut sur la montagne, dans le buisson, et l'envoya en
 Égypte pour délivrer les fils d'Israël. Moïse s'y rendit, fit de grands miracles
 et prodiges devant Pharaon; celui-ci refusant de laisser sortir le peuple, il
 punit l'Égypte par dix fléaux, et délivra Israël, avec une main puissante et
 le bras élevé. Il entr'ouvrit la mer Rouge et fit passer le peuple à sec, et
 engloutit Pharaon avec ses troupes dans la mer Rouge; il adoucit l'eau de
 Mara; il fit descendre du ciel la manne, et les caillles de la mer, et nourrit le
 peuple dans le désert pendant quarante années. Il fit jaillir de l'eau du rocher,

1. Exode, chapitre, 11. — 2. Actes des Apôtres. vii, 22.

ջուր ըլկեցոցց Երկտասան վտակ եւ Երեւ ի լեռան Սինեա քառասորեայ պահօր
ընկարաւ տախտակս բարեկէնս, աստուածապիճս, օրէնս ժողովրդեանն եւ լուսաւորեցան
Երեսը նորս սրպէս ի վառւայն Աստուծոյ :

* A fol. 39
1° a. նաչացոցց զԱհարոն եղբայք իւր եւ զարդիս նորս Աստուծոյ . * Տրով եկէզ զժողովուրդն 5

Կորկասց, որ հակառակ կացին քահանայութեանն Ահարոնի . զԳաղան եւ զԱբիրոն
յանդուռս ընկզմեաց : Եւ յորժամ եհաս վախճան Ահարոնի՝ եհան Մովսէս զԱհարոն եւ
զԵղիազար զարդին նորս ի լեռան Հովր եւ մերկացոցց զԱհարոնէ զպատմուճանն եւ
զկեցոցց Եղիազարու սրբոց Ահարոնի . եւ Ահարոն մեռաւ անդ : Մովսէս եւ Եղիազար
իջին ի լեռանէ անտի : Եւ երաց ամենայն ժողովուրդն զաւուրս երեսուն :

Եւ եբեր Մովսէս զժողովուրդն չերկիրն Մովաբու, եւ ասէ Տէր ց Մովսէս . Ել ի
զլուս լերինն Նաբաւաց, եւ տես աչօր քո զերկիրն պարզեացց, զն ոչ մտցես ի նա, եւ
զու վախճանեաց անկէն : Եւ վախճանեցաւ Մովսէս ծառայ Տեսուն չերկիրն Մովաբու :
Եւ թաղեաց զնա Միքայէլ հրեշտակապետն մերձ ի սունն Փողովրաց եւ ոչ որ զխտաց
զերեկման նորս մինչեւ ցայսօր :

Եւ Մովսէս էր ամաց հարիւր եւ քսանից ի վախճանելն իւրում եւ ոչ վատեցին 15

en douze ruisseaux, et ayant gravi la montagne du Sinaï, après quarante jours de jeûne, il reçut les tables de pierre, écrites par Dieu, contenant des lois pour le peuple; des rayons de lumière partaient de son visage comme [un reflet] de la gloire de Dieu.

Il érigea le tabernacle, par ordre de Dieu, que construisirent Béséléel et Ooliab¹. Il consacra son frère Aaron et ses fils prêtres de Dieu, * fit dévorer par le feu Coré et sa troupe qui s'opposèrent au sacerdoce d'Aaron, fit engloûtir sous terre Dathan et Abiron. Lorsque la fin d'Aaron fut arrivée, Moïse conduisit Aaron et son fils Éléazar sur la montagne de Hor, dépouilla Aaron de ses vêtements de grand prêtre et en revêtit Éléazar, fils d'Aaron. Aaron y mourut. Moïse et Éléazar descendirent de la montagne. Tout le peuple le pleura pendant trente jours².

Moïse conduisit le peuple au pays de Moab, et Dieu dit à Moïse : Monte au sommet de la montagne Nébo et contemple de tes yeux la terre promise, car tu n'y entreras pas et tu mourras là³. Moïse, le serviteur du Seigneur, mourut dans le pays de Moab. L'archange Michel l'enterra près de la maison de Phogor⁴ et personne n'a jamais connu son sépulchre jusqu'aujourd'hui.

Moïse était âgé de cent vingt ans lorsqu'il mourut, son œil ne s'était pas

1. Exode, xxx, 2 et 6. — 2. Nombres, xx, 27-30. — 3. Deut., xxxii, 49-52; — 4. Deutéronome, xxxiv et Jude, v. 9, combinés ensemble.

աչք նորա եւ ոչ խորշոմեցան ճեօտք նորա, եւ պահեաց նա երկա քառասունս, առանց հացի եւ ջրոց ըստ թուոց ամաց իւրոց, օր ընդ տարուոց :

Եւ լացին որպիքն Բարաշելի, զՄովսէս առւերս երեսուն, ի մեռանել անց իւրուն չՄարովը Մովարու, առ Յորդանանա յանդիման Երիբրովլ :

5 Եւ Յեսու որպի նաւեայ * լցաւ հագով իմաստութեամբ, զի եպ Մովսէս զձեան իւր * A fol. 39
r^o b.
ի վերայ նորա եւ հնազանդեցան որպիքն Բարաշելի նմա, եւ արարին որպէս պատուիրեաց Տէր : Եւ ոչ եկաց մարգարէ Բարաշելի որպէս զՄովսէս զոր ծանեաւ Տէր, դէմ յանդիման նշանօք եւ արուեստիւք, զոր առաքեաց Տէր առնել չերկրին Եգիպտացոց, ի Փառաւոն եւ ի ծառայս նորա եւ յամենայն երկրին սքանչելիս մեծամեծս, զձեան
10 հզօր եւ զբազուկ բարձր զոր արար Մովսէս առաջի ամենայն Բարաշելի :

Յայո՞՞մ առւր վկայաբանութիւն սքեւհայն Արիարմեոց, որ Մարիամ անուանի :

Ի ժամանակս Աղրիանոսի եւ Անտոնինեայ ամբարիշտ թագաւորացն, էր Արիարմեան աղախին առն կապարաշտի որոց անունն էր Տերտուղի, նախապատուով Պախմիւսոց քաղաքին : Երանելի աղախինն էր բրիտոնեայ եւ հանապաղ աղօթիս պահօք եւ ճգնու-
15 թեամբ մատուցանէր Աստուծոյ :

11 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — որ Մարիամ անուանի] զոր Մարիամ կրէն B ||
12 Արիարմեան] Արիարմեան B || 13 Տերտուղի] Տերտուղոս B — նախապատուով Պրիմիւսոց] նախապատուով առաջին ի Պախմիւսեանց քաղաքին Փախմիւսոց Մարտարիտոս B || 14 կրանելի] կրանելիս այս B — աղօթիս] գաղօթիս իւր B.

obscurci, ses dents n'avaient pas été ébranlées [ses mâchoires n'étaient pas flétries]; il avait jeûné trois fois quarante jours, sans pain et sans eau, selon le nombre de ses années, jour pour année.

Les enfants d'Israël portèrent le deuil de Moïse pendant trente jours, lorsqu'il mourut à Rabob de Moab, près du Jourdain, en face de Jéricho.

Josué, fils de Navé, * fut rempli de l'Esprit de sagesse, car Moïse avait * A fol. 39
r^o b.
posé ses mains sur lui, et les enfants d'Israël lui obéirent et ils firent comme le Seigneur avait prescrit. Il ne s'est élevé aucun prophète en Israël comme Moïse que le Seigneur ait connu face à face, avec tous les prodiges et les signes dont le Seigneur le chargea d'accomplir en Égypte, sur Pharaon et sur ses serviteurs et dans tout le pays, de grands miracles avec la main forte et le bras haut que Moïse exerça devant tout Israël'.

En ce jour, martyre de sainte Ariadne, qui s'appelle Marie.

Aux jours des empereurs impies Adrien et Antonin, vivait Ariadne, la servante d'un homme idolâtre dont le nom était Tertullus, un des principaux de la ville de Prymnesia. La bienheureuse servante était chrétienne et offrait chaque jour ses prières à Dieu, avec jeûne et vie ascétique.

1. Deut., xxxiv, 8-12.

Եւ եղև օր ճննեան որդոց տեսն իւրոց եւ տօնէին ի բազինս կուցն . եւ երանելի կինն արհամարհեաց զպղծ խրատութիւն տօնին եւ զինի ոչ գնաց եւ ոչ հազորդեցաւ ի գոհիցն :

Եւ բարկացեալ տեսն իւրոց գան հարեալ արկ ի բանդ, զի ի սովոյ ճեւցի : Եւ յետ * բազում աւուրց կացոյց զնա առաջի դասուորին : Եւ երանելի Արէարդնեա համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՏէր ճեր ֆիտուս Քրիստոս, եւ ազօթեալ երկա-
 * A fol. 39
 v^o a.

րադոյն առաջի դասուորին եւ հրապարակին : Եւ հրամայեաց կախել զնա զխաչոէ եւ քերել զմարմին նորա : Եւ տեսեալ ամբօխին զժուժկարութիւն կնոջն, աղաղակեցին առ դասուորն ճեճաւ բարբառով եւ արձակեցաւ աղախինն Քրիստոսի ի տանջանացն : Եւ ընթացաւ ի ծօտակաչ լեւան, ընթացան եւ անօրէնքն զկնի զի կալցեն զնա եւ զարձուցեն կապանօք :

Եւ յորժամ մերձեցան՝ տարածեաց զձեռս իւր ի վեր եւ արտասուօք աղաչեաց զԱստուած զի փրկեսցի ի ձեռաց անօրինացն : Եւ առժամաց վէջն օր առաջի կայր՝ հերձաւ եւ ի ներքս ընկարաւ զԱրիարդնի եւ զարձեալ փակեցաւ, որ եւ ոչ նշան պատառման երեւեցաւ, բայց ի վերարկուէն օր զվխտվն պատեալ էր, փոքր ինչ ի քլան-
 * A fol. 39
 v^o a.

1 եղև] էր B || 6 ֆիտուս om. B — երկարագոյն] երկայնագոյն B || 7 եւ հրապարակին om. B || 8 քերել] աժգին add. B || 11 գարձուցեն] յեսս add. B || 14 հերձաւ] հերձեալ անկաւ B — ի ներքս] ի ներքոյ խր B || 14-ր. 281 Վ. 8 եւ զարձեալ . . . հարձուին քրիստոնէից om. B.

Arriva le jour de l'anniversaire de la naissance du fils de son maître et on célébra des fêtes dans le temple des idoles; mais la bienheureuse femme méprisa les solennités impures de la fête, ne les accompagna pas et ne prit point part aux sacrifices.

Son maître, irrité, la fit battre et mettre en prison pour qu'elle y mourût de faim. Longtemps * après il la présenta devant le juge. La bienheureuse Ariadne confessa avec hardiesse notre Seigneur Jésus-Christ et pria longuement devant le juge et l'assemblée.

Le juge ordonna de la suspendre à un arbre et de lui déchirer le corps. La foule, témoin de la patience de la femme, poussa de grands cris vers le juge, et la servante du Christ fut délivrée des tortures. Elle courut vers une montagne proche et les impies se mirent à sa poursuite pour l'arrêter et la ramener chargée de fers.

Lorsqu'ils l'eurent rejointe, elle étendit ses mains vers le ciel et, avec larmes, pria Dieu de la délivrer des mains des impies. Aussitôt le rocher qui se trouvait devant elle s'entr'ouvrit, accueillit Ariadne dans son intérieur et se referma, de sorte qu'il n'apparut aucune trace de fissure, excepté un pan de l'étoffe qui lui couvrait la tête, qui resta suspendu au rocher, comme témoignage pour le peuple.

Եւ հրամայեաց դատուորն քարահատացն զի կտիեցեն մրձօք զվէմն եւ կործանեցեն ի վերայ : Եւ չանկարծակի եղև որսուումն եւ կաշճակուեր : Եւ երեւցան հրեշտակք հրատուիլ երկխորք եւ աստակեցին զբազումս չանհաւտուրցն եւ * զքուրմն * A fol. 39 v° b.
 ի մեշենին զուռն աստակեցին : Եւ ահ մեծ անկաւ ի վերայ ամենեցունց եւ փախստու-

5 կանք մախն ի քաղաքն, եւ որք մնացինն աղաղակէին մեծ է Աստուածն քրիստոնէից, մեծ է Աստուածն Արիւարոնայ, ճշմարտապէս նա միայն է Աստուած :

Եւ հաւատացին շուռք յայնմիկ երեք հաղար ողի ի կապաշտուրցն : Եւ ապա զաղարեաց հարածումն քրիստոնէիցն :

Կատարեցու ի վիճին աղաղկին Քրիստոսի Արիւարոնեա ի Սեպտեմբերի ժԻ :

10 [B * Յիշատակ փողովք իջմանն Աստուծոց ի Մինա. եւ վերստին տօն սրբոց Խաչին, եւ հանգիստ Ահարոնի քահանայապետի աւաջնոց : * B p. 151 b.

Աստուածային քահանայապետն աւաջնն սուրբն Ահարոն՝ եղբայր էր նախամարգարէին Մովսիսի, եւ որդի Ամրոմայ, որդուց Կահաթու, որդուց Դեւեայ, որդուց Գադարայ : Զսա աւարեաց Աստուած ընդ առաջ Մովսիսի երեւեալ նմա եւ խօսեալ յորժամ գալք Մովսէս ի Քորէր լեռնէն առ ժողովուրդն, սակալ թէ. երբ ընդ առաջ եղորք քո, եւ եղիցիս նմա ի լեզու եւ ի մարգարէ :

9 Սեպտեմբերի ժԻ.] եւ Հուի Թ^o add. B.

Le juge ordonna à des tailleurs de pierres de briser avec des marteaux le rocher et de les faire tomber dessus. Il se produisit aussitôt des grondements de tonnerre et des coups de foudre. Des anges apparurent montés sur des chevaux en forme de feu, qui tuèrent nombre de païens et * mirent à mort le * A fol. 39 v° b.
 prêtre, à la porte du temple des idoles. Une grande frayeur saisit tout le monde, on s'enfuit vers la ville, et ceux qui y restèrent [à cet endroit] se mirent à crier : Grand est le Dieu des chrétiens, grand est le Dieu d'Ariadne : en vérité, lui seul est Dieu.

Trois mille personnes parmi les païens se convertirent ce jour-là. Et la persécution contre les chrétiens prit fin.

La servante du Christ Ariadne trouva la mort dans le rocher, le 18 Septembre.

[B * Commémoration de la descente de Dieu sur le Sinaï aux sons des trompettes. De nouveau, fête de la sainte Croix. Et repos d'Aaron le premier grand prêtre. * B p. 151 b.

Le divin et premier grand prêtre, saint Aaron, était le frère du premier prophète Moïse et fils d'Amram, fils de Caath, fils de Lévi, fils de Jacob. Dieu lui ayant apparu et parlé avec lui, l'envoya au-devant de Moïse, lorsque celui-ci venait de la montagne de Horeb vers le peuple, en lui disant : *Va au-devant de ton frère et tu lui serviras de langue et de prophète*¹.

1. Exode, iv, 27.

Եւ յորժամ հանին յանապատն զժողովուրդն չեղիւպատէ, յեա բազմագոյն նշանացն տասանց սրով հարին զեղիւպտոս նա եւ Մոսէս. եւ յեա սրատաւելոյ ծովուն ընարեաց զնա Աստուած յառաջին բահանապաթիւն, ի յերկնաւորացն * բահանաչակարգութենէ, զնոյն շնորհ բահանաչական ի մարդիկ նախ նովա հեղով. եւ նահապեա եւ հաչք եւ սկիլլեն ամենայն բահանաչապետութեան մարդկայնոյ՝ զնա յօժարեաց լինել :

Մանաւանդ պատկիր եւ օրինակ ճշմարիտ բահանաչապեաին Քրիստոսի օծութեամբն իւրով. զի առաջին եւ նախ սա օծաւ ի յամենայն մարդկանէ ելով սրբով, եւ տպաւորեաց զճշմարիտ օծեալն Քրիստոս, զնորին անունն օծական մարդկան զուշակելով : Զի ասաց Աստուած Մովսիսի՝ տանել զնա ի զուռն խորանին վկայութեան եւ զգեցուցանել զպճղնաւորն եւ զխկասն եւ զվտաւակն, զտախտակն եւ զվամարն եւ օծանել զնա ելով եւ արեամբ ի յունկն աջոյ եւ ի ձեռն, իբրու առնուլ չԱստուծոյ լսելով եւ տալ մարդկան գործելով :

Եւ աչպէս եկաց նա բահանաչապեա առաջին, եւ որդիք նորա բահանաչք ընտրութեամբն Աստուծոյ՝ սր զիտէ եւ քննէ զսիրտ, եւ բաժանէ արդարապէս խոնարհացն տալով զշնորհս : Որով յորժամ նախանձու ընդդէմ չարեան նմա Կորնս եւ բանակն իւր՝

Après que lui et Moïse eurent conduit le peuple au désert à la sortie d'Égypte, après les dix grands prodiges par lesquels ils avaient frappé l'Égypte; après que la mer fut divisée en deux, Dieu le choisit pour le premier prêtre pour répandre sur lui, le premier parmi les hommes, la même grâce sacerdotale qui se trouve dans le sacerdoce des créatures célestes [anges] et * Il lui plut de l'instituer patriarche et père comme commencement de tout sacerdoce suprême parmi les hommes.

Il fut surtout, par son onction, l'image et l'exemple du vrai grand prêtre, le Christ, car ce fut lui le premier parmi les hommes qui ait été oint de l'huile sainte et qui caractérisa le vrai oint, le Christ, en annonçant son nom aux hommes que désignait l'onction¹. Car Dieu dit à Moïse de l'emmener à la porte du tabernacle de témoignage et de le revêtir de la tunique, de l'huméral, du rational, de la lame sainte et de la ceinture²; de lui verser l'huile de l'onction et de mettre du sang sur [l'extrémité de] l'oreille droite et sur [les pouces de] la main³; comme recevant de Dieu par l'ouïe et donnant aux hommes par l'action.

C'est ainsi qu'il fut institué premier grand prêtre et ses fils prêtres, par l'élection de Dieu qui connaît et scrute les cœurs⁴ et partage avec justice en donnant la grâce aux humbles⁵. Et lorsque par jalousie Coré et sa troupe s'opposèrent à lui, leurs encensoirs s'incendièrent par le feu

1. Cantique, 1, 2. — 2. Exode, xxix, 4-5 — 3. Ex., xxix, 7, 20. — 4. Jér., xvii, 10. — 5. Prov., iii, 34.

բարվառ և նոցա արեցան յերկնից իջեալ հրով, և Ահարոնին անկէլ մնաց ի լինողսնն զխոսնին նորա յԱստուծոյ :

Եւ դարձեալ յորժամ Մովսէս կամեցաւ ցուցանել թէ յԱստուծոյ ընտրեցաւ արժանապէս Ահարոն, առեալ յերկրտասան յեղապետացն զգաւազանս նոցա և ել ի խորանն վիպաութեան, ընդ նոսին ել և զԱհարոնին, և այլոցն զարս ոչ ընտրեաց Աստուած՝ մնաց նոյնպէս : Իսկ Ահարոնին թէպէտ չոր էր՝ սովազն առաւելեալ ծաղկեցաւ և արար ընկոյզ, և եցոյց զարկ կուսական ծննդեանն : Ալ և զՊարոն և զԱբիրոն որ հակառակ էին քահանայութեանն Ահարոնի և Մովսիսի, պատուեցաւ երկիր և եկուլ :

Սա՛ յորժամ կոտորէր հրեշտակն Աստուծոյ զժողովուրդն վասն տրտնջելոյն և պոռնկութեանն և այլոց չարեացն, զգեցեալ զամենայն զգեստն իւր քահանայական՝ ընդ մէջ անց բարվառովն՝ կենդանեաց և մեռելոց, և զարարեաց առժամայն աստուծոյն : Զի մինչ ի նա եկեալ մահն՝ որպէս ավելք ծովու առ վիճով արգելաւ, և պատկառեաց ի քահանայութենէն :

Զսա՛ յետ երկար պաշտելոց զքահանայութիւնն իւր արդարապէս, փոխեաց Աստուած ի յաստեացս, սրպէս և ունի պատմութիւնն աչսպէս : Եւ խօսեցաւ Տէր ընդ Մովսիսի և ընդ Ահարոնի ի չոր լերինն՝ ի սահմանս երկրին Երպոմաչեցոց և ասէ .

descendu du ciel, tandis que celui d'Aaron ne prit pas feu parce que Dieu accepta son encens ¹.

De même, lorsque Moïse voulut montrer qu'Aaron avait été dignement choisi par Dieu, il prit les verges des douze chefs des tribus et les plaça dans le tabernacle de témoignage, avec elles il plaça aussi celle d'Aaron. Les verges de ceux que Dieu n'avait pas choisis, restèrent telles que; quant à celle d'Aaron, quoique sèche, elle avait cependant germé en abondance et produit des noix [amandes] ², montrant ainsi la figure de la naissance virginale. Il arriva de même pour Dathan et Abiron qui s'étant opposés au sacerdoce d'Aaron et de Moïse : la terre se fendit et les dévora ³.

Et lorsque l'ange de Dieu exterminait le peuple pour avoir murmuré et commis la fornication et autres mauvaises actions, Aaron revêtit tous ses vêtements sacerdotaux et accourut avec l'encensoir parmi les vivants et les morts, et la mort se reposa aussitôt ⁴. Car avant que la mort ne fût parvenue jusqu'à lui, elle s'arrêta comme les flots de la mer s'arrêtent devant les rochers, et elle respecta le sacerdoce.

Après avoir longtemps accompli le sacerdoce avec justice, Dieu le transporta de cette vie, ainsi que le dit l'histoire. Et le Seigneur parla à Moïse et à Aaron, sur la montagne de Hor, qui est sur les confins du pays d'Édom, et dit : Qu'Aaron aille rejoindre son peuple, car vous

1. Nomb., xvi, 1-40. — 2. Nomb., xvi, 40-50. — 3. Nomb., xvi, 31-33. — 4. Nomb., xvi, 46-48.

Յաւելցի Ահարոն աւ ժողովուրդ իւր զև մի ճոցէք չերկիրն զոր ետու որդւոցն Իսրայէլի, բունդն բարկացուցէք զևս ի վերայ ջուրցն բամբասանայ : Աս զու զԱհարոն եւ զԵղիազար զորդի նորա, եւ հան զնոսս ի Հովր լեառն յանդիման ամենայն ժողովրդեանն . եւ մերկացս յԱհարոնէ զգատճուճան նորա եւ զզեցուսցես Եղիազարու որդւոց նորա, եւ Ահարոն յաւելուպ մնացի անդ :

Եւ արար Մովսէս որպէս եւ հրամայեաց նմա Տէր . եւ եհան զնա ի Հովր լեառն առաջի ամենայն ժողովրդեանն, եւ մերկացուց յԱհարոնէ զհանդերձս խոր եւ զզեցուց զնոսս Եղիազարու որդւոց նորա, եւ մնաւ Ահարոն ի զլուխ լերինն : Եւ իջին Մովսէս եւ Եղիազար ի լեռնէ անտի, եւ ետես ամենայն ժողովուրդն եթէ վարձանեցաւ Ահարոն, եւ բացին զԱհարոն ամենայն տունն Իսրայէլի զսուրբ երեսուն :

Ի ամին աւուր ընդ Ահարոնի վշտասի է եւ եղբօրն իւրում մեծ եւ առաջին մարգարէին Մովսիսի նախկին օրինազրողին աշխարհի, սրբոն եւ հեղոցն եւ ատուածատեպին եւ օրինակին Քրիստոսի եւ զաշակողն նորին : Որ չես հանելուն զԻսրայէլ ի ճառալութենէն եւ բացում անդամ տեսանելոցն զԱտուած, որով եւ լուսաւորեցան երեսք նորա, մինչ զև բօղ արկանէր ի վերայ զիմացն . զև ոչ կարէին հաչել ի նա որդիքն Իսրայէլի չառաւելութենէ փառաց լուսոցն որ յոյսաւորեալ էր չատուածատես երեսուն եւ չտին հրեշտակմանն :

n'entrerez pas dans la terre que j'ai donnée aux enfants d'Israël : vous m'avez irrité aux eaux de contradiction. Prends Aaron et son fils Éléazar et tu les conduiras sur la montagne de Hor devant toute la multitude, et lorsque tu auras dépouillé Aaron de son vêtement, tu en revêtiras Éléazar son fils; et Aaron rejoindra son peuple et il mourra là.

Moïse fit ce que le Seigneur lui avait ordonné et il le conduisit sur la montagne de Hor devant tout le peuple, et lorsqu'il eut dépouillé Aaron de ses vêtements, il en revêtit Éléazar son fils, et Aaron mourut sur la crête de la montagne. Moïse et Éléazar descendirent de la montagne et toute la multitude vit qu'Aaron était mort, et toute la maison d'Israël pleura Aaron trente jours ¹.

En ce même jour avec Aaron, commémoration de son frère le grand et le premier prophète, l'ancien législateur de la terre, le saint et le doux ² qui a vu Dieu, qui a été l'image du Christ et qui l'a prédit. C'est lui qui, après avoir délivré Israël de la servitude, vit Dieu plusieurs fois, ce qui rendit sa figure resplendissante à ce point qu'il dut couvrir d'un voile son visage; car les fils d'Israël ne pouvaient le regarder à cause de l'abondance de la lumière glorieuse qui s'était empreinte sur la figure qui avait vu Dieu, et sur son regard devenu angélique ³.

1. Nomb., xx, 24-30. — 2. Nomb., xii, 3. — 3. Exode, xxxiv, 29-30; II Corinth., iii, 7.

* Եւ չեա տարոյ դօրէնան եւ բազմագոյն նշանս առնելոյ՝ վտխեցաւ առ Աստուած
 Հարիւր եւ քսան ամաց եղեալ, եւ ոչ ինչ թարշամեցաւ ի ձերութենէ առ ի տխլ անա- * B
 սրականութեանն մեծի : P. 153 a.

Յաչամ տօն արբոյ քահանայավկային Սիմէոնի աշակերտին Քրիստոսի, եղբորորդւոյն
 5 Յակոբայ Տեառն եղբօր, որ եւ աս եղև եպիսկոպոս Երուսաղէմի :

Յաչամ առւեր չիշատակ Եվմենիոսի սքանչելագործ եպիսկոպոսին Գորտինու եւ
 առբբ վկայիցն Կաստորոսի եւ արբուհւոյն Թէոդորայ Երամնւրոյ :]

Հոսի Ժ եւ Սեպտեմբերի ԺԹ : Վկայութիւն արբոյ Ոսկեանցն ի Հայք :

Սուրբքս այտքիկ աշակերտք էին Թադէոսի առաքելոյն : Եւ չեա մահուան նորա
 10 կրօնաւորեալք առանձնացան չակունան Եվրատաց, չտան Ծաղկէոց, ի տեղին որ այժմ
 կոչի Վաղարշակերա :

Եւ եկեալք առ արբայն Արտաշէս քարոզէին զՔրիստոս : Եւ արբայն քաղցրու-
 թեամբ լսէր, եւ հրաւիրեաց չալուճ ժամու ստել զնոյն բանս : Եւ ինքն հեռանալք պա-
 տերազմաւ չարեւելս :

15 Եւ նորա զնոյն բանս խօսէին ընդ մեծի թագուհւոյն որուճ անուն էր Սաթինիկ,

* Après avoir donné les lois et après avoir accompli de nombreux prodiges, * B
 il trépassa en Dieu à l'âge de cent vingt ans; il ne fut pas flétri par la vieil- P. 153 a.
 lesse, comme signe de sa parfaite innocence '.

En ce jour, fête du prêtre martyr Siméon, le disciple du Christ, le neveu de Jacques le frère du Seigneur, qui fut, lui aussi, évêque de Jérusalem.

En ce jour, commémoration d'Euménios, le thaumaturge, évêque de Gortyne, et des saints martyrs Castorus et de la sainte et bienheureuse Théodora.]

10 HORI, 19 Septembre.

Martyre des saints Oski [Chrysos ou Or] et de ses compagnons en Arménie.

Ces saints étaient disciples de l'apôtre Thaddée. Après sa mort, se faisant moines, ils se retirèrent près des sources de l'Euphrate, aux pieds du Tsalkots, à l'endroit appelé aujourd'hui Valarchakert.

Ils se présentèrent au roi Artachès, lui prêchèrent le Christ. Le roi les écouta avec bienveillance et les invita à revenir une autre fois lui parler à ce sujet. Et il partit en guerre vers l'Orient.

Ils parlèrent dans le même sens à la grande reine, dont le nom était Sa-

* A fol. 40
1° a. Այսն ազգաւ, եւ արբն փառաւորք ազգականք ձեծ թագաւհաչն * զնային ի լեաւն ջրարաշխ եւ կրօնաւորեցան անկ :

Եւ զի էին արբն պիտանիր եւ ի զործ պատերազմի առաջինք, աղաչէին զնոսս իջանել ի լեաւնէն եւ կեալ չարբունիսն եւ նորս ոչ հաւանեցան : Եւ զնայեալ ի ձենարան արբոյ Սոկեանցն, ամին զնոսս հաւանեցուցանել զարան, թողալ զհաւատն Գրիստոսի եւ պաշտել զկրօնսն եւ կեալ ի զինուորութեանն : Եւ նոցա եկեալ առաւելապէս հաստատեցին ի հաւատն Գրիստոսի եւ ինքեանք զապա զնային ի խրճիթս իւրեանց :

Եւ զիտայեալ զաչն արկուցն արբալին՝ Վրոյն եւ Վրին, առաքեցին զհաչիսն զկնի նոցա եւ սպանին զնոսս :

Եւ կատարեցաւ սուրբ վկայն Գրիստոսի Սոկի ընկերօք իւրովք Սեպտեմբերի ԺԹ :

Յայսմ աւուր վկայութիւն արբոցն Տրոփիմայ, Գորեծինդոսի, Սաբատինեայ :

Այս երեք սուրբ եւ փառաւորեալ վկայքս Գրիստոսի էին ի ժամանակս կռապաշա արբալին Պառթալ, ի քաղաքէն Անտիոքայ Պիսիլեայ, եւ ճակալ յասպարէզն տեսին

12 վկայութիւն արբոցն Տրոփիմայ, Գորեծինդոսի, Սաբատինեայ վկայութիւն Տրոփիմոսի՝ Գործէզոնասի եւ Սամպատիանայ, արբ չԱնտիոք Պիսիլեայ B || 13 սուրբ] սուրբքս B || 14 Պառթալ] Պատրալ B.

tinik, de nationalité alane. Des parents de la grande reine, des personnages considérables, * se retirèrent à la montagne, aux sources multiples, et s'y firent moines.

Mais comme ils étaient des gens importants et occupaient le premier rang en temps de guerre, on les pria de descendre de la montagne et de reprendre la vie au palais; ils s'y refusèrent. On se rendit alors à l'ermitage des saints Oski et de ses compagnons, on les amena pour qu'ils persuadassent ces gens d'abandonner la foi du Christ, d'adorer les idoles et de reprendre la vie militaire. Ils s'y rendirent et raffermirent davantage les gens dans la foi du Christ; puis ils retournèrent secrètement à leurs huttes.

Les fils du roi, Vroïn et Vrine, venus à connaissance du fait, envoyèrent des bourreaux après eux qui les tuèrent.

Le saint martyr du Christ Oski mourut avec ses compagnons le 19 Septembre.

En ce jour, martyre des saints Trophimus, Dorymédon et Sabbatius.

Ces trois saints et glorieux martyrs du Christ vivaient aux jours de l'empereur Probus, l'idolâtre, dans la ville d'Antioche de Pisidie. Étant

վրապաշտան զև զոհէին կուցն . աբօթեցին առ Աստուած զև վրկեցին չաչնալիսի մարութենէն :

5 Եւ կալեալ զՏրոփիմոս կացուցին առաջև Բիկարի գատաւորին եւ խոստովանեցաւ գանուն Տեառն Յիսուսի : Եւ հրամայեաց * մերկացուցանել զնա, եւ ձազկել եւ բերել * A fol. 40
1° b.

Եւ արկին ի բանդ : Եւ արկին ի բանդ : Եւ նա նոյնպէս խոստովանեցաւ գանուն Տեառն Յիսուսի : Եւ հրամայեաց Բիկարն եւ մերկացուցին զտուրն եւ տանջեցին ուժգին . եւ ի սաստիկ չարչարանացն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց :

10 Եւ ապա ածին ծիւսանգամ զտուրն Տրոփիմոս եւ ազուցին նմա կօշիկս երկաթիս եւ բեւեռեցին յոտն . եւ կապանօք տարան ի քաղաքն Սիւնապ, առ գատաւորն Գիոնէսիս, երկից աւուրց ճանապարհ : Եւ կացեալ առաջև եւ անկ խոստովանեցաւ համար-
15 ձակութեամբ զճճմարկա հաւատն Գրիստոսի : Եւ հրամայեաց Գիոնէսիս մերկացուցանել զնա եւ տանջել ուժգին . եւ արկին ընդ ըւրնդուես նորա արորեալ մանանելս քացախով, եւ ազացեալ ազցանեցին ի վերայ վերաւորեալ մարմնոյն, եւ զմնացեալ ողջ
մարմինն կաշճակամբբ աչրեցին եւ եղին ի բանդ :

1 փրկեցին] փրկեցեղ զնոսա B || 3 Բիկարի] Գիկարի B || 7 ուժգին] եւ զբեցին զմարմինն
add. B || 8 առ Աստուած om. B || 10 Սիւնապ] Սիւնապա B || 12 հաւատն] հաւատն
B || 13 ըւրնդուես] ըւրնդուես B || 15 եղին] արկին B.

entrés dans l'arène, ils y virent des idolâtres qui sacrifiaient aux idoles. Ils prièrent Dieu de les délivrer d'une telle erreur.

On saisit Trophimus et on le mit en présence du juge et gouverneur; il confessa le nom du Seigneur Jésus. Le juge ordonna de le dépouiller de ses vêtements, de le flageller et de lui déchirer le corps; ensuite on le jeta en prison.

On introduisit aussi Sabbatius, qui confessa également le nom du Seigneur Jésus. Vicarius ordonna * de mettre à nu le saint et de le torturer violemment. Il rendit, à cause des cruelles souffrances, son âme à Dieu, par
8° b.

les mains des anges. Ensuite on introduisit de nouveau saint Trophimus, et on lui passa des chaussures en fer, qu'on cloua à ses pieds. On le mena, chargé de fers, à trois journées de marche, à la ville de Synnada, auprès du juge Dionisius, en la présence duquel il confessa avec hardiesse la vraie foi du Christ. Dionisius ordonna de le déshabiller et de le soumettre à de cruelles tortures. On lui introduisit dans les narines du sénevé broyé et du vinaigre; et avec ce même sénevé réduit en poudre, on saupoudra les parties blessées du corps; on brûla, avec des charbons ardents, les parties du corps restées saines, et on le mit en prison.

Իսկ Գործնիկոս ի գլխավորաց քաղաքին էր մեծատուն յոյժ . և մտեալ ի բանկն ետես գտարն Տրոփիմոս և Լնամարիկալ այց արար նմա, և ուսաւ ի նմանէ գաստուածային հաւատն և եղև բրխատնեաց :

Եւ յորժամ եղև օր ձննկան սմբարիշա գատուարին, հրամայեաց կոչել զԳործնեանոս յուրախութիւն զոհից կուցն : Եւ նորա կացեալ * սուաջն խոտովունեցաւ զբրխատնէութիւնն՝ զոր նոր ստացաւ : Եւ հրամայեաց և նոյնժամայն մերկացուցին գնորընծայն Աստուծոյ, և հրացեալ շամփուրս հարին ի կողսն, և կախեցին զվաչտէ և զկեցին խարսպանաբ զիւրծան և զթիկունան, փետեցին զծորսան և արձակեցին ի նոսա գապանս, սուրճ և ինձ և արջ, և սչ մերձեցան ի սուբբան, այլ մանաւանդ զմիմեանս զիշատեցին և նոյնժամայն հատին զգլուխ նոցա :

Կատարեցան սուրբ վկայքս Գրխատսի Տրոփիմոս և Գործնեկոս և Սափատիոն Սեպտեմբերի ԺԹ :

1 Գործնիկոս] Գորէմեանոն B || 6 նոր] նորոյ B || 7 նորընծայն] նոր ծառայն B || 8 փետեցին] փետտեցին B || 8-10 և արձակեցին . . . զիշատեցին om. B || 10 նոյնժամայն] սպա B — նոցա] երկոցուց վկայեցս B || 11 Սափատիոն] Սափատիանոս B || 12 Սեպտեմբերի ԺԹ] և հոռի Ժ add. B.

Quant à Dorymédon, il était un des notables de la ville et fort riche. Étant entré dans la prison, il y vit saint Trophimus, et en prit soin, le visita souvent, apprit de lui la foi divine et se fit chrétien.

Lorsque arriva l'anniversaire de la naissance du juge impie, celui-ci ordonna de convier Dorymédon à la fête des sacrifices aux idoles. Il se présenta * à lui, confessa la foi chrétienne qu'il venait d'acquérir récemment. Il ordonna aussitôt de déshabiller le novice de Dieu, et de lui enfoncer des broches rougies dans les côtes; on le pendit ensuite à un arbre et on le cingla de coups de fouet sur la poitrine et le dos; on lui arracha la barbe; on lança contre lui et ses compagnons des bêtes féroces : lion, léopard et ours, qui ne s'approchèrent pas des saints, mais par contre s'entre-dévorèrent. Aussitôt on trancha la tête aux martyrs.

Les saints martyrs du Christ, Trophimus, Dorymédon et Sabbatius moururent le 19 Septembre.

* A fol. 40
v° a.

Յագոճ աւար կատարեցաւ սուրբ վկայն Պապ անուն, ի բազարին Լարանդէոն Լիւկէնոյ,
 ի Մագնայ դատարէն, յաւարս Մարքիճիմոսոսի դատարին :

Զսուրբն Պապ անուն բարչեցին չեա բազում շարչարանացն եւ զանեցին եւ բերեցին
 եւ բեւեռեալ սոխիւք ի հետրոտս տարան ի Սեբեւկիւս եւ երթեալ սա վաչրի ժանտա-
 5 թիկնի ձի, աղօթեալ սա Աստուած աւանդեաց զՏոպին : Եւ սաժամայն եղև ծառն
 թիկնի ընդանի :

Եւ կին ձի աղատ, սրբեաց վարիւնն յտիցն եւ զտրինաշարախ կտան եղ ի վերայ
 աչաց կուրի . եւ բացան աչքն եւ փառաւոր առնէին զԱստուած :

[B * Ի սմին աւար կատարեցան ի Հայք աշակերարք սուրբ առաքելոցն Թապէսոսի * B ;
 10 սուրբն Սոկի եւ որք ընդ նոսա : p. 154 b.]

Սորա աշակերար էին Թապէսոսի առաքելոց որ եկն ի Հայս : Անուն զվտարին
 լարեանց Խրուտի որ թարգմանի Սոկի : Եւ չեա կատարման առաքելոցն զնացին
 կրօնաւորեցան յակունս եփրատայ, ի ճճակ լեռն Ծաղկոց :

Իսկ յորժամ թագաւորեաց Արտաշէս՝ եկին սա նա աւետարանեցին նճա եւ կնոջ
 15 իւր զՏաւասան Բրիստոսի, զոր բազրութեամբ լուա թագաւորն, ալ զև զաւղեալ էր

1 Պապ անուն] Պապա B — Լարանդէոն Լիւկէնոյ ի Մագնայ] Լարանդա Լիւկայնոյ ի
 Մանդիւյ B || 2 դատարին] արքային B || 3 Պապ անուն] Պապա B — բազում օտ. B —
 եւ զանեցին եւ բերեցին] եւ զանից եւ բերանոց B || 4 վաչրի օտ. B || 5 եւ սաժամայն . . .
 ընդանի օտ. B || 7 աղատ] անուն *add.* B || 8 բացան] բացաւ B — փառաւոր առնէին]
 փառաւորէր B.

En ce jour mourut le saint martyr nommé Papas, de la ville de Laranda
 en Lycaonie, par le juge Magnus, aux jours de l'empereur Maximien.

Après de nombreuses tortures on traîna le nommé saint Papas, on le
 frappa, on lui déchira le corps, et on l'emmena, les pieds cloués, à pied jus-
 qu'à Séleucie. Il s'arrêta auprès d'un figuier sauvage, y pria Dieu, et rendit
 son âme. Aussitôt le figuier devint productif.

Une femme noble lui essaya le sang des pieds et mit le linge taché de
 sang sur les yeux d'un aveugle; celui-ci recouvra la vue et glorifia Dieu.

[B * En ce même jour moururent en Arménie les disciples du saint apôtre
 Thaddée, saint Oski [Chrysos ou Or] et ses compagnons. * B ;
 p. 154 b.]

Ils étaient les disciples de l'apôtre Thaddée qui vint en Arménie. Leur
 chef s'appelait Chrysos, qui se traduit Oski [Or]. Après la mort de l'apôtre
 ils allèrent se faire moines aux sources de l'Euphrate, dans la montagne
 ombragée de Tsalkots.

Lorsque Artachès monta sur le trône, ils vinrent auprès de lui et lui
 prêchèrent, à lui et à sa femme, la foi du Christ. Le roi les écouta avec
 bienveillance, mais comme il était préoccupé des soucis de la guerre, il né-

ի հոգս պատերազմացն՝ անվաղի արար առ ժամն : Այլ ալբ սմանք որբ ընդ կնոջ թագաւորին եկեալ էին չ(Արմնաց) ընկալան զբանն կենաց եւ ձկրտեցան ի նոցանէ. զոր լուեալ որդւոյ թագաւորին հարածեսաց զսուրբան, որբ եւ վնացին շառաջին ձխոյնաբանն :

Իսկ ձկրտեալ արբն պատուաւորբ հետադոտեալ զբնակութիւնս նոցա՝ եկեալ զապրեցին առ նոսա՝ եւ օր ըստ օրէ հաստատէին ի հաւատան Քրիստոսի : Բայց զե էին արբն փառաւորբ եւ հօրբբ ի գործ պատերազմի, կոչեսաց զնոսա որդի արբայլին հանդերձ սուրբ Սսկեաւ եւ նորին ընկերօքն, եւ լնկրէր ի սրբոց հաւանեցուցանել զըշխմանն գառնալ յերկրագաւթնէն Քրիստոսի ի պատիւ եւ ի գործ իւրեանց : Որբ ոչ խօսեցան զայս ալ մանաւանդ քաջալերէին անշարժ մնալ ի հաւատան, եւ ինքեանք զպղտագնաց ի տեղի իւրեանց փութային :

Իսկ որդի արբայլին աւաբեսաց զօրս զկնի ծօտ ի խրճիթս իւրեանց բարձեալ սուսերօք զգլուխս երանեւեացն, որբ կատարեցան բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս. Սեպտեմբերի ժիթ : Բայց ընդ պատուաւորան ոչ ինչ համարձակեցաւ խօսել մանաւանդ ի ձօրէն երկուցեալ որո՞ւմ ազգականք իսկ էին : Եւ նորա ոչ կային՝ ալ զնացին ի լեառն Սուկաւ կրօնաւորեցան, կեցեալ անլ ամս քառասուն եւ չորս մինչեւ նահատակեցան, * որպէս եւ զբեալ է ի պատմութեան իւրեանց, սրոց զլիաւորին Սիւրբիաս անուն իւր :

* B
p. 155 a.

gligea la foi pour le moment. Cependant quelques personnages venus du pays des Alans à la suite de la femme du roi, accueillirent la parole de la vie et se firent baptiser par eux; ce qu'ayant appris, le fils du roi persécuta les saints, qui se retirèrent dans leur première solitude.

Les dignitaires qui s'étaient fait baptiser s'étant mis à la recherche de leur demeure, vinrent habiter auprès d'eux et se raffermirent de jour en jour dans la foi du Christ. Mais comme ils étaient des personnages considérables et puissants dans l'art de la guerre, le fils du roi les fit venir en même temps qu'Oski et ses compagnons, et il pria les saints de persuader les princes de quitter le culte du Christ, de reprendre leurs rangs et leurs occupations. Les saints non seulement ne leur parlèrent pas en ce sens, mais par contre les encouragèrent à demeurer inébranlables dans la foi, et eux, ils s'empresèrent ensuite de retourner secrètement à leur demeure.

Le fils du roi dépêcha des troupes après eux, qui à proximité de leurs huttes tranchèrent par l'épée la tête des saints; ils moururent en bonne confession du Christ, le 19 Septembre. Mais le fils du roi ne put rien proposer aux dignitaires, surtout par crainte de sa mère dont ils étaient les parents mêmes. Ceux-là ne restèrent point [au palais], mais se rendirent à la montagne de Soukav, y vécurent en moines, pendant quarante-quatre ans, jusqu'à ce qu'ils y furent martyrisés, * ainsi qu'il est écrit dans leur histoire. Leur chef s'appelait Hésychios.

* B
p. 155 a.

Ինչպէս սուրբն Պրիգոր եկն ի լեւինս նոցա, եւ չիւրաքանչիւր տեղն վկայութեանց Սահեանցն եւ Սուբխասանցն շնեակաց եկեղեցի եւ կարգեաց կրօնաւորս ի պաշտօն . չորոց մինչեւ ցաչսօր բազում բժշկութիւնք լինին հիւանդաց եւ արտաժնուաց ի փառս Քրիստոսի : Իսկ լեւինքն կոչեցան յանուն զխաւորացն սուրբ Սակի եւ Սուբխաս :]

* Հուրի ԺԵ եւ Սեպտեմբերի Ի : Վկայաբանութիւն սրբոյն Եւստաթէոսի եւ կնոջ իւրոց
Թէոպիստեայ եւ երկու սրբուոցն Ագապիոսի եւ Թէոպիստոսի :

* A fol. 50
v° B.

Այս անգամ հեթանոս էր, կուսակաշտ եւ անուն էր նորա Պրակիրաս . եւ պատուեալ ի Տրաչանոսէ արքայէ ստրատելատ ի Հոռոմ բաղարբին . եւ էր մեծատուն յոյժ, եւ ողորմած եւ բարերար, եւ ամենայն նեղելոց օգնական :

Եւ առեալ ի միում սուրբ զօրականս գնաց չորս . եւ տեսանէ ի հեռուստ եղջիւրու մի մեծ յոյժ, եւ զհետ ընթացաւ երիվարաւն ինքն միայն եւ հասանէ չեզր վիճին ի լեւինն . եւ չորժամ մերձեցաւ առ չեղջիւրուն, հապի ի մէջ եղջիւրացն եւ տեսանէ

5 Տ Վկայաբանութիւն . . . Թէոպիստոսի] Վերստին տօն սուրբ Խաչին : Եւ վկայութիւն սրբոյն Եւստաթէոսի եւ կնոջ նորա Թէոպիստեայ եւ երկուց սրբուց իւրոց Ագապիոսի եւ Թէոպիստոսի, որք էին ի Հոռոմ բաղարբի B || 7 կուսակաշա] ազգաւ Հելլենացի B || 10-p. 294 l. 5 Եւ առեալ . . . հարցանելը] Եւ ի միում զիշերի ետես յանուրջս զՔրիստոս, եւ առ նճա խաչ փայլեալ առաւել բան զարեգակն, եւ Պրակիրաս անկեալ ի վերայ երեսաց իւրոց երկիր եզազ նճա եւ սոսէ B.

Saint Grégoire se rendit dans leurs montagnes et fit construire à chaque endroit du martyre de saint Oski et de ses compagnons, de saint Hésychios et de ses compagnons une église et y établit des moines pour le culte. Nombre de guérisons s'y opèrent jusqu'aujourd'hui sur les malades et les infirmes pour la gloire du Christ. Ces montagnes prirent leurs noms d'après les chefs, les saints Oski et Hésychios.]

* 11 HORI, 20 Septembre.

* A fol. 50
v° B.

Martyre de saint Eustache, de sa femme Théopiste et de ses deux fils Agapius et Théopistus.

Cet homme était païen, idolâtre, et son nom était Placidus. Il fut honoré par l'empereur Trajan [du titre] de stratélate dans la ville de Rome. Il était fort riche, charitable et bienfaisant, il venait au secours de tous ceux qui étaient dans le besoin.

Un jour il prit avec lui des soldats et se rendit à la chasse. Il aperçut de loin un cerf fort grand, et le poursuivant à cheval, seul, il arriva jus- qu'aux abords d'un rocher de la montagne; lorsqu'il s'approcha du cerf, il aperçut au milieu de ses cornes le signe de la sainte croix qui brillait d'un

զնշան սուրբ խաչին փայլեալ առաւել բան զոչս արեգականն եւ ի ձեջ խաչին զբա-
 կերն Տեառն ձերայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյն : Եւ ձայն եղև առ նա եւ
 ասէ . Ո՛վ Պրակիրաս ընդէր հարածես զիս . ահաւասիկ եկի վասն բո ի ձեւ եղջերուի
 երեսեալ բեղ : Եւ Պրակիրաս իջեալ յերկաբէն եւ անկեալ երկիր պագանէր եւ հար-
 ցանէր . Ո՛վ ես Տէր : Եւ նա ասէր . Ես եմ Յիսուս Քրիստոս զոր զու անգիտարար
 արշտես . զի բարերարութիւնք բո որ առ նեղեալս առնես, ճովն առաջի իմ, * եւ եկի
 երեսեցուցանել զիս բեղ . երթիջիր զու եւ կին բո եւ որդիք առ եպիսկոպոսն եւ ձկըր-
 անաջէք : Եւ այլ բարուժ բանս խօսեցու ընդ նմա որ զրեալ է ի հատարեալ պատմու-
 թիւն իւր : Երեսեցաւ եւ կնոջ նորա Թէոպիստեայ եւ ասէ . Վաղիւն այլ բո եւ զու եւ
 որդիք բո ձկրտեսջէք եւ եկեսջէք առ իս : Եւ զնացին առ եպիսկոպոսն եւ ձկրտեցան
 եւ անուանեցաւ Եւստաթէոս : Եւ ասէ թէ . Որպէս Յոր բարուժ փորձանաց հանդի-
 պեացիս :

Եւ զարձաւ ի տուն իւր ձեժ ուրախութեամբ : Եւ անկաւ հարուած ցառոց
 չանդեալս նորա, ի հօտս եւ յարջառս, եւ յերկարս եւ ի ջորիս եւ չամենայն անասունս
 իւր, եւ ոչ մնաց եւ ոչ մի : Եւ նա գոհանալով փառաւորէր զԱստուծաժ :

5 Քրիստոս *om.* B || 7 երթիջիր] պատհետեւ *add.* — ձկրտեսջէք] ձկրաիջէք B ||
 8-10 եւ այլ . . . առ իս *om.* B || 10 զնացին] երթեալք B || 11 եւ անուանեցաւ Եւստաթէոս]
 եւ յետ աւարց ինչ զարձեալ երեսեցաւ նմա Տէր եւ ասէ եթէ . Որպէս զմոր *add.* B || 13 եւ
 զարձաւ . . . ուրախութեամբ *om.* B — անկաւ] եղև B .

éclat supérieur à la lumière du soleil, et au milieu de la croix, l'image de
 notre Seigneur et Dieu Jésus-Christ. Une voix se fit entendre à lui qui dit :
 O Placidus! pourquoi me poursuis-tu? Je suis venu à cause de toi sous la
 forme d'un cerf, pour t'apparaître. Placidus descendit de cheval et se prost-
 ternant à terre demanda : Qui es-tu, Seigneur? Il lui dit : Je suis Jésus-
 Christ que tu adores sans le connaître, car les bienfaits que tu fais à ceux
 qui sont dans la gêne, ont eu accès devant moi¹ et je suis venu * pour me
 montrer à toi. Tu iras, toi, et ta femme et tes enfants, chez l'évêque et vous
 vous ferez baptiser. Il lui dit encore bien d'autres choses qui se trouvent
 écrites dans sa biographie complète. Il apparut également à sa femme Théo-
 piste et dit : Ton mari et toi et tes enfants, vous vous ferez baptiser demain
 et vous viendrez à moi. Ils se rendirent auprès de l'évêque, se firent baptiser,
 et lui, il prit le nom d'Eustache. Et le Seigneur lui dit : Tu vas te trouver
 aux prises avec beaucoup de tentations comme Job.

Et il retourna chez lui en grande joie. Une maladie contagieuse se
 répandit parmi ses troupeaux de brebis, de bêtes à cornes, de chevaux et
 de mulets, et parmi tous ses animaux, et il n'en resta plus un seul. Il glorifia
 Dieu, tout en lui rendant grâces.

1. Act. des Apôtres, x, 4.

* A fol. 41
1° a.

* A fol. 41
1° a.

Եւ լաւալ արբաջն եթէ բր[ատոնեալ եղեւ Պրակիրաս, աւարեաց զօրականս եւ աւար արարին գոռն նորս եւ չափշտակեցին զամենայն ստացուածս նորս եւ զծաւալս, եւ մնաց մերկ չամենայն ընչեց իւրոց :

Եւ առեալ զինն իւր եւ զորդիսն, զնաց չերկիր օտար եւ ճտեալ ի նաւ հարաւ յայնկոյս : Եւ աչազգի նաւապետն տուխացաւ ի կինն Եւստաթէոսի, փոխանակ վարձու նաւին առ զնա : Եւ առեալ Եւստաթէոսի զերկուս որդիս իւր եւ երթալ լալով : Եւ հասեալ * ի գետն Դասպիս, եթող զմին որդին յայակոյս եւ առեալ զմիւսն անցոյց յայնկոյս : Եւ չորժամ զարձաւ առնուլ զմիւս որդին եւ եկն ի մէջ գետոցն, տեսանէր զի չափշտակեաց զմինն գալլ եւ զմիւսն առիւծ . եւ հովիւք տեղւոյն այնորիկ թափեցին զնոսս ի գազանացն եւ ամենեւին ոչ վնասեցան երկուսեանն :

Իսկ երանելի Եւստաթէոս զրկեալ եղեւ ի կնոջէն եւ ի զաւակացն, չիշէր զբանն Քրիստոսի եւ զոհանալը զԼատուճոյ որպէս զՅորն : Իսկ մանկուներն սնան ի ծիւծ գետը, եւ զմիմեանն ոչ ճանաչէին : Իսկ Եւստաթէոս զնաց ի զեօլ մի որ կոչի Բատիսոն եւ եղեւ վարձկան այգեստանուոցն :

Եւ աչազգի նաւապետն օտարս զԹէոպիստեա յաշխարհն իւր եւ աստուածադին

1 սրբայն] սրբային B — առաքեաց] բարկութեամբ add. || 2 սրբային] հարին B — նորս] իւր B || 4 զորդիսն] զերկուս որդիս add. B — ճտեալ] եճուա B — հարաւ յայնկոյս om. B || 6 առ զնա] արգել առ ինքն B — լալով] սլրալով B || 7 զմին] զմիւս B || 10 գետս] զերկուսեանն B — ամենեւին om. B — երկուսեանն om. B || 11 եղեւ om. B || 12 մանկուներն սնան] մանկանցն սնեալը B.

L'empereur ayant appris que Placidus était devenu chrétien, envoya des soldats qui pillèrent sa maison et emportèrent tout ce qu'il possédait, même les serviteurs. Il resta dépouillé de tous ses biens.

Il prit alors sa femme et ses fils et se rendit dans un pays étranger, il s'embarqua sur un navire pour passer de l'autre côté. Le capitaine païen conçut des désirs pour la femme d'Eustache, la retint en échange du prix de passage sur le navire. Eustache prit ses deux fils et s'achemina en pleurant. Arrivé au bord du * fleuve Daspis, il laissa un de ses fils d'un côté, * A fol. 41
prit l'autre et le transporta de l'autre côté. Lorsqu'il revint pour prendre l'autre fils, arrivé au milieu du fleuve, il aperçut un loup saisissant l'un de ses fils, et un lion saisissant l'autre. Mais les bergers de l'endroit les délivrèrent des bêtes féroces et tous les deux n'eurent aucun mal. r^e b.

Quant au bienheureux Eustache, privé de sa femme et de ses deux enfants, il se rappela les paroles du Christ et rendit grâces à Dieu comme Job. Les enfants furent élevés dans un même village, sans se reconnaître. Eustache se rendit dans un village appelé Batyssus et s'engagea comme travailleur dans une vigne.

Le capitaine païen emmena Théopiste dans son pays, mais par la protec-

պահպանութեամբն ոչ ձերձեցաւ ի կինն . բանդն չսցնձ օրէ չորում արդեւ զնա՝ հիւան-
դացաւ եւ չորժամ եհաա ի սունն մեաւ : Եւ Թէոպլատեա վարձկան լեալ ծառայէր
եւ ապրէր :

Եւ ընդ աւուրն ընդ աշնտիկ թշնամիք շարժեցան ի վերայ երկրին Հոռոմոց : Եւ
վիշեաց թագաւորն Տրաչանոս զարխական բաշտութիւնն Պրակիլեայ, զվճացաւ ընդ
չորին զոր արար ընդ նա, յոյզ եւ խնդիր արար եւ ոչ գտին : Ապա աւաքեաց զօրա-
կանս ընդ ամենայն՝ երկրի կողմանս եւ զտեալ տարան առ թագաւորն եւ տեսալ յոյժ
ուրախ եղև եւ զիրկս արկեալ համբուրեաց զնա, եւ զզեցոյց նմա զարձեալ զպատիւ
սարստեղատութեանն, եւ տուեալ զօրս աւաքեաց ընդդէմ թշնամեացն : Եւ երթեալ
յաղթեաց բաշտութեամբ եւ ի սպառ կոտորեաց զթշնամիւն, եւ զարձաւ խնդութեամբ
մեծաւ :

Դէպ եղև անցանել ընդ գեօղն չորում էին բնակեալ որդիք նորս եւ սնեալ, եւ
Աստուծոյ նախախնամութեամբն կանգնեաց զխորան իւր չեզր զեղջն : Եւ տեսալ
զերկուս մանկունսն, զի էին զեղեցիկք եւ ուժեղք եւ երազընթացք զրեաց զնոսս ի
զիւանի անդ արբունի զօրականսն, եւ յոյժ սիրեաց զնոսս եւ հրամայեաց նոցա ծառայել
ի սեղան անդ իւրում ընդ ապում մանկունսն :

Եւ ելեալ անտի գնացին ի գեօղն ուր կինն իւր բնակէր : Եւ անդ եւս հրամանաւ

1 զնա] ի նախին *add.* B || 2 սունն] իւր *add.* B — Թէոպլատեա] պարկեշտ վարուք
կեցեալ B || 4 երկրին *om.* B || 6 արար] արարեալ B || 9 թշնամեացն] թշնամուցն B ||
12 էին բնակեալ *om.* B — եւ սնեալ] սնան B || 14 զիւանի] սխիսի B.

tion divine, il ne toucha pas à la femme; car du jour où il la retint auprès de lui, il tomba malade, et lorsqu'il arriva chez lui, il mourut. Théopiste s'engagea comme domestique et fut ainsi sauvée.

A cette époque les ennemis envahirent le pays des Romains [Orientaux], et l'empereur Trajan se souvint de la bravoure intrépide de Placidus; il se repentit des maux qu'il lui avait causés, fit faire des recherches, mais on ne le trouva point. Il envoya alors des soldats de tous les côtés * du pays, qui le retrouvèrent et le conduisirent à l'empereur; il eut une grande joie à le voir et l'ayant pris dans ses bras, l'embrassa et le revêtit de nouveau du titre de stratélate; il lui donna une armée et l'envoya contre les ennemis. Il alla, combattit vaillamment, mit les ennemis en complète déroute et retourna avec grande joie.

Il lui arriva de passer par le village où habitaient et où furent nourris ses fils; par la providence divine, il dressa sa tente aux abords du village. Ayant aperçu deux jeunes gens, beaux, forts et agiles, il les inscrivit dans le registre impérial; il les aima beaucoup et leur ordonna de le servir à table avec d'autres jeunes gens.

De là ils se rendirent au village où habitait sa femme. Là aussi, par

* A fol. 41
v° a.

Աստուծոյ եհար զխորանն մերձ ի տունն ուր էր կինն : Եւ ծանկանցն երթեալ ազան ի տանն Թէոպիստեայ, եւ նստեալք ի ծիսասին պատմէին զազգէ եւ զճնտպաց . եւ կնոջն մերձ նստելով ունկն զնէր, ոչ ամենեւին ծանուցեալք զծիմեանս :

Ասէ աւագն ցիրսերն . Ես հայր ունէի սորատելատ որպէս եւ տէրս մեր, եւ էր
 5 անուն նորա * Պլակիդոս . եւ յորժամ մկրտեցաւ անուանեցաւ Եւստաթէոս եւ ծօր իմոյ * A fol. 41
 անուն էր Թէոպիստեա . ունէի եւ այլ եղբայր կրսեր, որոյ անուն էր Թէոպիստոս : v° b.
 Եւ առեալ հայրն իմ զիս եւ զեղբայրն եւ զմայր անցար ընդ ծով : Եւ մայրն իմ մնաց ի նաւին : Եւ հայրն իմ սու զիս եւ զեղբայրն իմ եւ զնացար ի գետ մի լալով, եւ յորժամ անցոյց զիս՝ եւ զարձաւ զի սոցէ զեղբայրն իմ, չափշտակեաց զիս զայլ եւ հովիւք
 10 Թափեցին զիս եւ սնայ ի գեօղն յորում էար : Եւ զպա լուեալ կրսեր եղբայրն ի վեր վազեաց եւ երբմամբ ասէր . Ես եմ եղբայրն քո Թէոպիստոս, զի հայր իմ եւ մայր իմ նորա են զոր ասացեր . եւ սնուցողք իմ ի գեօղն յորում էար պատմեցին ինձ եթէ . Ի բերանոյ տաբւծոյ Թափեցար զքեզ : Այսպէս ծանեան զծիմեանս :

Իսկ մայրն լուեալ եւ ծանուցեալ ոչ ետ ծանօթս, եւ մամուսանդ չեւստաթէոս ուչ
 15 եղեալ եւ ծանեաւ որ այրն իւր էր : Եւ պատմեաց թէ նաւապետն որպէս տարաւ զիս

[Կինն] իւր *add.* B — ազան] հանգեան B || 2 պատմէին] ծիմեանց *add.* B || 4 Ասէ] Ասեր B || 7 անցար] նաւով *add.* B || 10 կրսեր] կրատեր] — ի վեր վազեաց] կանգնեցաւ B || 12 յորում էար *om.* B || 13 զծիմեանս] եւ գիրիս արկեալ լալով համբուրեցին զծիմեանս *add.* B || 14 ծածօթս] ծանօթ B || 15 պատմեաց] նմա *add.* B.

ordre de Dieu, il dressa sa tente près de la maison où se trouvait sa femme. Les enfants allèrent loger dans la maison de Théopiste, et assis ensemble, ils se racontèrent l'histoire de leur nationalité et de leurs parents. La femme, assise près d'eux, écoutait sans qu'ils se fussent reconnus.

L'aîné dit au plus jeune : J'avais un père, qui était stratélate comme notre maître, il s'appelait * Placidus; lorsqu'il fut baptisé on le nomma Eustache; le
 * A fol. 41
 v° b.
 nom de ma mère était Théopiste; j'avais un autre frère cadet, qui s'appelait Théopistus. Mon père me prit avec mon frère et ma mère et nous traversâmes la mer. Ma mère resta dans le navire. Alors mon père me prit avec mon frère et nous nous acheminâmes en pleurant vers un fleuve, et lorsqu'il m'eut passé de l'autre côté et qu'il revint pour prendre mon frère, un loup m'emporta, mais les bergers me délivrèrent et me nourrirent dans le village où nous étions. Le frère cadet en entendant cela sauta vers lui, et dit avec serment : Je suis ton frère Théopistus, car mon père et ma mère sont ceux dont tu viens de parler; ceux qui m'ont nourri au village où nous étions m'ont raconté : Nous t'avons délivré de la gueule d'un lion. C'est ainsi qu'ils se reconnurent.

Mais la mère qui avait entendu et qui les avait reconnus, ne se dévoila pas; elle observa attentivement Eustache et reconnut en lui son mari. Elle

յաշխարհն իւր եւ անարատ պահեցաւ ի ձեռաց եւ եջոյց զորդին : Եւ նորա պատմեցին զեղեպոսն ի նոսա :

* A fol. 42
1° a.

Եւ ծանեան հալցն եւ ծալցն եւ սրկիքն զմիմեանս եւ մեծաւ գոհութեամբ փառաւորէին զԱստուած : Եւ դարձան խնկութեամբ * եւ մեծաւ չաղթութեամբ առ Տրաչանոս թագաւորն եւ մեծագոյն փառօրք ընկալաւ զնա :

3

Եւ մեծաւ Տրաչանոս տրբոյն եւ թագաւորեաց Ալլիւնանս : Եւ ծոտնեցին զԱստաթէնս թէ բրիտանեաց է : Եւ հրամայեաց կաղոցանել տոաջի իւր եւ խոստովանեցաւ երանելին Աստաթէնոս ուղիւ հաւատով զՔրիստոս : Եւ արձակեցին ի վերայ նորս ստիւծս եւ ոչ մերձեցան ի սուրբն : Եւ ապա ջեռուցին պղնձի ցոլ եւ արգելին ի ներքս զԱստաթէնս եւ զկիմն եւ զերկուս սրկին : Եւ տարածեալ զձեռս իւր խաչանման եւ աղթեաց առ Աստուած : Եւ ձաչն եղև առ նա չերկնից, խոստանալով նմա զպախտեանկան կենացն ուրախութիւնն : Եւ գիրկս արկեալ զաւերացն եւ զուզակցին իւրոց, աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց : Եւ մաղ մի ի զլիտց նոցա ոչ կիպաւ : Եւ ոմանք բրիտանեացք հանին զսուրբսն ի պղնձոյ անտի : Տեսին եւ սմբթսն զնոսս ի մահիճս սրպէս թէ ի քուն եւ զարմայան չլցծ, որք եւ բազումք ի

10

15

3 փառաւորէին] փառաւորեցին B || 4 մեծաւ om. B || 6 եւ մեւառ Տրաչանոս արբայն] եւ եղև մեռանել Տրաչանոսի արբային B || 8-9 եւ արձակեցին ... սուրբն om. B || 9 պղնձի ցոլ] պղնձի ցոլս B || 10-p. 297 l. 4 եւ տարածեալ ... Սեպտեմբերի Ի] եւ սղթիւրով աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած : եւ ոմանք բրիտանեացք հանին զսուրբսն ի պղնձոյ անտի եւ մեծաւ պատուով թագեցին զչարեսեանն ի միւսձ սապանի : Կատարեցաւ

lui raconta de quelle manière le capitaine l'avait emmenée dans son pays et comment elle avait été préservée intacte de péché, et elle lui montra ses enfants. Ils racontèrent eux aussi ce qui leur était arrivé.

* A fol. 42
1° a.

Le père, la mère et les enfants se reconnurent et glorifièrent Dieu avec de grandes actions de grâces. Ils revinrent avec joie * et grande victoire auprès de l'empereur Trajan qui les reçut avec les plus grands honneurs.

L'empereur Trajan vint à mourir. Adrien lui succéda. On lui dénonça Eustache comme étant chrétien. Il ordonna de l'amener en sa présence et le bienheureux Eustache confessa le Christ avec foi orthodoxe. On lança contre lui des lions qui ne s'approchèrent point du saint. On fit chauffer ensuite un taureau d'airain et on y enferma Eustache, sa femme et ses deux fils. Il tendit ses mains en forme de croix et pria Dieu. Une voix du ciel se fit entendre à lui qui lui promit la joie de la vie éternelle. Il entourra de ses bras ses enfants et son épouse et tous rendirent leur âme à Dieu par les mains des anges. Pas un cheveu de leur tête n'avait brûlé. Quelques chrétiens retirèrent les saints de l'airain. La foule les voyant étendus sur la couchette, comme s'ils dormaient, en furent grandement stupéfaits, et nombre d'idolâtres se convertirent, parce que leurs corps étaient restés intacts.

կուսպաշտիցն հաւատացին վասն ամբողջ մնարչ մարմնոցն եւ մեծաւ պատուով թաղեցին զչորեալինն ի մի տապանի :

Կատարեցաւ սուրբն Եւստաթէոս ամուսնաւն իւրով * եւ երկու զաւակաւն Սեպտեմ- * A fol. 42
բերի Ի : r^o b.

5 Յայճ ավուր ասն էս արքայ վկայիցն Մաքսիմոսի եւ Թէոդոտայ եւ բնոն Ասկլիպի-
պազ որբ արով կատարեցան ի Փիլիպպուպոլիս Մակեդոնացոց, չաւուրս Մաքսիմիանոսի
անորէն արքային, ի Տրդատայ զօրավարէն Թիրակայ :

9 Թէոդոտեա կախեցին զիսպառէ եւ բերեցին զմարմինն, եւ զբեռն իւրոց զԱսկլե-
պիպոզայ հատին զամենայն մատունս ձեռացն եւ ոտիցն : Եւ զՄաքսիմոս քանեցին
10 ուժգին եւ պղնձի շանթիւք սպրեցին զմարմինն եւ ի զաղանս ընկեցին եւ ոչ վնասեցաւ
եւ ապա հատին զգլուխ նոցա :

[B * Ի ամին չիշատակ սուրբ խոստովանող վկայիցն Իպատոսի, Անդրէի, եւ Յով- * B
հաննու ձգնաւորի Եգիպտացոց, որբ ի Մաքսիմիանոսէ թագաւորէ արով կատարեցան, p. 157 a.
եւ քառասուն արբ ընդ նոսա :

15 Նոյնպէս կատարեցան սուրբ վկայքն Թալիսաս, եւ Դիմիտրիոս՝ վասն Քրիստոսի :]

սուրբն Եւստաթէոս եւ ամուսինն իւր Թէոպիստեա եւ երկու որդիքն իւր Ագապիոս եւ Թէո-
պիստոս՝ Սեպտեմբերի Ի եւ Հոռի ԺԱԵ B.

5 բեռն] իւրեանց add. B || 7 Թիրակայ] Թրակայ B || 8 զԹէոդոտեայ] զԹէոդորոս B
— զԱսկլեպիպոզայ] զԱսկլիպիպոս B || 9 ասիցն] եւ ի գահից ընկեցին եւ պահեցաւ
կենդանի add. B || 10 պղնձի] պղնձի B — եւ ի զաղանս ... վնասեցաւ om. B ||
11 զգլուխ] զգլուխ B:

et on les inhuma tous les quatre dans un même tombeau, avec de grands honneurs.

Saint Eustache mourut avec sa femme * et ses deux enfants le 20 Sep- * A fol. 42
tembre. r^o b.

En ce jour, fête des saints martyrs Maximus et Théodotus et de leur sœur Asclépiodote qui moururent par le glaive à Philippopoli de Macédoine, aux jours de l'empereur Maximien l'impie, par le général Terdat [Tridate] de Thrace.

On pendit Théodotus à un arbre et on lui déchira le corps; à sa sœur Asclépiodote on coupa tous les doigts des mains et les extrémités des pieds. On frappa violemment Maximus et on lui brûla le corps avec des broches de cuivre enflammées. Ensuite on les jeta aux bêtes féroces, qui ne leur firent aucun mal, et on leur trancha la tête.

[B * En ce jour, commémoration des saints martyrs confesseurs Hypatios, * B
André et Jean l'Égyptien, l'ascète, qui moururent par le glaive sur l'ordre de p. 157 a.
l'empereur Maximien avec quarante autres personnes.

De même moururent pour le Christ les saints martyrs Thalès et Démitrius [Artémidorus?].

Հոռի ժԺ եւ Սեպտեմբերի ԻԼ : Վկայաբանութիւն հարիւր եւ լիտուն ճարտիրոսացն,
սրոց զլիւսորքն Ապիլետ, Նեղոս, Պատերմութեա, Եղիա :

Փառաւորեալ եւ սուրբ վկայքս Քրիստոսի՝ հարիւրքն էին Եղիպտոսցիք եւ ի
Կեսարիա քաղաքին առաջն անօրէն զբոին, սրպէս ի ծրոյ բերանոց խոստովանեցան
զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած եւ արարոյ երկնի եւ երկրի : Եւ բարկացեալ զբոին
հրամայեալ եւ հատին զհարիւրիցն զականջան, եւ զձախ սոխիցն * զպճղունս հրացեալ
սրով կորեցին եւ այնպիսի մահուամբ եւ բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի
Քրիստոս :

* A fol. 42
v° a.

Եւ չիսունքն էին ի Պաղեստինայ ի Չոտուիա զաւսուէն. նոցին չարչարանօրն չար-
չարեցան եւ նորս եւ ի հուր արկեալ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց, Սեպտեմբերի ԻԼ :
Յալսմ աւուր տուն է սրբոցն Մակիրոս, Գորդիանու, Հեղուց, Չոտիկոսի, Վուկիանու,
Վաղերիանոսի, որք ի Տիմէոն քաղաքին սրով եւ հրով կատարեցան, ի Մաքսիմիանոսէ
դատաւորէն, չամս Լիկիանոսի արբային :

10

* B
p. 157 a.

[B * Տոն ամենածողով վիան Գիւտի սուրբ աւետարանին Մատթէոսի եւ չիշատակ
նմին սուրբ աւետարանչին Մատթէոսի :

15

1 Վկայաբանութիւն Վկայութիւն B || 3 զլիւսորքն էին Ապիլանոս *add.* B — Եղիա]
Եղիա B || 3 Վկայքս Վկայքն B || 4 Երկնի երկնից B || 6 զհարիւրիցն զհարիւրոցն B —
զձախ սոխիցն զձախոց սոխից B || 7 կորեցին եւ հատին ի բարձիցն, հանին եւ զաջոյ ակն
նոցս *add.* B || 9 Պաղեստինայ ի Պաղեստինեայ ի Չոչախիա զաւսուին B || 10 իւրեանց]
ու Աստուած : Կատարեցան հարիւր եւ լիտուն սուրբ վկայք՝ Սեպտեմբերի ԻԼ եւ Հոռի ժԺ
add. B || 12 սրբոցն սրբոց վկայիցն B — Հեղուց շեղեց B.

12 HORI, 21 Septembre.

Martyre des cent cinquante martyrs, dont les principaux étaient Pilas, Nil, Paternuthé, Élie.

De ces glorieux et saints martyrs du Christ, cent étaient Égyptiens, et ils confessèrent, comme d'une seule bouche, le Christ, vrai Dieu et créateur du ciel et de la terre, devant le duc impie, dans la ville de Césarée. Le duc, irrité, ordonna de couper à ces cent les oreilles et le pied gauche à la hauteur de la * cheville avec une épée enflammée ; c'est d'une telle mort et en bonne confession qu'ils moururent dans le Christ.

* A fol. 42
v° a.

Les cinquante autres étaient de la Palestine, de la province Zoaris. Ils furent torturés des mêmes supplices et ensuite jetés dans le feu; ils rendirent leur âme, le 5 Septembre.

En ce jour, fête des saints Macrobius, Gordianus, Ilie, Zoticus, Lucianus, Valérianus, qui moururent par le glaive et les flammes dans la ville de Tomis sur l'ordre du juge Maximus, aux jours de l'empereur Licinius.

* B
p. 157 a.

[B * Fête de grand concours à cause de l'Invention du saint évangile de Matthieu et commémoration du même saint évangeliste Matthieu.

Սուրբ առաքեալն եւ աւետարանիչն Մատթէոս՝ էր ձաքսաւոր չառաջ . եւ ի ձեռն Քրիստոսի կոչեցաւ եւ ընտրեցաւ ի կարգ նախապատիւ երկոտասանիցն, եւ շրջեցաւ ընդ նմա ականատես եւ ականջալուր ամենայն տնօրինական գործոցն եւ աստուածախօս վարդապետութեանն եղև :

5 Եւ յետ համբառնալոցն Քրիստոսի ընկալաւ զՀոգին սուրբ, եւ շրջեցաւ ընդ աշխարհս եւ բազում նշանս արար, եւ յլլով չարչարանս կրեաց, եւ զարձոյց զբազումս : Զորմէ ոմանք ասեն թէ յեթովկիա կատարեցաւ, եւ այլք թէ յերասպոլն՝ որ է ի Միջագետս :

Սա զրեաց զաւետարանն իւր յԱնտիոք յետ եօթն ամի վերացմանն Քրիստոսի՝ * երբայցիք բարբառով . զոր եւ չայսմ առւոր զնոցն աւետարանն զոր զրեալ է ձեռամբ 10 իւրով, չառնեալ տեսեամբ զիշերոց երեւման՝ եցոյց զտեղին յորում կայք : Եւ զնային չուղեցին եւ փորեալ գտին ի կղզին Կիպրոսի, ի չայրի միում ի վերայ կրծիցն Բառնարայ առաքելոցն, չառւորս Զենոնի կաշեր, ի ճանապարհի Կղզկայ ըսան մղոնս արտաբոյ քաղաքին Կոստանդեայ, որ է Սաղամինս մալաքաղաք, ընդ նշխարացն Բառնարայ՝ ի փառս Քրիստոսի :

15 Յայսմ տօն սուրբ առաքելոցն Կոպրատոսի որ էր մի յեօթանցն եւ ընկերաց նորա, որ ի Գեկոսէ կատարեցան վասն Քրիստոսի :

Եւ ի սոցն տօն ութօրեայ խաչին Քրիստոսի :

Յայսմ յիշատակ սրբոց վկայիցն Պրիակս . եպիսկոպոսի եւ Վասիտի սրբուհւոյ եւ Կատորու եւ Թէոդորոսի, որ ի կղզին յԱլանս տանջեալ կատարեցան :

Le saint apôtre et évangéliste Matthieu était auparavant publicain, il fut appelé par le Christ et élu au rang privilégié des douze, il l'accompagna partout et fut le témoin oculaire et auriculaire de tous les actes du Seigneur et de sa doctrine divine.

Après l'Ascension du Christ, il reçut le Saint-Esprit, et parcourut le monde, accomplissant de nombreux miracles; il eut à subir beaucoup de tortures et convertit nombre de gens. D'aucuns disent de lui qu'il mourut en Éthiopie, d'autres à Hiérapolis, en Mésopotamie.

Il écrivit son évangile à Antioche, sept ans après l'Ascension du Christ, * en hébreu. C'est cet évangile écrit de sa main, qu'aujourd'hui il révéla dans 20 une vision nocturne, en indiquant l'endroit où il se trouvait. On s'y rendit, on fit des recherches, on creusa le sol et on le découvrit dans l'île de Chypre, dans une grotte, sur le sein de l'apôtre Barnabé, aux jours de l'empereur Zénon, sur la voie Claudienne, à vingt lieues hors de la ville de Constantia, qui est la capitale Salamine, avec les restes de Barnabé, pour la gloire du Christ.

En ce jour, fête du saint apôtre Quadratus, qui était l'un des sept, et de ses compagnons, qui furent mis à mort par Dèce pour le Christ.

En ce même jour, huitième jour de la fête de la croix du Christ.

En ce jour, commémoration des saints martyrs : l'évêque Priscus, sainte Basse, Castor et Théodore, qui moururent dans les tortures dans l'île des Alaus.

Եւ վկայութիւն սրբոյն Նեստորիոսի եւ Վուսերի, եւ սուրբ եղբարցն Եւսեպիոս, Նեստովու եւ Զինոնոսի, որ ի Յուլիանոս կաշսերէ կատարեցան :

Յիշատակ է եւ սուրբ եպիսկոպոսացն Բասկիոսի Կիպրացոյց եւ Տիտոսի եւ Մելե-տիոսի :

Հասի ԺԳ եւ Սեպտեմբերի ԻԲ : Վկայաբանութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Փոկասու :

Էր ոմն բրիտոնեաց Պոնտացի եւ ձեճատուն ի Սինոպ բաղաբին : Եւ էր նաւագործ եւ նաւապետ եւ անուն նորա Անիբելոս : Ունէր զաւակ ծի ծրամօր որոյ անունն էր Փոկաս, եւ յորժամ եղև տաճանմեաց, ետ զնա ի զպրոց եւ ուսաւ զիր : Եւ եղև ճանուկն Փոկաս ի տղայութենէ Երկեղած յԱտուռնոց եւ պաշօք եւ աղօթիւք ձնչէր զճարմինն իւր : Եւ տուան նմա շնորհ յԱտուռնոց, որ եւ աղօթիւք ողջացուցանէր * զհիւանդս եւ հարածէր զղեւս :

Եւ չառւրան չաչնութիւ ոմն արեկանդրացի Թէոմիաս անուն, եկեալ ձեճագոյն նաւով ի Սինոպ եւ վաճառեաց զամենայն բեռն նաւին եւ ձմերեաց անդ բարշեալ զնաւն ի ցոճաք ձինչեւ ի զարուն անդ : Եւ ի շնչել բաղցրագոյն հողմոց, ժողովեաց արս

5 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — եպիսկոպոսին] եւ վկային add. B || 6 ի Սինոպ բաղաբին] ի բաղաբին Սինոպաց B || 7 Անիբելոս] Պանփիլոս B — ծի om. B || 9 երկեղած] երկեղած B — աղօթիւք] կրթէր եւ add. B || 10 տուան] տուաւ B || 13 ի Սինոպ] ի Սինոպի B — բեռն] բեռին B || 14 արս] այր B.

Également, martyr de saint Nestorius et Busiris et des saints frères Eusebius, Nestabus et Zénonius qui furent mis à mort par l'empereur Julien.

Commemoration des saints évêques Isaac de Chypre, Titus et Mélétius.]

13 HORI, 22 Septembre.

Martyre du saint évêque Phocas.

Il y avait un chrétien de Pontus, fort riche, dans la ville de Sinope. Il était constructeur de navires et capitaine; il s'appelait Pamphilos. Il avait un fils unique dont le nom était Phocas, qu'il mit à l'école, lorsqu'il eut dix ans, pour apprendre les lettres. Le jeune Phocas fut, dès son enfance, rempli de la crainte de Dieu et affligeait son corps par des jeûnes et des prières. Il reçut les grâces de Dieu, à tel point qu'il guérissait * les malades par les prières, et chassait les démons.

A cette époque un Alexandrin, nommé Théonas, arrivé avec un grand navire à Sinope, y vendit toute la cargaison et y séjourna l'hiver; il fit tirer à terre le navire jusqu'au printemps. Lorsque des vents plus doux se mirent

* A fol. 52
v° b.

հարար եւ հինգ հարիւր զի բարշեպեն զնաւն ի ծով եւ ոչ կարացին, բանզի չար զեւն նառերով ի նաւն պնդէր եւ ոչ տալք թոյլ բարշէլ, ալլ ծանաւանդ արք երեք վնասեցան ի բարշէլ անդ եւ կիսամահ էրան ճերձ ի նաւն :

5 Եւ թէոքնասա նաւապետն անկեալ ի տարակոյտի . եւ ի զիշերին տեսանէր յանուրջս ալք ձի լուսաւոր որ ասէր . Թնդրենս ի բարաբլիզ զպատանեակն Փոկաս եւ նա զիւրաւ արկցէ զնաւդ ի ծովն : Եւ չարուցեալ ընդ առաւօտն, եմուտ ի բարաբլն, եզիտ զՓոկաս եւ տարաւ ի նաւն : Եւ առժամայն զեւն սկսաւ նախատել զՓոկաս, իսկ երանելի ծանուկն սաստեաց զիւրն եւ հարածեաց ի նաւէն : Եւ աչնուհետեւ զիւրաւ բարշեպին զնաւն ի ծովն եւ սլջադոյց զբեկեալ երիտ արան : Եւ յաչնձհետէ երանելին Փոկաս յորժամ տեսանէր նու չարեկձութեան պողատերով հայէր միայն աչօրն եւ * խաղաղու- * A fol. 43
10 թեամբ հասանէր նաւն ի տեղի իւր :

Եւ ել սուրբն Փոկաս ի զրաստ եւ զնաց յլծասիա բարաբլն : Եւ ի ծանապարհին բազում սբանչելիս առնէր, զկոյրս լուսաւորէր, զզեւս հարածէր, զհիւանդս բժշկէր, բաշէլէր չընչից իւրոց աղբատաց եւ մինչեւ ցճերութիւնն բարեոք կացեալ եւ աստու-
15 ծահաճոյ վարուք որ եւ եպիսկոպոս ձեւնաղբեցաւ յլծասիոյ մետրապոլտէն :

1-2 բանզի . . . բարշէլ անդ] ալլ ծանաւանդ երեք արք ի բարշեպեն վնասեցան B || 4 եւ C] եղև add. B — տարակոյտի] տարակուսան B || 7-8 Եւ առժամայն . . . ի նաւէն om. B || 8 աչնուհետեւ] եւ նա աղթեաց առ Լասուած B || 9-11 Եւ յաչնձհետէ . . . ի անդի իւր om. B || 12 ի զրաստ] յէշ B || 13 զհիւանդս բժշկէր om. B || 14 ցճերութիւնն] ցճասակ երիտասարդութեան B.

à soufler, il rassembla mille cinq cents hommes pour mettre le navire à la mer, mais ils n'y parvinrent pas, car le méchant démon, assis sur le navire, faisait pression et empêchait les hommes de tirer, dont trois furent blessés en tirant et furent déposés à moitié morts près du navire.

Le capitaine Théonas était fort embarrassé; la nuit, il vit dans son rêve un homme resplendissant de lumière qui lui dit : Fais rechercher dans la ville le jeune Phocas, qui fera descendre facilement le navire à la mer. Il se hâta le matin d'aller en ville, trouva Phocas et le conduisit au navire. Aussitôt le démon se mit à injurier Phocas, mais le bienheureux jeune homme réprimanda le démon et le chassa du navire. On put ensuite tirer aisément le navire à la mer, et il guérit les trois hommes gravement blessés. Depuis, chaque fois que le bienheureux Phocas apercevait un navire en proie aux vagues, il priaient en le fixant seulement des yeux, et le navire parvenait * paisiblement à sa destination.

* A fol. 43
r° a.

Saint Phocas monta à anc et se rendit à la ville d'Amasia. Il fit de nombreux miracles sur son chemin; il rendit la vue aux aveugles, chassa les démons, guérit les malades, distribua ses biens aux pauvres; il mena une vie tellement sainte, agréable à Dieu, jusqu'à sa vieillesse, qu'il fut sacré évêque par le métropolitain d'Amasia.

Եւ տեսանէ չառւր ձիւս յայտնապէս աղանի իջեալ ի բարձանց, եւ եղ ի զլուխ նորա պոսկ եւ սաէր ճարդկային բարբառով . Մվ փոկաս, զբաժակ Տեսուն արբցես եւ լինկցիս յաղթող զօրական Քրիստոսի :

Եւ չառւրն յայնտիկ զնաց ամբարիշտ արբան Տրայանոս յԱմասիա բարաբն . եւ ճատնեցին նժա զերանելին Փոկաս եթէ, Քրիստոնեայ է եւ զհրամանս բո անարգէ եւ զբազումս խախանէ ի զոհելոց աստուածոցն : Եւ հրամայեաց զուրբն Փոկաս արով սպանանել եւ ի հուր ընկենուլ : Եւ աչնպէս զպատուական հոգին իւր աւանդեաց սո Աստուած :

Եւ շնորհք տուան անուանն Փոկասու եւ ձինչեւ ցալսոր որբ ի ծովու են զնա կոչեն յօղանկանութիւն եւ փրկին ի վտանգից եւ անխով խաղաղութեամբ հասանեն ի նաւահանգիստ : * Եւ յամենայն զժուարին տեղիս եւ ի նաւահանգիստ ծովուն շինեալ են եկեղեցիք յանուն արբոցն Փոկասու : Եւ յորժամ տեսանեն ժողովուրդք տեղեացն աչն նաւս յալէկոծութիւն, ընթանան յեկեղեցին որ յանուն արբոցն եւ աղաչեն զԱստուած եւ զուրբն եւ առժամայն ալէկոծեալ նաւքն ի ճրկեալ ալեացն փրկին :

Կատարեցաւ սուրբ եպիսկոպոս եւ վկայն Քրիստոսի Փոկաս ի Սեպտեմբերի ԻԲ : 15

1 Եւ ... աղանի] եւ եսես ի տեղեան աղանի ձի B || 2 եւ սաէր ճարդկային բարբառով] եւ լուս բարբառ որ սաէր ցես B || 3 Քրիստոսի om. B || 7 եւ ի հուր ընկենուլ om. B || 9 տուան] յԱստուածոց add. B || 12 այն om. B || 13 արբոցն] նորա B || 14 ալէկոծեալ ... ալեացն] ի վտանգէ B — փրկին] եւ խաղաղութեամբ հասանեն ի նաւահանգիստ add. B || 15 եւ վկայն Քրիստոսի om. B — ԻԲ] եւ Հուր ԺԳ add. B.

Un jour il vit manifestement une colombe descendre des hauteurs du ciel et lui poser une couronne sur la tête en disant, d'une voix humaine : O Phocas, tu boiras le calice du Seigneur et tu deviendras un victorieux soldat du Christ.

A cette époque l'empereur Trajan, l'impie, se rendit à la ville d'Amasia. On lui dénonça le bienheureux Phocas : Il est chrétien, il méprise tes ordres et détourne bien des gens du sacrifice des dieux. Il ordonna de tuer à l'épée saint Phocas et de le jeter dans le feu. C'est ainsi que celui-ci rendit son excellente âme à Dieu.

Le nom de Phocas reçut les grâces du Seigneur, et jusqu'aujourd'hui ceux qui se trouvent en danger de mer l'invoquent et sont délivrés des périls et arrivent paisiblement au port sans souffrir le moindre mal. * Dans tous les endroits dangereux et dans tous les ports de mer on a construit des églises dédiées à saint Phocas. Lorsque les populations de ces endroits aperçoivent des navires en danger de naufrage, ils accourent à l'église dédiée au saint, prient Dieu et le saint, et aussitôt les navires en naufrage sont délivrés du courroux des flots.

Le saint évêque et martyr du Christ, Phocas, mourut le 22 Septembre.

Յայժմ աւուր ասն է սուրբ ծարգարէին Յովնանու :

Սա էր ի Կարեթմաուսայ, որ է մերձ յԱրովտոս, ի բազարն ալազգեաց ի ծովեղերի :
Եւ ընկեցիկ եղեալ արտաքս ի կիտէն, չորսու ի Նինուէ : Եւ միւսանգամ դարձեալ անտի
ոչ մնաց յերկրի իւրում, ալ առեալ զմայր իւր չորսու պանդխտեցաւ ի Սուր ի գաւառին
5 Տեթմանոսայ ալազգեաց : Քանզի ասէր եթէ . Այսպէս բարձից գնովատինս իմ, զի
ստեցի ծարգարէացեալ վասն Նինուէի մեծ բաղաբին :

Յայժմամ յանդիմանէր Եղիսա զԱբասբ եւ գեկարբէլ կին Նորա, եւ կոչեցեալ սով
ի վերայ երկրի փախեալ : Եւ եկեալ ի Սարեփթա, եզիտ զպարին * Հանդերձ որդովն * A fol. 43
իւրով եւ մնաց առ Նոսա, քանզի ոչ կարէր լինել ընդ անթլիատոս : Եւ օրհնեաց զպարին v^o a.
10 վասն օտարընկալութեանն, քանզի չառաջագոյն ճանաչէր զնա ի վարուց հետէ, զորոյ
եւ զորդին յարոյց Աստուած ի ձեռն Եղիայի :

Կամեցաւ Աստուած ցոյցանել Նմա եթէ ոչ որ կարէ փախել յԱստուծոյ : Եւ

1 Յովնանու] Յովնանու որ ի Կարեթմարիմայ *add.* B || 2 Սա էր ի Կարեթմաուսայ] Տեթման էր ի Կարեթմարիմայ յերկրէ B — ի ծովեղերի եւ ընկեցիկ եղեալ արտաքս ի կիտէն] առ ծովեղերն եւ ընկեցեալ ի կիտէն արտաքոյ B || 4 մնաց] եկաց B || 5 Տեթմանոսայ ալազգեաց] ալազգեացն ընդ Տեթմանոս B || 6 ծարգարէացեալ] ի ծարգարէութեանն իմում B — մեծ *om.* B || 7-12 Յայժմամ . . . յԱստուծոյ *om.* B.

En ce jour, fête du saint prophète Jonas.

Il était à Kariathmaüs, près d'Azoth, ville des Philistins, au bord de la mer. Lorsqu'il fut rejeté par la baleine, il se rendit à Ninive. A son retour, de nouveau il ne resta plus dans son pays, et ayant pris sa mère, il alla émigrer dans la province de Sour, chez les infidèles païens. Car il se disait : C'est ainsi que je ferai oublier ma honte, puisque j'ai menti en prophétisant au sujet de la grande ville de Ninive.

A ce moment Élie blâma Achab et sa femme Jézabel, et après avoir attiré la famine sur le pays, il s'était enfui du pays. Il se rendit à Sarepta, trouva la veuve * avec son fils et resta avec eux, car il ne pouvait pas de- * A fol. 43
meurer avec les incirconcis. Il bénit la veuve pour son hospitalité; il la v^o a.
connaissait depuis longtemps, car Dieu avait ressuscité son fils par l'intermédiaire d'Élie.

Dieu voulut cependant montrer à Jonas que personne ne peut échapper à Dieu ¹. Jonas, après la famine, quitta l'endroit et vint dans le pays de Juda.

1. Ce passage traitant d'Élie offre une confusion complète et ne donne aucun sens. Le synaxaire grec, où cela a été puisé, dit que Jonas était le fils de la veuve de Sarepta ressuscité par Élie. M. de S.

յարացեալ ֆոնլան յեա սովոյն եկն յերկիրն Ֆուգայ : Եւ մեռեալ ձօր նորա ի ճանապարհի թաղեաց զնա ձօս ի ճանապարհին Փերովրայ : Եւ բնակէր ֆոնլան յերկրին Սարապարայ : Մեռաւ անդ եւ թաղեցաւ յայրին յերկրին Կենաղեայ :

Գատաուորի եղևոյ ի ցեղէ միոջէ, չառուրս անիշխանութեանն . եւ ետ նշան չերու-
սողէմ զի չարժամ տեսցեն զբար զի գաշեցէ գորովալըր եւ բառսս զի ի փաշտէ առ 5
Ըստուած աղաղակեացէ, մերձ լինել գիրկութիւնն : Յայնժամ տեսցեն զերուստղէմ
սասպալեալ ի հիմանց եւ մոցեն ի նա ամենայն հեթանոսք յերկրագագութիւն Տեանն :
Եւ առեալ զբարինս նորա զիցեն ի կողմն արեւմտից եւ անդ լեցի երկրագագութիւն
օձերոյն, վասն պլծեկոյ Երուստղեմի, չաւերածի գաղանաց եւ ամենայն գարշեկեաց եւ
չայնժամ եկեացէ կատարած ամենայն երկրի :

Յացամ առուր վկայաբանութիւն Երանոսի հետեւողի առաբերոցն :

* B
p. 159 a. [B* Նոյնպէս կատարեցաւ մեծ տանջանօք եւ միւս Փոկոսս պարալիպան ի նոյն
Տրայանոս կաշներէ ի հուր բաղանեաց . եւ նա եւս օգնէ պէկոծելոց :

Յացամ չիշտակ Պրոսիլեաց դստերն Տրայանոսի, եւ հինգ կուսանացն սրբ ընդ նմա,
որ ի հօրէն իւրմէ կատարեցան :

1 մեռեալ ձօր] մեռաւ ձայր B || 2 ի ճանապարհին] ի կաղին B — բնակէր] բնակեաց B
|| 3 Սարապարայ] Սարաբայ B — յայրին] ի նմին այրին B — Կենաղեայ] Կենեղերայ B ||
4-10 Եւ ետ . . . երկրի om. B.

Sa mère étant morte en route, il l'enterra sur le chemin de Débora '. Jonas demeura dans le pays de Saraar. Il y mourut et fut enterré dans une grotte, dans le pays de Génasé.

Il fut juge d'une des tribus, à l'époque de l'anarchie. Il donna comme signe pour Jérusalem, que lorsqu'on verra le rocher crier d'une voix plaintive, et la tare dans l'arbre crier à Dieu, c'est alors que la rédemption sera proche. Alors on verra Jérusalem ruinée jusqu'aux fondements, et tous les païens y pénétrer pour venir adorer le Seigneur. On prendra toutes les pierres qu'on amassera du côté de l'ouest et c'est là que se fera l'adoration du Christ, à cause de la souillure de Jérusalem, des ruines causées par les bêtes fauves et de toutes les abominations, et c'est à ce moment qu'arrivera la fin du monde entier.

En ce jour, martyr d'Éranos, le disciple des apôtres.

* B
p. 159 a. [B* De même mourut dans de grandes tortures l'autre Phocas, le jar-
dinier, livré par le même empereur Trajan aux flammes des bains, et qui également vient en aide aux gens en danger de naufrage.

En ce même jour, commémoration de Droseis, fille de Trajan, et des cinq vierges qui avec elle furent mises à mort par son père.

1. Le synaxaire grec dit que Jonas habita le pays de Saraar vis-à-vis du chêne de Débora [Genèse, xxxv, 8], et non pas que sa mère y fut enterrée. M. de S.

Եւ տօն սուրբ վկայիցն Պրիսկու, Մարտինու, Նիկորացու եւ Յունանու ճգնաւոր քահանայի եւ Սահակաց վկայի :]

* Հուսի ԺԿ եւ Սեպտեմբերի ԻԿ : Վկայաբանութիւն սրբաւհոյն Իրախոսայ :

* A fol. 43
v° b.

Կուկլիանոս ամբարիշտ դատաւորն զնոց չկղիպտոս, եւ արկեալ ի նաւ բաղում
 5 քրիստոնեաց կապեալս՝ արս եւ կանայս, քահանայս եւ սարկաւագունս, կրօնաւորս եւ
 կուսանս, սուրաւ ի բաղաքն Աղեկանկրիս : Եւ անցուցանէին զնոսս ի տեղի որ կոչի
 Պոմա, եւ անդ բնակէր աղջիկ կրօնաւոր ամաց երկոտասանից եւ անուն էր նորա Իրա-
 խոսա, զուստր քահանայի, եւ տեսներ զի տանէին ի քարշ վկայեալսն, եւ տեղեկանայր
 ի նոցանէ զբառածառն, եթէ . Ընդէր շարաշար կապանօք տանին զձեզ : Եւ նոքա ասեն .
 10 Վասն անուանն Քրիստոսի, զի ոչ զօհեցաք կուօցն եւ ոչ ուրացաք զԱստուած այլ մար-
 տիրոսանամք, զի եւ ոգիք մեր փառաւորեսցին չարբալութեանն երկնից :

Եւ զայս լուեալ երանելի եւ կոչս կրօնաւորն Իրախոս, աղաչեաց զկոմենդարիախոս

3 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — սրբաւհոյն] սրբաւհոյ կուսին B || 6 տեղի] ճի add.
 B || 7 աղջիկ] ճի add. B || 11 ոգիք] հոգիք B || 12 երանելի om. B — կոմենդարիախոս]
 կոմենդարիոս B.

Aussi fête des saints martyrs Priscus, Martinus, Nicolas et Jonas ' le prêtre ascète et Isaac le martyr.]

* 14 HORI, 23 Septembre.

* A fol. 43
v° b.

Martyre de sainte Iraïs [Raïs].

Le juge impie Lucianus s'étant rendu en Égypte, y embarqua nombre de chrétiens enchaînés, hommes et femmes, prêtres et diacres, moines et vierges, qu'il conduisit à Alexandrie. On les fit passer par un endroit appelé Vata ou Tammon, où demeurerait une vierge religieuse, âgée de douze ans, dont le nom était Iraïs, fille d'un prêtre, et qui voyant qu'on trainait les gens chargés de chaînes, leur demanda : Pour quelle raison êtes-vous ainsi conduits cruellement liés? Ils lui répondirent : C'est pour le nom du Christ, et parce que nous n'avons pas consenti à sacrifier aux idoles et à renier Dieu, nous acceptons le martyre pour que nos âmes soient glorifiées dans le royaume des cieux.

Lorsque la bienheureuse vierge religieuse Iraïs eut entendu cela, elle

1. Jonas est probablement « le Sabbaité » du monastère de S. Sabbas. M. de S.

որ զկապեալ ըրխտոնեացն տանէր, զի եւ զնա կապեայցէ ընդ նոսա, ասելով թէ . եւ ես ըրխտոնեաց եմ իրբեւ զդոսա : եւ առժամացն կապեցին զերանելին Երախտա : եւ չրժամ տարան զնոսա չկարինուպրլա եւ կացուցին զամենայն կապեալսն առաջի Կուկլանոսի * զատուորին, եւ զատմեայ կոմնկարխախտ թէ որպէս աղաչլ Երախտա ինքնակամ ճատոց զանձն իւր ի կապանս :

Եւ տեսալ զատուորին խնայեայ ի նա զի չոյժ ճանկատալ էր եւ զերեցիկ տեսլեամբ, եւ հրամայեայ լուծանել ի կապանացն եւ թողուլ երթալ ի տուն իւր : եւ նա ոչ կամեցաւ, ալ տրտմեցաւ չոյժ եւ ասէ . Մեռաց եւ ես վասն անուանն Քրիստոսի որպէս եւ դորա :

Եւ զատուորն ոչ կամեցաւ տալ զնա ի տանջանս, զի չոյժ ոլորժէր նմա : եւ աղախինն Քրիստոսի սխաւ խօսել ի սուրբ զրոց ընդ զատուորն, եւ այնչափ անարգեայ զկուռսն եւ զկուսագաշտսն՝ մինչեւ զբաղցրութիւն զատուորին զարձոց, եւ նոյնժամացն հրամայեայ հատանել զգրուխ նորա :

Եւ նա ասէ յալ կապեալսն . Տեսանէք թէ որպէս փորբագոյնս եւ տկարս՝ զօրեղական անչաղթելի եղեւ . փութացարուք եւ զուր զի միասին զգտակա աւցուք ի ձեռանէ

1 նոսա] նոսին B || 2 իրբեւ զդոսա] որպէս եւ դորա B — առժամացն] հրամայեայ եւ add. B || 4 աղաչլ] ճատաղն B || 8 ալ] ճանաւանդ add. B || 12 զարձոց] ի բարկութիւն add. B || 14 զօրեղական] զօրեղ B || 15 եւ զուր om. B.

pria le commentarius, qui conduisait les chrétiens chargés de chaînes, de la lier aussi avec eux et dit : Moi aussi, je suis chrétienne comme eux. On lia aussitôt la bienheureuse Iraïs. Et lorsqu'on les eut amenés à Adrinople, et qu'on eut mis tous les captifs en présence * du juge Lucianus, le commentarius raconta comment la jeune Iraïs s'était offerte volontairement à être enchaînée.

Le juge, la regardant, eut pitié d'elle, car elle était fort jeune et belle de figure, et ordonna de la délivrer des liens et de la laisser retourner chez elle. Mais elle n'accepta pas; par contre, elle s'attrista beaucoup et dit : Je veux mourir, moi aussi, comme ceux-là, pour le nom du Christ.

Le juge ne voulut point la livrer aux tortures; car il fut saisi d'une grande pitié pour elle. Alors la servante du Christ se mit à parler au juge des saintes Écritures, et confondit à tel point les idoles et les idolâtres, jusqu'à faire oublier au juge sa bonté, qui ordonna de lui trancher aussitôt la tête.

Alors elle dit aux autres enchaînés : Vous voyez comment moi, la plus jeune et la plus faible, je suis devenue forte et invincible? Hâtez-vous aussi à faire de même pour que nous puissions obtenir ensemble les couronnes des

* A fol. 44
1° a.

Քրիստոսէ եւ ընդ հրեշտակս ժառանգեացուք զարքայաթիւնն Աստուծոյ : եւ սպասարթիկաց սո Աստուած չերկար եւ հատին զլլախ նորս :

Եւ աւետակ ալ սուրբքն զօծարութիւն երանելոյն եւ նորս ամենեքին ի նմին ժամուսրով կատարեցան : Մարտիրոսացան սուրբքն եւ սրբուհի կոչան Իրախաս ի Սեպտեմբերի ԻԳ :

* Յայժմ աւուր ետ աւետիս հրեշտակաբան Տևառն Եղիշտարեթի եւ չրացու * A fol. 44 r° b.

Եղիշտարեթ ի Զարարիպէ զՅովհաննէս Մկրտիչն Քրիստոսի, ըստ Հասոնոյ : [B ի սմին տուն է սրբուհի առաքելուհեացն Պօլեքսանդրոսայ կուսի եւ Քսանթիլոսայ աշակերտի առաքելոյն, եւ վկայութիւն սուրբ վկայեցն Անդրէու, Յովհաննու, Պևարոսի եւ Անտոնինու որ չԱրթրիկէ :]

Հոսի ժեւ եւ Սեպտեմբերի ԻԳ : Վկայարանութիւն սրբա հուց կուսին Թեկղի :

Սրբուհի եւ կոչս նախավկայն Քրիստոսի Թեկղիտ, էր ի բարաբէն չԻկոնիոյ, զուսոր կիոջ ալուոյ եւ էր խօսեցեալ առն մեծասուն, որոջ անուն էր Թեմեկրոս :

2 յերկար] ընդ երկար B || 3 սուրբքն] սրբոցն B || 4 կատարեցան] ընդ սրբուհեացն add. B || 5 ԻԳ] եւ Հոսի ժԻԳ add. B. || 11 Վկայարանութիւն . . . Թեկղի] Վկայութիւն կոչս նախավկային սրբուհեացն Թեկղի B || 12 Թեկղիտ] Թեկղո B || 13 սրբուց] սր անուն էր Թեկղիտ add. B — սրոյ] սրուճ B.

mains du Christ, et hériter avec les anges du royaume de Dieu. Ensuite elle se mit à prier Dieu longuement et on lui trancha la tête.

Les autres saints, témoins du zèle de la bienheureuse, moururent tous en même temps par le glaive. Les saints et la vierge sainte Irais furent martyrisés le 23 Septembre.

* En ce jour, d'après les Grecs, l'archange du Seigneur donna l'annoncia- * A fol. 44 r° b.

tion à Élisabeth, et elle conçut de Zacharie, Jean, qui devait baptiser le Christ. [B En ce même jour, fête des saintes femmes apôtres les vierges Polyxène et Nantippe, disciples des apôtres, et martyre des saints martyrs André, Jean, Pierre et Antonin en Afrique.]

15 HORI, 24 Septembre.

Martyre de la vierge sainte Thècle¹.

La sainte vierge et première martyre du Christ, Thècle, était de la ville d'Iconium, fille d'une veuve; elle était fiancée à un homme riche, dont le nom était Thamyris.

1. Célébré le même jour dans l'église grecque par un office poétique sous le titre de protomartyre, c'est-à-dire la première femme martyrisée pour le Christ, correspondant à saint Étienne protomartyr parmi les hommes. M. de S.

Եւ սրբոյն Պօղոսի առարեւոյն ի զնալ յԻկոնիոն բաղարն՝ լըջաւանեցաւ ի տանն Մենսիփորայ աշակերտի, եւ խօսէր ժողովրդեանն եւ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ : Եւ էր մերձ առ տանն Թեկղեայ եւ ընդ սրատուհան սենեկին խրոջ խոնարհեցոյցանէր զզբուն իւր եւ լսէր զվարդապետութիւնն Պօղոսի : Եւ լցեալ Հոգով սրբով՝ զերես աւուրս ի պատուհանէն ոչ մեկնեցաւ, եւ ոչ եկեր եւ ոչ արբ :

Եւ երթեալ մօրն իւրոջ Թեկղեայ եւ խօսեցեալ փեսայն Թեմերոս, բաղում սղօքանօք աղաչէին զԹեկղ ի բայ կալ ի բարոգութիւնէն Պօղոսի, եւ ոչ կարացին որոշել ի պատուհանէն եւ չունկնորութիւնէն Պօղոսի : Եւ բարկացեալ ժողովեցին արս անօրէնս եւ անասակս գնացին ի տանն Մենսիփորայ, կարան զՊօղոս եւ տարան առաջն զաստաւորին Կեստաղեայ, եւ համարձակութեամբ բարոցեաց Պօղոս զՔրիստոս, եւ չոյժ տանջեցին զնա եւ արկին ի բանդ կապեալ շքիթալիւք :

Եւ լուեալ Թեկղեալ չարուցեալ ի զիշերի գնաց ի բանդն եւ տուեալ ոսկի բանդապանացն ի վարդօջ իւրոյ, եմուտ առ Պօղոս, ողջօն Լա, նատու առ ոտս նորս եւ համբարեկով զզգիթայ ստիցն՝ լսէր զբանն կենաց, եւ հաստատէր ի հաւատան Քրիստոսի :

Եւ երթեալ մայր իւր եւ անուանեալ ազն Թեմերիոս ի բանդն, գտին զԹեկղեալ առ

1 Եւ . . . բաղարն] Եւ եղև սրբոյն Պօղոսի առարեւոյն զնալ յԻկոնիոն բաղարն B — լըջա-
ւանեցաւ] լըջալանեցաւ B || 6 փեսայն] այրն B || 7 Թեկղ] Թեկղեալ B || 8 չունկնորու-
թիւնէն] բանին *ad d.* B || 12 լուեալ] լուաւ B — ի զիշերի] զիշերի B || 13 եա] առեալ B. ||
14 հաստատէր] հաստատեցաւ B || 16 Թեմերիոս] Թեմերոս B.

Saint Paul, l'apôtre, en se rendant à la ville d'Iconium, était descendu à la maison du disciple Onésiphore, et il parlait au peuple et lui enseignait la parole de Dieu. Il était tout près de la maison de Thècle, qui, de la fenêtre de sa chambre, penchait sa tête et écoutait la doctrine de Paul. Elle fut remplie du Saint-Esprit et ne quitta pas la fenêtre pendant trois jours, se privant de manger et de boire.

La mère de Thècle et le fiancé Thamyris vinrent prier Thècle avec beaucoup d'insistance de renoncer à la prédication de Paul, mais ils ne purent lui faire quitter la fenêtre, ni l'empêcher d'écouter Paul. * Alors, irrités, ils rassemblèrent des gens impies et débauchés, se rendirent à la maison d'Onésiphore, se saisirent de Paul et le conduisirent devant le juge Cestacus. Paul prêcha avec hardiesse le Christ; on le tourmenta beaucoup et on le jeta, chargé de chaînes, en prison.

Ce qu'ayant appris, Thècle se rendit pendant la nuit à la prison, remit aux geôliers des pièces d'or de sa parure, fut introduite auprès de Paul, le salua, s'assit à ses pieds, baisa les chaînes de ses pieds, écouta la parole de la vie et se raffermi dans la foi du Christ.

Sa mère et l'homme nommé Thamyris s'étant rendus à la prison, y trou-

* A fol. 44
v° a.

Պօղոսի, և ի բաշ առեալ տարան առ դատաւորն : Եւ դատապարտեցին զԹեղիւ հրով
աչրել . և զՊօղոս զան հարեալ հանին ի քաղաքէն : Եւ երթեալ եզիտ տեղն ինչ յորում
գորջ ջուր իմն, եմուտ ի ներքս ընդ Մեսսիփորոս, և էին անդ գաւուրս Եօթն Եօթիբ,
աղօթելով վասն Թեղիւայ զև մի մերձեացի ի նա հուրն :

5 Եւ ծինչդեռ առաջև դատաւորին կապր Թեղիւա, ի մէջ ամբոխին տեսանէ զՏէր ի
կերպարանս Պօղոսի նստեալ և քաջալերեցաւ յոյժ : Եւ դարձեալ ետես զև վերանայր
չերկինս :

Եւ յորժամ բորբոքեցին զհուրն, և * մերկացուցին զԹեղիւ և նա արարեալ զնշան * A fol. 44
սրբոյ խաչին չինքեան, եմուտ եկաց ի մէջ հրոյն : Եւ չանկարձակի եղև որոտումն և
10 անձրևս սաստիկ իջեալ շինջոց զհուրն և ոչ աչրեցաւ սրբուհի կոյան :

Եւ ելեալ ի հրոյն՝ երթապր խնդրել զՊօղոս և եզիտ դոմն զոր չլեալ էր Պօղոս զև
վաճառեացէ զհանգերձս իւր և գնացէ հաց : Չհետ նորա ընթացեալ չոգաւ առ Պօղոս
և տեսալք զմիանանս ուրախ եղևն յոյժ : Եւ զՄեսսիփորոս դարձոյց Պօղոս ի աուն
իւր և ինքն և Թեղիւ գնացին չՆախոր Պիսիլեայ :

15 Եւ քաղաքապետն Աղեկսանդրոս տեսեալ զԹեղիւ ջանկացաւ գեղոյ նորա . և

1 ստեալ] հանին և add. B — առ դատաւորն] առաջև դատաւորին B || 3 Մեսսի-
փորոս] Մեսսիփորայ B || 4 մերձեացի ի նա հուրն] աչրեացի B || 5-7 Եւ ծինչդեռ ...
չերկինս om. B || 8 նա] նորա B || 10 եւ ոչ աչրեցաւ] եւ անվնաս պահեցաւ B || 11 երթապր
խնդրել] երթեալ խնդրել B || 14 Պիսիլեայ] քաղաքն add. B.

vèrent Thècle auprès de Paul, et l'ayant saisie, l'entraînèrent auprès du juge. On condamna Thècle à être brûlée, et après avoir frappé Paul, on le conduisit hors de la ville. Il alla trouver un endroit où il y avait une source, y pénétra avec Onésiphore et ils y restèrent sept jours à jeun, priant pour Thècle, afin que les flammes ne s'approchassent pas d'elle.

Tandis que Thècle se trouvait en présence du juge, elle aperçut assis parmi l'assistance le Seigneur sous les traits de Paul, elle en fut beaucoup encouragée. Elle l'aperçut encore s'élevant au ciel.

Lorsqu'on eut allumé le feu, * on déshabilla Thècle ; elle fit le signe de la * A fol. 44
sainte croix sur sa personne, pénétra et resta debout dans les flammes. Il se v° b.
fit aussitôt un grondement de tonnerre et une grande pluie se mit à tomber qui éteignit le feu, et la vierge sainte ne fut point brûlée.

Elle sortit du feu et s'en alla à la recherche de Paul. Elle rencontra quel-
qu'un que Paul avait envoyé pour vendre ses vêtements afin d'acheter du pain. Elle courut sur ses traces et vint trouver Paul. Ils furent grandement réjouis de se revoir. Paul renvoya chez lui Onésiphore, et lui et Thècle se rendirent à Antioche de Pisidie.

Le préfet de la ville, Alexandre, à la vue de Thècle, s'éprit de sa beauté, et

աղաչէր զՊօղոս ապ զԹեկղլն նմա ի կնութիւն եւ նա ոչ առ չանձն ստերով թէ . Ոչ ճանաչեմ գաղջիկն գայն : Եւ խորհեցաւ Աղեկամեղրոս բնութեամբ ըմբռնել զնա եւ ոչ կարաց, այլ ճանաւանդ չաղխահարեցաւ ի կուսէն անարգանօր, բանդել պատաստեաց զբրդամիզն եւ զճաճկոյթի վրայն ընկէց չերկիր, եւ ամօթալից վարձաւ ի տուն խր : Եւ հրամայեաց զապանաց ընկենուլ վերանկելն Թեկղլա :

Եւ կին ծի էր հեթանոս ի թագաւորական տոհմէ, անուն Տրիփեհնա, որոջ զուտարն Փաղկանիրա մեւեալ * էր : Եւ տեսանէ ի ստղեան զզուտար խր որ ստէր ցնա . զԹեկղլլա զապանին Աստուծոյ նա առ բեզ եւ սրպէս զնա՝ աչնպէս սիրեան զնա . թերեւս ապաշնայէ զԱստուած խր վասն իմ եւ փոխեցաւց չալած խաւարալին եւ չարչարանաց անբուջ ի հանդիստ : Եւ առժամայն նա Տրիփեհնա զԹեկղլլա ի տուն խր :

Եւ զարձեալ տարան զարբուհի կոչն չապարէպ, ըստ հրամանի Աղեկամեղրի, եւ արձակեցին ի նա զապան եւ ոչ մերձեցան չաղխալին Քրիստոսի : Եւ կայր ի մէջ գաղա- նայն, տարածեալ զձեռս խր չերկինս եւ ալօթէր առ Աստուած : Եւ ի կատարել զալօթնս, տեսանէ մերձ իմբեան զուր ծի մեծ լի ջրով եւ ստէ . Ահաւասիկ ժամ լուս- նալոյ զլիս մկրտութեամբ, եւ անդաւ ի մէջ ջրոյն, մկրտեցաւ չանուն ամենաուտր եւ

1 աղաչէր] աղաչեալ B — ի կնութիւն] ի կնութեան B — ստերով թէ . Ոչ ճանաչեմ գաղջիկն գայն om. B || 2 զնա] զԹեկղլլա B || 3 ի կուսէն] ի նմանէ B || 4 զլիսոյն] զլիսոյ նարս B || 6-10 Եւ կին... տուն խր om. B || 12 ի նա] ի նմա B — զապանս] եւ ինածօրն Աստուծոյ add. B || 14 տեսանէ] ետես B || 14-ր. 311 l. 2 եւ ստէ... երեւեցաւ] եւ անկեալ ի մէջ ջրոյն ստէ . Ահաւասիկ ժամանակ է մկրտելոյ Տէր ֆրանս Քրիստոս, ահա պատր ի չեալն աւարս մկրտիմ արեամբ իմով ի մէջ ջրոյ B.

pria Paul de la lui donner pour épouse; mais celui-ci s'y refusa en disant : Je ne connais point cette jeune fille. Alors Alexandre songea à la saisir par la force, mais il n'y parvint pas, par contre il fut hontusement vaincu par la vierge, qui lui déchira son manteau et jeta à terre sa coiffure; il reentra chez lui tout confus. Il ordonna alors de jeter aux bêtes féroces la bienheu- reuse Thècle. Il y avait une femme païenne, de la famille royale, nommée Tryphena, dont la fille Falconilla * était morte; elle vit dans un rêve sa fille qui lui disait : Prends chez toi Thècle, la servante de Dieu, et aime-la comme moi-même, peut-être priera-t-elle son Dieu pour moi et serai-je transportée de ce lieu de ténèbres et de souffrances en un lieu de repos. Tryphena prit aussitôt Thècle chez elle.

On conduisit de nouveau la vierge sainte au cirque, sur l'ordre d'Alexandre, et on lança contre elle des bêtes féroces; mais elles ne s'approchèrent pas de la servante du Christ. Elle demeura au milieu des fauves, les mains levées vers le ciel et priant Dieu. Lorsqu'elle eut achevé sa prière, elle aperçut près d'elle un grand bassin plein d'eau et elle dit : Voici le moment de me laver par le baptême, et elle se jeta dans l'eau et fut baptisée au nom de

* A fol. 55 1° a.

երկրպագիլն Երբորպութեանն : Եւ էին ի ջուրն թունաւոր սողունք որ առժամայն
աստակեցան ի վաչճանէ լուսոյն որ երեւեցաւ :

Եւ ապա կապեցին զԹեկղիա ի վաչքենի զու ձի եւ ընդ կողս զյոյն վարեցին
շամփուրս հրացեալս եւ հուրն խցեաց զկապանսն եւ Թեկղիա արձակեցաւ ամբողջ :

Եւ տեսեալ Ազեկանդրոս զարհուրեցաւ եւ զգեցոյց Թեկղի հանդերձս եւ արձակեաց
խաղաղութեամբ : Գրեաց վասն նորս եւ եւ բաղաբացեացն զպս ինչ . ԶԹեկղիս զբա- * A fol. 45
րեպաշտ ազախինն Գրխատար արձակեցի ձեզ : Եւ ամենայն յողորմութիւն հոռն վաստ
Աստուծոյ եւ որպէս ի միջ բերանոյ ասէին . Մի է Աստուած ամենեցունց Տէր եւ
արարիչ, մկան նա է Աստուած որ զԹեկղիս կեցոյց :

Եւ լուս Տրիփլենա, լցաւ ուրախութեամբ, զնաց բազմութեամբ ընդ առջ նորս
եւ զլրիս արկեալ համբուրեաց եւ ասէ . Այժմ ծանեաց զի մեռեալ զուսորն իմ կենդա-
նացաւ : Եկեաջիք ի տուն իմ եւ զամենայն ինչս իմ բեզ զբեցից : Եւ արարեալ առ նա
աւուրս ինչ իբրեւ ութ, ուսոյց նմա զամենայն կարգս բարեպաշտութեան եւ ամենեցուն
որ ի տանն էին եւ զՏրիփլենա զարձոյց շատուած զխոտթիւն :

Եւ ինքն Թեկղիս կարօտէր տեսանել զՊօղոս եւ լուս եթէ ի Միւսիս Լիւկիացոց

3 ապա] կալեալ B — կոյս] ճարմինս B — վարեցին] վարէին B || 4 եւ . . . ամբողջ] բաց եւ աչպէս սլջանբաճ սարկեալ կոյսն B || 5 Թեկղի] Թեկղալի B || 7 յողորմութիւն] արք եւ կանայք add. B || 8 ամենեցունց] ամենեցուն B || 10-12 եւ լուս . . . զբեցից] եւ կին ձի հեթանոս Տրիփլենա անուն ի թագաւորական զարճէ, առեալ սարսա ի տուն իւր B || 15 լուս] լուեալ B.

la très sainte et adorable Trinité. Il se trouvait dans l'eau des reptiles venimeux qui moururent aussitôt par la clarté de la lumière qui y apparut.

On lia ensuite Thècle à un taureau sauvage, et on enfonça dans les côtes du taureau des broches embrasées; mais le feu brisa les liens et Thècle fut délivrée, indemne. Ce que voyant, Alexandre, saisi d'épouvante, fit passer des vêtements à Thècle et la laissa partir * en paix. Il écrivit un ordre pour elle ainsi conçu, qu'il remit à la population de la ville : Je vous ai libéré Thècle la pieuse servante du Christ. Toute la population rendit gloire à Dieu, et comme d'une seule bouche se mit à dire : Il n'y qu'un Dieu, le maître et le créateur de tous. Il est le seul Dieu, qui a sauvé Thècle.

Tryphena, l'ayant appris, fut remplie de joie, se rendit, accompagnée d'un grand nombre de personnes, au-devant d'elle, la prit dans ses bras, et la baisa en disant : Je reconnais maintenant que ma fille défunte est revenue à la vie. Tu viendras chez moi et je ferai transcrire tous mes biens en ton nom. Thècle resta chez elle environ huit jours, lui enseigna tous les usages de la piété, ainsi qu'à tous ceux qui se trouvaient dans la maison, et convertit Tryphena à la science de Dieu.

Mais Thècle aspirait à voir Paul; et ayant appris qu'il se trouvait à Myre

* A fol. 45 r° b.

* A fol. 45 r° b.

է . զբեցաւ առնացի զգետս եւ զհայ եզրս զՊօղոս զի ուսուցանէր ժողովրդեանն զբանն Աստուծոյ : Եւ առեալ ողջոջն ստէ ցնա . Բնկարալ զլուսարամն աւազանին : Եւ պատմեաց Պօղոսի զամենայն եղևարն տա նա : Եւ գոհացեալ զԱստուծոյ եւ թեկզպի աւսարանն եւ չազարեկեաց ի յԵփեսոն բաղարն իւր զի բարոկեցէ զբանն Աստուծոյ :

* A fol. 45
v° a.

Եւ երթևալ ի սունն Մենսիփարաց, անգաւ ի սեղուջն * ուր Պօղոս նստէր եւ ուսուցանէր եւ ինքն ի պատուհանէն լսելով ընկարաւ զհնորհան Աստուծոյ : Կոչեաց թեկզլա զմար իւր եւ ստէ . Հաւատմա թէ կենդանի է Տէրն յերկինս եւ զոր ինչ եւ կամեցելս՝ սացէ բեզ, եւ եթէ զբաւակս քս կամեցելս՝ ահաւասիկ առաջիւ քս եմ : Եւ նորա ոչ հաւանեալ՝ մնաց յանհաւատութեանն :

Եւ ելեալ թեկզլա զհայ ի Սելեւկիս ի Սուբարցոց բաղարն : Եզրս զամենեանն անհաւատս եւ բարոկեաց անկ զԲրիտոսս : Եւ խորհեցաւ ի միտմ սեղուջ առանձինն բնակել եւ ելեալ ի Միւսինես լեառն, եզրս աչք մի չորում էր անկ աղբիւր եւ անկ բնակեցաւ : Եւ յամենայն կիւրակէի կրանէր չալէն, բաղէր բանջարս վայրենիս եւ շաբաթն ողջոջն աչնու շատանալ :

Եւ լուեալ բարմն Կապիտոլը կողմն, ել յերկար՝ զհայ ի լեառն եւ չործամ մերձ եղև ետես զբրանելն թեկզլա եւ չարձակեցաւ երկխարաւն չընթացս առ ի հարկանել

1 զհայ] զհացեալ B — զի] որ B || 2 ստէ ցնա ... աւազանին om. B || 4 զի] եւ անկ add. B || 5 անգալ] անկա B — նստէր եւ] նստեալ B || 12 անկ om. B.

* A fol. 45
v° a.

en Lycie, elle revêtit des vêtements d'homme, alla trouver Paul, qui prêchait au peuple la parole de Dieu. Elle le salua et dit : J'ai reçu le baptême des fonts. Elle raconta à Paul tout ce qui s'était passé. Paul rendit grâces à Dieu et remit à Thècle un évangile et l'envoya dans sa ville d'Iconium pour y prêcher la parole de Dieu.

Elle se rendit à la maison d'Onésiphore, se mit à la place * où Paul s'asseyait et enseignait lorsqu'elle l'écoutait de la fenêtre et où elle avait reçu les grâces de Dieu. Thècle fit appeler sa mère et lui dit : Crois-tu au Seigneur qui est vivant au ciel et qu'Il t'accordera tout ce que tu lui demanderas? Si tu veux m'avoir moi, ton enfant, me voici devant toi. Celle-ci ne consentit point et resta dans l'infidélité.

Alors Thècle partit pour la ville de Séleucie de Syrie. Elle y trouva toute une population infidèle et y prêcha le Christ. Elle songea à vivre seule, dans un endroit solitaire, et monta vers la montagne Mysénia, et y trouva une grotte avec une source d'eau, et y fixa sa demeure. Elle sortait tous les dimanches de la grotte, ramassait des légumes sauvages et en faisait sa nourriture pour toute la semaine.

Le prêtre des idoles du Capitole, ayant entendu parler d'elle, monta à cheval et se rendit à la montagne; lorsqu'il fut tout près et qu'il aperçut la

զարգախնն Քրիստոսի : Եւ նորա սաստեալ նմա՝ անկաւ չերիխարէն եւ խորտակեցաւ : Եւ զարձաւ անդրէն ցաւազնեալ ի տուն իւր, կարծելով թէ սաստուածուհին էր այն զոր պաշտէրն :

Եւ կոչեաց նկարազիր եւ սասց նմա հանել ճշմարտիւ զնմանութիւն պատկերին զոր
 5 Լտես՝ կոչս՝ զեղեցիկ տեսեամբ, ունելով զինդս յակունջս իւր : Եւ տեսեալ բրձին զպատ- * A fol. 45
 10 կերն թեկղիկաց առժամայն կանգնեցաւ ի ցաւոցն եւ ձինչէս ցատոր պատկերն այն զանուն
 սրբուհւոցն թեկղեաց բազում նշանս եւ սքանչեագործութիւնս սանէ, չեկեղեցւոջն
 Սեկեկիւր :

Իսկ երանելն թեկղիւս չարին նստելով՝ զբազմութիւնս ի հեթանոսացն լուսաւորեաց
 10 մեծաւ սքանչեագործութեամբ : Եւ սարս փոխեցաւ չաչնմ լեռանէն եւ զնաց չաչ լեռանն
 որ կոչէ Կամաղիմ ի Ռողիանէ, եւ անդ բազում սքանչելիս արարեալ չորփազոցնս ի
 պաշտօնէից կոոցն՝ արս եւ կանայս՝ զարձոյց ի Քրիստոս եւ մկրտէր զնոսս ի ձեռն
 քահանայից եւ զհիւանդս բժշկէր աբթիւր, եւ զլեւս ի մարդկանէ հարածէր անուամբն
 3 Թրուսի :

Եւ ամենայն բժիշկքն որ ի Սեկեկիւս խափանեցան չարուստից իւրեանց, եւ ան-
 15 վաստակք եւ անշահք միայրին, եւ նախանձեալք արտօմութեամբ խորհուրդ արարին եւ

4 նկարազիր] նկարազիրս B — ճշմարտիւ] ճշրիւս B || 7 սքանչեագործութիւնս] բժշկութիւն B || 8 Սեկեկիւր om. B || 9 նստելով] անբաւ add. B || 11 Կամաղիմ ի Ռողիանէ] Կամաղիան ի Ռողիանէ B || 12 ի Քրիստոս] առ Կասաւած B || 14 Թրուսի] Քրիստոսի B.

bienheureuse Thècle, il lança son cheval au galop pour heurter la servante du Christ. Mais elle le blâma et il tomba de cheval et se brisa le corps. Il retourna chez lui rempli de douleurs, la croyant une déesse, qu'il fallait adorer.

Il fit venir un peintre et lui commanda de rendre fidèlement les traits du visage qu'il avait remarqué : * une vierge fort belle de figure, avec * A fol. 45
 des boucles aux oreilles. Lorsque le prêtre des idoles vit le portrait de Thècle, v° b.
 il se redressa aussitôt n'ayant plus de douleurs, et cette image, au nom de Thècle, fait jusqu'aujourd'hui beaucoup de miracles et des prodiges dans l'église de Séleucie.

Quant à la bienheureuse Thècle qui habitait la grotte, elle illumina beaucoup de païens en opérant nombre de grands miracles. Elle quitta plus tard la montagne et se rendit dans une autre appelée Kalamion, à Rhodes, où elle fit beaucoup de miracles et convertit au Christ un très grand nombre d'adorateurs des idoles, hommes et femmes, qu'elle fit baptiser par les mains des prêtres; elle guérit aussi les malades par ses prières et chassa, au nom de Jésus, les démons des hommes.

Tous les médecins à Séleucie virent leurs affaires diminuer, et restèrent innocupés et sans profit; ils en devinrent jaloux et tristes, tinrent conseil,

կոչեցին արս անտառիս և չանդրուն, սրբուցին զինտս զինեաւ և արձակեցին ի լեառն, զի բռնաթեամբ արտնկեցցին ընդ սուրբ կոչան : Կարծէին թէ կուց սատուածա հի կցէ և աչնու խափանեցին գորաթիւնքն որ ի եմանէ :

* A fol. 96
1° a.

Եւ երթեալք * չաչն բախեցին գրուրան : Եւ հարցանէր կոչան թէ . նինչ պէտս եկիր այսր : Եւ նորա ստեն . Եկար ննջել ընդ բեղ : Եւ տարածեալ գձեւան իւր յերկինս ազաչեաց զԼատուած փրկիլ ի փորձութենէն : Եւ ձայն եղև յերկնից սա նա և սաէ . Թեկզի ճշմարտ ազախին իմ, ծի երկնչիւր զի ևս ընդ բեղ եմ . վէճոյ որ աւաջի քս է պատուեցի և զու ճայես ի նա, և անդ սրարից բեղ աչցելաթիւն : Եւ տեսալ զվէճն պատուեալ փախեաւ և եմուտ ի ներքս և զարձեալ փակեցաւ, որ և ոչ հետք պատուածան երևեցաւ : Եւ յարձակեցան անորէնքն զինի և կաբան ճանն ինչ ի վերարկուէ գլխոյն որ արտարոչ զինին կախեցաւ ի վկաչութիւն տեսողայն :

Եւ աչնպէս կատարեցաւ սրբուհին և նախապիպան Բրիտատի Թեկզիւ, Սեպտեմբերի ԻԳ :

Էր երանելի կոչան չորժամ լուաւ գբանն փրկութեան ի Պօլոսէ՝ ամաց տան և և

1 չանդրուն] չանդրահա B | 2-11 զի բռնութեամբ . . . տեսողայն] ի վերայ սրբոյ կուսին : Եւ նա տարածեալ գձեւս իւր յերկինս՝ ազաչեաց զԼատուած փրկիլ ի ձեռաց անորինաց, և նոյնժամայն պատուեալ զինին հասեցաւ ի վերայ Թեկզիւց և փակեաց ընդ իւրեւ B || 12 Սեպտեմբերի ԻԳ] և Հոսի Ժե add. B.

firent venir des gens sans moralité et impertinents, les grisèrent avec du vin et les envoyèrent à la montagne pour corrompre de force la vierge sainte. Ils croyaient qu'elle était une déesse d'idoles, et que de cette manière ils lui enlèveraient la puissance qui émanait d'elle.

* A fol. 96
1° a.

Ils se rendirent * à la grotte et frappèrent à la porte. La vierge leur demanda : A quel sujet êtes-vous venus ici ? Ils lui répondirent : Nous sommes venus pour coucher avec toi. Elle éleva ses mains au ciel, et pria Dieu de la délivrer de la tentation. Une voix du ciel se fit entendre à elle qui dit : Thècle, ma véritable servante, n'aie aucune crainte, car je suis avec toi. Le rocher qui est devant toi s'ouvrira, tu y pénétreras, et je t'y rendrai visite. Elle aperçut le rocher entr'ouvert, y accourut, y pénétra, et le rocher se referma de manière à ne laisser aucune trace de fissure. Les impies se mirent à sa poursuite, et retinrent un pan de l'étoffe dont elle se couvrait la tête, et qui resta en dehors du rocher, comme témoignage pour ceux qui assistaient.

C'est ainsi que mourut la sainte et première martyre du Christ, Thècle, le 24 Septembre.

La bienheureuse vierge lorsqu'elle entendit les paroles de salut de Paul, avait dix-huit ans ; elle passa soixante-douze années en tortures, en errant

ութից, եւ ի շարշարանս եւ ի շրջադարձիանս եւ չարս լերանց ամս եօթանասուն եւ երկու . ամենայն ժամանակք կենաց նորս ամբ իննսուն :

Յայսմ աւուր ամս է սուրբ սուրբելոցն Ապօղոսի, Կեփալի եւ Պարմենեայ :

[B * եւ չիւստակ սուրբ եւ մեծ վկային Մօրտիպետի սուրբ եւ սրանչերպործ
5 ճգնաւորին, եւ սրբուհւոյն Փարխայ:]

* Հուի Ժ.Ձ. եւ Սեպտեմբերի Ին : Վկայաբանութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Դասնայ :

* A fol. 56
r^o b.

Յորժամ Սարուստո Տրապաշտ արքայն Պարսկց պատերազմեալ պաշարեաց զբա-
ղարն Վիլանց եւ զերեաց զբաղումս ի բրիտանէկց՝ որս եւ կանայս . ընդ որս եւ
զեղեղորոսս զեպիսկոպոս քաղաքին եւ զԴասն բաճանայն եւ ալ եւս բաճանայս : Եւ
10 ի ճանապարհի զերութեանն հիւանդացաւ Եղեղորոսս եպիսկոպոսն եւ ձեռնադրեաց
զԴասն բաճանայն՝ եպիսկոպոս, առեալ նմա զսեղան խորհրդածութեան զոր էաւ ընդ
ինքեան, եւ ինքն հանգեաւ խաղաղութեամբ :

Իսկ երանելի եպիսկոպոսն Դասն հանապաղ զպաշտուն իւր մատուցանէր Աստուծոյ
եւ քաջալերէր զժողովուրդն զստութեամբ հաստատուն կեալ ի հաւատան Քրիստոսի :

2 երկու] եւ Եղն *add.* B. || 6 Վկայաբանութիւն . . . Դասնայ] Վկայութիւն սրբոյ
եպիսկոպոսին եւ վկային Դասնայ, որ ի Պարս կառարեցաւ B || 7 Յորժամ] ճապուհ *add.* B
|| 9 զեղեղորոս] զեղեղորոս B || 10 Եղեղորոս] Եղեղորոս B || 11 զսեղան] սեղան B ||
12 խաղաղութեամբ] ի Քրիստոս *add.* B || 13 իւր] անդարս *add.* B || 14 կեալ] կալ B.

partout dans les grottes des montagnes; les années de sa vie, en tout, furent quatre-vingt-dix.

En ce jour, fête des saints apôtres Apollos ¹, Céphas et Parmenas.

[B * Commémoration du saint et grand martyr Mortipet, le saint ascète thaumaturge, et de sainte Farisa.]

* 16 HORI, 25 Septembre.

* A fol. 56
r^o b.

Martyre du saint évêque Dosas.

Lorsque Sapor le roi des Perses, adorateur du feu, assiégea pendant la guerre la ville de Visante et fit prisonniers nombre de chrétiens, hommes et femmes, il se trouva parmi eux Éliodoros l'évêque de la ville, le prêtre Dosas avec d'autres prêtres. Sur le chemin de la captivité l'évêque Éliodoros tomba malade, et sacra le prêtre Dosas évêque; il lui remit l'autel du mystère qu'il avait emporté avec lui, et mourut paisiblement.

Le bienheureux évêque Dosas offrit chaque jour à Dieu son service et encouragea la population à rendre grâces et à demeurer inébranlable dans

1. Hébreux, xi, 38.

Եւ բռնալ թագաւորին բարկացաւ, եւ հրամայեաց եւ հասին զգլուխ նորա եւ կատարեցաւ բարի խոտովանութեամբ չանուն Տեսան մերայ Քրիստոսի :

Յայժմ աւուր սոն է սրբուհոյն Ագաթոսկեաց :

Սա աղախին էր կնոջ կատարաշտի, որոջ անուն էր Պաւլինեաց եւ ճանր ճառագութեամբ շարչարէր զԱգաթոսկեաց եւ ոչ կարաց զարձուցանել ի հաւատոյն Քրիստոսի 5
եւ զոհել կանցն : Եւ ^{*} երկաթի բրթ ջարդեաց զկրօն եւ աչբեաց հրով զպարանոցն եւ զկրօն եւ խոտաղոյն տանջանօր շարչարեաց զնա եւ աչնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս :

Եւ ^{*} Ի նմին աւուր վկայութիւն սրբոյն Պաւլինոսի մեծի եւ առաքինաւէր ճգնուորին Ագաթոսեաց, որ բազում եւ ազլի ազլի տանջանօր ի Պոմեւիանոսէ կատարեցաւ վասն խաչին Քրիստոսի : 10

Կատարեցան ի սմին աւուր եւ աչ մարտիրոսք՝ երկու եղբարք հարազատք, եւ մաչրն իբրեանց սրբուհին Տաթիս, Սապինիանոս եւ Պաւլոս, ի բարբառն Պամասկոս վասն անուանն Քրիստոսի :

1 նորա] Դասանայ B || 2 բարի խոտովանութեամբ om. B — մերայ] Յիսուսի add. B — Քրիստոսի] Սեպտեմբերի Ին եւ Հուի ժՁ add. B || 3 սոն է] Խահատակութիւն B — Ագաթոսկեաց] Ագաթոսկեաց B || 6 ջարդեաց] տանջեաց B || 7 եւ խոտաղոյն . . . զնա om. B — կատարեցաւ] բարի խոտովանութեամբ add. B.

la foi du Christ. Ce que le roi ayant appris, il en fut irrité et ordonna de lui trancher la tête. Le saint mourut en bonne confession pour le nom de notre Seigneur le Christ.

En ce jour, fête de sainte Agathoclia.

Elle était la servante d'une femme idolâtre, dont le nom était Pauline, et qui tourmentait Agathoclia par de durs travaux, sans parvenir à la détourner de la foi du Christ et à la faire sacrifier aux idoles. Elle lui brisa les reins avec des ^{*} bâtons de fer, lui brûla, avec du feu, le cou et la langue, et la tortura avec de plus cruels supplices. C'est ainsi qu'elle mourut dans le Christ.

Եւ ^{*} En ce même jour, martyr de saint Paphnoutius le grand et vertueux ascète égyptien, qui, par ordre de Domitien, subit la mort, après de nombreuses tortures variées, pour la croix du Christ.

En ce même jour subirent la mort d'autres martyrs : deux propres frères Sabinianus et Paulus ¹ et leur mère sainte Tatta, dans la ville de Damas, pour le nom du Christ.

1. Le compilateur arménien a mis une certaine confusion dans ses indications, car Paulus est le mari et non le fils de Tatta, tandis que les fils sont appelés : Sabinianus, Maximus, Rufus et Eugène. M. de S.

* A fol. 46
v^o a.

* B
p. 162 b.

* A fol. 46
v^o a.

* B
p. 126 b.

Յիշատակ է եւ սուրբ ճգնաւոր ծորն ձերոյ երանելոյն Եփրուսինեայ կուսի :

Եւ այլ սօն է Կղէսարոյ առաքելոյն, որ ի գեօղն Եմաւուս ճանապարհակցեցաւ ընդ Քրիստոսի, եւ վկայուիլուն Փերճնիկ եպիսկոպոսի եւ Մանկիկ ճարտիրոսի, եւ Թէոփիլոսի հետեօղն սուրբ առաքելոյն, որ վկայական չարչարանք վասն Քրիստոսի կատարեցան :

Յաշտ աւուր սափ թէ եղև հաւարումն ոսկերաց սրբոց Հովիթանանց ի ձեռն սրբոյն Պրիգորի, որք կալին անթայ եւ անսպական զաւուրս ինն :]

Հոսի ժէ եւ Սեպտեմբերի ԻՉ : Դնջումն Յովհաննու առաքելոյ եւ աւետարանչի :

Յետ փոխման ամենօրհնեայ ստուռածածնիկն եւ ճիշտ կուսին Մարիամու, Յովհաննէս առաքելոյն զոր սիրէր Յիսուս՝ հրաման սու գնայ չեփեսոս, եւ քարոզել զբանն Աստուծոյ : Եւ ի նաւակրծութիւն անկեայ հանին զնա ալքք ծովուն չեփեսոս : Եւ երկայ քարոզէր եւ ռսուցանէր զանուն Քրիստոսի :

Ընթերցաւ սա զաւետարանն Մատթէոսի եւ զՄարկոսի եւ զՂուկասուն եւ զպն ընկալեալ զրեաց եւ ինքն աւետարան ի ձեռն Պրոսպորոսի աշակերտին իւրոյ, զպն ինչ՝ զոր երեք աւետարանիչքն ոչ չիշատակեցին եւ ոչ զրեցին յաւետարանս իւրեանց : Սկսեալ յանկրկնական ձեռնդեմն Բանկն Աստուծոյ ասակով . Ի սկզբանէ էր Բանն եւ

Commemoration de notre sainte mère ascète la bienheureuse vierge Euphrosyne.

De même, fête de l'apôtre Cléopas, qui fit le trajet avec le Christ, au village d'Emmaüs; et martyre de l'évêque Firmin et du martyr Manaci (?) et de Théophile, l'imitateur des apôtres, qui moururent, acceptant les supplices du martyr pour le Christ.

On dit qu'en ce jour eut lieu, par saint Grégoire, le rassemblement des ossements des saintes Hripsimée et ses compagnes, qui étaient restées sans sépulture et sans décomposition pendant neuf jours.]

17 HORI, 26 Septembre.

Dormition de Jean, l'apôtre et l'évangéliste.

Après l'Assomption de la mère de Dieu, louée par tous, et toujours vierge, Marie, l'apôtre Jean, que Jésus aimait, reçut l'ordre de se rendre à Éphèse et d'y prêcher la parole de Dieu. Ayant subi un naufrage, il fut transporté par les vagues de la mer à Éphèse. Il y entra prêcha et enseigna le nom du Christ.

Il lut les évangiles de Matthieu, de Marc et de Luc, et les ayant acceptés, il écrivit lui aussi un évangile, par l'entremise de Prochoros son disciple, y relatant ce que les trois évangélistes n'avaient point mentionné et écrit dans leurs évangiles. Il le commença par la naissance, sans commencement, du Verbe de Dieu, en disant : *Au commencement était le Verbe, et le Verbe était*

Բանն էր առ Աստուած եւ Աստուած էր Բանն . Վասն որոչ եւ աստուածարան անուանեցաւ :

Եւ ազգ եղև Վասն նորա առ Գոմեախանու արքայն Հոռոմայ եւ Հրամայեաց եւ արքորեցին զնա ի Պատմոս կղզին, յարւած ետես գաստուածային եւ գաստալի տեսին, 5
* A fol. 46
v° b.

Եւ զորժամ մերձեցաւ օր Հանգստեան խորոչ, կողեաց ի միասին զեղբարն չաւոր կիւրակէի : Պատմեաց նոցա զամենայն նշանն մեծամեծ զոր արար Աստուած ի ձեռն նորա եւ պատուիրեաց նոցա եւ սւտոց պահել եւ կատարել զբանն Աստուծոյ եւ զամենայն քարոզեալն ի նմանէ : 10

Եւ ստէ ցաշակերան ցԻԼուսու . Բեր ինձ արս վաչտատովք : Եւ յորժամ եկին՝ զնաց նորօք ի տեղն մի եւ Հրամայեաց եւ փորեցին զուր մի խորագոյն, եւ Հանեալ զՀանդերձս իւր արեւաց ի յատակ խորութեան բրածին : Եւ իջեալ նախորտոմբն միայն եւ Հողաթափովն եկաց ի վերայ Հանդերձին եւ աղօթեաց ի բազում ժամս, խաչանիշ զորժմեալ զամենայն անկամս իւր եւ ստէ . Տէր Բրիատոս ընկնիլ զբո մախաննու զողին եւ 15
արժանաւորես զես քչին Հանգստեան :

Եւ տուեալ խաղաղութիւն ասարածեաց զանձն իւր ի վերայ Հանդերձիցն, Հրամայեաց

après de Dieu, et le Verbe était Dieu '. C'est pourquoi il fut appelé le théologien.

On le dénonça à l'empereur de Rome, Domitien, qui ordonna de l'exiler à l'île de Patmos. C'est là qu'il eut la vision divine et effrayante, et qu'il chassa de l'île entière les démons * de l'idole Artémis, et convertit à la foi du Christ quarante mille personnes, hommes et femmes, se trouvant dans l'erreur de l'idolâtrie.

Lorsque le jour de sa dormition fut proche, il fit appeler tous les frères ensemble, le jour de dimanche, leur narra tous les grands prodiges que Dieu avait accomplis par ses mains, leur recommanda et enseigna de conserver et d'accomplir la parole de Dieu et tout ce qu'il leur avait prêché.

Ensuite il dit à son disciple Byrrus : Fais venir des gens avec des pelles. Et lorsqu'ils furent arrivés, il partit avec eux à un endroit, où il leur ordonna de creuser une fosse très profonde, et s'étant dépouillé ensuite de ses vêtements, il les étendit au fond de la fosse creusée. Il y descendit vêtu d'un manteau seul et en pantoufles, se dressa sur les vêtements, pria de longues heures, fit le signe de la croix sur tous ses membres et dit : Seigneur Christ, reçois l'âme de ton Jean, et rends-moi digne de ton repos.

Il donna la paix, s'étendit sur les vêtements et ordonna de poser par-

այ բարեաց զնել ի վերաց եւ ծածկել : եւ երթեալ աշակերտացն ի բարաքն պատմել *
 * Եղբարքն եթէ . Վարպտական ձեր Յովհաննէս ննջեաց : Ելեալ սմանք չեղբարքն բացլին * A fol. 47
 * Կոստանն եւ գալին զՏոբաթաբախն միացն եւ զմարմինն ոչ գալին բանդի Աստուած
 վերափոխեաց զնա սրպէս ինքն կամեցաւ : r. a.

5 Հանգեաւ առաքեալն Քրիստոսի եւ աստուածարան աւետարանիչն Յովհաննէս
 Հոռի ժիւ եւ Սեպտեմբերի ԻԶ :

EB * Ննջումն Յովհաննու առաքելոց եւ աստուածարան աւետարանչի աշակերտին * B
 Քրիստոսի : p. 163 b.

10 Թեա Փոխման ամենաորոշուելու եւ միշտ կուսին եւ ամենօրհնեալ աստուածածկին
 Մարիամու, Յովհաննէս առաքեալն զոր սիրէր Յիսուս՝ Տրաման առ զնալ չեփեսոս եւ
 բարոյղի զբանն Աստուծոյ : եւ ի նաւակածութիւն անկեալ հան զնա ալիք ծովուն
 չեփեսոս, եւ ելեալ բարոյէր եւ ասուցանէր զանունն Քրիստոսի :

15 Ընթերցաւ սա գաւետարանն Մատթէոսի եւ Վարկուսին եւ Ղուկասուն, եւ զայն
 ընկալեալ զրեաց եւ ինքն ի ձեռս Պրոխորոսի աշակերտին իւրոց աւետարան, զայն ինչ՝
 զոր երեք աւետարանիչք ոչ չէլատակեցին եւ ոչ զրեցին չաւետարանս իւրեանց : Սկսեալ
 չանսկզբնական ճննդենէ, Բանին Աստուծոյ, ասելով . Ի սկզբանէ էր Բանն եւ Բանն էր
 առ Աստուած եւ Աստուած էր բանն . զանս սրայ եւ աստուածարան անուանեցաւ :

dessus une plaque de pierre pour le couvrir. Les disciples retournèrent à la ville pour annoncer * aux frères : Notre maître Jean s'est endormi. Quel- * A fol. 47
 ques-uns parmi les frères s'étant rendus à l'endroit, ouvrirent la tombe et n'y trouvèrent que les pantouffles seules; ils n'y trouvèrent point le corps, car
 Dieu l'avait transporté comme il lui avait plu. r. a.

L'apôtre du Christ et l'évangéliste théologien Jean reposa le 17 Hori, le 26 Septembre.

EB * Dormition de Jean l'apôtre et l'évangéliste théologien, disciple du Christ. * B
 p. 163 b.

Après l'Assomption de la très sainte et toujours vierge, Marie, mère de Dieu, bénie par tous, l'apôtre Jean, que Jésus aimait, reçut l'ordre de se rendre à Éphèse et d'y prêcher la parole de Dieu. Ayant subi un naufrage, il fut transporté par les flots de la mer à Éphèse, y entra, prêcha et enseigna le nom du Christ.

Il lut les évangiles de Matthieu, de Marc et de Luc, et les ayant acceptés, il écrivit lui aussi, par l'entremise de Prochoros son disciple, un évangile, y relatant tout ce que les trois évangélistes n'avaient point mentionné et écrit dans leurs évangiles. Il le commença par la naissance, sans commencement, du Verbe de Dieu, en disant : *Au commencement était le Verbe, et le Verbe était auprès de Dieu, et le Verbe était Dieu* ¹. C'est pourquoi il fut appelé le théologien.

1. Jean, 1, 1.

Եւ ազլ ելել վասն նորա առ Գոմեախանոս արքայն Հոռմայ եւ հրամայեաց եւ արտօրեցին զնա ի Պատմոս կղզին, յորում ետես զաստուածային եւ զտակալի տակին, եւ զղեւս Արտեմեայ կուոյն հարածեաց յամենայն կղզւոյն, եւ քատասուն հարար մարգիկ մորթեալ ի խաբէութենէն կուոյն, արս եւ կանայս, զարձոյց ի հաւասան Քրիստոսի :

Եւ յորժամ մեռաւ անօրէն իշխանն Գոմեախանոս՝ զարձաւ սուրբ աւետարանիչն Յովհաննէս ի Պատմոս կղզւոյ անտի եւ եկն չեփեսոս, եւ աղաչեցին զնա երթալ ի գաւառս հեթանոսաց, եւ չորս : Եւ էր գաւառ յորում եպիսկոպոսոս կացուցանէր . եւ էր՝ յորում եկեղեցի շինէր . եւ էր՝ յորում ձեռնադրութիւնս միոյ իրիբ ի կարգաց եկեղեցւոյ առնէր, վասն որոյ Հոգին սուրբ ցուցանէր նմա : Բայց եկն նա ի քաղաք մի որ բացաղոյն էր սակաւ մի, եւ հանգոյց զեղբարս ամենայն իրօր :

Եւ հանդերձ աչտու ամենայնիւ ետես նա զերկտասարցն որ զօրաւորագոյն էր մարմնով եւ զեկեղեցի տերկամբ եւ եռաչք հոգւով իւրով : Եւ նաչեցաւ չեփեսոսոսն որ անկ կայր՝ եւ ասէ ցնա . Չաս բեղ յանձն առնեմ, բաղամ վտիթոյ պնդութեամբ յանդիման եկեղեցւոյն Քրիստոսի որ վկայէ : Իսկ նա աւընկալաւ եւ խոտացաւ բաղում ինչ, եւ զարձեալ զնոյնս խօսէր եւ վկայէր, եւ յետ այսր զնայ չեփեսոս : Եւ եպիսկոպոսն յարեաց առ ինքն զերկտասարցն որ տուաւ նմա, եւ զիտաչ ի վերայ նորա եւ կերակրէր զնա, եւ զգուշանայր վասն նորա, սպա եւ կնիբ. ետ նմա, եւ սպա անվալի

On le dénonça à Domitien, l'empereur de Rome, qui ordonna de l'exiler à l'île de Patmos, où il eut la divine et effrayante vision, et chassa de l'île entière les démons de l'idole Artémis; il convertit à la foi du Christ quarante mille personnes, hommes et femmes, qui se trouvaient dans l'erreur de l'idolâtrie.

Lorsque Domitien, le prince impie, mourut, le saint évangeliste Jean retourna de l'île de Patmos et vint à Éphèse; on le pria de se rendre dans les régions des païens et il s'y rendit. Dans certaines provinces il établit des évêques; dans d'autres il construisit des églises; dans d'autres il conféra l'ordination d'un des ordres de l'église, selon que l'Esprit saint l'inspirait. Il arriva dans une ville un peu éloignée et pourvut à tous les besoins des frères.

Il y rencontra un jeune homme, fort de sa personne, beau de visage, plein de zèle, qu'il conduisit à l'évêque de l'endroit en lui disant : Je te le recommande chaleureusement, en présence de l'église du Christ qui en est témoin. Celui-ci s'en chargea avec de nombreuses promesses. Jean lui réitéra ses propos et son témoignage et se rendit ensuite à Éphèse. L'évêque prit chez lui le jeune homme qui lui avait été confié, prit soin de lui, le nourrit, eut toute la sollicitude pour lui et lui donna le seau (du baptême ou de la con-

արար ի * բազում հոգաբարձութենէն եւ ի պահելոյ անտի, իբրեւ թէ պահապան
կատարեալ կացոյց նմա զինիր Տնտան :

* B
p. 164 a.

Իսկ երկտասարդն իբրեւ նա ընդարձակութիւն՝ եկին յարեցան ի նա ընկերք իւր,
զատորիք եւ վալրահարք, որք ընկզմեալ էին ի սովորութիւն չարեաց . եւ նախ
5 զտառջինն տանէին զնա ի ճաշո մեծամեծս, եւ ապա յետոյ ելանէին ի զիշերի
տեւազերծ առնէին զմարդկին եւ տանէին զերկտասարդն ընդ իւրեանս, եւ զարձեալ
հրապուրէին զնա գործել որպէս նորայն . եւ որ ինչ մեծ է բան զոչս : Իսկ նա առ
սակաւ սակաւ կրթէր եւ ընդկանէր իրացն՝ ի ձեռն զօրութեան բնութեանն . ապա
եւ ապատմբեաց եւ իբրեւ ձի թրաւովարձ եւ խիտ որ բերանովն սանձակոտոր առնէ,
10 ի հարթ ձանտարհէ մեծագէս գանձն իւր ի խորխորատ ընկենայ :

Իսկ իբրեւ եհտա զոչս կենաց իւրոց զոր ունէր սա Ատուած սպասուպաւ, ոչ
եթէ վորք ինչ խորհէր նա զոր գործէր՝ ալ որ ինչ մեծ էր բան զամենայն . բանցն
միանգամ կորուսեալ եւ ինքն, հրապուրէր զնոսա լեալ իբրեւ զընկերս իւր, սա զնոսա
այնուհետեւ եւ արար զնոսա զունդս աւազակաց, եւ համարձակ յայտնապէս աւազա-
15 կապեա կղեւ, եւ զնայք բանութեամբ սպանող չար եւ պիղծ :

Իայց անցին ժամանակք ինչ եւ եղևն պատճառք, եւ կոչեցին զմտխանէս ի
բազարն յայն : Եւ իբրեւ ուղղեաց զլրան վասն որոյ եկեալն էր, ասէ ցեպխեոպոսն .

firmation²). Plus tard il ralentit * sa sollicitude empressée et sa surveillance,
croyant lui avoir, par le sceau du Seigneur, donné une sauvegarde complète.

* B
p. 164 a.

Le jeune homme, lorsqu'il eut pris de la liberté, se vit bientôt entouré de
compagnons oisifs et dissolus, qui étaient plongés dans de mauvaises habi-
tudes, qui tout d'abord l'emmenèrent à de grands festins et ensuite sortirent
la nuit pour dévaliser les gens, emmenant avec eux le jeune homme, et l'en-
gagèrent ensuite à faire comme eux. Mais ce qui est pis encore, il s'habitua
peu à peu et se familiarisa avec ces choses, par l'entraînement de sa na-
ture, finit par se révolter, semblable à un cheval non encore dressé et fou-
gueux qui veut mordre et briser son mors. Il quitta la vraie voie et se précipi-
ta, de toute sa personne, dans un affreux abîme.

Lorsqu'il eut complètement perdu l'espoir de sauver sa vie qu'il avait en
Dieu, il ne réfléchit plus du tout à ce qu'il faisait, et ce qui est pis encore,
c'est qu'une fois perdu, il se mit au rang de ses compagnons, les rattacha à
sa personne et en fit une bande de brigands, devint ouvertement et auda-
cieusement un chef de brigands et se conduisit comme un assassin cruel,
mauvais et infâme.

Il se passa quelque temps, et pour une raison quelconque on fit venir
Jean dans cette ville. Lorsqu'il eut réglé les affaires pour lesquelles il était
venu, il dit à l'évêque : Rends-nous le dépôt que moi et le Christ nous

Տուր մեզ գառանդն դա՛ն՝ զոր ես եւ Քրիստոս սոււար ցրեզ վկայութեամբ սուաջն եկեղեցոյ աջարիկ չորում դուզ կաս :

Իսկ նա գառաջնն դարմայաւ թէ արծաթ զար ոչ է սուեալ՝ զբարբաթի . եւ ոչ հաւատալ կարէր նա այն ինչ որ չէր առ նմա, եւ ոչ երկմտել կարէր նա վասն Յովհաննու : Եւ նա սսէ ցնա . Զանձն երխտասարդին խնդրեմ : Հողոց հանեալ եպիսկոպոսին երաց գառնապէս եւ սսէ . Տէր, նա մեռաւ՝ զմեղացն մահ : Եւ սսէ ցնա . Զխնոր եւ կամ իրպէս : Եւ սսէ . Զի ել ի նմա այս չար եւ պիղծ՝ եւ երեւ սապակ, եւ այժմ փոխանակ եկեղեցոյ ի լերինս շրջն ալլովք հանդերձ որ նմանք են նմա :

* B
p. 164 b.

Եւ նա ձեռն արկանէր զպարեգօտիւք խրովք, եւ անդէն պատառեաց, եւ հոգոց երանելով կոծէր զերեսս իւր եւ սսէր . Ո՛հ բարիւք պահապանն զոր թողն ես անձին երխտասարդին : Վարկարակի ձի ածէք ինձ եւ ալք սուաջնորզ ձանսարհց ցուցանեկց : Եւ սոս նա այնուհետեւ չեկեղեցոյ անտի եւ դնաց :

Եւ իբրեւ եհաս նա ի տեղին յայն, կողան գնա պահապանքն որ յաւարակացն . իսկ նա ոչ փախչելով եւ ոչ հրաժարելով հրաժարեաց, ալ ապապիւր եւ սսէր եթէ . Վասն աջարիկ իսկ եկեալ եմ ես, ալ տարա՛ցք զեւ առ փարդաւեան ձեր :

Իսկ երխտասարդն այն առժամն իբրեւ վառեալ զէնու խրով կալք մնալք, եւ իբրեւ մերձեցաւ եւ ծանեաւ նա զՅովհաննէս՝ զամօթի հարաւ եւ փախեաւ : Իսկ Յով-

t'avons remis avec notre témoignage, en présence de cette église où tu te trouves.

Celui-ci fut tout d'abord surpris de se voir calomnié pour de l'argent qu'il n'avait point reçu, ne pouvant croire posséder ce qu'il ne possédait pas; en même temps il ne pouvait pas douter de Jean. Celui-ci lui dit : Je réclame la personne du jeune homme. Alors l'évêque, avec un gros soupir, se mit à verser de chaudes larmes et répondit : Seigneur, il a succombé * à la mort du péché. Jean lui dit : Comment et de quelle manière? Il répondit : Il a été possédé par le démon méchant et impur, est devenu brigand, et aujourd'hui au lieu d'être dans l'église, il parcourt les montagnes avec d'autres gens semblables à lui.

* B
p. 164 b.

Jean saisit aussitôt sa tunique et la déchira, et presque hors de lui-même frappa sa figure en disant : Oh! le bon gardien, que j'ai attaché à la personne du jeune homme. Amenez-moi vite un cheval et un guide pour me montrer le chemin. Il les prit à l'église et partit.

Lorsqu'il fut arrivé à l'endroit, les gardiens des brigands l'arrêtèrent; mais il ne prit pas la fuite et ne céda point, il s'écria et dit : Je suis venu exactement pour cela, conduisez-moi auprès de votre maître.

Le jeune homme se tint aussitôt prêt, tout armé, pour le recevoir, mais lorsque Jean se fut approché et qu'il le reconnut, il en eut honte et prit

Հաննէս զհետ մտեալ չամենայն զօրութենէ իւրմէ մոռանալը զձերութիւնն իւր, եւ աղաղակէր ստելով . Զի փախուցեալ ես դու որդեակ իմ, երկիր դու ի ձերունի հօրէ աստի բուժմէ, ողորմեան ինձ որդեակ եւ մի երկնչէր՝ զե կաջ եւս բեղ չոչս կենաց : Ես սոց պատասխանի փոխանակ քո Քրիստոսի, եւ եթէ մեռանել իցէ փոխանակ ընդ քո՝ ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ Համբերից, զոր օրինակ եւ Տէր մեր փոխանակ մեր : Փոխանակ ընդ քո՝ զիմ անձս տալցեմ . կայց մնաց լոխի եւ Հաւատոն ինձ . Քրիստոս սուսբեաց զես :

Իսկ նա իբրեւ բուռ գառաջինն կայր գլխարկեալ եւ ի խոնարհ նայէր . եւ սպաս չեա աչտորիկ ընկէց զգէնս իւր ի բաց, եւ իբրեւ զողացեալ զահի Հարեալ լայր գառնապէս : Իսկ իբրեւ մերձեցաւ առ սուսբեալն եւ զիրկս արկ նմա, պատասխանի առնէր երկտասարդն զանձնէ իւրմէ որչափ եւ կարէր՝ քաղուժ լալով եւ հոգոց երանելով, եւ երկրորդ անգամ զանձն իւր արտաստօք թանաչը չոյժ :

Եւ սուրբ սուսբեալն երաշխաւոր լինէր չաջմիկ եւ երդոյր նմա եթէ . Թողութիւն ինդրեմ ի Փրկչէն մերմէ եւ քաւեցիս դու : Եւ բուռն Հարկանէր զաջոջ նորա եւ զնէր ի վերայ աչաց իւրոց եւ Համբուրէր զնա, իբրու զե թէ սրբեցաւ նա ի ձեռն սաղաշխարութեան : Եւ սու վարեաց զնա եւ աժ չեկեղեցին, եւ ստէպ ստէպ աղօթս մատուցանէր նա փոխանակ նորա, եւ Հանապաղորդ պահօք վաստակէր եւ ջանալը ընդ նմա, եւ ազգի ազգի վախելուհ ըմբիւր միխթարէր զմիտս նորա, եւ մինչեւ ետ զնա ի ձեռս

* B
p. 165 a.

la fuite. Jean, oubliant sa vieillesse, le poursuivit de toutes ses forces, en lui criant : Pourquoi prends-tu la fuite, mon fils. Aie égards pour ton père âgé, aie pitié de moi, mon fils, et ne crains rien, car il y a encore de l'espoir pour ta vie. C'est moi qui répondrai pour toi au Christ, et s'il faut même mourir pour toi, je l'accepterai avec joie et bonheur, comme notre Seigneur l'a fait pour nous. Je donnerai ma personne pour la tienne; arrête-toi un moment, et crois-moi, c'est le Christ qui m'envoie.

A ces mots, le jeune homme s'arrêta tout d'abord la tête baissée, regardant à terre; ensuite il jeta au loin ses armes et comme pris d'un tremblement, il eut peur et se mit à pleurer à chaudes larmes. Lorsqu'il se fut approché de l'apôtre, il le prit dans ses bras et lui parla de tout ce qui concernait sa personne * avec force larmes et sanglots, et pour la seconde fois inonda de larmes toute sa personne.

* B
p. 165 a.

Le saint apôtre se porta garant et lui jura : Je demanderai pardon à notre Sauveur et tu seras pardonné. Et il prit sa main droite, la posa sur ses yeux, et lui donna le baiser, comme voulant le sanctifier par la pénitence. Il l'emmena ensuite à cheval avec lui et le conduisit à l'église, où il offrit souvent ses prières pour lui, s'efforça de jeûner tous les jours avec lui, se mortifia avec lui et réconforta son esprit par de nombreuses bonnes paroles appropriées, et ne s'éloigna de là qu'après l'avoir rendu à l'église. Il offrit

եկեղեցւոյն՝ ոչ զնաց սնով : Եւ ետ օրինակ ցուցանել ճշմարիտ ապաշխարութեանն, եւ զիտովիւն մեծ վերտօլն ճննականն եւ չափութիւն ի չարութեանն որ երեսերցն է :

Այս պատմութիւն Աղեմնատայ որ եպոս՝ վասն օրսի աշտոյիկ սր բուն, բայց մեր չտարելոյս ընթացոյք բան :

Սուրբ եւ երանելի առարեօս Գրիտոսի Յովհաննէս՝ իբրեւ եղև սմայ իմնաուն 5
եւ ինն, չեա եօթնատունն եւ եօթն սմայ չարչարանայն Գրիտոսի, երեսցաւ նմա ի տեպեանն Գրիտոս ամենայն առարելովքն սրբովք եւ ստէ . Արի եկ սիրելի իմ առ իս, զի ժամանակ է բնդ տանելոյ եւ ճաշակելոյ ընդ եղբարս բո ի սեպոն իմ, եւ ուրախանալ ընդ ամենայն աշակերտոն ընկերս բո : Եւ մինչդեռ կամէր Յովհաննէս ընթանալ առ նա, ստէ զնա Տէր . Յաւուր կիրակէի չարութեան իմոյ եկեայցաւ առ իս չեա եօթն 10
աւուր, եւ գոյս ասացեալ Համբարձաւ չերկինս :

Եւ չեա կատարման աւուրցն՝ ի չերեկոյի սուրբ կիրակէի աւուրն կոչեցեալ զբազմութիւն եղբարցն ժողովեաց չեկեղեցին, եւ խրատեալ զնոսա բանիւ վարդապետութեամբ, եւ հսկեալ եւ աղօթեալ եւ ուսուցեալ զնոսա չորրորելով եւ բաջալերելով ի Հաւատոն Տեսան մինչև ցերրօր ժամն : Եւ * ժառուցեալ զաստուածային պատարօն՝ Հաղորդեցաւ եւ Հաղորդեցոյց զեղբարսն : Եւ ապա մեկնեալ ի նոցանէ աղօթեաց ընդ երկար, եւ վառաւորեաց զհոյսութեամբ զԳրիտոս : Եւ ստէ ցեղբարսն . Եղբարք իմ սիրելիք եւ ժառանգակիցք եւ Հաղորդք թաղաւորութեանն որ չերկինս, ծաներուք զՏէր 15

ainsi l'exemple de la vraie pénitence pour faire bien connaitre la seconde naissance et la victoire de la résurrection future.

Cette histoire que Clément raconte, a été reproduite ici, pour l'édification de ceux qui l'écouteront ; et maintenant revenons à ce qui regarde l'apôtre.

Le saint et bienheureux apôtre du Christ, Jean, arrivé à l'âge de quatre-vingt-dix-neuf ans, soixante-dix-sept ans après la passion du Christ, reçut en une vision la visite du Christ accompagné de tous les saints apôtres, qui lui dit : Lève-toi, mon bien-aimé, et viens à moi, car il est temps qu'on te conduise pour prendre part à ma table et t'y réjouir avec tous les disciples, tes collègues. Et tandis que Jean se disposait à accourir vers Lui, le Seigneur lui dit : Le jour de Dimanche, jour de ma Résurrection, après sept jours, tu viendras à moi. Et ce disant, Il monta au ciel.

Lorsque ces jours se furent accomplis, le soir du saint Dimanche, Jean fit venir la multitude des frères, les convoqua à l'église et les exhorta par les paroles de sa doctrine ; il veilla et pria, leur donna ses instructions en les exhortant et les encourageant dans la foi du Seigneur, jusqu'à la troisième heure. * Il offrit le divin sacrifice, communia et donna la communion aux frères. Ensuite il prit congé d'eux et se mit à prier longuement et glorifia le Christ avec actions de grâces. Et il dit aux frères : Mes chers frères, cohéritiers et participants du royaume des cieux, reconnaissez notre Seigneur

* B
p. 165 b.

մեր Յիսուս Քրիստոս եւ զգորութիւն նորա եւ զքրանչելիս, եւ զնշանն եւ զտուրսն, նոյնպէս եւ դուստմն զոր շնորհեաց ձեզ . արդ պահեաջիք զհրամանս նորա, զի ես աչտուհետեւ արժանի եղէ կոչման նորա :

Եւ ելեալ արտաբոյ թաղաքին հուպ լերինն, մօտ ի շերիմ ինչ եպօր ձիոց, հրամա-
 5 յեաց բրել զերկիրն, եւ մերկացեալ զհանդերձան տարածէր իբրեւ զանկողին ինչ անգէն ի բրածին, եւ միայն նստիրտամբն կացեալ աղօթէր եւ խրատէր զեղբարսն : Եւ իբրեւ ետ չորեքուսի բրել իբրեւ ոտնաչափ քառասուն արտաբոյ կկեղեցուցն, եւ իջեալ անդ տարածեաց զձեռս իւր եւ աղօթէր ասելով . Փնօք բեզ Տէր, որ արժանի արարեր զիս կոչման ընթրեաց քոց, եւ այժմ Տէր ի բոլոր սրտէ վափազէի բեզ եւ ցանկալի
 10 տեսանիլ զերեսս քո, եւ իբր ի զերեզմանէ չարեաց զի անուշահոտութիւն քո զցաւ-տեսնական կարօտութիւնն ետ ինձ . բարբառ քո բարցր է ինձ ասուել քան զխորխի մեղու եւ ձայն քո քան զբարբառ բոլոր հրեշտակաց : Եւ ետ աղաչեցի զքաղցրու-թիւն քո զի կկից սա բեզ, եւ զու հրամայեցեր ինձ քարոզել զահաւոր անուն քո եւ բազմացուցանել զհօտ քո, եւ զմարմին իմ պահեցեր յամենայն պղծութենէ, եւ զհոգի
 15 իմ լուսաւորեցեր սիրով քո : Նաեւ ոչ ի չարսորսն թողեր զճատայս քո, այլ զարձուցեալ զիս եղբր ի բերան իմ զբան ճշմարտութեան քո, զի ճանուցից զբան բերանոց քո զոր լուսչ ականջօք իմովք եւ զքրանչելիսն զոր ակամաստեւ եղէ աչօք իմովք : Եւ այժմ

Jésus-Christ et sa puissance, ses miracles, ses prodiges, ses dons ainsi que la doctrine qu'il vous a léguée. Observez donc ses ordres, car il a daigné m'appeler maintenant.

Et s'étant rendu hors de la ville, près de la montagne, près du tombeau d'un frère, il ordonna de creuser la terre, et se dépouillant de ses vêtements, il les étendit comme pour en faire un lit dans la fosse, et s'y tenant vêtu d'un manteau seul, il pria et exhorta les frères. Lorsqu'il eut fait creuser en carré, à une distance de quarante pieds hors de l'église, il y descendit, éleva ses mains et pria en disant : Gloire à toi, Seigneur, qui m'as rendu digne d'être invité à ta cène, et maintenant, Seigneur, je désire et aspire de tout mon cœur à voir ton visage. Je ressuscite comme d'un tombeau, car ton parfum m'a donné l'aspiration éternelle vers toi. Ta parole m'est plus douce que le pain de miel¹ et ta voix plus que le langage de tous les anges. J'ai prié ta douceur de me laisser venir à toi, et tu m'as ordonné de prêcher ton nom terrible et de multiplier ton troupeau ; tu as préservé mon corps de toute souillure et tu as illuminé mon âme de ton amour. Tu n'as pas laissé ton serviteur dans l'exil, mais tu l'en as fait revenir, tu as mis dans ma bouche la parole² de ta vérité, pour que je fasse connaître la parole de ta bouche que j'ai entendue de mes oreilles et les miracles dont j'ai été témoin de mes propres yeux. Et maintenant, Sei-

1. Ps. xviii (xix). 11. — 2. Jérémie, i, 9.

* B
p. 166 a. Տէր՝ յանձն առնե՛մ բեց զորդեակս բո՛ զոր վերտօրին ծնար՝ աւագանաւն, եւ զիս ընկալ ընդ եղբարսն ի՛մ, եւ բաց ինձ զրուռն կենաց, եւ իշխանք խաւարի ճերժեցին լինէն, եւ ոչ եկեացն առ իս ոտք ամբարտաւանից, եւ ձեռք օտարաց ճի՛ ճերձեցին լիս, այլ ընկալ զիս ի վատս բո՛ զոր պատրաստեալ ես սիրելեաց բոց : Գու ճշմարիտ Որդի Աստուծոց, որ ընդ Հօր բո՛ եւ սուրբ Հոգուց կենդանի ես եւ թագաւորես չախտեանս չախտենից : եւ ժողովուրդն ասացեալ զամէնն :

Եւ ընկողմանեալ նա ի խորախիտն, մեկնեցան եղբարքն եւ տեսին անդէն սիւն լուսոց ի վերաց նորին առաքելոյն իբրեւ ժամ մի պաշտառ՝ աջնչափ զի ոչ որ կարէր հաչել : Եւ իբրեւ վերացաւ լոյսն՝ ընթացեալ աշակերտաց նորա ի գերեզմանն ոչ գտին զճարմին նորա՝ վասն որոց կարծեցին թէ չարուցեալ իսկ է ի մեռելոց ըստ նմանութեան Տեսոն իւրոց եւ Տիրամօրն : Եւ չարկա բնակութեան շինեցին եւ չորինեցին զայն տեղի եւ աղօթարանս . չորմէ բազում բժշկութիւնք լինին հիւանդաց եւ արտաժնեաց եւ աչաահարաց որք ասպախինին ի տապան սրբոյն :

Հանդեաւ սուրբ ստաքեակն Քրիստոսի եւ աւետարանիչն՝ Սեպտեմբերի ԻԶ եւ Հոռի ԺԷ :]

* B
p. 166 a. gneur, je te recommande tes enfants, que tu ' as réengendrés par les fonts baptismaux, accepte-moi avec mes frères et ouvre-moi la porte de la vie; que les princes des ténèbres s'éloignent de moi, que les pieds des orgueilleux ne viennent pas jusqu'à moi ', et que les mains des étrangers ne s'approchent pas de moi, mais reçois-moi dans ta gloire que tu as préparée à tes bien-aimés, toi, vrai Fils de Dieu, qui es vivant avec ton Père et le Saint-Esprit, et qui règues dans les siècles des siècles. Les assistants répondirent : Amen.

Il se coucha dans la fosse profonde. Les frères s'éloignèrent et aperçurent aussitôt une colonne de lumière, sur l'apôtre même, qui dura une heure et d'un tel éclat que personne ne pouvait la supporter. Et lorsque la lumière fut montée et eut disparu, les disciples accoururent au tombeau mais n'y trouvèrent plus son corps; c'est pourquoi ils crurent qu'il avait déjà ressuscité de parmi les morts, à l'exemple de son Maître et de la mère du Seigneur. Ils construisirent sur le lieu une maison d'habitation et en firent un lieu de prière, où s'opèrent de nombreuses guérisons sur les malades, les infirmes et les possédés qui ont recours au tombeau du saint.

Le saint apôtre et évangéliste du Christ reposa le 26 Septembre, le 17 Hori.]

Հուրի ժո՛ւ՛ եւ Սեպտեմբերի Ի՛նչ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Կալիստարատոսի
եւ ընկերացն :

Երանելին Կալիստարատոս էր ի ժամանակս Իրոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային
Հռոմաց, եւ որպէս զբրիտոնեաց ծատնեցաւ ի ձեռս Պերսինդինոսի ստրատելատի :
5 Եւ կացեալ առաջի՝ համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՔրիստոս : Եւ ճերկացուցին
զնա եւ տարածեցին ի վերայ ծանր աղացեալ խեցոյ եւ կապեցին զոտս նորա եւ բար-
շեցին ի վերայ խեցոյն. եւ հեղաւ արիւնն չերկիր, եւ արկին ընդ բերան * ջուր մինչեւ * A fol.
ուռաւ որովայնն : Եւ ապա արգելին զնա ի խորղ եւ կապեցին զբերան խորղին եւ
10 կապարեաց ծատանեաւ կնքեցին եւ ընկեցին ի ծոփն :
Եւ ալքը ծոփուն տարեալ զխորղն կացուցին ի վերայ վիճի : Եւ սուրբն կանգնեալ
խորզոփն աղօթեաց առ Աստուած եւ հերձաւ խորղն եւ էլ Կալիստարատոս անվնաս :
Եւ երթեալք երկու զլիւրք բարձին զնա ի վերայ ուսոց խրեանց եւ հանին ի ցածաբ :
Եւ տեսեալ զնա բառասունս եւ ինն զօրականք՝ անկան շտոս երանելոյն, եւ հաւա-

1 Վկայաբանութիւն ... ընկերացն] Վկայութիւն սուրբ վկային Կալիստարատոսի եւ բառասուն
եւ ինն ընկերաց խորղ B || 3 Երանելին] վկայն Քրիստոսի add. B — արքային] ի բաղարէս
add. B || 5 խոստովանեցաւ] բարոզեաց B || 8 եւ կապեցին զբերան խորղին om. B ||
10-13 եւ ալքը ... ի ցածաբ] եւ նա ի բրձի անկ աղօթն ծատուցանէր առ Տէր : Եւ խնածօքն
Աստուծոյ բուրձն զիպեալ ի կիրճս վիճաց պատուեցաւ, եւ ալքը ծոփուն տարեալ հանին զնա ի
ցածաբ B.

18 HORI, 27 Septembre.

Martyre de saint Calistrate et de ses compagnons.

Le bienheureux Calistrate vivait aux jours de Dioclétien, l'empereur de Rome, l'impie, et en tant que chrétien il fut dénoncé au stratélate Persentinos. Mis en sa présence, il confessa avec hardiesse le Christ. On lui enleva ses vêtements, on l'étendit sur du verre brisé fin, on lui lia les pieds et on le traîna sur le verre, son sang coula à terre et on lui versa de l'eau dans la bouche * jusqu'à ce que son ventre en devînt enflé. Ensuite on * A fol. 4
l'enferma dans un sac, on lia l'ouverture du sac, on la scella d'un sceau en r^b.
plomb et on le jeta à la mer.

Les vagues de la mer emportèrent le sac et le déposèrent sur une roche. Le saint se dressa dans le sac et pria Dieu. Le sac se déchira et Calistrate en sortit indemne. Deux dauphins vinrent le prendre sur leur dos et le déposèrent sur le rivage.

Quarante-neuf soldats témoins tombèrent aux pieds du bienheureux et

տացին ի Քրիստոս : Եւ լուեալ Պերսինդլինոս սորատերտան՝ տանջեաց բրտլք զմար-
մինս նոցա եւ արկ ի բանդ ընդ սրբոյն Կալիստրատոսի :

Իսկ սուրբ վկայն Քրիստոսի սկսաւ պատմել նոցա զմարդկաւթնէն Քրիստոսի եւ
վասն մահուան մարդկային բնութեան եւ թէ որպէս արժանաւորին արդարքն բարեաց,
եւ բաղլք հրեշտակք աւանդեն զհոգին իւրեանց եւ վաստք վերացուցանեն յերկրպագու- 5
թիւն Քրիստոսի եւ ցուցանեն զըրախան զոր չեա չարութեանն ի մեռելոց ժառանգելոց եւ
եւ վայելեն տեսութեամբ մինչև ի գալուստն Քրիստոսի յուսով ուրախանան :

Նոյնպէս եւ հոգիք մեղաւորաց երթան եւ նոքա յերկրպագութիւն Քրիստոսի եւ
A fol. 47
V° a. Կառն հրեշտակք տանին՝ զնոսա եւ ցուցանեն նոցա զպատրաստեալ գեհնն հրոյն եւ
այնպէս մեղաւորաց հոգիքն ակն ունելով տանջանացն մինչ ի գալուստն Քրիստոսի 10
տրտութեամբ վարանին : Եւ եթէ որ մեռելոց չիշատակ կատարէ, պատուածային
պատարագն մատուցանէ վասն նոցա եւ որորմութիւն առնէ առ ալքատոս, յոյժ ներուքն
թողութեան գտցեն մեռեալ մեղաւորացն հոգիքն, միայն թէ ճշմարիտ հաւատով ի
Քրիստոս ննջեցին : Եւ որպէս Քրիստոս մեռաւ եւ չարեաւ, նոյնպէս եւ մեք չտանեմք
ի գալստեան նորա : Եւ մարդ մեղաւոր մինչդեռ կենդանի է եւ զղջանայ եւ դառնայ 15

1 բրտլք] բրոք B || 2 արկ] էարկ B — Կալիստրատոսի] Կալիստրատեայ B || 3-ք. 329
1. 5 Իսկ սուրբ վկայն ... ճշմարիտս] Իսկ սուրբ վկայն Քրիստոսի աստուածայնոս բարոգու-
թեամբ ուսուցանէր նոցա ի հին եւ ի նոր կտակարանաց, սկսեալ յարարութենէ աշխարհի մինչեւ
ցմիւսանգամ գալուստն Քրիստոսի, եւ պատմէր նոցա զբանս աստուածային, եւ հաստատէր
զնոսա ի հաւատս ճշմարիտս B.

crurent au Christ. Le stratélate Persentinos, l'ayant appris, fit torturer leurs
corps à coups de gros bâtons et les fit jeter en prison avec saint Calistrate.

Le saint martyr du Christ se mit à les entretenir de l'Incarnation du Christ,
de la mort de la nature humaine, de la manière dont les justes se rendent
dignes des bienfaits et comment les doux anges viennent recueillir leur
âme et l'emportent au ciel avec gloire à l'adoration du Christ, pour leur
montrer le paradis, qu'après la résurrection des morts ils devront posséder, et
de la vue duquel ils devront jouir jusqu'à l'avènement du Christ en s'en
réjouissant par l'espérance.

De même les âmes des pécheurs, elles aussi, se rendent à l'adoration du
A fol. 47
V° a. Christ, mais les anges cruels les emportent pour leur montrer l'enfer de feu
qui leur est préparé. C'est ainsi que les âmes des pécheurs attendent les
tourments jusqu'à la venue du Christ et sont torturées par la tristesse. Et si
quelqu'un célèbre la mémoire des morts, offre le divin sacrifice pour eux,
et donne de l'aumône aux pauvres, alors les âmes des pécheurs morts
obtiennent facilement le pardon, pourvu qu'elles soient décédées dans le
Christ avec une vraie foi. Et comme le Christ est mort et est ressuscité, de
même nous ressusciterons à son avènement. Si l'homme pécheur se repent

ի մեղաց իւրոց եւ սաւաշխարէ, Աստուած զմեզս նորս ոչ չիշէ ալ թողութեան արժանաւորէ զնս եւ ընդ արդարսն դասաւորէ :

Եւ ալ բազում վարդապետութեամբ խօսեցաւ ընդ նոսա եւ պատմեաց նոցա զբանս աստուածայինս, որք ի կատարեալ վկայութիւն նոցա զբեալ են. եւ հաստատեաց զնոսա ի հաւատս ճշմարիտս :

Եւ ապա հրամայեաց ստրատելասն զնոսա սուաջի կացուցանել. եւ բազում ողորմոք եւ սպառնալիտք խրատ տալք, եւ նեղէր ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կոտցն : Եւ նորս ոչ հաւանեցան օղորմանցն եւ ոչ երկեան ի սպառնալեացն :

Եւ հրամայեաց * եւ կրակեցին զձեռս եւ զոտս նոցա եւ արկին ի լեճ ինչ ջրոց, որ էր * A fol. 4
v° b.
10 գուր մի խոր եւ մեծ : Եւ աղաչեաց սուրբն Կալիստրատոս զԱստուած զի լինիցի ջուրք զբին նոցա ի մկրտութիւն : Եւ առժամացն լուծան կապանքն եւ ելին ի ջրոցն պաշտաւացեալք որպէս թէ սպիտակ ինչ զկեցեալք՝ բաւաստն եւ ինն վկայքն եւ սուրբն Կալիստրատոս պոսկ ունելով ի գլուխն : Եւ եղև ձայն երկնից եւ ասէ. Քաջալիբեաց Կալիստրատէ, բաժալիբեացին եւ բանաւոր հօտքս զի ես ընդ բեզ եմ. եկալք եւ հան-
15 գերուք ի գոգն Աբրահամու :

6 սուաջի] իւր *add.* B || 9 ինչ *om.* B || 10 լինիցի] լիցի B || 11 գբին] գբոյն B — մկրտութիւն] Եւ զօրութեամբն Քրիստոսի *add.* B || 12 վկայքն] Քրիստոսի *add.* B — 12-15 եւ սուրբն ... Աբրահամու *om.* B.

de son vivant, et fuit les péchés et en fait pénitence, Dieu ne se souvient plus de ses péchés, et le rend digne du pardon et le classe parmi les justes.

Il leur donna encore beaucoup d'autres instructions et leur cita les paroles divines, ainsi qu'elles sont écrites dans leur martyrologe complet, et les confirma dans la vraie foi.

Le stratélate ordonna ensuite de les faire venir en sa présence; il leur parla avec beaucoup de douceur et de menaces, et les pressait de renier le Christ et de sacrifier aux idoles. Ils ne se laissèrent pas persuader par les douces paroles et ne montrèrent aucune crainte des menaces.

Alors il ordonna * de leur lier les mains et les pieds et de les jeter dans un * A fol. 4
v° b.
étang d'eau, qui était une fosse profonde et large. Saint Calistrate pria Dieu afin que l'eau de la fosse leur servit de baptême. Aussitôt les liens se défirent et les quarante-neuf martyrs avec saint Calistrate sortirent de l'eau, resplendissants comme s'ils s'étaient vêtus de blanc et ayant une couronne sur la tête. Une voix du ciel se fit entendre qui leur dit : Prends courage, Calistrate, et que ton troupeau d'êtres raisonnables prenne courage, car je suis avec toi. Venez et reposez-vous dans le sein d'Abraham.

Եւ նոյնժամայն եղև շարժումն ձեձ եւ անկան բազինք բարանեացն եւ հաւատացին ի զօրականացն այլ եւս հարիւր երեսուն եւ հինգ արք : Եւ արկին զաճենեսեան ի բանդ : Եւ ընդ առաւօտն հատին զքառասուն եւ ինն վկայիցն զղուխան եւ թաղեցին զնոսա այլ հարիւր երեսուն եւ հինգ զօրականք որ յետոյ հաւատացին : Նոյնպէս հատին եւ զարքն Կալիստրատոսի զղուխն :

Իսկ զօրականք զտին զրեալ զարքոյն Կալիստրատեայ զկտակն եւ զվարդապետութիւնն եւ եղին ընդ նձա ի վկայութիւն արքոյն :

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Կալիստրատոս եւ քառասուն եւ ինն ընկերօքն Սեպտեմբերի ԻԷ :

* A fol. 48
1° a. * Յայձմ առուր ձարտիրոսացաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Մառինոս, ալր իձաստուն եւ հանձարեղ եւ պայծառացեալ հաւատով :

[B Յիշատակ է սուրբ եւ սքանչեւագործ վկայիցն Ագրիպպեայ եւ Լաւրենտիոսի, եւ երկոտասան հազար զօրացն, որք են բարեխօս վասն ձեռ :]

1 նոյնժամայն] առժամայն B || 2 արք] զօրական B || 3 վկայիցն] Քրիստոսի add. B || 4 որ] որք B || 8 ընկերօքն] զօրականք B || 9 Սեպտեմբերի ԻԷ] եւ Հոռի ԺԸ add. B || 11 հաւատով] հաւատովք B.

Il se produisit aussitôt un grand tremblement de terre et les idoles des thermes s'écroulèrent. Cent trente-cinq autres hommes parmi les soldats se convertirent. On les jeta tous en prison, et au matin on trancha la tête aux quarante-neuf martyrs. Les autres cent trente-cinq soldats, qui s'étaient convertis après, les inhumèrent. On trancha également la tête à saint Calistrate.

Les soldats trouvèrent le testament et la doctrine de saint Calistrate par écrit et l'enterrèrent avec lui, pour servir de témoignage au saint.

Le saint martyr du Christ Calistrate mourut avec ses quarante-neuf compagnons le 27 septembre.

* En ce jour mourut le saint martyr du Christ, Marinus, homme sage et de talent et resplendissant de foi¹.

[B Commémoration des saints martyrs thaumaturges Agrippa et Laurent et des douze mille soldats, qui intercèdent pour nous.]

1. Comme il y a plusieurs martyrs de ce nom, il serait difficile de constater duquel il s'agit. M. de S.

Հոռի ժԹ եւ Սեպտեմբերի ԻԸ : Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Նպիբուրայ :

Յամա կռապաշտ արքային Գիովղետիանոսի, աղախինն Քրիստոսի Նպիբուրա, էր քրիստոնեայ եւ երկիւղած յԱստուծոյ, ի Հռոմ քաղաքին : Եւ ճատնեցին զնա առ Կեսարոս եպարքոսն : Եւ կացեալ առաջի խոստովանեցաւ զՏէչն մեր Յիսուս Քրիստոս հաւատովք :

Եւ հրամայեաց եպարքոսն եւ կապեցին զնա մերկ զփաշտէ եւ քերեցին զճարձին նորա երկաթի քերջօք : Եւ չաղօթել երանելուն Նպիբուրայ, վէճն որ ի ներքոյ ոտիցն էր բղխեաց ջուր յոյժ : Եւ ապա իջուցին ի փաշտէն եւ կապարեաց կռանաւ հարին զթիկունսն ուժգին չորք արք, եւ աւժամայն մեռան չորեքկինն :

Եւ խորհուրդ արարեալ եպարքոսինն ընդ աթոռակիցն իւր Գամելոս՝ հատին վճիռ կորուսանել զաղախինն Քրիստոսի սրով եւ հրով : Եւ տարեալ զնա ի սեղն կատարմանն՝ աղօթեաց առ Աստուած, եւ ի կատարման աղօթիցն հատին զպլուխ նորա եւ ընկեցին զճարձինն ի հուր :

Եւ ոմն մի քրիստոնեայ անուն Փիլիքս, սուեալ ինչս՝ * խնդրեաց զճարձին երա- * A fol. 43
r° b.

1 Վկայաբանութիւն սրբուհւոյ Նպիբուրայ] Յասմ աւուր վկայութիւն սրբուհւոյ վկային Նպիկուրայ B || 2 Նպիբուրայ] Նպիկուրեա B || 3 ի Հռոմ] ի Հռոմայ B || 4 խոստովանեցաւ] համարձակ add. B || 5 հաւատովք] հաւատով B || 7-8 եւ չաղօթելն . . . ջուր յոյժ om. B || 8 կռանաւ] կռանով B || 9 եւ աւժամայն մեռան չորեքկինն om. B || 10 Գամելոս] Գամելոս B || 12 ի կատարման] ի կատարել B || 14 քրիստոնեայ] ի քրիստոնէից B — զճարձին] գոսկերս B.

19 HORI, 28 Septembre.

Martyre de sainte Épicharis.

Aux jours de l'empereur Dioclétien, l'idolâtre, vivait dans la ville de Rome la servante du Christ Épicharis, chrétienne et craignant Dieu. On la dénonça à l'éparque Césarius. Mise en sa présence, elle se confessa avec foi notre Seigneur Jésus-Christ.

L'éparque ordonna de la suspendre nue à un poteau et de lui déchirer le corps avec des ongles de fer. Pendant que la bienheureuse Épicharis priait, la pierre qui se trouvait au-dessous de ses pieds fit jaillir de l'eau en abondance. On la descendit ensuite du poteau et quatre hommes lui frappèrent sur le dos avec des marteaux de plomb. Les quatre hommes moururent aussitôt.

L'éparque tint conseil avec son collègue Damélus et ils décidèrent de faire disparaître la servante du Christ par le glaive et le feu. On la conduisit à l'endroit du supplice. Elle pria Dieu, et à la fin de la prière on lui trancha la tête et on jeta son corps au feu.

Un chrétien nommé Félix donna une somme et * réclama le corps de la * A fol. 43
r° b.

նկւոյն . եւ երթևալ ի շնոցն զմնացեալ նշխարսն եւ զհօղն ժողովեաց եւ ձեծաւ պատուով
եղ ի մաքուր ակլոջ :

Կատարեցաւ սրբուհի վկայն Քրիստոսի Եպիքուրեա՝ Սեպտեմբերի ԻԳ :

Յայժմ աուր տօն է Շմաւոնի ազգականին Տեանն :

Սա որդի էր Կղէտպայ, եղբորն Յովսէփու, որ սցն անուանեցաւ Մարիամու 5
աստուածածնին : Եւ յորժամ ձերացաւ եւ եղև հարիւր եւ քսան ամաց, մասնեցին
գնա որ Հրէայքն էին ի ձեռն Տրապանոսի արքային . եւ ասնջեցին գնա յոյժ : Եւ չետոյ
զթացեալ յալիս ձերունւոյն՝ թոյլ ետ, եւ խաղաղութեամբ փոխեցաւ յանանցնական
կեանսն :

Բայց սաի զամանէ յալլ պատճռութիւնս զրոց եթէ մահու խաչի կատարեցաւ : 10

Հոսի Ի եւ Սեպտեմբերի ԻԹ : Տան է Եղիշէի առաքելոյն՝ աշակերտի Թաղէոսի
առաքելոյն :

Սուրբն Եղիշէ աշակերտ էր ձեծին Թաղէոսի առաքելոյն, եւ չետ կատարման

1 ժողովեաց] ժողովեալ B || 3 Եպիքուրեա] Եպիկուրեա B — ԻԳ] եւ Հոսի ԹԹ add.
B || 4 Տեանն] Քրիստոսի որդւոյ Կղէտպայ B || 5-6 Սա ... աստուածածին] Սուրբն Շմաւոն
ազգականն Քրիստոսի Աստուծոյ ձերոյ՝ որդի էր Կղէտպայ, եղբորն Յովսէփոյ Աստուածհօրն :
Սա երկուս եղբարս ունէր՝ զՍիմոն եւ զՅուստոս B || 7 որ Հրէայքն] որք ի Հրէիցն B —
չետոյ] արքայն add. B || 8 ձերունւոյն] ձերոյն B — ետ] նմա add. B — յանանցնական]
յանանց B || 10 Բայց ... կատարեցաւ om. B.

bienheureuse; il se rendit à la fournaise, recueillit les restes avec de la terre, et les déposa avec grand honneur dans un endroit pur.

La sainte martyre du Christ Épicharis mourut le 28 Septembre.

En ce jour, fête de Siméon parent du Seigneur.

C'était le fils de Cléophas, frère de Joseph, qui fut appelé l'époux de Marie, mère de Dieu. Lorsqu'il devint vieillard, arrivé à l'âge de cent vingt ans, les Juifs qui s'y trouvaient le dénoncèrent à l'empereur Trajan. On le tortura beaucoup. Ensuite l'empereur eut pitié de sa grande vieillesse et le remit en liberté. Il trépassa paisiblement à la vie immortelle.

On dit aussi de lui, dans d'autres livres d'histoire, qu'il subit la mort sur la croix.

20 HORT, 29 Septembre.

Fête de l'apôtre Élisée, disciple de l'apôtre Thaddée.

Saint Élisée était le disciple du grand apôtre Thaddée. Après que ce dernier

նորա ի Հայս՝ զնայ յԵրուսաղէմ առ Յակոբոս կղապը Տեառն, եւ ի նձանէ եպիսկոպոս ձեռնադրեալ՝ եկն յաշխարհն արեւելից քարոզութեամբ եւ եհաս յԱղուանս :

Եւ ծոնեալ ի Չոլ քաղաքն որ է պահակն Ճորայ, քարոզեաց եւ անդ . եւ սակաբ հաւատացին եւ ձկրտեցան եւ թողեալք զազգականս իւրեանց՝ զնացին զհետ Եղիշէի : * A fol. 48
5 Եւ զհետ եղեալ ազգականաց նոցա հասին, եւ բռնադատէին զնոսա ուրանալ զՔրիստոս
եւ դառնալ զկնի նոցա, եւ կիտոյն ոչ հաւանեալ դառնալ՝ սարանին զնոսա, եւ կէսքն
դարձան զկնի ազգականացն :

Իսկ սուրբն Եղիշէ եկեալ յաշխարհն Աղուանից ի գեօղն որ կոչն Գիս եւ անդ
շինեաց եկեղեցի եւ ձկրտեաց զհաւատացեալսն : Եւ արար անդ ձեռնադրութիւն եւ
10 Էջ ի դաշտակն Զարբունի եւ ի ձանապարհին սպանին զնա բարբարոսքն վասն Քրիս-
տոսի հաւատոցն :

Եւ շտ բազում ժամանակաց բարեպաշտ արքայն Աղուանից Վաչագան, ի համ-
բաւոյ լուեալ եթէ անդ ընկեցին գտուրբն Եղիշէ, հրամայեաց արտաքս հասնել զամենայն
ոսկերան որ էին ի ջրհորի անդ եւ զիկեցին կոչսա կոչսա, եւ ոչ կարէին զիտել զնշխարս
15 առաքելոյն : Եւ արարեալ ի տեղաջն զիշերապաշտան եւ խնդրել յԱստուծոյ յայտնել
զնշխարս նորա :

Եւ ընդ առաւօտն ի ծագել լուսոյն՝ շնչեաց հողմն սաստիկ յոյժ եւ ցրտեաց զամե-
նայն ոսկերան յերես զաշտին, եւ մնաց միայն առաքելոյն՝ թուով ամենայն անդամոցն :

fut mort en Arménie, il se rendit à Jérusalem, auprès de Jacques, le frère du Seigneur, et sacré par lui évêque, il retourna dans les contrées orientales pour y prêcher, et arriva dans le pays des Albanais.

Il entra dans la ville de Tchol, qui est la garde du Tchora, et y prêcha; mais peu de gens s'y convertirent et se firent baptiser, et quittant leurs parents suivirent Élisée. Ceux qui leur étaient apparentés les poursuivirent, * A fol. 48
les rejoignirent, et les obligèrent à renier le Christ et à retourner avec eux. v° a.
La moitié des gens n'ayant pas accepté de revenir, furent tués; l'autre moitié retournèrent avec les parents.

Saint Élisée arriva au pays des Albanais, au village dit Gis, y construisit une église et y baptisa les fidèles. Il y fit une ordination et descendit dans la petite plaine de Zardouni. En route les barbares le tuèrent pour la foi du Christ.

Longtemps après, le pieux roi des Albanais, Vatchagan, ayant appris par la renommée qu'on avait jeté saint Élisée dans un puits en cet endroit, ordonna de retirer tous les ossements qui s'y trouvaient; on en fit des tas, mais on ne put savoir quels étaient les restes de l'apôtre. Le roi fit faire à l'endroit l'office de nuit, et prier Dieu de révéler les restes.

Le matin, au lever du jour, un vent violent se mit à souffler et dispersa tous les ossements sur la surface de la plaine; il n'y resta que ceux de

* A fol. 48
v° b. Եւ ուրախացեալ արքայն Վաչագան եւ զորն զայն տօն ձեծ կատարեաց յանուն արքոյն
Նղիշէի որ որ Ի ԹՒ Սեպտեմբերի : Եւ ուրախ արար զամենեանն աւատ սոճկօք եւ
բաշխեաց եպիսկոպոսայն ի նշխարաց արքոյն եւ զայն կնքեաց արքունական ճատա-
նեան եւ զհետն շրջեցոյց :

Եւ սենեկաբեա արքայն շինեաց սլւն ձեծ ի վերայ ջրհորին եւ նա կրօնաւորեցաւ 5
մինչեւ չոր ճահուան իւրոյ :

Եւ յետոյ եկաւ նշխարք արքոյն ի վանքն որ կոչի Ջրվտիկ, չորում սեղուջ բազում
բժշկութիւնք լինին :

Յայժմ աւուր վարք եւ վկայութիւն երջանիկ հօրն ձերոյ արքոյն Քարիտանի :

Պարկեշտ եւ երանելի աչքս աչս Քարիտան՝ էր ի ժամանակս Տրպանոսի կռապաշտ 10
արքայն, ի բաղաբին չՎիտնիոյ : Եւ ծանուցին վասն նորա բղեշխին եւ տարեալ
կացուցին առաջն նորա . եւ բազում աստուածային բանիւք յաստուածաշունչ զրոյ
խօսեցաւ, եւ յայտնապէս խոստովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, իսկ զկուռս
դեւս անշունչս եւ անմուռնչս անուանեաց : Եւ բարկացեալ բղեշխին՝ հրամայեաց եւ 15
մերկ տարածեցին ի վերայ երկրի, եւ հարին չորք արք ուժգին եւ աչնչափ տանջեցին
մինչեւ անխօս լինել երանելոյն եւ բարձին զնա կիսամահ՝ արկին ի բանդ :

l'apôtre, avec le nombre complet de tous ses membres. Le roi Vatchagan, heureux, fit célébrer ce jour-là une grande fête, au nom de saint Élisée, le 29 Septembre. Il rendit heureux tout le monde par de généreuses largesses. Il distribua aux évêques une partie des restes du saint, et scella le restant de son anneau royal et le transporta à sa suite.

Le chambellan du roi fit ériger une grande colonne sur le puits et vécut en moine jusqu'au jour de sa mort.

Les restes du saint furent à la suite déposés au couvent appelé Tchevetik, où ils accomplissent de nombreuses guérisons.

En ce jour, vie et martyre de notre bienheureux père Chariton ¹.

Cet homme modeste et bienheureux, Chariton, vivait aux jours de l'empereur Trajan, l'idolâtre, dans la ville d'Iconie. On le dénonça au proconsul, et on le mit en sa présence. Il lui parla longuement en se servant de beaucoup de textes divins des Écritures inspirées de Dieu, et confessa ouvertement le Christ, vrai Dieu, et appela les idoles des démons inanimés et sans paroles. Le proconsul, irrité, ordonna de l'étendre nu sur le sol, et quatre hommes le frappèrent vigoureusement et le torturèrent à tel point que le bienheureux perdit la parole. On le transporta à moitié mort en prison.

1. Célébré le 28 Septembre dans l'église grecque par un office poétique. M. de S.

Եւ չետ աւուրց չորժամ սակաւ զօրութիւն եկն եւ կարողացաւ խօսել տարան առաջի, * եւ ոչ կարացին փոխել զբնութիւն սրբոջն յաստուածաբաշտութենէն եւ զոհել կոտցն : Խանձողեցին զմարմինն եւ արկին ի բանդն :

* B
p. 168 b.

Եղև մեռանել Աւրելիանոսի արքային՝ եւ զաղարեաց Հալածումն քրիստոնէիցն, եւ ամենայն կապեալքն՝ որ ի բանդս արձակեցան, թողին եւ զբրանելի վկայն՝ Գրիստոսի զԳարիտոն : Եւ ելեալ ի բանդէն զնայ չերուսաղէմ, եւ կամեցաւ զնալ շանապատն Եղիպի եւ Յովհաննու՝ նմանող լինել վարուց նորա մինչև ի սպառ :

Եւ մինչդեռ երթալը ընդ պորտաջն՝ անկաւ ի ձեռս աւազակաց, եւ կապանօք տարան զնա ի զաղարս իւրեանց, եւ արկին չարգեւանս, եւ ինքեանք ելին զալ ճանապարհորդս որսալ : Եւ զձ մի թունաւոր ելեալ չարէ անտի՝ եւ ի սափորն չորում զինին էր նոցա թափեաց զթոջն իւր, եւ զարձեալ եմուտ չորջի անդ իւրում : Եւ չորժամ զարձան աւազակքն, կերան կերակուրս եւ արբին անչազ զգինին, եւ նոյնժամայն սատակեալ մեռան ի մահարար թիւնից օձին ամենեքեան :

Եւ արձակեալ սրբոջն ի կապանացն հաճեցաւ չալն չալն բնակել, եւ արար զտեղին վանք, շինեաց եկեղեցի եւ անուանեաց զնա Փարոս : Եւ զինչս աւազակացն բաշխեաց չաղբատս եւ ի վանորայս :

Եւ զբազումս ի հեթանոսաց եւ ի հրէից վարդապետութեանմբն իւրով զարձոյց ի

* առաջի] desinit A.

Quelques jours après, lorsque les forces lui revinrent et qu'il put parler, on le conduisit en présence du proconsul * qui ne réussit pas à changer la conviction du saint, à lui faire abandonner le culte de Dieu et à sacrifier aux idoles. Alors on lui fit des brûlures sur le corps et on le jeta en prison.

* B
p. 168 b.

L'empereur Aurélien vint à mourir et la persécution des chrétiens prit fin, et tous les détenus dans les prisons furent mis en liberté; le bienheureux martyr du Christ Chariton fut aussi relâché. Il sortit de prison, se rendit à Jérusalem, et voulut se retirer dans le désert d'Élie et de Jean pour imiter leur vie jusqu'à la fin de ses jours.

Pendant qu'il poursuivait son chemin, il tomba entre les mains de bandits, qui le lièrent et l'emmenèrent dans leur retraite et l'y tinrent enfermé; puis ils repartirent pour dévaliser d'autres voyageurs. Un serpent venimeux, sorti de la caverne, pénétra dans la cruche qui contenait leur vin, y déversa son poison et rentra dans son trou. A leur retour, les brigands se mirent à manger et à boire le vin sans mesure, et ils moururent tous aussitôt par le poison mortel du serpent.

Le saint, délivré des liens, se plut à habiter cette caverne, et fit de cet endroit un couvent, y érigea une église et la nomma Pharos. Il distribua les biens des brigands aux pauvres et aux couvents.

Il convertit par sa doctrine nombre de païens et de Juifs au christia-

բրիտոնէութիւն, եւ ձկրոնայ եւ արար կրօնաւորս ի Փարոս վանն : Այս եղև ի ժամանակս Մովսրի Երուսաղեմի պատրիարքին՝ որ էր ձի ի զլիաւորաց առաջին ժողովքն Կիլիկ :

* B
p. 169 a.

Եւ երանելին Քարիտոն՝ չոյժ սորոմած * էր եւ ոտորընկալ եւ աղքատատէր, սնբարկացող, զթած առ Եղբարս, Տեղ, հանգարտ, ամենեցուն ընդունող, եւ լցեալ ամենայն բարութեամբ : Եւ աղօթելը իւրովը բժշկէր զամենայն ցաւաղնեալր եւ զհիւանդս . հարածէր եւ գրես ի մարդկանէ, եւ չամենայն տեղաց :

5

Եւ ի բազմամբոխ ժողովրդեանէն որ զայլն առ նա ձանձրացաւ երանելին, բոնզի չոյժ փառաւորեցաւ անուն նորա չերկրի : Եւ զնացեալ անտի եկն ի սահմանս Երիբովլ, եւ գտեալ այր ձի բնակեցաւ անդ, կերակրելով վաչրի բանջարովք, եւ անհատիստ զգաշատն իւր մատուցանէր, արարեալ եւ զպն եւս վանս միարանակեցաց, զոր չետոյ երանելին Ելպիդիոս մեծացոյց չոյժ :

10

Եւ ելեալ անտի զնաց ի տեղը մի որ կոչի Լւրթէկոն . եւ զպն վանս արարեալ ժողովեաց բազում կրօնաւորս, եւ անուանեաց զնա Սուկան : Եւ փոխեցաւ անտի եւ զնաց ի բարձրագոյն այր ձի՝ ընդ որ սոնդոբ Էլանէր եւ իջանէր . եւ անդ բնակեցաւ բազում ժամանակս եւ փալկեցաւ նշանադործութեամբ :

15

Եւ չորժամ զիտաց նախախնամութեամբն Աստուծոյ մերձեալ զոր վախճանին իւրոյ՝ զնաց ի Փարոս վանն, եւ ժողովեաց զալլ եւս երկուց վանաց զառաջնորդան եւ զկրօ-

nisme, les baptisa et en fit des moines du couvent Pharos. Cela eut lieu aux jours du patriarche de Jérusalem Macaire, qui fut l'un des principaux personnages du premier concile de Nicée.

* B
p. 169 a.

Le bienheureux Chariton était très charitable, * hospitalier et ami des pauvres, sans colère, compatissant vis-à-vis des frères, paisible, d'un accueil facile pour tous, rempli de toutes les bontés. Par ses prières, il guérissait tous les infirmes et les malades; il chassait aussi les démons des hommes et de tous les endroits.

Le bienheureux se sentit gêné par la multitude des gens qui venaient à lui, car son nom eut un grand retentissement dans le pays. Aussi il s'éloigna de là et vint dans la contrée de Jéricho, où il trouva une grotte et l'habita, ne se nourrissant que de légumes sauvages. Il y célébra incessamment ses offices, et y construisit également un couvent de moines, que plus tard le bienheureux Elpidius agrandit considérablement.

De là il se rendit à un endroit nommé Urthégon, il en fit un couvent, y rassembla de nombreux moines et le nomma Soukas. Il partit de là et se rendit dans une grotte beaucoup plus élevée, à laquelle il montait et en descendait par une échelle; il y demeura longtemps et y brilla par des miracles qu'il accomplissait.

Et lorsqu'il reconnut par la providence de Dieu que le jour de sa mort approchait, il se rendit au couvent Pharos, y convoqua les higoumènes

նուորսն, եւ նոցա ձեռնադրով զկարգ եւ զկանոն կրօնաւորութեան : Եւ պատուիրեաց նոցա զգոյշ կալ եւ հաստատուն չուղղափառ հաստատ, վասն զի զարձեալ արիանոսք զօրանան, սաէ, եւ նորոզի պիղծ հերձուած նոցա, եւ հալածումն լինի ուղղափառաց : Որ եղև իսկ յամս Կոստանդեաց թագաւորին՝ որդուց սրբոցն Կոստանդիանոսի թագաւորին : Եւ ոչչունեալ զամենեւին հանգեաւ խարադրութեամբ ի Քրիստոս՝ Սեպտեմբերի ԻՓ եւ Հորի Ի :

Յայժմ աւուր վիպութիւն Գաղայ՝ որդուց թաղաւորին Պարսից Սաբուրիոսի, եւ բեռն նորա՝ Կողբասայ, եւ Գօրելասայ, եւ ալոց ընդ նոսա, եւ ձիւսոց Գօրելասայ, որք խաչել կատարեցան ի Պարսիկս :

* B
p. 169 b.

Տօն է ի Հայք՝ Եղիշէի առաքելոց, եւ աշակերտի նորա ընդ նմա :

Սուրբ առաքեալն Եղիշէ՝ աշակերտ էր Քաղէոսի առաքելոցն, եւ չտ կատարմանն նորա ի Հայք՝ զնաց յերուսաղէմ առ Փակորոս կղաւք Տեսոն, եւ ի նմանէ եպիսկոպոս ձեռնադրեալ, եւ հրամանաւ նորա զնաց յԱրեւելս, եւ բարորեաց զբանն Աստուծոց լուսաւորելով զբազումս :

Եւ անդանօր չորովս չարչարելով ընկալաւ զձարտիրոսութիւն, ընկեցեալ ի խոր յոյժ գրի ձիւսմ լի թունաւոր զեռնօք ընդ ալ բազում չարագործս, ընկեցին եւ զաշակերտն իւր ընդ նմա :

et les moines des deux autres couvents, et leur remit, écrits de sa main, les règles et les statuts de la vie religieuse. Il leur recommanda de veiller et de demeurer fidèles à la foi orthodoxe, car, disait-il, les Ariens reprendront puissance et leur hérésie impure se renouvellera, qui amènera la persécution des orthodoxes. Ce qui arriva, en effet, aux jours de l'empereur Constance, fils du saint empereur Constantin. Après leur avoir donné à tous le baiser, il reposa en paix dans le Christ, le 29 Septembre, le 20 Hori.

En ce jour, martyr de saint Dadas, fils du roi des Perses Sapor, et de sa sœur * Kasdoa et de Govdelaas et d'autres avec eux, ainsi que de l'autre Govdelaas, qui moururent sur la croix en Perse ¹.

* B
p. 169 b.

Fête en Arménie de l'apôtre Élisée et de son disciple avec lui.

Le saint apôtre Élisée était le disciple de l'apôtre Thaddée. Après la mort de ce dernier en Arménie, il se rendit à Jérusalem auprès de Jacques, frère du Seigneur, fut sacré par lui évêque et sur son ordre partit pour l'Orient et y prêcha la parole de Dieu, illuminant nombre de gens.

Il y subit de nombreuses tortures et obtint le martyre, après avoir été jeté dans une fosse très profonde, remplie de reptiles venimeux, avec d'autres nombreux criminels. On y jeta également son disciple avec lui.

1. Célébrés le même jour dans les synaxaires grecs. Le compilateur arménien paraît avoir confondu les choses. Dadas n'est pas indiqué comme fils du roi, mais Govdelaas, et Kasdoa est désignée comme sa fille. Encore n'y a-t-il pas deux Govdelaas, mais une Kasdoas et un Govdelaas. M. de S.

Եւ չետ ժամանակաց չորժամ ծագկեցաւ բրիտտոնէութիւնն ի ժամանակս բարեպաշտ արքային Աղուանից Վաչագանայ՝ յայտնեցան սուրբ նշխարք նորա : Քանզի նոյն բրիտտոսաւք թագաւորն խնդիր արարեալ ծարմնոյ առարելոյն եւ լուսաորչին արեւելից Եղիշէի, որ ստաջին նա փայկեցոյց ի կողմանս յայտովկ զրոյս աստուածգիտութեան, ձեռնարկելով ուխտաւորս եւ յատաջացուցանելով դամենայն կարգս եկեղեցոյ :

Եւ չեա բազում ժամանակաց լուսա ի համբաւոյ բարեպաշտ արքայն Վաչագան եթէ ի գուր ընկեցին գուրբն Եղիշէ, եւ հրամայեաց արտաքս հանել զոսկերսն որ էին անդ : Եւ զի խառնեալ էին նշխարք երանելոյն ընդ ալցոյ շարագործացն ոսկերսն, տըրտմէին թագաւորն եւ որք ընդ նմա յոյժ, եւ աղաչէին զԱստուած զի յայտնեացէ նոցա :

Եւ ստժամայն ել հոգմ տաստիկ եւ ցրուեաց դամենայն ոսկերսն, եւ եթող ծխան զառաքելոյն եւ զնորին աշակերտին՝ զոր առեալ թագաւորն մեծաւ ուրախութեամբ եւ հաւատով՝ ամփոփեցին պատուով, եւ զորն կատարեցին տօն մեծ յանուն սրբոյն Եղիշէի, որ օր քսան էր Հոռի ամսոյ, եւ Սեպտեմբերի Իթ :

Եւ չետոյ եղաւ նշխարք սրբոյն ի վանքն որ կոչի Զրվշտիկ, չորում տեղոջ բազում բժշկութիւնք լինին ի փառս Աստուծոյ մերոյ :

Plus tard, pendant que le christianisme florissait aux jours du pieux roi des Albanais Vatchagan, les saints restes furent découverts. Car ce même roi, ami du Christ, fit faire des recherches pour retrouver le corps de l'apôtre Élisée, l'illuminateur de l'Orient, qui fut le premier à faire briller dans ces régions la lumière de la science divine, en y ordonnant des clercs et y instituant tous les ordres de l'Église.

Longtemps après, le pieux roi Vatchagan ayant appris par la renommée qu'on avait jeté saint Élisée dans une fosse, ordonna d'en retirer les ossements qui s'y trouvaient. Mais comme les restes du bienheureux se trouvaient mêlés avec d'autres ossements de criminels, le roi et sa suite s'en trouvèrent grandement désolés et prièrent Dieu de les leur révéler.

Aussitôt un vent violent se leva qui dispersa tous les os, ne laissant sur place que ceux de l'apôtre et de son disciple, que le roi recueillit avec grande joie et foi, et grand honneur, et ils célébrèrent en ce jour-là une grande fête au nom de saint Élisée, le 20 du mois de Hori, le 29 Septembre.

Plus tard les restes du saint furent déposés au couvent nommé Tchevchetik, où s'opèrent de nombreuses guérisons pour la gloire de notre Dieu.

Հաւի ԻԷ եւ Սեպտեմբերի Լ : Աճեմածազով եւ հաշակաւոր սօն եւ լիշատակ վարուց եւ հանգստան
 մեծ խոստովանողին Քրիստոսի եւ առաքելոյն Հայոց սրբոյն Գրիգորի նախահօրն մերոյ եւ
 յուսաւորչին, առաջին հայրապետին Հայոց Մեծայ :

Յետ մահուանն Աղեկասնդրի Մակեդոնացւոյ՝ Արշակ քաջ յազգէն Պարթևաց լինին
 5 գրաւեաց զամենայն արեւեր ի ծառայիցն Աղեկասնդրի, եւ թագաւորեաց նոցա զորու-
 թեամբ մեծաւ :

Սա՛ առաքեաց զՎաղարշակ թագաւորել Հայոց, եւ յայնմհետէ եղև ձի յերոյ
 ընտանութիւն երկու թագաւորութիւնն : Վասն որոյ եւ ձիշտ թագաւորն Հայոց երկրորդ
 էր տէրութեանն Պարսից, մինչեւ ի ժամանակս արքայիցն Հուովմայեցւոյ Գեկոսի եւ
 10 Վաղերիանոսի :

Յայս աուրս սպան զԱրտաւան արքայն Պարսից՝ Արտաշէր ոմն որպի Սասանայ :
 եւ լուեայ ազգական նորին որ յայնժամ թագաւորէր Հայոց՝ Խորով անուն, բխակնիկը
 եղև եւ աւար հարկանէր զերկիրն Պարսից, չորմէ նեղեայ յոյժ Արտաշէր՝ հնարէր իրը
 փրկութեան :

Եւ ոմն յազգէ առաջին արքայիցն՝ Անակ անուն, խոստացաւ նմա գնալ սիրոյ
 15 պատճառաւ եւ սպանանել զթագաւորն Հայոց : Եւ մինչդեռ զայր ի Հայս՝ որպէս զվա-
 խըստական տամբ եւ ընտանեօք, պատահեաց նմա օթեկանս ի գաշտին Արտապ, ի տեղին

21 HORI, 30 Septembre.

Fête solennelle avec grand concours de fidèles et commémoration de la vie et du repos
 du grand confesseur du Christ et apôtre de l'Arménie, notre premier père et illumina-
 teur Grégoire, premier patriarche de la Grande-Arménie.

Après la mort d'Alexandre le Macédonien, le brave Archak, de la race des
 Parthes, enleva tout l'Orient aux généraux d'Alexandre et y régna avec
 grande puissance.

Il envoya son frère Valarchak régner sur l'Arménie, et depuis lors il s'é-
 tablît une affinité de race entre les deux royaumes. C'est pourquoi le roi
 d'Arménie était toujours le second dans l'empire des Perses, jusqu'aux jours
 des empereurs romains Dèce et Valérien.

A cette époque, un certain Artachir, fils de Sassan, tua le roi des Perses
 Artavan. Son parent, du nom de Khosrov, qui régnait alors en Arménie,
 l'ayant appris, en tira vengeance, et envahit le pays des Perses. Artavan
 fort embarrassé chercha un moyen de salut.

Un nommé Anak, de la famille des anciens rois, lui promit de se rendre,
 sous prétexte d'affection, auprès du roi d'Arménie et de le tuer. En route pour
 l'Arménie, comme fugitif, accompagné de toute sa famille et de ses parents, il
 lui arriva de faire halte dans la plaine d'Artaz, à l'endroit où se trouvaient

ուր էր ամփոփեալ նշխարը սուրբ առարեւոյն Քաղէտի, եւ անկ չլսնալ սաի ծօրն զսուրբ Գրիգոր, որ եւ ընկալաւ զնորին սուարելոյ շնորհս :

* B
p. 170 a.

Իսկ Անակ եկեալ եւ չեա՛ երկուց ամայ սպան զԽոսրով թագաւորն ի չորս երէտոյ զանկարարս . եւ ի լինելն * վախտտական՝ գետահեղձ արարին զնա բոքք արբբային : Իսկ թագաւորն ձինչդեւ կենդանի էր՝ հրամայեաց զամենայն ազգատոհմն նորս կատարել զարս եւ զկանայս : Եւ էր դաշակ նորածին ծանկանն կին սմն հաւատացեալ ի Կապա-
ղովկեաց աշխարհէն Սովի անուն, որ զթագուցեալ սալնդեանն սո եւ զնայ չիւր աշխարհն . եւ անուցեալ զնա ըստ օրինի բրիտտոնէութեան՝ վերակոչեաց չաւաղանէն Գրիգորիոս :

5

Եւ լեալ պատանեակ՝ տայ չուսումն զրոց . եւ յորժամ չարբունս հասակի եկն անուանացոց զնա որ ծնեալ երկուս որդիս : Եւ չեա երկոց ամայ ի բայ եկաց չամուսնութեան, եւ զնայ ծառայել Տրդատայ, որդուց թագաւորին Հայոց Խոսրովու :

10

Քանզի յորժամ սպանաւ հապն նորս՝ ըստ որում ասացաք, որդին Սասանայ Արտաշիր ասպատակեաց չաշխարհն Հայոց եւ կատարեաց զընտանիս նորս : Իսկ զսա եւ զբոքք մի իւր՝ սուեալ ոմանք վախտավանք եղևն, ամեալ զմանկունս թագաւորին ի Կեսարիս : Եւ կատարեալ հասակաւ զենուորեցաւ Լիկիանոսի՝ որ էր փեսայ Գիտկրեթիանոսի արբբային : Աս սա եկեալ չարեցաւ Գրիգոր ծառայել նմա ձրամտութեամբ :

15

déposés les restes du saint apôtre Thaddée; et on dit que c'est là que la mère [c'est-à-dire la femme d'Anak] conçut saint Grégoire, qui reçut les mêmes grâces que cet apôtre.

* B
p. 170 a.

Anak, arrivé, tua traitreusement, deux années après, le roi Khosrow, dans une partie de chasse. Et tandis qu'il * prenait la fuite, les troupes du roi le noyèrent dans le fleuve. Le roi, pendant qu'il était encore en vie, ordonna de massacrer toute sa famille, hommes et femmes. La nourrice du nouveau-né étant une femme chrétienne du pays de Cappadoce, du nom de Sophie, elle cacha son nourrisson, et l'emmena dans son pays, l'éleva d'après les principes du christianisme et lui donna le nom de Grégoire au baptême.

Devenu enfant, elle le donna à l'étude des lettres, et lorsqu'il fut arrivé à la puberté, elle le maria, et il eut deux fils. Trois ans après, il renonça à la vie conjugale, et alla se mettre au service de Terdat, fils du roi d'Arménie, Khosrow.

Car lorsque le père de celui-ci fut tué, comme nous venons de le dire, Artachir, fils de Sassan, envahit le pays d'Arménie et fit massacrer toute sa famille. Seuls, lui et une sœur à lui purent échapper, à l'aide de quelques personnes qui emmenèrent les enfants du roi à Césarée. Arrivé en âge, Terdat s'enrôla dans l'armée de Licinius, qui était le beau-frère de l'empereur Dioclétien. C'est auprès de lui que vint Grégoire, et il s'engagea à son service en toute sincérité.

Ընդ այն ժամանակն թագաւորն Գլխայ՝ ընդդէմ եկաց Գիովղետիանոսի թագաւորին Հռովմայ, եւ առաքեաց առ նա եւ ասէ. Երկորքեանս ճարտիցուք ընդ ձիմեանս առանձինն, եւ ձի՛ սպանցուք զյորս մեր վաչրասար, որ որ չաղթեսցէ՝ տրեսցէ չաղթահարելոյն :

5 Եւ ի խորհել վասն այսր Գիովղետիանոսի ընդ իշխանսն, պատմէր Լիկիանէս զբաջութիւնն Տրդատաց իւրոյ զինուորին ի բազում տեղիս : Զոր ածեալ առաջն զգեցուցին նմա զարբոճեալան ճիրանիսն, եւ եղին թագս եւ կերպարանեալ զնա կաչոր՝ ածին յասպարէսն, եւ ձերբակալ արարեալ Տրդատաց զարբայն Գլխայ՝ ած առ Գիովղետիանոս :

Իսկ պատուեալ զնա՝ թագաւորն, եւ թագ կապեալ Տրդատաց, եւ զն լուեալ էր 10 ելիէ որդի է Խորրովու՝ զնեայ զնա ծանր զօրօք ի Հայս առնուլ զլւր հայրենի աշխարհ : * B
p. 170 b.

Երկ չերկրորդ ամի թագաւորութեանն Գիովղետիանոսի՝ նուաճեաց Տրդատ զամենայն աշխարհն Հայոց ընդ տէրութեամբ իւրով : Եւ յառաջին ամի իւրոյ իշխանութեանն 15 եկին չեկեղեաց զաւառ զոհս մատուցանել կոոցն Անահտայ : Եւ յետ զոհելոցն՝ հրաման ևտ Գրիգորի ոստս ծառոց ընծայել ի պատիւս իբական պատկերին : Իսկ նա ոչ առ յանձն՝ դաւանելով զհասաւան Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց ի բանդ տանել զերանելին : Եւ ի վաղին ածեալ առաջն ասէ. Ընդ չերկար ժամանակս ծառայեցեր ինձ եւ զայն սպախտ առնես, ոչ պաշտելով զաստուածսն իմ. բայց ելիէ ոչ հաւանիս ինձ՝ մեծամեծ

A cette époque le roi des Goths s'opposa à l'empereur romain Dioclétien et lui envoya dire : Nous nous battons ensemble, tous les deux seuls, pour ne pas faire mourir inutilement nos troupes. Celui qui sortira vainqueur, régnera sur celui qui aura été vaincu.

Tandis que Dioclétien tenait conseil avec ses princes, à ce sujet, Licinius lui fit part de la bravoure que son soldat Terdat avait témoignée en maints endroits. On le fit venir, on le revêtit de la pourpre royale, on lui posa la couronne, pour lui donner l'aspect de l'empereur, et on le conduisit à l'arène. Terdat s'empara du roi des Goths et l'emmena devant Dioclétien.

L'empereur combla d'honneurs Terdat, le couronna, et ayant appris qu'il était le fils de Khosrow, l'envoya à la tête d'une forte armée en Arménie pour réoccuper son pays natal. * B
p. 170 b.

Or, en la deuxième année du règne de Dioclétien, Terdat soumit à son autorité tout le pays d'Arménie. Et en la première année de son pouvoir, il vint dans la province d'Ékéliats pour y offrir des sacrifices à la déesse Anahit. Après avoir offert des sacrifices, il ordonna à Grégoire d'offrir des branches d'arbres en honneur de la statue féminine, ce que celui-ci n'accepta pas tout en professant la foi du Christ. Il ordonna alors de jeter en prison le bienheureux. Le lendemain, l'ayant fait venir en sa présence, il lui dit : Tu m'as servi pendant de longues années, et maintenant tu n'en tiens plus compte en n'adorant pas mes dieux; si tu n'y consens, je te ferai mourir par de

տանջանօրց կատարեմ գրել : Եւ չանձն առ Գրիգոր զամենայն շարչարանն որ վան Գրխոսոսի կրել ուրախութեամբ . Զի որք զկուսն պաշտեն, սաէ, հաւասար են անմիտ անասնոց :

Եւ ետ կապել զնա թագաւորն ձեռս շեռս եւ հարկանել՝ ունելով զաջ ի բերանն : Եւ ապա ետ կախել շառաշէղս աղել ի վերայ նորա, եւ տալ զելոցս կրծից նորա, եւ համբառնալ զնա ընդ պարանաւ չորմ ապարանիցն . եւ կեալք աջնպէս արկեալ գճիւղ օր :

Եւ շեռ աջնորիկ լուծեալ զնա, եւ գտեալ անշարժ ի հաւատան, ետ կախել զմիտջ ոտանէն եւ բրօք զալարովք հարկանել, եւ ձխել ի ներքոյ ալք . եւ կեալք կախեալ զեօթն օր : Որ եւ աղօթս չերկար արար ի կախալանին, զոր զրեցին նշանազիրքն եւ բերին ընթերցան առաջն թագաւորին :

Եւ իջուցեալ եւ հարց եւ փորձ արարեալ՝ ետ բերել կոճեղս փայտից եւ ասնել ըստ օրբօցն խոցոցն ոտիցն, եւ պնդեցին զոտս անկը սաստիկ, ձինչեւ արիւնն հոսէր ընդ ըղբկուսն :

Ապա վարեցին բեւեռս երկաթիս ընդ ներբանն, եւ շրջեցուցանէին զնա աչար անկը եւ արիւնն ոտգանէր զերկիրն : * Եւ սաէ Գրիգորիոս . Այս շարչարանօքս փրկէ զիս Գրխոսոս ի չաւիտեանական տրամուրնէն : Եւ սաէ թագաւորն . Ես զքեզ աստ տրամու-

* B
p. 171 a.

5

10

15

cruelles tortures. Grégoire accepta de subir avec joie tous les tourments pour le Christ, car, dit-il : *Ceux qui adorent les idoles sont à l'égal des bêtes qui sont privées d'intelligence* ⁴.

Le roi ordonna de lui lier les mains derrière le dos et de le frapper, après lui avoir baïllonné la bouche. Ensuite il fit charger sur lui des blocs de sel, fit mettre sa poitrine sous presse, et le fit suspendre avec des cordes aux murs du palais. Il resta dans cette position pendant cinq jours.

L'ayant fait délier ensuite, et l'ayant trouvé inébranlable dans sa foi, il le fit suspendre par un pied, le fit frapper avec des bâtons de branches vertes, et lui fit respirer les odeurs de fumier entassé sous lui; il resta ainsi suspendu pendant sept jours. Au cours de cette pendaison, il fit de longues prières que les scribes enregistrèrent et présentèrent en lecture au roi.

Celui-ci l'ayant fait descendre, le soumit à un interrogatoire; ensuite il fit apporter des troncs d'arbres dont il fit faire comme des formes de jambes et dans lesquelles on enserra fortement les pieds de Grégoire, jusqu'à lui faire jaillir le sang par les ongles.

On introduisit ensuite des clous de fer dans la plante des pieds, et on le promena d'un endroit à l'autre; le sang arrosa le sol. * Grégoire dit : C'est par ces tortures que le Christ me délivrera de la tristesse éternelle. Le roi lui répondit : Moi je t'attriste ici-bas; toi, sois plus gai là-haut. Et il ajouta :

* B
p. 171 a.

1. Ps. XLVIII [XLIX], 13 et 21.

ցուցանեճ՝ զու անդր ուրախ լեր : Եւ ասէ . Հանէք զձա կուռիս եւ բախեցէք զաման լալոյն : Եւ հարին զզուլին անհնարին : Եւ ետ հրաման բերել ալ եւ բարկ քացալս, եւ եղեալ զզուլին ի ծամուլս, եւ եղեգնափողով արկին զաջն ընդ քիթս նորա :

Եւ յետ այսր ետ բերել սլարկ մի մեծ օղենի, եւ լցին զաջն մոխրով հնացի՝ եւ կապեցին ի վրուխ նորա թուլագոյն, զի ի տուրեւաւ շնչոյն արբցէ զմոխիրն . եւ եկաց նովաւ աւուրս վեց :

Եւ տեսեալ զի մնաց եւս կենդանի, բարկացաւ յոյժ, եւ ասաց զնեկ ճագարս ի նստոյ տեղին նորա, եւ արկանեկ ջուր տկաւ չորովայն նորա :

Եւ ապա չարուցին եւ բերին տատասկ երկաթի՝ եւ արկին ի գետնի թանձր . եւ մերկացուցեալ զԻրեգոր թաղեցին ի տատասկն եւ շրջեցուցանէին՝ մինչեւ ծակտեսցաւ ամենայն մարմին նորա եւ ոչ մնաց տեղի սղջ :

Եւ աճեալ ի միւս օրն առաջի, զարմացաւ թագաւորն զի մնաց կենդանի : Եւ ետ զնեկ ի ծոռնկան կապիճս երկաթիս եւ կախել ի նա ոււուռնս ստուարս, եւ կախեցին զի չօշեսցին ծոռնկքն ի մարմնոյն . որով եկաց կախեալ զերիս աւուրս : Ի շուրջին ասպա եւ հալեալ կապար արկին զմարմնոյն, եւ աչբեալ խորովեցին զնա :

Եւ մինչպես զարմացեալ էր թագաւորն ընդ համբերութիւն սրբոյն, եւ խորհէր ալլ եւս չարչարել զնա, ոմն ի նախարարացն ասաց թագաւորին թէ . Որդի է զա Լնակազ

Donnez-lui des soufflets et frappez la source des larmes. On le frappa outre mesure sur la tête. Il ordonna ensuite d'apporter du sel et du vinaigre fort, qu'on introduisit, après lui avoir mis la tête sous presse, avec des tuyaux de roseaux dans les narines.

Après cela il fit apporter un grand sac de peau de mouton, qu'on remplit de cendre de four, et qu'on lia mollement à sa tête, afin que par la respiration il absorbât la cendre. Il passa ainsi six jours.

Voyant qu'il était encore en vie, le roi eut une grande colère. Il ordonna de lui poser un entonnoir dans l'anus et d'introduire de l'eau dans le ventre, à l'aide d'une outre.

On le releva ensuite, et on apporta des épines de fer qu'on étendit drues sur le sol, on mit à nu Grégoire et on l'enterra dans les épines, on le traîna de manière à ce que tout son corps fût troué et qu'il n'y eût pas une place indemne.

Le lendemain, l'ayant fait venir en sa présence, le roi fut surpris de le trouver encore en vie. Il lui fit mettre aux genoux des genouillères de fer, auxquelles on suspendit de gros marteaux afin que les genoux se détachassent du corps en lambeaux. Il resta ainsi suspendu pendant trois jours. On le descendit et on fit couler du plomb fondu sur le corps, qui le brûla et le grilla.

Tandis que le roi, étonné de la résignation du saint, cherchait quelque autre moyen pour le torturer davantage, un des satrapes dit au roi : C'est le

և Թեք ոչ զխախար, և ոչ է արժանի կալոյ զև հալը գորս սպան զհալը քս Խոսրով, և Հայոց աշխարհին խառար էսած :

Իբրև զպս լուս Տրդատ՝ ևս կապել զնա և ամենկ ի զղեակն Արտաշատ արկանել ի խոր վերսոյ ձի, չորսմ արկանէին զամենայն ճաշապարտս, * քանզև լցեալ էր նա օձիւք և թիւնաւոր զեւորք : Եւ եղև նա անկ կենդանի շնորհօրն Քրիստոսի . և կին ձի ալրի հրաման ատեալ ի տեղեանն, արկանէր նմա հայ օր լուս օրէ :

Ապա լեա երեքտասան ամայն եղև զպուլուս սրբոց Հալիվամենայն, և վկայութիւն ի Հայոց աշխարհն ի նոյն թագաւորէն Տրդատոց, սրպէս զրեալ է ի պատմութեան իւրեանց :

Եւ լեա նախատարութեան սրբոյն, և ի խօզն կերպարանս փոխել արքային, և ամենեցուն աշախարհելոյ, տեսել երեւեցաւ բուեր թագաւորին՝ սրսմ անուն էր Խոսրովըլուս . զև ալր ձի լուսաւոր ատէր ցնա թէ . Աւարեցէք չԱրտաշատ և ածէք զկապեալն Գրիգորիոս . և նա եկեալ բժշկեացէ զձեզ : Եւ կրկնեաց գտեսիլն և հինգ-կնեաց :

Եւ սպա աւարեաց զոմն նախարար սրսմ անուն էր Աւտայ անլր ի բերին, և եկեալ աչրն եկաց ի վերաց գրոյն, կախեաց զպարան և ձայնեաց ի ներքս . Գրիգորիոս, Գրիգորիոս, եթէ կեաս ևս՝ եկ ի դուրս, զև Տէր Աստուած քո, նա հրամայեաց հանել զբեկ :

fils d'Anak, et nous l'ignorions. Il n'est pas digne de vivre, car c'est son père qui a tué ton père Khosrow, et a jeté ainsi le pays d'Arménie dans les ténèbres.

Lorsque Terdat l'eut appris, il le fit lier et conduire au château fort d'Artachat, pour le jeter dans un puits profond où l'on jetait tous les criminels :

* ce puits était rempli de serpents et de reptiles venimeux. Il y demeura vivant par la grâce du Christ, et une veuve, qui en avait reçu l'ordre dans une vision, lui jetait du pain chaque jour.

Treize ans après, eut lieu l'arrivée de sainte Hripsimée et de ses compagnes dans le pays d'Arménie, et leur martyre, par ce même roi Terdat, ainsi qu'il est écrit dans leur histoire.

Après le martyre des saintes, lorsque le roi fut transformé en l'apparence d'un porc, et que tous furent possédés par le démon, la sœur du roi, dont le nom était Khosrowidoukht, eut une vision. Un homme resplendissant de lumière lui disait : Envoyez chercher à Artachat Grégoire le détenu et amenez-le, il viendra vous guérir. Cette vision se renouvela deux fois et cinq fois.

Elle envoya alors un satrape, dont le nom était Ota, au château fort. L'homme arriva, se pencha sur le bord du puits, fit descendre une corde, et cria au fond : Grégoire! Grégoire! si tu es encore en vie, sors dehors, car c'est ton Seigneur Dieu qui a commandé de t'en retirer.

Եւ շարժեաց զգարանն, եւ եկն ընդ նմին ի դուրս : Զոր տեսեալ խնդացին յայժ, եւ զզեղուցեալ հանդերձս առեալ զհացին ի Վարդաշապատ բաղար : Եւ թագաւորն եւ զորքն մտնեցնեալ եկին ընդ առաջ նորա, եւ թագաւորն կայր ի մէջ նոցա ի կերպարանս վաչրենի խողն : Իսկ Գրիգորի ծունըն եղեալ եւ աղօթեալ ի վերայ նոցա, ի զգաստութիւն վարձան եւ սղարային առաջն նորա :

Եւ զհաց ի տեղուջ մարմնոց վկայիցն կուսանաց, սրոց ինն օր էր նահատակութեանն եւ կապին ամբողջ : Առ եւ պատեաց զԼարարանչէրան՝ խրեանց զկեստոյն, եւ տարաւ ի հնձանն ուր վանքն էր : Եւ ինքն անդ գաղարեաց, եւ ընդ նմա ամենայն ժողովուրդն . եւ վարդապետեաց նոցա գաւաւրս վաթսուն, զոր ինչ ի վնջ գարս զործեցաւ յԱստուծոյ՝ եւ որ լինելոցն է սրանչէլքբ : Եւ կապին ամենեքեան առաջն նորա՝ եւ ունկն զնէին բրձաղղեացք : Եւ չեա այսորիկ՝ աղօթն արար առ Քրիստոս, եւ բժշկեաց զնոսա :

Եւ ապա չեա այսորիկ զհացեալ ի Կեսարիա, եւ առեալ ձեռնադրութիւն եպիսկոպոսութեան, եկն ձկրտեաց զամենեսեան, եւ եկաց ամս բաղուսմ :

Եւ չետոյ էրթեալ չանապատ մեծ ճգնութեամբ վախազրեցաւ ի Քրիստոս՝ Սեպտեմբերի 1, եւ Հուլի ԻԱ :

Յայժմ աւուր կատարի տոն սրբուհի կրօնաւորաց եւ կոչս վկայիցն Քրիստոսի Հակոբիմեայ եւ Գալիանեայ, որք ի Տրդատայ Հայոց արքայէն մարտիրոսացան ի Մեծն Հայք :

* B
p. 172 a.

Grégoire secoua la corde, et par son aide en sortit. Ce que voyant, les gens en furent extrêmement réjouis, lui passèrent des vêtements et l'emmenèrent à la ville de Valarshapat. Le roi et les troupes, hors d'eux-mêmes, vinrent à sa rencontre. Le roi se trouvait au milieu d'eux sous la forme d'un sanglier. Grégoire se mit à genoux, pria pour eux et ils retrouvèrent leur sens et gémirent devant lui.

Grégoire se rendit à l'endroit où se trouvaient les corps des vierges martyres; il y avait neuf jours qu'elles avaient été martyrisées, et leurs corps étaient restés intacts. Il les prit, les enveloppa chacune de ses vêtements et les transporta dans les vergers où se trouvait leur couvent. Il y fit halte et tout le peuple avec lui. Il leur enseigna pendant soixante jours ce que Dieu avait accompli dans les six âges du monde, et les miracles qui devaient encore avoir lieu. Tous se tenaient devant lui vêtus de cilices et l'écoutaient. Il pria ensuite le Christ et les guérit.

Il se rendit ensuite à Césarée, y reçut la consécration épiscopale, revint et les baptisa tous. Il vécut de longues années.

Plus tard il se retira dans le désert, et après une vie de grand ascétisme, il trépassa dans le Christ, le 30 Septembre, le 21 Hori.

En ce jour se célèbre la fête des saintes religieuses et vierges, martyres du Christ, Hripsimée et Gaïanée, qui furent martyrisées par le roi Terdat, dans la Grande-Arménie.

* B
p. 172 a.

Կատարեցաւ սրբուհին Հովիտիմնա՝ Սեպտեմբերի ԻԶ, եւ սրբուհին Գալիաննա՝ ԻԷ : բայց տօն նոցա ընդ սրբոյն Գրիգորի կատարի :

Ի սմին յիշատակ է Անտոնի եւ Կրօնիդեայ եւ Խօթն խոտաճարակացն յԻննակնեան վաննն :

Յայժմ աւուր զլուս նշխարացն Զարարիայ՝ հօրն Յովհաննու Սկրտչին, եւ Պանդա- 5
բէնի որ վկայեաց ի Նիխոմիդեա, զոր երբ սուրբն Գրիգոր յորժամ գացր ի Հոսովմայ, եւ ետ զնա Գրիգորի թոռին իւրոց, յորժամ ձեռնադրեաց զնա կաթողիկոս Աղուանից :

Եւ տօն սուրբ եւ ձեճ վարդապետին Հերոնիմոսի ի Բեդղէհէճ Յուրայ . սա թարգ-
մանեաց եւ մեկնեաց զսոմնեայն աստուածաշունչ զիրս . եւ յիշատակ Անտոնիուս 10
ձգնաւորի :

* A fol. 49
1° b.

* Իճին Հովտեմբերի աւուրս է ԼԼ : Ի ճինն վկայարանութիւն սրբոյն Անանիայ
առաքելոյն Գամակացոց եպիսկոպոսին :

Սուրբ առաքեալն Քրիստոսի Անանիա էր ի քաղաքէն Գամակոսի, եւ թէ ճրպէս
երեւեցաւ նմա Տէր ի տեպեանն եւ մկրտեաց զՊօղոս առաքեալն ի զիրս Գործոց

11 Բճիւ] incipit A || 11-12 Բճիւ ... եպիսկոպոսին] Հովտեմբեր Լ եւ Հուր ԻԲ :
Վկայութիւն սրբոյն Անանիայ առաքելոյն յեթնամանիցն՝ եպիսկոպոս Գամակացոց սր զՊօղոս
մկրտեաց B || 13 Քրիստոսի om. B.

Sainte Hripsimée mourut le 26 Septembre et sainte Gaïanée le 27, mais leur fête se célèbre avec celle de saint Grégoire.

En ce même jour, commémoration d'Antoine et de Cronidès et des sept compagnons, qui ne se nourrissaient que d'herbes, au couvent Innaknian [des neuf sources] ¹.

En ce jour, invention des restes de Zacharie, père de Jean-Baptiste, et de Pantaléon qui fut martyrisé à Nicomédie, que saint Grégoire apporta avec lui à son retour de Rome et qu'il donna à son petit-fils Grigoris lorsqu'il le sacra Catholicos des Albanais.

Également fête du saint et grand docteur Jérôme à Bethléem de Judée, qui traduisit et commenta toutes les Écritures inspirées de Dieu ². Et commémoration de l'ascète Antoninus.

* A fol. 49
1° b.

* Le mois d'Octobre a 31 jours.

Le 1er Octobre, martyre de l'apôtre saint Ananie, évêque de Damas.

Le saint apôtre du Christ Ananie était de la ville de Damas. Il est écrit dans les Actes des Apôtres de quelle manière le Seigneur lui apparut en vision

1. Également saints de l'Arménie. — 2. Célébré ce même jour dans l'église latine. Ce qui indique que cela a été tiré des livres latins. M. de S.

Առաքելոցն գրեալ է : Տուան նմա շնորհք յԱստուծոյ եւ աղօթիւք եւ ձեռն դնելով
բժշկէր զամենայն հիւանդս, եւ զցաւագնեալ * Էղբարան ի Գաճասկոս եւ չերեւթերու- * A fol. 49
սօլիս : v^o a.

5 Եւ երթեալ սմանք յանհաւատիցն կարան զԱնանիոս եւ կայոցիցն յատենի սուսջի
Լիկիանեաց դատաւորին : Եւ սսէ ցնա . Սվ ալք, տեսանե՞մ զքեզ սքանչելատեսիլ եւ
իմաստուն եւ հանձարեղ . եւ թէ լուիցես ինձ՝ բազում բարութեանց արժանաւորիս :
Սասիւր եւ զոհեան աստուածոցն եւ ձի կորուսանել զանձն քս շարչարանօք առ չինէն :
Պատասխանի ետ սուրբն Անանիոս եւ սսէ . Ես ոչ զոհեմ եւ ոչ երկիր պագանեմ խուլ
եւ համբ եւ անզգաց աստուածոց ձերոց, այլ երկիր պագանեմ Յիսուսի Քրիստոսի
10 ճշմարիտ Աստուծոյն իմոց, որ եղեւ մեզ լոյս գիտութեան, զոր եւ տեսար իսկ աչօք
մերովք եւ ձեռօք մերովք շօտափայտք, սր եւ ի մորտութենէ կուոց ապատեաց զմեզ :
Եւ այլ բազում բանիւք յանլիմանեաց զնա եւ զպաշտամունս նորա :

Եւ դատաւորին տեսեալ զհաւատս եւ զաներկիւլ պատասխանիս երջանիկ երանելի
սուաբելոյն եւ թէ զխարդ սուսջի նորա տարածեալ զձեռս իւր չերկինս եւ սսէր . Յիսուս
15 Քրիստոս որդի օրհնեալի քո չօր, լուր աղօթից իմոց եւ դատաւորեն զիս ընդ սրբոց
քոց առաքելոցն եւ փրկեան զիս ի ձեռաց ամբարշտիս աչածիկ : Եւ բարկացեալ զա-

1 սուան] սուա B — ձեռն] ձեռս B || 4 կարան] զերանելին add. B || 15 ցնա] լիկիանոս add. B || 11 ճերովք om. B || 12 նորա] նոցա B || 13 երջանիկ om. B || 14 սսէր] Տէր add. B.

et comment il baptisa l'apôtre Paul¹. Il reçut les grâces de Dieu et par ses prières et par l'imposition des mains il guérit tous les frères * malades et * A fol. 49
infirmes à Damas et à Éleuthéropolis. v^o a.

Quelques infidèles allèrent saisir Ananie et le présentèrent au tribunal, devant le juge Lucianus, qui lui dit : O homme, je te vois beau de visage, intelligent et plein de talent ; si tu m'écoutes, tu te rendras digne de bien des faveurs. Viens et sacrifie aux dieux et ne perds pas ta personne par les tortures que tu auras à subir de ma part. Saint Ananie lui répondit et dit : Je ne sacrifie, ni me prosterne devant vos dieux sourds, muets et insensibles, mais j'adore mon vrai Dieu Jésus-Christ, qui fut pour nous la lumière de la science, que nous avons vu de nos propres yeux, que nous avons touché de nos propres mains² et qui nous a délivrés de l'erreur des idoles. Et par bien d'autres paroles encore il le blâma, lui et son culte.

Le juge constatant la foi et les réponses sans crainte du bienheureux apôtre, qui en sa présence leva les bras vers le ciel et dit : Jésus-Christ, fils de ton Père béni, exauce ma prière et classe-moi au nombre de tes saints apôtres et délivre-moi des mains de cet impie ; le juge, extrêmement irrité, ordonna

1. Actes des Apôtres, iv, 10-19. — 2. I Jean, i, 1.

* A fol. 49^{v°} b. ստուօրին յոյժ, հրամայեաց եւ չոր արջաւաջօր : * Հարին սեպին գտուրն Անանիաս : Եւ յորժամ պարտեցին զահիճքն ի հարկաներոյ՝ ստէ գատուօրն . Գեւ եւս ոչ լինացս յանձն քո եւ ոչ ուրանաս գատուածն քո : Ասէ սուրբն . Եւս վԱտուածն իմ ոչ ուրանամ եւ ոչ պաշտեմ անօգուտ եւ տկար աստուածս :

Եւ կաօրեցին գուարեալն զվայտէ եւ սղնձէ բերջօր բերեցին վերդն եւ հրով ալբեցին զորովայնն : Եւ տեսալ գատուօրին եթէ ի չարչարանայն ոչ չաղթեցաւ եւ ոչ հաւանեցաւ հրամանի նորս, հրամայեաց զահճայն հանել ի քարաբէն եւ քարկոծ սունել զնա :

Եւ յորժամ տարան ի տեղին, աղաղակեաց մեծածաչն եւ ստէ . Տէր Եիսուս Գրիստոս յանձն սունել ի ձեռս քո զհոյի իմ : Եւ կանգնեցին զնա ի վերայ ստից իւրոց եւ քարկոծեցին զնա : Եւ աչնպէս բարի խոստովանութեամբ ականդեաց զհոյին իւր սու Ատուած՝ Հոկտեմբերի Ը :

Եւ երթեալ ծանօթք եւ բարեկամք նորս՝ սուին զմարմինն եւ թաղեցին ի հայրենի ժառանգութիւնն իւր :

Յաչամ աւուր տօն է սրբոց վկայիցն Թէոդորոսի որ ի Պերգես չարչարեցաւ ի 15 Թէոդոսէ գատուօրէն՝ չաւուրս Անտոնինոսի թագաւորին, զոր չեա չարչարանացն իսաէիցին, եւ աչնպէս կատարեցաւ . * նոչնպէս եւ Գէորգորոս որ չաւաջ քուրմ էր

* A fol. 50^{r°} a.

4 ստուածս] սաստուածոց B || 5 սղնձէ] սղնձի B || 9 աղաղակեաց] սու Ատուած add. B || 10 ի ձեռս] ի ձեռն B — զնա om. B || 12 Հոկտեմբերի Ը] եւ Հոռի ԻԲ add. B || 15 վկայիցն] վկային B || 16 Անտոնինոսի թագաւորին] Անտոնինս արքային B || 17 կատարեցաւ] ի Քրիստոս add. B.

* A fol. 49^{v°} b. de frapper vigoureusement saint Ananie avec des * nerfs de bœuf secs. Lorsque les bourreaux eurent achevé de le frapper, le juge lui dit : Jusqu'à quand ne veux-tu pas épargner ta personne et renier ton dieu? Le saint répondit : Je ne renie pas mon Dieu et n'adore point les dieux inutiles et faibles.

On lia l'apôtre à un arbre et on lui déchira les côtes avec des ongles de cuivre; on lui brûla le ventre avec du feu. Le juge voyant que les tortures ne l'avaient point abattu et qu'il ne consentait pas à son ordre, ordonna aux bourreaux de l'emmener hors de la ville et de le lapider.

Lorsqu'ils l'eurent conduit à l'endroit, il s'écria à haute voix et dit : Seigneur Jésus-Christ, je remets mon âme entre tes mains. On le redressa sur ses pieds et on le lapida. C'est ainsi qu'il rendit son âme, en bonne confession, à Dieu, le 1er Octobre.

Ses connaissances et ses amis prirent son corps et l'inhumèrent dans sa propriété de famille.

En ce jour, fête du saint martyr Théodore qui subit les tortures à Pergué aux jours de l'empereur Antonin, et qui, après les tortures, fut crucifié, et mourut ainsi. * Fête également de Dioscore, qui était avant prêtre d'idoles et

* A fol. 50^{r°} a.

կոսյն եւ նա հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ եւ յետ բարձւ չարչարանացն արեցին հրով :

Հուլի ԻԳ եւ Հակոբեճերի Բ : Վկայաբանութիւն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսի եւ սրբոյ կուսին Յուսարանեայ :

Կիպրիանոս էր սչր մեծազգի եւ մեծատուն յոյժ, ուսեալ էր եւ դամնեայն հան-
 5 ճարս իմաստութեանն, եւ հմուտ եղեալ մոգութեանն, որով ամենայն աղանդոց գիտուն էր :

Եւ կոչս աղճիկ ոմն էր ի մեծ քաղաքին Անտիոքայ՝ անուն Յուսարանեա, քրիս-
 տոնեայ կրօնիւք, զուտար Եղեւիտսի քրճի կոսոյ, ուսեալ զհաւատն ի Պաւլոյէ, եւ
 դարձոյց զճնօղսն շատուածգիտութիւն, եւ մկրտեցան չկիտատոսէ եպիսկոպոսէ :

Իսկ հեթանոս ոմն անուն Ազգաւխտոս, սիրեաց յոյժ զՅուսարանէ եւ կամէր ասնուլ
 10 ի կնութիւն զնա, եւ ջանայեալ բարձւ սրատգամաւորք եւ խտտմամբք, եւ ոչ կարաց
 հաւանեցուցանել : Յիւեաց սո նա Յուսարանէ եւ ասէ կիթէ . Եւ Քրիստոսի եմ հարս-
 նայեալ, եւ մարգոյ երկրաւորին ոչ ամուսնանամ : Եւ սրտասհեալ նմա ի ճանապարհի՝

1 եւ յետ] զոր եւ յետ B. || 3 Վկայաբանութիւն . . . Յուսարանեայ] Վկայութիւն սրբոյն
 Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին եւ Յուսարանեայ կուսին B || 4 մեծազգի] աղիուական add. B ||
 5 եղեալ] լեալ B || 7 աղճիկ] աղջիկ B || 8 Պաւլոյէ] Երեւիտսէ սարկաւազէ B || 9 զճնօղսն]
 իւր add. B || 10 Ազգաւխտոս] Ազգիկոս B || 11 կնութիւն] կնութեան B.

qui crut au Christ et se fit baptiser. Après de nombreuses tortures, on le livra aux flammes ¹.

23 HORI, 2 Octobre.

Martyre de l'évêque Cyprien et de la vierge sainte Justine.

Cyprien était un homme de noble famille et fort riche; il était instruit et avait acquis toute la science de la philosophie, il était versé dans la magie et avait connaissance de toutes les sectes.

Il se trouvait également dans la grande ville d'Antioche une jeune fille vierge, du nom de Justine, de religion chrétienne, fille d'Édésius prêtre des idoles, qui avait été instruite dans la foi par Prylle; elle avait converti ses parents à la science de Dieu, et ils furent baptisés par l'évêque Optatus.

Un païen nommé Aglaïdas s'éprit fortement de Justine et voulut l'épouser; il fit beaucoup de démarches par des négociateurs et beaucoup de promesses, mais ne put obtenir le consentement de la jeune fille. Justine lui envoya dire : Je suis fiancée au Christ et je ne me marie pas à un homme terrestre.

1. Dioscore se convertit pendant le martyre de saint Théodore de Pègué. M. de S.

* A fol. 50
r^o b. բուռն հարեալ զնմանէ ոչ կարաց ըմբռնել, ալ ծանաւանկ անարգանօք եւ * ամօթալից զարձաւ ի առն իւր :

Եւ երթեալ առ Կիւրլիանոս ճող, եւ խոստացաւ ալ նմա երկուս տաղանդս սուրաց եւ արձաթոյ, եթէ ճողութեամբ աւցէ զմուստիանէ կին : Եւ կռչեաց Կիւրլիանոս ի զիշերին չսնմիկ զեւ մի եւ արձախեաց առ Յուստիանեայ : Եւ երթեալ զեւն եղիտ զերաննի կոչան զն աղօթէր զերբորդ ժամու զիշերոյն : Եւ զիտացեալ զզալուստ զիւին արար ընդդէմ նորա զնշան խաչին եւ փչեաց ի նա : Եւ զեւն երկիւղիւ փախստական զնաց առ Կիւրլիանոս : Եւ նա աւարեաց ալ զեւ, նոչնպէս եւ զնա նշանաւ սրբոյ խաչին հարածեաց : Եւ աւարեաց երբորդ անգամ ալ զեւ, եւ այնպէս զարձաւ երկիւղալից սրպէս ի հրոյ փախուցեալ :

Եւ Կիւրլիանոս խոշտանկեաց զգեւան՝ եւ ստատելով նոցա հարցանէր թէ. Էր վասն փախեանն եւ ոչ կատարեցին զհրամայեալն : Եւ նորա ասնն եթէ. Նշան խաչեցերոյն ոչ միայն զմեղ-հարածէ, ալ եթէ իշխանն մեր ինքնին երթիցէ ամենայն աներեւոյթ զօրովք իւրովք՝ ամօթալից փախստական լինի ի նմանէ :

Եւ լուեալ Կիւրլիանոս անէծ զգեւան, եւ հարածեաց զնոսա լինքենէ. հաւատաց ի Բրիտոս եւ անեալ զամենայն զլրա ճողութեանն եւ կախարդանաց հրով ալբեաց :

2 զարձու] զարձոյց B || 7 երկիւղիւ] ճեծաւ *add.* B — փախստական] եղեալ *add.* B || 11 զգեւան] զգեւն B — նոցա] նմա B || 12 խաչեցերոյն] խաչերոյն Յիսուսի B || 13 երթիցէ] զնացէ B || 15 հարածեաց] հարածեալ B.

Il la rencontra dans la rue, la saisit, mais ne put l'entraîner, par contre il

* A fol. 50
r^o b. rentra chez lui * confondu et plein de honte.

Il se rendit auprès du mage Cyprien et lui promit de lui verser deux talents d'or et d'argent, s'il réussissait par magie à lui faire épouser Justine. Cyprien évoqua cette nuit-là un démon et l'envoya auprès de Justine. Le démon s'y rendit et trouva la bienheureuse vierge qui disait les prières de la troisième heure de la nuit. Elle s'aperçut de la présence du démon, fit le signe de la croix contre lui et souffla vers lui. Le démon, effrayé, s'enfuit et retourna chez Cyprien. Celui-ci expédia un autre démon; elle le chassa également par le signe de la croix. Il expédia pour la troisième fois un autre démon, qui revint également, saisi d'effroi comme s'il avait fui devant le feu.

Cyprien maltraita alors les démons et leur demanda avec reproche pour quelle raison ils s'étaient enfuis et n'avaient pas accompli ses ordres. Ils lui dirent : Le signe du crucifié non seulement nous met en fuite, mais si même notre chef s'y rendait en personne avec toute sa milice invisible, il battrait en retraite honteusement.

Cyprien, en entendant cela, maudit les démons et les chassa de chez lui; il se convertit au Christ, et saisissant tous les livres de magie et de sorcellerie, il les jeta au feu.

Եւ երթեալ առ սուրբն * Անթիմոս եպիսկոպոսն եւ պատմեաց խոստովանարար * A fol. 50
 դամենասն զոր ինչ գործեաց ճոգութեամբն : Եւ ի մեծի շաբաթոցն մկրտեցու
 չեկեղեցին, եւ չութերորդ աւուր եղեւ ընթերցող . եւ ի քսան եւ հինգ աւուրն եղև
 կիսատարկաւագ . եւ չեա տարւոյ միոյ ձեռնադրեցու քահանայ : Եւ զվերջոսան ամ
 5 կատարեալ զքահանայութեան կարգն . եւ եղև եպիսկոպոս եւ ձեռնադրեաց զՅուս-
 ախանէ սարկաւագուհի : Եւ ուսուցանէր եւ լուսաւորէր զամենեսան, զհեաւորս
 հրովարտաօր եւ զմերձաւորս վարդապետութեամբ :

Եւ պատմեցին վասն նորա արեւելեաց կոմսին եթէ . Գարձուցանէ զամենեսան
 թղթովք եւ զրովք եւ բանիւք ի զոհելոյ աստուծոյ մերոյ : Եւ հրամայեաց կապանօր
 10 տանել զԿիպրիանոս եւ զՅուստիանեսա կոյսն ի Գամասկոս քաղաք եւ ի քննութիւն
 տեղեկանաւր թէ ճրպէս զարձառ ի հաւատն Քրիստոսի ի ձեռն Յուստիանեայ : Եւ նա
 պատմեաց մի ըստ միոյն :

Եւ ապա կախեցին զԿիպրիանոս զվայտէ եւ բերեցին զմարմինն, եւ զՅուստիանեսա
 գանեցին ուժգին . եւ ջեռուցին տապալկ ձիթով եւ ճարպով եւ ծոծով, եւ ընկեցին չեաւ-

2 շաբաթոցն] շաբաթուն B || 3 չեկեղեցին] չեկեղեցոյն B — աւուրն] օրն B || 4 կիսա-
 տարկաւագ] եւ չեա չիտն աւուր եղև սարկաւագ *add.* B — ամ] արժանապէս կատարեաց
add. B || 5 եւ եղև եպիսկոպոս] եւ յորժամ հանգեաւ եպիսկոպոսն ի Քրիստոս նուսուցին
 զնա հաւատացեալքն յաթու եպիսկոպոսութեանն B || 6 սարկաւագուհի] եւ անուանեաց զնա
 Յուստիանա *add.* B || 10 կոյսն *om.* B — ի քննութիւն] քննեալ B || 11 Յուստիանեայ]
 Յուստիանեայ B || 13 ապա *om.* B.

Il se rendit ensuite auprès du saint évêque * Anthimos et lui narra, sous * A fol. 50
 confession, tout ce qu'il avait fait par magie. Il fut baptisé dans l'église, V° a.
 le grand samedi [samedi saint]; le huitième jour il fut ordonné lecteur;
 le vingt-cinquième jour il fut ordonné sous-diacre; et un an après il fut
 ordonné prêtre. Il exerça son ministère de prêtre pendant seize ans, fut
 sacré évêque et ordonna Justine diaconesse. Il enseigna et illumina tout le
 monde; ceux qui étaient au loin par des mandements et ceux qui étaient
 proches par sa parole.

On dit de lui au « comes » de l'Orient : Il détourne tout le monde par
 des lettres, écrits et paroles, des sacrifices à nos dieux. Celui-ci ordonna de
 conduire Cyprien et la vierge Justine enchaînés à la ville de Damas, et s'in-
 forma à l'interrogatoire de quelle manière il s'était converti à la foi du Christ
 par l'œuvre de Justine. Cyprien raconta tout avec détail.

Alors on suspendit Cyprien à un arbre et on lui déchira le corps. On
 frappa brutalement Justine. On fit chauffer une poêle avec de l'huile, de
 la graisse et de la cire, et on jeta dans la poêle en ébullition Justine et

ցեալ տապալն վնասախնեա եւ վիպարխնոս, եւ էին որպէս ցորալ ի հանդսեան եւ
* A fol. 50
v° b.

եւ ոմն ի հեթանոսաց Աթանասիոս անուն չհաստացեալ կթէ աստուածային զորութեան
վրեցան սուրբքն, ընկէջ ինքնին զանձն իւր ի տապալն եւ առժամայն լուծեալ
հալեցաւ :

եւ ապա տարան զտուրբն ի Կիլիկիոյ ըստ ընդհանրին առ թագաւորն Գեղիոս, եւ
հրամայեաց ի զեան որ կոչի Գարոս զլիստակ զնոսս : Եւ ձի ոմն Ռէոկտիտոս անուն
ճանապարհորդ անցանելալ ընդ այն՝ սղջոյն ետ սրբոյն Կիլիկիանոսի, եւ տեսեալ
անորինացն կալան զնա : Եւ յորժամ զլիստացին զտուրբն՝ հատին եւ զգրուին նորա :

եւ հռոմայեցի նաւավարք առին զմարմինս սրբոյն հանդերձ պատմութեան
զրելալ եւ տարան ի Հռոմ քաղաք, եւ ետուն ի կին ձի մեծատուն, անուն Ռուփինա,
եւ նա պատուով հանդուց ի նշանաւոր տեղուջ ի փառս եւ ի գովութիւն Աստուծոյ մերոյ :

Կատարեցաւ սուրբ եպիսկոպոսն Կիլիկիանոս եւ սրբուհին Յուսախանէ՝ Հովոսեմբերի Բ :

Յաչամ աւուր տօն է սրբոյն Պապիստասի ձգնաւորի, որ չարմաւենի ծառ խաչեալ
կատարեցաւ, եւ ալք ընդ նմա հինգ հարիւր եւ քառասուն վիպք որ սրտ ի կատարեցան
փան հաւատոյն Քրիստոսի :

1 եւ էին . . . զԱստուած] եւ զորութեան Քրիստոսի պահեցան կենդանի B || 3-5 եւ ոմն . . . հալեցաւ om. B || 7 զնոսս] զտուրբն B || 9 կարան] կապեցին եւ B — նորա] Գեղիպոսի B || 11 Ռուփինա] Ռուփինեա B || 13 սրբուհին] սրբուհի կոչան B || 15 ձգնաւորի] եւ ճարտարաբ. add. B.

Cyprien, qui s'y trouvèrent comme dans la rosée, à leur aise, et glorifièrent
* A fol. 50
v° b.

Dieu avec actions de grâces.
Un païen, du nom d'Athanasius, ne croyant pas que ce fût par la force divine que les saints étaient restés indemnes, se jeta lui-même dans la poêle et fondit immédiatement.

On conduisit ensuite les saints à la ville de Nicomédie, auprès de l'empereur Dèce, qui ordonna de leur trancher la tête dans le fleuve appelé Galos. Un voyageur, nommé Théoctitus, qui passait par là, salua saint Cyprien; ce qu'ayant vu, les impies le saisirent; et après qu'on eut tranché la tête aux saints, on lui trancha la tête également.

Des bateliers romains prirent les corps des saints, avec leur histoire écrite, et les transportèrent dans la ville de Rome; ils les confièrent à une femme fort riche, nommée Rufina, qui les déposa avec honneur dans un lieu célèbre pour la gloire et la louange de notre Dieu.

Saint Cyprien et sainte Justine moururent le 2 Octobre.

En ce jour, fête du saint ascète Paphnoutius, qui mourut crucifié à un arbre de palmier, et d'autres cinq cent quarante martyrs qui, avec lui, moururent par le glaive pour la foi du Christ.

[Ե Զիշատակ է Թէոդորոսի իշխանի որ կրչի Խուււաս որ ի Կոստանդինուպօլէ, եւ Թէոփիլոսի խոստովանողին որ ի Տիբերիոս կառարեցու :]

* Հուի ԻԿ եւ Հոկտեմբերի Գ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Գրանէսիոսի Արիսագացոց, * A fol. 51
Աթենացոց եպիսկոպոսին : 1° a.

5 Սուրբն Գրանէսիոս մի էր չԱթենացոց նախարարացն, եւ էր պատուական եւ իմաստուն, խորհրդական եւ մեծատուճ չաջժ : Եւ որչն էր չաչնժ ժամանակի Աթենացոց, որ նախ չառաջագոյն՝ ինն պատուորք նստէին չաանի Արիսագացոցն եւ քննէին դատաստանն, եւ ապա առաջի չիտուն եւ մի իշխանաց դատապարտէին գնկանչա-կանն եւ դանկրաւն :

10 Եւ չորժամ գնաց չԱթէն Պօղոս առարեալն եւ բարոյէր դրանն Աստուծոյ, Գրանէսիոս չոյժ Հմուտ գրաւ գրոց իմաստասիրականաց՝ Հաւանեցաւ բարոյութեանն Պօղոսի եւ Հաւատաց ի Քրիստոս, եւ աչք բարուճք ընդ նմա, որպէս գրեաց Ղուկաս ի գիրս Գործոց Առարեկոցն : Եւ ձեւնորեցաւ ի Պօղոսէ եպիսկոպոս Աթենացոց :

3 Վկայաբանութիւն . . . եպիսկոպոսին] Վկայութիւն սրբոյն Գրանիսիոսի Աթենացոց եպիսկոպոսի Արիսագացոց եւ իշատակ սրբոյն Յեռոփէոսի վարդապետին իւրոյ B || 6 չոյժ om. B || 7 չաանի Արիսագացոցն] չԱրիսագոսն B || 10 Աստուծոյ] Քրիստոսի B.

[E Commémoration du prince Théodore, qui s'appelle Khoras, de Constantinople, et du confesseur Théophile qui furent mis à mort à Tibérias [Tibériopolis?]'.

* 24 HORI, 3 Octobre.

* A fol. 51
1° a.

Martyre de saint Denis l'Aréopagite, évêque d'Athènes.

Saint Denis était un des satrapes d'Athènes. Il était très estimé, sage, conseiller et fort riche. A cette époque il était d'usage, à Athènes, que neuf juges présidaient d'abord le conseil de l'Aréopage et jugeaient au tribunal; ensuite en présence de cinquante et un notables ils condamnaient les coupables et les criminels.

Lorsque l'apôtre Paul se rendit à Athènes pour y prêcher la parole de Dieu, Denis, qui était fort érudit dans tous les traités philosophiques, consentit à la prédication de Paul et se convertit au Christ, et avec lui beaucoup d'autres ainsi que l'a écrit Luc dans les Actes des Apôtres². Il fut sacré par Paul évêque d'Athènes.

1. Il semble s'agir ici du confesseur Théophile de Tibériopolis [Stroumnitza] du temps des Iconoclastes. Il est célébré le 10 Octobre dans les synaxaires grecs, et est peut-être le même que celui qui est commémoré le 2 Octobre. Il n'a toutefois pas été martyrisé dans sa patrie, mais est mort en paix. M. de S. — 2. Act. des Apôt., xiii, 1-34.

Եւ կրթեալ էր յաւաջագոյն ռամամբ ի Յնաօթէոսէ փրիտօփալէ, սրպէս եւ գրեաց տասն գիրս եւ պատմեաց ի նոստ զորպիտութիւնս հրեշտակաց եւ գերկնային դասոց կարգապետութիւնս : Նոյնպէս մեկնեաց գեկեղեցական կարգս եւ գրաւանութիւնս ամբիժս հաւատոց . գրեաց եւ ալ գիրս, եւ երան ի * զբարստ տեղիս Հոռոմոց : Եւ Հեղինայի կուսպաշարն, արբ նախանձնալը պըրեցին հրով զսուրբն Գրիտէսիոս եւ զգիրս նորա, երիս միայն մնացեալ յատուածաշունչ տառից նորա առ հաւատացեալս ի պահետի, զոր ունի եկեղեցի Ատուծոյ :

Այս երանելիս մինչդեռ յանհաւատութեանն էր՝ հմուտ էր աստեղագիտութեան, եւ յաւուր խաչելութեանն Քրիստոսի, ետես զարեգակն յաւարեալ, եւ զշարժումն մեծ որ եւ գերեզմանբ բացան, եւ ամենայն ամբուլիւն քաղաքաց կործանեցաւ : Քննեաց իմաստութեամբ զգիրս աստեղացն, եւ թուեաց զժամանակս արեգակնային շրջագալութեանն, եւ ոչ եղիտ, զի չեւ եւս էր արեգականն ժամանակ նուազելոյ : Յանժամ ասէ . Անչարչարելի բնութիւնն մարգացեալ չարչարի, եւ անչարչարելի մնայ :

Կատարեցաւ սուրբն Գրիտէսիոս Աթենացոց եպիսկոպոսն Հոկտեմբերի Գ, եւ ընկալաւ զանապական պսակն ի Քրիստոսէ Ատուծոյ մերոյ :

4 Հոռոմոց] Հոռոմոցեաց B || 5 արբ om. B || 6 յատուածաշունչ] յատուածային B || 8 յանհաւատութեանն] յանհաւատութիւնն B || 10 ամբուլիւն] ամբուլիւնք B — կործանեցաւ] կործանեցան B || 11 արեգակնային] արեգական B || 12 արեգական ժամանակ նուազելոյ] արեգակն ընդ այն ժամանակ նուազելոյ B || 14 Աթենացոց om. B. — Հոկտեմբերի Գ] եւ Հոտի Ի՛ add. B || 15 մերայ om. B.

Il avait auparavant fait ses études sous la direction du philosophe Hiérothéos, et composa dix volumes, dans lesquels il traite de la nature des anges et des hiérarchies des ordres célestes. Il expliqua également les ordres ecclésiastiques et la profession pure de la foi. Il écrivit encore d'autres ouvrages qui furent déposés * dans les bibliothèques des Romains [Orientaux]. Les Hellènes païens, gens jaloux, livrèrent aux flammes saint Denis et ses œuvres. Il ne resta de ses écrits inspirés par Dieu, que trois ouvrages, confiés à la garde des fidèles [adressés aux fidèles de la Palestine ?], que l'église de Dieu possède.

Ce bienheureux, tandis qu'il était encore dans la foi païenne, étant versé dans l'astronomie, observa, le jour du crucifiement du Christ, l'éclipse du soleil, et le grand tremblement de terre qui fit entr'ouvrir les tombes et tomber en ruines toutes les fortifications des villes. Il examina avec sagesse les traités d'astrologie, calcula la durée de l'évolution solaire, mais n'en trouva trace, car ce n'était pas encore la période du déclin du soleil. Il dit alors : La nature qui est incapable de souffrir, s'est faite homme, subit les tortures, mais reste incapable de souffrir.

Saint Denis, l'évêque d'Athènes, mourut le 3 Octobre et reçut la couronne immortelle du Christ notre Dieu.

* A fol. 51
r° b.

Յայճ աւուր լիշատակ է Կիրակոսի :

Սա էր չաւուրս բարեպաշտ թագաւորին Թէոփոսի Մեծի, տասն եւ ութ ամաց թողեալ
զանցաւր վիւանս զնոց ի լեառն եւ շրջեալ ընդ ամենայն տարբ տեղին՝ չայքս եւ ի
փապարս լերանց, վաչլի բանջարով կերակրէր եւ ճզնեալ զիննսուն եւ զերկու ամ
5 աստուածաճաճոց վարուք փոխեցաւ առ Քրիստոս :

[B Ի ամին աւուր վկայութիւն ծիւս Գիտնէսիտի պատրիարքին Աղեկսանդրու, որ
առ Գեղարիւ արքայիւ տանջեալ արտրեցաւ, եւ ի բանդին չոգաւ առ Տէր :]

* Հուր Ին եւ Հովհաննէրի Գ : Վկայարանութիւն սրբոց Ագաթանի եւ վարբ
գտեր խրոց Կաղեթիինեայ :

* A fol. 51
v° a.

10 Սուրբ վկայն Քրիստոսի Ագաթանոս՝ էր չնվիտսո բազարէն, առ Մարտինիանովիւ
կատարաշտ արքային, եւ մեծաւ պատուով դուքս եւ եպարքոս, եւ գողտնի բրիտանեայ
գրով. սնէր զուսար կրտս եւ զեղեցիկ չոցժ տեպեամբ, սրոց անունն էր Կաղեթիինեա :

1 լիշատակ է] երանելոցն add. B || 2 ամաց] լեալ add. B || 4 բանջարով կերակրէր] բանջարք բատկանացեալ B — ամ] ամս B || 5 Քրիստոս] չոյն սրբոց add. B || 8 վկայարանութիւն] վկայութիւն B || 9 [սրոց] նարս սրբաճոյն add. B || 10 Ագաթանոս] Աղեկսոս B || 11 արքային] արքայի B — գողտնի] ի գողտնի B || 12 Կաղեթիինեայ] Կաղեթեա B.

En ce jour, commémoration de Cyriaque¹.

Il vivait aux jours du pieux empereur Théodose le Grand. A l'âge de dix-huit ans, abandonnant la vie périssable, il se retira à la montagne, visita tous les lieux saints, les grottes et les anfractuosités des montagnes, ne se nourrissant que de légumes sauvages, et après une vie ascétique et agréable à Dieu de quatre-vingt-douze années il s'en alla auprès du Christ.

[B En ce même jour, martyr de l'autre Denis patriarche d'Alexandrie, qui sous l'empereur Dèce fut soumis à la torture et fut exilé; de la prison il s'en alla auprès du Seigneur.]

* 25 HORI, 4 Octobre.

* A fol. 51
v° a.

Martyre de saint Andochtus et vie de sa fille Callisthéné.

Le saint martyr du Christ Andochtus était de la ville d'Éphèse, aux jours de l'empereur Maximien, l'idolâtre. Il était tenu en grand honneur, était « dux » et « éparque », et chrétien en secret. Il avait une fille, vierge et d'une extrême beauté, dont le nom était Callisthéné.

1. S'agit-il peut-être du célèbre anachorète Cyriaque qui vivait du temps de Théodose le Jeune et qui est célébré le 29 Septembre dans l'église grecque? M. de S.

Եւ լուեալ արքային Մարտիրոսանոսի՝ կամեցաւ առնուլ իւր ի կնութիւն, եւ զխոսեալ չարն նորա՝ ոչ կամեցաւ վասն պիղծ հաւատոց նորա, զազաւ առարեաց զլուսար իւր թարչել չԼիբեկա : Եւ լուեալ արքային զոր արար Ալորոտոս, եւ զխոսեալ զն բրիտանեաց էր՝ սոս զամենայն ինչս եւ զստացուածս նորա, ընկէց եւ ի պատուոյն, եւ առարեաց զնս չարտարս ի Միջագետս : Եւ զրեաց սոս Աղեկասնկորոս զուրն զն նեղեաց; զնս զտճկ կուոցն, եւ կթի՛ ոչ՝ ի չարչարանս մատնել : Եւ չոյժ բռնագատեցաւ Ալորքոտոս չԱղեկասնկորէ եւ ոչ սոս չանձն սրանալ զԲրիտոտոս եւ զտճկ կուոցն : Եւ չատին զպուլի նորա : Եւ թաղեցին զնս կիկնն իւր եւ ծիւս ալ կոչս զուսար նորա որուժ անուանն Պեղապիա :

* A fol. 51
v° b.

Իսկ Կալեսթիոնէս էր ի թագաոսի՝ ի քաղաքն Նիկիոմիդիա զամս ութ : Եւ չորժամ լուաւ զՉորէն իւրմէ կթի՛ մարտիրոսացաւ, զերձեաց զպուլի սրպէս ալք եւ զգեցաւ առնացի զգետս, եւ եղև ի կերպարանս բժշկի եւ զնայ ի Թիբրակ. զայս արարեալ զն մի զխոսացէ վասն նորա Մարտիրոսանոս արքայն : Եւ եկեալ սոս նոս կին մի որոջ զուսար իւր ոխտացեալ ջաւօք էր չաչացն եւ սրպէս զեղօք ինչ՝ բժշկէր անուամբն Յիսուսի. Բրիտոտոսի, եւ ոչ չաջոցց զխաւարեալ աչան :

5

10

15

Եւ խորհեցան ձեալք աղձկանն տալ զլուսարն իւրեանց նմա ի կնութիւն, քանզի

1 ի կնութիւն] ի կնութեան զԿալեսթիոնեա B || 2 նորա] Ապուստոլ add. B || 5 զնա] ընտանեօք իւրալք add. B || 7 զտճկ կուոցն] սրաչան զգետ B || 8 նորա] սրբոյն B || 9 անունն Պեղապիա] անուն էր Պեղապիա B || 10 թագաոսի] թագաոս B — Նիկիոմիդիա] Նիկիոմիդեա B || 11 զպուլի] իւր add. B || 12 Թիբրակ] Թիբրաք B || 13 նոս om. B || 14 յաւօք om. B — չաչացն] աչօք B || 16 աղձկանն] աղձկանն B — ի կնութիւն] ի կնութեան B.

L'empereur Maximien en ayant entendu parler, voulut l'épouser. Son père, informé de ce projet, n'y consentit pas à raison de sa foi impure, et envoya secrètement sa fille se cacher en Orient. L'empereur ayant appris ce qu'Andochthus avait fait, et sachant qu'il était chrétien, lui confisqua tous ses biens et propriétés, le cassa de son rang, et l'envoya en exil en Mésopotamie. Il écrivit au « dux » Alexandre de le contraindre à sacrifier aux idoles, et dans le cas contraire, de le soumettre à des tortures. Andochthus fut fortement pressé par Alexandre mais ne consentit pas à renier le Christ et à immoler aux idoles. On lui trancha la tête. Sa femme et une autre fille à lui, vierge, dont le nom était Pelopée, l'enterrèrent.

* A fol. 51
v° b.

Quant à Callisthéné, elle se tint cachée * dans la ville de Nicomédie pendant huit ans, et lorsqu'elle apprit que son père avait été martyrisé, elle se fit couper les cheveux comme un homme, prit des vêtements d'homme, exerça le métier de médecin et se rendit en Thrace. Elle se mit ainsi pour ne pas être reconnue par l'empereur Maximien. Une femme vint la trouver, avec sa fille qui souffrait des yeux, et Callisthéné, se servant comme d'une médecine du nom de Jésus-Christ, la soigna et guérit ses yeux obscurcis.

Les parents de la jeune fille songèrent à lui donner leur fille en mariage ;

տեսին զնա երիտասարդ հասակաւ եւ զեղեցիկ տեսեամբ, եւ ճարտար չարուեստ բժշկութեանն : Եւ զիտացեալ Կալեսթինեա եթէ քրիստոնեայք են ի գողտնի՝ պատմեաց նոցա զեղեալ զործնն ի ճնօղն եւ չինքն եւ զարմացեալ յոժ ետուն վառա Աստուծոյ :

Եւ չորժամ սպանին զՄարտիրոսն աբբայն, եւ ընկարա զԹապաւորութիւնն Լիկիանոս, որ ունէր զբոց ճեծին Կոստանդիանոսի իւր կին . եւ զիտացեալ Կալեսթինեայ թէ քրիստոնեայ է թագուհին՝ երթեալ երևեցաւ նձա եւ պատմեաց զամենայն եղեալ իրան : Եւ առժամայն առ զԿալեսթինեա յապարանն առ ինքն, եւ անուանեաց * A fol. 52
1° a.

Եւ առեալ զօրականս ի թագուհւոյն զնայ ի Միջագետս առ ճայն եւ քոյն իւր : Եւ ճիարանեալք առին զնշխարս հօրն իւրոյ զարբոյն Ալքորոսի :

Իսկ Կալեսթինեայ եւ ծօր իւրոյ եւ բեռն բազարավարեալք ի ճարմնի, բարի եւ առարկին վարուք հանդեան խաղաղութեամբ ի Քրիստոս եւ եղան մերձ ի սուրբ վկայն Քրիստոսի :

Կատարի տօնս Հոկտեմբերի Գ :

2 Կալեսթինեայ Կալեսթինեա B || 3 զործնն] զբրծն B — ճնօղն] իւր add. B || 9 առ նա om. B || 11 Ալքորոսի] եւ սարան յեփեսոս ի կաղձանս Մագնիսոսոց, եւ անց եղին զնշխարս սուրբ վկային Քրիստոսի, եւ շինեցին ի վերայ եկեղեցի յանուն սրբոյն Արսիտոսի add. B || 12 ի ճարմնի] յերկրի B || 15 տօնս] տօն սոցա B — Հոկտեմբերի Գ] եւ Հուի Իե add. B.

car ils la voyaient tel un jeune homme, beau de figure, et très expérimenté dans l'exercice de la médecine. Callisthéni ayant appris qu'ils étaient chrétiens en secret, leur raconta tout ce qui s'était passé avec ses parents et avec elle. Ils furent extrêmement surpris et rendirent gloire à Dieu.

Lorsque l'empereur Maximien fut tué, et que Licinius, qui avait pour femme la sœur du grand Constantin, devint l'héritier de l'empire, Callisthéni, sachant que l'impératrice était chrétienne, se rendit auprès d'elle et raconta tout ce qui s'était passé. L'impératrice accueillit aussitôt Callisthéni auprès d'elle * dans son palais, et la nomma mère de son fils. Elle lui rendit tous les biens que l'empereur Maximien avait confisqués à son père.

Callisthéni demanda à l'impératrice des soldats, et se rendit en Mésopotamie auprès de sa mère et de sa sœur. Toutes ensemble emportèrent avec elles les restes de leur père, saint Andochtus.

Quant à Callisthéni et à sa mère et à sa sœur, elles vécurent d'une vie bonne et pleine de vertus, reposèrent en paix dans le Christ et furent déposées près du saint martyr du Christ.

Leur fête se célèbre le 4 Octobre.

* A fol. 52
1° a.

Յայտճ աւար յիշատակ է Ռոմանոսի երգեցողը :

Սուրբ եւ փառաւորեալ աբրա սա՛ս՝ սարկաւազ էր յեմեոխ քաղաքէն, գոր եւ սլճծճ Հէմս կոչեն : Մեծաւ ճղնութեամբ կացեալ՝ եւ չեաւ աշխարհի երթեալ ի Կոստանդինուպոլիս բնակեցաւ չեկեղեցւոյ՝ ամենաարքուհոյ Աստուածածինին սր կաշի Կլարոսի :

Եւ ի ծխոճ զիշերի չաւար Ծննդեանն Քրիստոսի, երեւեցաւ նմա յայնճ զիշերին ի տեսիլս սուրբ Աստուածածինն, եւ եա նմա ուտել զրեալ տուճար : Եւ զարթուցեալ 5
 առժամայն երգեաց * կցուրդ Ծննդեանն Քրիստոսի քաղցրաճաշն եղանակաւ : Եւ ապա չեաւ աշխարհի երգեաց ի տէրութեան տօնս կցուրդս հապարս եւ ի տօնս սրբոց, սր ճիմչեալ յայտօր պաշտեն յամենայն Հռոմս . ի փառս Քրիստոսի յուսոյն ճերայ որ է օրհնեալ : 10

Հուի ԹՉ. եւ Հոկտեմբերի 6 : Վկայութիւն պրոց Հովութեանցն սրբ ի Հայր կատարեցան :

Արքուհի տիկնայքն Հովութեան եւ Պապիանէ Էլին ի մեճ քաղաքէն Հռոմայ, ազգա-

1 յիշատակ է] երանելոյն *add.* B || 2 յեմեոխ] յեմեոի B || 5 զիշերին ի տեսիլս] ի տեսլանն B || 7 կցուրդ] կացուրդ B || 9 Հռոմս] Հուռոմս B — ի փառս Քրիստոսի յուսոյն ճերայ սր է օրհնեալ] ի փառս եւ ի պատիւ Քրիստոսի Աստուծոյ յուսոյն ճերայ B.

En ce jour, commémoration de Romanos, le chantre¹.

Cet homme saint et glorieux était diacre dans la ville d'Émésa, appelée aujourd'hui Ems [Homs]. Il y mena une vie de grand ascétisme et se rendit ensuite à Constantinople et fixa sa demeure dans l'église de la très sainte mère de Dieu, dite de Cyrus.

Une nuit, le jour de la nativité du Christ, la sainte mère de Dieu lui apparut en vision dans la nuit, et lui fit avaler un livret écrit. S'étant réveillé, il se mit aussitôt à chanter une antienne de la nativité du Christ, sur un air mélodieux. Depuis il continua à composer, pour toutes les fêtes du Seigneur et des saints, des milliers d'antiennes pour être chantées, encore en usage jusqu'aujourd'hui dans tout le pays des Romains (Orientaux), pour la gloire du Christ, notre espérance, qui est béni².

26 HORT, 5 Octobre.

Martyre de sainte Hripsimée et de ses compagnes qui subirent la mort en Arménie.

Les saintes femmes Hripsimée et Gaïanée étaient de la grande ville de

1. C'est-à-dire le célèbre poète religieux, célébré le 7 Octobre dans les synaxaires grecs. — 2. Tout cela est une traduction verbale du synaxaire grec. M. de S.

կանք տիեզերական թագաւորացն Օգոստոսի եւ Կլաւդիայ : Եւ էին կուսանք եւ կրօնաւորք ի վնսն սուրբ առաքելոցն Պաւղոսի :

Եւ Դիոկղեարեանս թագաւորն խնդրեաց իւր կին զեղեցիկ : Եւ շրջեալ ընդ ամենայն երկիր տէրութեանն Հաովմայեաց պատկերազորձք՝ նկարել զպատկերս զեղեցիկ կանանց եւ ցուցանել թագաւորին . եկին ի կոչանս առաքինեացն, ձօրն եւ տեսին զգեղն Հաիփսիմեայ, զարձացան եւ նկարեալ ցուցին թագաւորին : Եւ նս տրվացեալ մոլեկան ցանկութեամբ՝ խորհչեալ կին սունկ վնս :

Եւ իմացեալ սնուցիչն նորս Կապիանէ, սունու վնս եւ զպչս ոմանս չընկերացն եւ վախչի չեղիպտոս : Եւ լուեալ Դիոկղեարեանս թարկացաւ յոջժ, եւ հրամայեաց կոտորել զպչ ընկերս նոցա, որք մնացին անլրէն, * զարբուհին Զօյի եւ զպչ բորսն, որք զվրասորն * A fol. 52 v° a.

Իսկ սրբուհի կանաչքն եկին չերուսաղէժ, եւ անտի գնացին չերկիրն Հաւոց : Եւ Դիոկղեարեանս լուեալ՝ զրէ թուղթ աւ Տրդատ մեծ թագաւորն Հաւոց զամենայն իրսն որ եղևն, եւ ասաց . եթէ հաճոջ թուի բեղ զեղ զորս պահեսցես բեղ, ապա թէ ոչ՝ ինձ 15 սչարէն առաքեսցես, եւ զընկերսն նորս մահու մատենացես : Զի ոչ գտաւ նման նմա ի մէջ Յունաց :

Իսկ Տրդատ արբայ իբրեւ ընթերցաւ զհրովարտակն՝ հրամայեաց պահել զամենայն

Rome, parentes des conquérants du monde les empereurs Auguste et Claude. Elles étaient vierges et religieuses au couvent de Saint Paul l'apôtre.

L'empereur Dioclétien cherchait à épouser une femme belle. Des peintres se mirent en campagne dans tout l'empire romain pour relever les portraits des femmes belles et les soumettre à l'empereur. Ils arrivèrent à la demeure de ces femmes vertueuses, y pénétrèrent et remarquèrent la beauté de Hripsimée, en furent émerveillés, et l'ayant peinte, la soumirent à l'empereur. Il fut épris d'une passion éhontée et songea à la prendre pour épouse.

Gaïanée, qui l'avait élevée, eut connaissance du fait, la prit avec quelques-unes de ses compagnes et s'enfuit en Égypte. Ce qu'ayant appris, Dioclétien en fut très irrité, et ordonna de massacrer toutes ses autres compagnes qui étaient restées : sainte * Zoé et autres sœurs principales, et * A fol. 52 v° a.

Les saintes femmes se rendirent à Jérusalem et de là dans le pays d'Arménie. Dioclétien, l'ayant appris, écrivit une lettre au grand roi d'Arménie, Terdat [Tiridate], lui relatant tous les faits comme ils s'étaient passés; il lui disait : Si sa beauté te plaît, tu la garderas pour toi, sinon, tu me l'enverras ici et tu mettras à mort toutes ses compagnes. Car il ne se trouva point de semblable à Hripsimée parmi les Grecques.

Le roi Terdat, après avoir pris connaissance de la lettre, ordonna de garder

անցս ճանապարհացն, եւ բննել զամենայն տեղիս : Եւ զսին զնոսս արտաբոյ բազարին
 ի հնձանոյ ծիոյ թագուցեալբ : Եւ երթեալ պատմեցին թագաւորին զգեղեցկութիւն
 Հոխիսիմեայ, եւ թագաւորին ցանկացեալ զեղոյ նորս ի համբառն որ պատմէին
 զնմանէ, հրամայեաց յարբուռուս տանել հանգերձս զեղեցիկս եւ մեծազինս եւ սակ-
 թիւս կերպասուց, եւ զարդարել զնս աջնու եւ նստուցանել ի վերայ կասաց եւ շքով 5
 եւ պատուով ածել զնս ի բազարն զի հարսնասցի նմա : Զի խորհեցաւ օրինօք կին առնել
 զնս ի տիկնութիւն ամենայն Հայոց :

* A fol. 52
 v° b.
 Իսկ առաքինիքն * անկեալ ի վերայ երեսաց իւրեանց կային չարօթս առ Աստուած
 փրկել ի փորձութենէն : Եւ եկեալ սպասաւորացն արքունի տանել զնս պատուով ըստ
 հրամանի արքային . իսկ նա ոչ առնողը չանձն զպատիւ թագաւորին, ալ եւ ոչ հայէր 10
 ի մարդիկն, ալ անկեալ կապը չերկիր եւ արտասուօք զԱստուած ապաշէր :

Եւ պատմեցին թագաւորին . եւ նա հրամայեաց բռնութեամբ ի բարձ ածել զնս .
 Եւ զի ոչ ախորժեաց, առէ, զալ պատուով, եկեցէ անարգանօք : Եւ նորս երթեալ
 ածին զնս մերթ ի բարձ, մերթ վերամբարձ, եւ մուծին ի սենեակ արքունի : Եւ մտալ
 թագաւորին կատարել զկամս իւր, եւ մարտեալ ընդ նմա յառաւօտէ մինչև ցլեց ժամն, 15
 եւ պարտեալ լինէր թագաւորն զօրութեամբն Աստուծոյ :

Եւ հրամայեաց թագաւորն ածել զԴաչխանէ առ զուրս սենեկին, զի խրատեցէ
 զՀոխիսիմէ առնել զկամս թագաւորին : Եւ նոցա խառան ի պարանոցն արկեալ

tous les passages des routes et de perquisitionner tous les endroits. On les trouva cachées dans une vigne hors de la ville. On fit part au roi de la beauté de Hripsimée, et le roi, épris de sa beauté par la description qu'on lui en faisait, ordonna d'emporter du palais de beaux vêtements, riches, en étoffes tissées d'or, de l'en parer, de la faire monter en carrosse et de la conduire avec pompe et honneur à la ville, pour se fiancer à elle. Car il songeait l'épouser selon la loi et en faire la reine de toute l'Arménie.

* A fol. 52
 v° b.
 Les vierges vertueuses, * le visage contre terre, prièrent Dieu de les délivrer de la tentation. Les serviteurs du palais arrivèrent pour conduire Hripsimée avec tous les honneurs selon l'ordre royal. Mais elle refusa les honneurs du roi, détourna ses yeux des gens, se jeta à terre et pria Dieu les larmes aux yeux.

On en fit part au roi, qui ordonna de la traîner de vive force, et dit : Puisqu'elle n'a pas consenti à venir avec les honneurs, qu'elle vienne avec mépris. Ils s'y rendirent, la conduisirent tantôt en la trainant, tantôt en la soulevant, et la firent entrer dans l'appartement royal. Le roi y pénétra pour accomplir son désir, lutta avec elle du matin jusqu'à la sixième heure, mais par la puissance de Dieu, le roi subit la défaite.

Alors le roi ordonna de faire venir Gaïanée à la porte de l'appartement, pour conseiller à Hripsimée de se soumettre à la volonté du roi. On passa à

կացուցին առ դուրս սենեկին : և ևս խօսէր ընդ նմա ի զրոյց անտի ի ներքս հոռի-
 մայեցուց բարբառովն և սատր . Յու՛շ լիցի բեկ հոգեւոր սնունդն իմ և մեծաթիւնն
 ազգատոհմին բո, զի թողեր զթագաւորական վաստն և հարսնացար Վրիստոսի . մի՛
 հաւանիր կամաց թագաւորին, սակաւ մի համբեր * և ահա տեսնես զՎրիստոս մեօր * A fol. 53
 5 հանդերձ : 1° a.

և իբրևս զիտացին թէ զոր խրատ մատուցանէր, ջարդեցին բարիս զբերան նորա
 և ի բաց առին ի զրոյց անտի : և դարձեալ մարտեաւ ընդ նմա թագաւորն մինչև
 պահ մի զիշերին, և պարտեալ ընէր թագաւորն՝ ամենեւին յաւոյ անկեալ և ի զօրու-
 թենէ, հանդերձ նորա պատասեալ և թագ նորա ընկեցեալ չերկիր : և զօրացեալ
 10 կուսին՝ և արտաքս բռնութեամբ և անցեալ ընդ մէջ բաղաբին, և ոչ ոք կարաց ունել
 դնա, և անցեալ ընդ հեձնառն, ձայն աւետեաց մատուցանէր ընկերացն, և մեկնեալ
 ի նոցանէ բաղաբոյն կաչք չաղթն : և երևեալ նմա Փրկիչն բաջարեաց դնա, և
 սասց . Մի երկնչիր սիրելի իմ, զի ևս ընդ բեկ եմ :

Իսկ թագաւորն Տրդատ՝ որ այնպէս հակաչափօր էր և բաջ ի մարտս պատերազմաց,
 15 որ զերկուց յլուց և զջնուրս կապեալ թափեաց ի գլխոց նոցա, և զկառացն բռնն հարեալ
 դադարեցուց, և զխտոն բարգս բարգս իշերսմիլն հանդերձ վերուստ ի վաչք հասեաց, և
 զհակաջ թագաւորն բարբարոտաց ձերբակալ արար, և զերամսս վաղցն վիղց, և զթեճուրս

Gaïanéé une corde au cou et on la conduisit à la porte de l'appartement. Elle
 lui parla du dehors de la porte à l'intérieur, en langue romaine, et dit : Sou-
 viens-toi de mes soins spirituels et de la grandeur de ta famille, car tu as
 abandonné les honneurs impériaux pour devenir la fiancée du Christ; ne consens
 point au désir du roi; prends patience encore * un peu et tu verras le * A fol. 53
 Christ ensemble avec nous. 1° a.

Lorsqu'on s'aperçut quels étaient les conseils que lui donnait Gaïanéé, on
 lui brisa la bouche à coups de pierres et on l'éloigna de la porte. Le roi reprit
 la lutte avec elle jusqu'à la première veillée de la nuit, et le roi fut vaincu,
 complètement épuisé de forces et d'énergie, ayant ses vêtements en lambeaux,
 sa couronne roulée à terre. La vierge devenue puissante sortit dehors de vive
 force, traversa la ville, sans que personne pût l'arrêter, et en s'approchant
 de la vigne elle fit entendre sa voix à ses compagnes, leur annonçant la bonne
 nouvelle; elle s'éloigna quelque peu d'elles et se mit à prier. Le Sauveur lui
 apparut, l'encouragea et lui dit : Ne crains rien, ma bien-aimée, car je
 suis avec toi.

Mais le roi Terdat, lui qui était d'une force de géant et brave dans les ba-
 tailles et les guerres; qui saisissant deux taureaux par les cornes, les avait
 arrachées de leur tête; qui avait arrêté un char dans la course, en le saisis-
 sant de ses mains: qui avait jeté de haut en bas [des remparts] des meules de
 foin avec les ânes pêle-mêle; qui avait fait prisonnier le roi géant des Bar-

* A fol. 53
1° B. զետոյ աւերեաց, եւ զգորս Պարսից կատարեաց, նա այժմ չազճկանէ միտջէ՝ տկարացեալ
անգոր գտաւ :

Բարկացեալ չոք Տրամուշեաց չարածաճ տանկ գնտա : Եւ եկեալ գաճճացն ի զիշերի
ջաշիւք եւ յապտերօք կալան գտարը կոչան Հոխիսիմէ, եւ կապկցին ի չորս ցիցս, եւ
պղկեցին զնա, եւ ծակեցին զտանն ի պճգունան եւ կոկալ վոգս՝ փշեցին ի ներբուսա
ի վեր, եւ սպտոցին զմարմինն եւ բերթեցին մինչեւ ի ճնտան, եւ ծակեցին զճսճորակն
հանին ընդ այն պեղան, եւ հրով կանխեացն աչրեցին զամենայն մարմինն, եւ բարինս
վարեցին ընդ գոգս նորա եւ ի վաչք վաչթեցին գաղլիս նորա, եւ մինչդեռ եւս կենդանի
էր, սրով լարձին պղովս նորա : Աճին եւ զալլ ընկերսն նորա, եւ նոյն տանջանօք
սարսնին :

Ալլ կատարեցաւ սրբուհի եւ ճգնողկեաց կոչան Հոխիսիմեա կրեաուն եւ կրկու
ընկերօքն՝ Հոսի ԻԶ եւ Հովսեփերբի Ե :

Յայժմ աւար լիշատակ է սուրբ վկայս հայն Մամկըբաա :

Կինս այս քրմուհի էր կուոցն Ագանծիկեայ ի Պարս, եւ բոլք նորա բրխտոնեայ էր :
Եւ չաւար միտմ մինչդեռ ննջէր Մամկըբաա քրմուհին, Լաւս զհրեշտակ Տեաուն եւ

13 լիշատակ է սուրբ վկայս հայն] կատարեցաւ սրբուհին B 15 միտմ] միտջ B.

bares; qui avait anéanti un troupeau d'éléphants; qui avait détruit la berge
d'un fleuve; qui avait massacré les armées perses, se trouvait maintenant
vaincu, * réduit à l'impuissance par une jeune fille.

Fort irrité, il ordonna de les faire mourir d'une mort cruelle. Les bour-
reaux arrivèrent pendant la nuit avec des torches et des lanternes, saisirent la
vierge sainte Hripsimée, la lièrent en l'étendant sur quatre poteaux, lui trouè-
rent les pieds à la hauteur des chevilles et y introduisant des cornets y
soufflèrent de bas en haut, lui enflèrent le corps et le dépouillèrent de la
peau jusqu'au menton; ils lui trouèrent ensuite la nuque et en firent sortir
la langue; ils lui brûlèrent tout le corps à la flamme des torches, lui rem-
plirent le sein de pierres qui firent jaillir les intestins, et pendant qu'elle
était encore en vie, lui tranchèrent la tête par l'épée. On amena également
ses autres compagnes et on les fit mourir des mêmes tortures.

La vierge ascète, sainte Hripsimée, mourut avec ses trente-deux compa-
gnés le 26 Hori, le 5 Octobre.

En ce jour, commémoration de la sainte martyre Mamelchta.

Cette femme était la prêtresse de l'idole Artémis en Perse; mais sa sœur
était chrétienne. Un jour, pendant qu'elle dormait, la prêtresse Mamelchta vit

եցոյց նմա զամենայն խորհուրդս * բրիտանէութեանն : Եւ յարուցեալ պատմեաց բեռն * A fol. 53
 խրոյց գոտելին : Եւ նորա ստեալ տարաւ զնա սա եպիսկոպոսն, եւ աներկիւզ պատմեաց
 նմա գտեսին : Կաէ ցնա եպիսկոպոսն . Պարտ է բեղ բրիտանեաց լինել . եւ նաչնժամայն
 հաստաց եւ մկրտեցաւ, եւ սնա բոջր իւր ի կնրոյ :

5 Իսկ անորէն խուժապոժացն զիտացեալ՝ բարկութեամբ զինցեցին ի վերայ Մամելը-
 տաց, մինչդեռ ունէր եւս յանձին իւրում զհանգերձս մկրտութեանն եւ բարկոժ
 սրարեալ սպանին եւ ընկեցին ի խորագլն զբի միոջ, յորմէ հաղիւ կարացին բրիտա-
 նեայքն հանել ի դրոյն : Եւ եպիսկոպոսին երթեալ արաչեաց զթագաւորն Պարսից եւ ի
 նմանէ ընկալեալ հրաման զիտոյ կործանել զբողինոն Արանմիդեաց կոսցն, որում սպա-
 սաւորէր շաստճապոժն երանելին Մամելըտա : Եւ շինեալ եկեղեցի եւ եղին սոնդ զերը-
 խարն : Եւ բազում նշանք եւ սրանչելք բժշկութեան եկն ի սուրուջն յաչնմիկ . եւ ի
 խուժապոժ սողէն բողուժք հաստացին ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս :

10 Կատարեցաւ երանելն վկայն Մամելըտա՝ Հոկոսմբերի եւ, ի վասս Քրիստոսի :
 Գարձեալ յայսմ աւար վկայութիւն Միքայելն հօր վանայն Զորայի եւ երեսուն եւ

4 հաստաց ի Քրիստոս *add.* B || 5 խուժապոժացն խուժապոժեցն B — բարկութեամբ ընկալեալ B || 6 զհանգերձս զգգեաւ B || 8 ի դրոյն ի խորագլն զբէն B || 8-10 Եւ եպիսկոպոսին ... Մամելըտա *om.* B || 10 Եւ շինեալ եկեղեցի Զոր աւեալ թողեցին պատուով եւ շինեցին եկեղեցի յանուն սրբոյն B || 11 սրանչելք բժշկութեան եղն զսրանչելք լինին եւ բժշկութիւնք B || 13 վկայն Քրիստոսի սարքն *add.* B || 14 Գարձեալ յայսմ աւար վկայութիւն Ի սմին աւար յիշատակ է B — Զորայ B.

l'ange du Seigneur qui lui montra les mystères * du christianisme. A son * A fol. 53
 réveil, elle raconta sa vision à sa sœur. Celle-ci la conduisit chez l'évêque, à
 V° a.
 qui elle raconta sans crainte la vision. L'évêque lui dit : Il faut que tu
 deviennes chrétienne. Aussitôt elle crut et se fit baptiser; sa sœur la reçut
 des fonts.

La populace barbare et impie l'ayant appris, ils assaillirent avec rage Mamelechta, tandis qu'elle portait encore les vêtements de baptême, la lapidèrent, la tuèrent et la jetèrent dans un fosse très profonde, d'où à grand-peine les chrétiens purent la retirer. L'évêque se rendit auprès du roi des Perses et, l'ayant prié, obtint de lui la permission d'aller démolir le temple de l'idole Artémis, où la bienheureuse Mamelechta servait auparavant. Ils y érigèrent une église et y déposèrent les restes de Mamelechta. Beaucoup de miracles et de guérisons miraculeuses s'opérèrent en cet endroit, et nombre de gens parmi la populace crurent en notre Seigneur Jésus-Christ.

La bienheureuse martyre Mamelechta mourut le 5 Octobre, pour la gloire du Christ ¹.

De même, en ce jour, martyre de Michel, le prieur du couvent de Zoba, et

1. C'est une traduction verbale du synaxaire grec. M. de S.

վեց կրօնաւորացն, զորս կալաւ ամիրացն Սեբաստոպոլեաց Ալի, եւ յոչ յեղեաց զնոսս
 * A fol. 53 * ուրանալ զՔրիստոսի աստուածութիւնն եւ խոստովանել զհաւատն Տաճկաց եւ զՄահ-
 v° b. ձէտ ճարգարէ սոցա եւ պատգամաւոր եւ թրխատիլ : Եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել
 զսուրբսն . կոտորեաց զամենեւեան սրով եւ այնպէս կատարեցան ի Քրիստոս :

* B
 p. 176 b. [B * Վկալութիւն սուրբ եւ առաքելուհոց կուսին Հռիփսիմեաց, եւ Երեսուն եւ երեք
 ընկերաց նորին :

Սքանչելի եւ սուրբ կոչն Հռիփսիմեա, էր ի թագաւորական տոհմէ Կիողեաց կալսեր,
 որոց կինն Պատրոնիկեա եկն յԵրուսաղէմ, եւ սու ճասն ի պատուական խաչէն Քրիս-
 տոսի ի ձեռն Յակոբայ առաքելոց եւ զնայ ի Հոռոմ : Եւ զսոյն ճասն ընկալաւ թոռն
 նորա կոչն Հռիփսիմեա, որ ի ծնողաց քրիստոնեաց գորով կրօնաւորեցաւ ի Հոռոմ ի
 հռչակաւոր վանս կուսանացն, որոց զլուսարին անուն էր Գալեանէ : Սա սնուց զսքան-
 չեկազեղ կոչն Հռիփսիմեա եւ դաստիարակեաց երկիրիւն Քրիստոսի :

Եւ ընդ այն ժամանակն Գիողեաթիանոս արքայ՝ կին կամեցաւ առնուլ, եւ ասաց
 պատկերագրոց շրջել ընդ աշխարհն Հոռոմացեաց, եւ նկարել ի տախտակս զպատկեր
 կուսան կանանց եւ բերել առաջի իւր՝ զի չոր հաճեցի արասցէ կին : Սորս եկին բունու- 15

1 կրօնաւորացն] սրբ էին ի ժամանակս Կոստանդիանոսի արքային *add.* B — զորս] զսոսա B — Ալի] Ալիոս B || 2 Տաճկաց եւ զՄահձէտ ճարգարէ սոցա եւ պատգա մաւոր] ալաողգեաց B.

des trente-six religieux qu'Ali, l'émir de Sébastopolis, fit saisir et tourmenta
 * A fol. 53 beaucoup pour les obliger à renier la divinité du Christ et à professer la foi
 v° b. musulmane et Mahomet son prophète et, son envoyé, et à se faire circoncire.
 N'ayant pu persuader les saints, il les tua tous par l'épée, et c'est ainsi qu'ils
 moururent pour le Christ.

* B
 p. 176 h. [B * Martyre de la sainte et vierge apôtre Hripsimée et de ses trente-trois
 compagnes.

L'admirable vierge sainte Hripsimée était de la famille royale de l'em-
 pereur Claudius, dont la femme Patronicée se rendit à Jérusalem, reçut une
 partie de la précieuse croix du Christ des mains de l'apôtre Jacques et re-
 tourna à Rome. Sa petite-fille, la vierge Hripsimée, reçut cette partie de la
 croix, et comme elle était de parents chrétiens, elle se fit religieuse à Rome,
 dans le célèbre couvent des vierges, dont la supérieure s'appelait Gaïanée.
 Celle-ci éleva la vierge Hripsimée qui était d'une beauté admirable et l'ins-
 truisit dans la crainte du Christ.

A cette époque l'empereur Dioclétien voulut se marier et ordonna aux
 peintres de parcourir le pays des Romains et peindre sur des tablettes les
 traits des femmes vierges et de les lui présenter, afin d'épouser celle qui lui
 plairait. Ils arrivèrent et pénétrèrent de force dans le couvent de Gaïanée,

Թեամբ ծտին ի վանն Պաշանեայ եւ նկարեցին զչքնալ սրտկերն Հռիփսիմեայ, եւ
 * ծառուցին առաջի թագաւորին : Իսկ նա հաճեցաւ առնել զնա կին :

* B
 p. 177 a.

Եւ զայս կարծիս առեալ սրբոցն՝ վախտտական եղին ի Հռոմայ եօթանասուն անձն
 կուսանք հանդերձ քահանայվաբն իւրեանց : Եւ երկու Պաշանէ մնացելոցն զիսաւոր՝
 5 զմի ի բուրբոցն Չօլի անուն : Եւ ինքեանք նաւեայք չեղիպոսս եւ անտի եկին չերու-
 սաղէճ եւ երկրպագեալ սուրբ տեղեացն մնացին անլ ամիս մի եւ ազօթէին առ զերեկ-
 աման սուրբ Աստուածածնին :

Երեւեցաւ նոցա ի տեղեան ամենասրբուհի Աստուածածինն եւ ասաց զնալ ի
 Միջազեոս ի քաղաքն Ուռհայ, եւ երկրպագել տէրունական սրտկերին զոր առաքեալ
 10 էր Աբգարու : Եւ յորժամ եկին անլ ըստ հրամանի տեղեանն, զորձեալ երեւեցաւ եւ
 հրամուտեաց երանել ի Հաչս՝ ի վիճակն Քաղէսոսի առաքելոցն :

Իսկ նորա միագունդ եկին ի վերին կողման արեւելից, եւ շրջեալ ի լերինս
 աշխարհին, ոմանք մնացին ի լերինս Պարանաղեաց, եւ բազումք ի նոցանէ հանդերձ
 քահանայվաբն ի լերինս Բզոմնեաց զաղարեցին, կրելով ընդ ինքեանս զպատուական
 15 սուրբ խաչն որով առնէին մեծամեծ նշանս : Եւ մնաց չետ վախճանի նոցա նոցն սուրբ
 խաչն ի լեւոսն Վարազայ եւ չետոյ գտաւ :

Իսկ Պաշանեա հանդերձ Հռիփսիմեա եւ երեսուն եւ եօթն ընկերօր՝ աստուածային

furent le portrait de la belle Hripsimée et * le présentèrent à l'empereur. Il lui
 plut de l'épouser.

* B
 p. 177 a.

Les saintes, au courant de ses intentions, s'enfuirent de Rome, au nombre
 de soixante-dix vierges accompagnées de leurs prêtres. Gaïanée laissa à celles
 qui restèrent, comme supérieure, une des sœurs nommée Zoé. Et elles
 s'embarquèrent pour l'Égypte et de là se rendirent à Jérusalem, firent leur
 adoration aux lieux saints, y restèrent un mois et prièrent près du tombeau
 de la sainte mère de Dieu.

La très sainte mère de Dieu leur apparut dans une vision et leur dit de
 se rendre en Mésopotamie, à la ville d'Ourha [Édesse], et d'y adorer l'image
 du Seigneur qu'Il avait envoyée à Abgar. Lorsqu'elles y furent arrivées,
 d'après l'ordre de la vision, la mère de Dieu leur apparut de nouveau et leur
 ordonna de se rendre en Arménie, dans le pays échü par le sort à l'apôtre
 Thaddée.

Elles arrivèrent toutes ensemble en groupe dans les hautes contrées
 orientales, et après avoir parcouru les montagnes du pays, quelques-unes
 restèrent dans les montagnes de Daranali, mais la plupart, accompagnées de
 leurs prêtres, se fixèrent dans les montagnes de Beznoumik, ayant avec elles
 la précieuse sainte croix, par laquelle elles opérèrent de grands miracles.
 A leur mort, cette même sainte croix resta sur la montagne de Varaga et fut
 découverte à la suite des temps.

Gaïanée avec Hripsimée et ses trente-sept compagnes virent, par inspi-

ազգեյութեամբ եկին ի ճաշարարարն Ագարատոց ի Վարդարաւաս : Եւ սնկ էր ի ձմերոց թողաւորն Հաչոյ Տրդատ, որ չտաջ բան գաչս գաւրրն Գրեղոր փոսն հաւատոցն Գրիտոսի մեծամեծ տանջանօք չարչարեալ էր, եւ չեա ամենայն արկեալ յօձարեալ վերտօղն չԱրատաւոս բարարն : Եւ էր սրբոյն Գրեղորի երեքտասան ամ ի վերտօղն, յարժամ եկին սուրբ Հովհաննէսն արքայ յաշխարհն Հաչոյ :

Արգ՝ փանս առեալ նոցա արտօքոյ բարարին ի հնձանն, եւ սմն զնկերացն ուրուս առնէր ապովելէնս եւ գնէին նովա գիկրակրիկն :

* B
p. 177 b.

Իսկ Գրեղեալիանոս՝ բարկացեալ չսլ ընդ փախստական նոցա ընենին, գրեաց առ Տրդատ բնեւ յաշխարհն իւր թէ կարտօցէ գտանել գարանչեւագեղն Հովհաննէ, կամ առեալ իւր ի կնուիթեան եւ կամ առարել նմա : Եւ բնեւալ գտին զնոսա ի հնձանս բարարին, եւ տեսողքն պատմէին առաջն Տրդատոց թողաւորին զգեղն Հովհաննէս : Իսկ նա՝ նախ բան զիւր տեսանին՝ առարեաց զարդարել զնա պատուական զգետիւր եւ ածել իւր ի կնուիթեան : Եւ յարժամ եկին խնդուիթեամբ արբունի ապաստարքն առնել զպս՝ սուրբքն բարձին զճաչնս եւ ազօթս արտաստօք առ Աստուած մատուցին զի փրկեցի կոչան ի խառնակութենէ արքային :

Եւ սպաստարքն եկեալ պատմեցին արքային եթէ ոչ առնու չանձն զգեղեւլ եւ պս :

ration divine, dans la capitale de l'Ararat, à Valarchapat. Le roi d'Arménie, Terdat, s'y trouvait alors dans sa résidence d'hiver; lui, qui précédemment avait fait subir de grands supplices à saint Grégoire pour la foi du Christ et l'avait ensuite fait jeter dans un puits profond et rempli de serpents dans la ville d'Artachat. Il y avait déjà treize ans que saint Grégoire se trouvait dans le puits lorsque sainte Hripsimée et ses compagnes arrivèrent dans le pays d'Arménie.

Elles établirent leur demeure hors de la ville, dans les vignes; et une des compagnes fabriqua des perles de verre, dont le produit servait à acheter leur frugale nourriture.

* B
p. 177 b.

Dioclétien, * fort irrité de leur fuite, écrivit à Terdat de faire faire des recherches dans son pays et s'il réussissait à y retrouver Hripsimée, qui était d'une beauté merveilleuse, de la prendre comme épouse ou de la lui renvoyer. On fit des recherches et on les retrouva dans les vignes de la ville; ceux qui les aperçurent rendirent compte au roi Terdat de la beauté de Hripsimée. Celui-ci, avant de l'avoir vue, envoya des vêtements précieux pour l'en revêtir et pour la lui amener comme épouse; mais lorsque les domestiques du roi furent arrivés tout en joie pour exécuter les ordres, les saintes poussèrent des cris et se mirent à prier Dieu avec larmes de préserver la vierge de l'union avec le roi.

Les domestiques retournèrent auprès du roi pour lui rendre compte qu'elle refusait les vêtements et de venir avec eux. Il ordonna alors de l'amener de

Ապա հրամայեաց բռնութեամբ ասել : Եւ ասեալ գտարքն մերթ վերամբարձ՝ մերթ ի բարշ, եւ ասին ի սենեակ արքային, եւ նա բարձր ձայնիւ ասէր . Տէր Բիսուս օգնեալ ինձ :

Եկն ապա Էմուտ թագաւորն ի ներքս առ կոչան, եւ սկսան ծարդիկն հարսանեաց Երգս պարել : Եւ ի բունն հարկանել թագաւորին կատարել զկամս ցանկութեանն, սուրբ կոչան զօրացեալ յԱստուծոյ՝ ծարտնչէր ընդ նմա յերեք ժամէ աւուրն ծինչեւ ի տասն ժամն, եւ պարտէր զթագաւորն, զայն որոյ ուժգնութիւն զօրութեանն հաչակեալ էր ի Յոյնս եւ չիւր աշխարհն վասն մեծ գործոյն :

Եւ արտաքս եւ նա ասել գտարն Գալիանեա զև խօսեացի ընդ ասնուն իւրոյ առնել զկամս արքային : Եւ մատուցեալ սկսաւ խօսել ընդ նմա ի լեզու հառիմայերէն, եւ բաջալերեաց անշարժ կալ ի պնդութիւն յուսոյն Քրիստոսի : Չոր իբրեւ լուսն արբ որ տեղեակ էին բարբառոյն՝ բարտմբբ պերանն հարկանէին, սակայն նա ոչ վախճեաց զբանս իւր :

Եւ ծարտեաւ զարձեալ Հախիսիմեա ի տասն ժամէ աւուրն ծինչեւ ի պահ ծի զիշերոյն, եւ պարտեալ զթագաւորն՝ ընկէց մերկ կարգուտ չարբունեական զբեստուցն . եւ ելեալ բռնութեամբ ընդ՝ մէջ ամբոխին՝ արտաքս գնացր ի բաղաբէն, ոչ ուրուք կարացեալ գնա ըմբունել : Եւ հասեալ առ հնձանօրքն՝ ձայն աւետեաց մատուցանէր ընկերացն, եւ ինքն հնուցեալ ի բաղաբէն ի բարձրաւանդակ սեղի ծի ծաւր եղեալ

* B
p. 178 a.

force. Ils saisirent la sainte et l'amenèrent tantôt debout, tantôt en la traînant, jusqu'aux appartements du roi; elle cria à haute voix : Seigneur Jésus, aide-moi.

Le roi pénétra ensuite dans la pièce auprès de la vierge, et les gens venus pour les noces, se mirent à danser et à chanter. Le roi se disposa à accomplir son mauvais désir, mais la vierge sainte, fortifiée par Dieu, lutta avec lui de la troisième heure de la journée jusqu'à la dixième, et vainquit le roi dont la force et la vigueur était renommée parmi les Grecs et dans son pays à cause de ses hauts faits.

Le roi sortit et fit amener sainte Gaïanée pour qu'elle conseillât à sa pupille de céder à la volonté du roi. Celle-ci se présenta et se mit à lui parler en langue romaine et l'encouragea à rester inébranlable dans la fermeté de l'espérance du Christ. Ce que les gens, qui connaissaient la langue, ayant entendu, ils lui frappèrent la bouche à coups de pierres, mais elle ne changea pas de langage.

Hripsimée reprit la lutte de la dixième heure de la journée jusqu'à la première veillée de la nuit, et ayant vaincu le roi et l'ayant jeté à terre dépouillé de ses vêtements royaux, elle sortit, traversa de vive force la foule, sortit hors de la ville, sans que personne osât l'arrêter, et arrivée près des vignes, elle fit entendre à ses compagnes de sa voix la bonne nouvelle,

* B
p. 178 a.

կաջ չարօթն եւ ստէր. Տէր Աստուած ամենայնի, օ կարկեց Տասուցանել բեկ փոխարէն բարեացս որ սու խս :

Եւ եկին զինի նորա իշխանք արբային ջահււբ եւ զահճապետն զահճօր, եւ ճասուցեալ կրպեցին զսուրբն ձեռս յետս՝ եւ խնդրէին Տասուանել զկեդուն, զոր խորովի Տանեալ արտաքս եւ ես ի Տասուամն :

Եւ սարս մերկացուցեալ զբարտառատուն զգետիկն՝ Տարին չարս ցիցս սոխցն եւ ձեւացն, եւ զրկեցին ի վերայ զերանելն, եւ ջահիւբն աչքեցին եւ խորովեցին զամենայն ճարմին նորա, եւ բարինս վարեցին ընդ զոգան եւ ի վաջ վաչկեցին զաղխս : Եւ մինչչեա կաջ կենդանի՝ փորեցին զսա երանելոցն, եւ սարս սնդրած սնդրած յօշեցին զնա :

Եւ եկեալ զընկերաց նորս զինի ի Տնճանէն երեսուն եւ երկու՝ խնդրէին ամփոփել զճարմին սրբոյ կուսին : Իսկ զինուորքն սուր եղեալ ի վերայ կոտորեցին զամենեւեան, որք ուրախութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս : Եւ մի ոմն որ էր Տիւանդ եւ սչ կարաց զալ ընդ աչան՝ սնդէն ի Տնճանս սպանին զնա ուր վանքն էին երանելեացն :

Եւ բարչեալ ձգեցին զճարմինս ամենեցուն կերակուրս լինել շանց եւ զազանաց . չորս սչ մերձեցան ամենեւին՝ ալ մնաց ողջ գաւուրս ինն, մինչեւ եկն սուրբն Գրիգոր, եւ ամփոփեալ զնոսս ել ի զիրս Տանգատանոցայ :

et s'étant éloignée de la ville, elle gravit une hauteur, tomba à genoux et se mit à prier en disant : Seigneur, Dieu de toutes choses, qui pourra jamais te rendre les bienfaits que tu m'as témoignés !

Les princes envoyés par le roi arrivèrent bientôt après elle, avec des torches, ainsi que le chef des bourreaux avec ses aides ; ils saisirent la sainte, lui lièrent les mains derrière le dos, et cherchèrent à lui couper la langue, qu'elle présenta elle-même pour être coupée.

Ils la dépouillèrent ensuite de ses pauvres vêtements en loques, plantèrent quatre poteaux aux pieds et aux mains, y attachèrent fortement la bienheureuse, lui grillèrent tout le corps à la flamme des torches, couvrirent de pierres le sein, qui firent répandre les intestins. Et pendant qu'elle était encore en vie, ils arrachèrent les yeux à la bienheureuse, et lui coupèrent ensuite les membres un à un.

Ses compagnes, au nombre de trente-deux, arrivèrent de la vigne après elle, et cherchèrent le corps de la vierge sainte pour l'inhumer, mais les soldats les tuèrent toutes par l'épée, et elles moururent joyeusement pour le Christ. Une seule, qui était malade et qui ne put s'y rendre avec les autres, fut tuée dans la vigne, à l'endroit où les bienheureuses avaient établi leur couvent.

Ils traînèrent les corps de toutes pour les jeter en pâture aux chiens et aux bêtes féroces, mais aucun ne s'en approcha, et ils restèrent intacts pendant neuf jours, jusqu'à ce que saint Grégoire arriva, les recueillit et les déposa dans des tombeaux de repos.

Կատարեցաւ սուրբն Հովհաննէս երեսուն եւ երեք ընկերօքն՝ յամսեան Հոռի Իջ
եւ Հովհաննէսի Ե :

Հարան Քրիստոսի որ վերափոխեցար աչսօր վկայական արեամբ, զշտոյ զարդարեալ
նստեալ ընդ աջմէ երկնաւոր թագաւորին, զճնեալքս ի կուսական երկանցդ զեկեկեցիս
5 Հայաստանեայց որք վերապատուեմք զքեզ սոնախմբութեամբ՝ ընկնլ ի պարս քս չեր- + B
կնաւոր առաքատօղլ, զի եւ ճեք ընդ քեզ փառաւորեացուք զՀայք եւ զՄրդլ եւ զսուրբ p. 178 b.
Հօղին յաւիտեանս, ամէն :]

Հոռի Իջ եւ Հովհաննէսի Զ : Քիւս նշխարաց սրբոյն Թովմայի առաքելոց :

Առաքեալն Քրիստոսի Թովմաս կատարեցաւ ի Հնդկիս, եւ բերաւ նշխարք նորս ի
10 Միջագետս : Եւ յաւուրս Յագիերատի Պարսից արքային՝ չոգան զօրք նորս ի Միջագետս
Ասորոց չաւար առեալ ի վանս չորում էին նշխարք առաքելոցն : Եւ տեսեալ արկղ ճի
յկեկեցեոցն՝ կարծեցին եթէ գանձ իցէ, եւ ոչ բացին ի խնդութենէն :

Իբրեւ երեկոյ եղև՝ զլիաւոր զինաւորացն վառեաց լոյս եւ առաջն եբեր զարկն
15 զոր կարծէր գանձ լինել : Եւ չորձած եբաց ետես ոսկերս մեւելոց . յասուցեալ ընկէց
չտոս երկխարացն, եւ նորս սկսան անգուշնկ եւ կիցս ընկենալ միմեանց, զի ճի մեր-

Sainte Hripsimée mourut avec ses trente-trois compagnes, le 26 du mois de Hori, le 5 Octobre.

Fiancée du Christ, toi qui as été transportée aujourd'hui, par le sang du martyr, et es assise, reine toute parée, à la droite du roi des cieux, reçois-nous dans * tes réjouissances, dans ta chambre nuptiale céleste, nous qui sommes nés de tes entrailles virginales, nous les églises d'Arménie, qui t'honorons par la célébration de ta fête, afin que nous puissions avec toi glorifier le Père, le Fils et le Saint-Esprit éternellement. Amen.]

+ B
p. 178 b.

27 HORI, 6 Octobre.

Invention des restes du saint apôtre Thomas.

L'apôtre du Christ Thomas mourut aux Indes; ses restes furent rapportés en Mésopotamie. Aux jours de Haskerte [Hisdeguerde] roi des Perses, ses troupes ayant envahi la Mésopotamie de Syrie, mirent au pillage le couvent où se trouvaient les restes de l'apôtre. En apercevant un coffret dans l'église, ils s'imaginèrent qu'il contenait un trésor et ne l'ouvrirent point, de joie.

A la tombée de la nuit, le chef des troupes demanda de la lumière et se fit apporter le coffret qu'il croyait contenir un trésor. Mais lorsqu'il l'eut ouvert, il n'y trouva que des ossements de mort; irrité, il les jeta aux pieds des

* A fol. 54
1° a.

ձևացին ի նշխարան : և պարսկին որ կաջր ի վերայ ձիոցն՝ կարձևաց կթի գազան լնչ
ձուեալ է ի մէջ երկվարացն, սկսաւ որոնել և առեալ լոյս ասազանձան զն բորբոքէր
ի վերայ սոկերացն . և ժողովեալ գամենայն զգուշութեամբ՝ եղ չարկեղն չորսմ էր
յտառչագոյն : և ոչ ումեր պատմեաց գասելին, ալ առեալ զնաց յերկիրն շացոց, և
անդ ընթերցեալ զգիրն որ ի վերայ արկեղն՝ զխացին կթի նշխարք սուրբ ասարեղնն
Թովմափ է :

և կարդեցին գաւորն գաչն ասն, որ օր Իլ : Հոս ի ամսոյ և Զ Հոկտեմբերի : Յորում
տեղուջ բազում բժշկութիւնք ընէին պէս պէս ականջ և հլանգութեանց :

և այլն պարսիկ հաւատաց և եղև բրիտանեաց, և ընտր կրօնաւոր : և սարս
սուրեաց սուրբ նշխարացն մինչև ցօր մահուան խրոջ՝ վաստարելով զՍատուած
յաւխտան :

Յայսմ ասոր վկայարանութիւն սրբուհոցն Գայեանեաց և ընկերաց :

Զգատութեանց ծալն սրբուհին Գայեանեա՝ իբրև կատարեցաւ սուրբն Հուլիսինէ
և ընկերք նոցին, նա զևս ևս կարեալ կաջր չարաչար խառան ի պարանոցն արկեալ :
Երբ անոյր եկեալ զահճապետն չարբայէն Տրդատաց, պարծելով չարամահ ասն ել զևս
և գերիս ընկերս նորս . Զի իշխեաց, ասէ, վաստակար խրատան խրով կարուանել գաչն

chevaux, qui se mirent à donner des signes d'inquiétude et à lancer des
ruades, pour ne pas s'approcher des restes. Le Persan qui surveillait les
chevaux, croyant qu'une bête s'était introduite parmi les chevaux, se mit
à chercher et aperçut une lueur, en forme d'étoiles, qui scintillait au-des-
sus des ossements. * Il les recueillit tous avec précaution et les remit dans
le coffret où ils étaient auparavant. Il ne raconta à personne la vision, mais
prit [le coffret] et se rendit au pays d'Arménie, et là ayant fait lire l'ins-
cription qui se trouvait sur le coffret, on reconnut que c'étaient les restes de
l'apôtre Thomas.

* A fol. 54
1° a.

On établit une fête en ce jour, le 27 du mois de Hori, le 6 Octobre. En
cet endroit s'accomplit nombre de guérisons pour diverses infirmités et ma-
ladies.

Le Persan se convertit, devint chrétien et un excellent religieux. Il des-
servit les saints restes jusqu'au jour de sa mort pour glorifier Dieu éternel-
lement.

En ce jour, martyr de sainte Gaïanée et de ses compagnes.

La mère de modestie, sainte Gaïanée, se trouvait à la mort de sainte Hrip-
simée et de ses compagnes, encore cruellement enchaînée, avec une corde
au cou: Le chef des bourreaux envoyé par le roi Terdat vint à elle, en se van-
tant de la faire mourir d'une mort cruelle, elle et ses trois compagnes : Car,

որ գզեղեցկութիւն զիցն ունէր ի վերայ երկրի . արդ զսա կտտամահ սպանցուք : Եւ առեալ զնոսս ի քարշ՝ հանին * արտաբոջ քաղաքին ի տեղն մի ճարճախուտ, մերձ ի * A fol. 54
պարկէն փոսին որ շուրջ զայլ զքաղաքաւն :
r° 1.

Եւ անդ կապեցին զմի մի ի նոցանէ ընդ շորս շորս ցիցս, եւ ծակեցին ի պճուրնոն
5 զմորթս նոցա, եւ եղեալ փող փչեցին եւ պրկեցին զմարմինն նոցա փրովքն : Եւ ներքուստ
ի վեր քերթեցին մինչեւ ի ստինան, եւ ծակեալ զճոճորակն՝ հանին զեզուն ընդ այն, եւ
քարինս վարեցին ընդ զոս նոցա եւ ի վայլ վայթեցին զաղես նոցա, եւ բրեցին զաշս
նոցա : Եւ մինչդեռ զոհութիւն եւ աղօթքն ի բերանն խրեանց էին, սրով բարձին
10 զզուրսս նոցա : Եւ կատարեցան ձգնազղեաց կանայցն Գալիանէ եւ երեք ընկերք նորա,
եւ մի ի հնձանին սպանաւ, յամսանն Հոռի ԻԼ : Եւ Հովտեմբերի Զ :

Արդ որ ի Հոռոմայեցոց քաղաքէն ելին աւել ըսն զեօթանասուն մարդ, եւ մնացին
այսր անդր, բայց որ ընդ սուրբ կանայսն կատարեցան ի Վաղարշապատ քաղաքն ընդ
Հախիսիմեայ եւ ընդ Գալիանեայ երեսուն եւ եօթն մարդ, եւ ընկեցան մարմինք
ամենեցունց շանց քաղաքին եւ թռչնոց երկնից :

Եւ տրտմեալ չոյժ թազաւորն վասն կորստեան գեղեցկութեանն Հախիսիմեայ, ոչ
15 եկեր եւ ոչ արբ չաւուրն յանմիկ : Ապա ել թազաւորն * ի կառս կամեցեալ որս առնել, * A fol. 54
եւ իբրեւ ել ընդ զուռն քաղաքին՝ խկոչն հասանէ նմա պատուհաս չԱստուծոց, աչտոյն
v° a.

disait-il, elle a osé par ses conseils subversifs causer la perte de celle qui avait une beauté de déesse sur la terre; à nous maintenant de la faire mourir atrocement. Et les ayant saisies, on les entraîna * hors de la ville, à un en- * A fol. 54
droit marécageux, près de la tranchée qui entoure la ville.
r° b.

On y lia chacune d'elles à quatre poteaux, on leur troua la peau près des chevilles et y introduisant un chalumeau, on y souffla pour faire enfler leur corps. Ensuite on les dépouilla de leur peau de bas en haut jusqu'aux seins, et leur ayant perforé la nuque on en fit sortir par là la langue; on remplit leur sein de pierres, ce qui fit jaillir leurs entrailles; on leur creva les yeux. Et pendant qu'elles avaient encore sur les lèvres la prière et les actions de grâces, on leur trancha la tête par l'épée. Ces femmes ascétiques, Gaianée et ses trois compagnes, et une qui fut mise à mort dans la vigne, moururent le 27 du mois Hori, le 6 Octobre.

Or celles qui quittèrent la ville de Rome étaient au nombre de plus de soixante-dix; plusieurs d'entre elles restèrent çà et là; quant à celles qui moururent dans la ville de Valarchapat avec Hripsimée et Gaianée, elles étaient au nombre de trente-sept personnes. Les corps de toutes furent jetés en proie aux chiens de la ville et aux oiseaux du ciel.

Le roi fut très affecté de la perte d'une beauté comme celle de Hripsimée; il ne mangea ni ne but ce jour-là. Ensuite le roi monta * en voiture, voulant se * A fol. 54
rendre à une partie de chasse, et lorsqu'il eut franchi la porte de la ville, il
v° a.

պղծոյ հարեալ զնա ի վազր բնիկց ի կոստոյն, եւ սխառ ուտել զմարմինն իւր .
 մոլեգնեալ անհնարին անդգաչաթիւսմբ, եւ ելեալ ի մարդկաչին բնութենէ, եւ լեալ ի
 կերպարանս խողի, եւ բուսեալ ընդ բոլոր մարմին նորա խողանաստեւ, եւ կերպարանք
 երեսոց նորա կնճիկացեալք իբրեւ զգետնաբլր եւ զարմատակեր զծանայ, եւ ժանիք
 նորա մեծացեալք եւ սրեալք իբրեւ մեծամեծ վարագայ, ընդ խողս բէշալով եւ կոծելով
 ընդ երկիր ի ծօրս եւ լեղեգունս բնակելով, զի ոչ կարացին սրգելով զնա ի բարաբին .
 մի՛ վասն բնական ուժոյն, եւ մի՛ զն ոչ զիւայն հարեալ էր ի նա :

Եւ անդ կաջր զինն տիւ եւ զինն զիշեր, մինչև հրամանաւն Աստուծոյ՝ ել սուրբն
 Կրիգոր ի վերայէն եւ բժշկեաց զնա եւ զեշխանն զիւսարխա :

Եւ ամփոփեաց զնշխարս սրբոց վկայցն սր կաչին անթիւղ զաչն ինն օրն, եւ ոչ էին
 հոտեալ աչ բուբէր անուշահոտութիւն իբրեւ չաղին խնկոց . եւ ոչ զազան կամ թոչուն
 մերձեցեալ էր ի նոսա : Եւ ժողովեալ ի հնձանս նոցա՝ ուսոյց նոցա վարդապետալ
 թողով * զմոլորութիւն կուսպաշտութեանն, եւ պաշտել զԱստուած ճշմարիտ եւ սքանչե-
 րագործ . որ եղև իսկ . զի հաստացին ամենայն աշխարհն Հայոց, եւ շինեցին վկա-
 յարանս եւ զսուբբն ի հանգիստ փոխեցին, յորում տեղուջ փառաբանի սուրբ Երրոր-
 դութիւնն, այժմ եւ միշտ :

* A fol. 54
 v° b.

13

lui arriva aussitôt le chatiment de Dieu : le démon impur le frappa et le fit tomber de la voiture ; il se mit à dévorer son propre corps, et devenu furieux, d'une inconscience épouvantable, hors de la nature humaine, il prit la forme d'un porc ; son corps se couvrit complètement de poil de porc, les traits de son visage se changèrent en un museau calleux d'animaux qui fouillent le sol et dévorent les racines. Les griffes crurent et devinrent crochues comme celles d'énormes sangliers. Il grogna comme un porc, s'abattant contre le sol et habitant les endroits marécageux et parmi les roseaux ; car on ne pouvait le retenir dans la ville, d'abord à cause de sa force naturelle et ensuite parce que la force des démons s'était adjointe en lui.

Il y resta neuf jours et neuf nuits jusqu'à ce que, par la permission de Dieu, saint Grégoire sortit du puits, le guérit et avec lui les princes possédés du démon.

Saint Grégoire recueillit les restes des saintes martyres qui étaient restés sans sépulture pendant neuf jours, et qui non seulement n'étaient point décomposés, mais par contre exhalaient une odeur suave comme celui d'encens fin ; aucune bête féroce ou oiseau ne s'en étaient approchés. Il rassembla le peuple à la vigne des saintes, prêcha et lui enseigna à abandonner * l'erreur de l'idolâtrie et adorer le vrai Dieu, auteur des miracles. Et en effet, tout le pays d'Arménie se convertit ; on construisit des chapelles de martyrs et on y déposa en paix les saintes, et c'est en ce lieu qu'est glorifiée la sainte Trinité, maintenant et toujours.

* A fol. 54
 v° b.

[B * Վկայութիւն սրբոց առաքելոցն Քովմայի յերկոտասանիցն՝ որ երկուորեակն
անուանէր, եւ եղբոր իւրոց :

* B
p. 179 a.

Սուրբ առաքեալն Քրիստոսի Քովմաս՝ անուանեալն երկուորեակ՝ որոց եղբայր
երկուորակից էր Եղեւպարոս . սա ըստ հրամանին Տեառն զնաց ի Հնդկիս եւ ուսուցա-
նէր զբանն Աստուծոց, եւ ձեռնադրեաց զՄիփորա բահանայ :

Եւ թագաւորն Հնդկաց Միսդա՝ ոչ ընկալաւ զքարոզութիւն առաքելոցն, Էարկ զնա
ի բանդ եւ զպլ բազուճս ի հաւատացելոց եւ չընկունողաց զքարոզութիւն նորա :

Իսկ կին թագաւորին՝ Տերտա եւ որդի իւր Յուզանէս եւ Միգոնեա եւ Նարկեա, ի
զիշերի երթեալ կաշառեցին զբանտապանն, եւ ծախն զազտաբար առ առաքեալն եւ
ընկալան զբանն Աստուծոց եւ ձկրտեցան : Եւ լուեալ արքային՝ ցատուցեալ բարկու-
թեամբ մեծաւ, հրամայեաց հինգ զօրականաց եւ հանին զսուրբ առաքեալն ի լեառն, եւ
տրգախոց արարեալ սպանին : Եւ այնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս՝ Հոկտեմբերի 2 եւ
Հոռի ԻԷ :

Իսկ Միփորա եւ Յուզանէս մնացին ի լեառն, եւ ծի ոմն ի ծառայիցն Միսդայ՝
այաջարեալ եւ ոչ հանկիպեցաւ բժշկութեան : Եւ երթեալ Միսդա ի գերեզման առա-
քելոցն եւ ոչ գտեալ զձարձինն, վասն զի աշակերտք սրբոցն Քովմայի թագուցին զզու-
շտութեամբ, եւ առեալ ի հողոցն՝ ցանեալ ի վերայ ծառային եւ առժամայն բժշկեցաւ :

[B * Martyre du saint apôtre Thomas, l'un des douze, surnommé le Jumeau,
et de son frère.

* B
p. 179 a.

Le saint apôtre du Christ Thomas, surnommé le Jumeau, dont le frère ju-
meau était Éliazar, se rendit, sur l'ordre du Seigneur, aux Indes et y enseigna
la parole de Dieu; il y ordonna le prêtre Miphora.

Le roi des Indes, Misda, n'accueillit point la prédication de l'apôtre, le fit
jeter en prison et avec lui nombre de fidèles et de ceux qui avaient accueilli sa
prédication.

Terta, la femme du roi, et son fils Jouzanès, et Migonea et Narcea, se ren-
dirent pendant la nuit auprès des géoliers, les achetèrent, et entrèrent secrè-
tement auprès de l'apôtre, accueillirent la parole de Dieu et se firent baptiser.
Ce qu'ayant appris, le roi entra dans une grande colère et ordonna à cinq
soldats de conduire le saint apôtre sur une montagne et de l'y tuer à coups
de lance. C'est ainsi qu'il mourut pour le Christ, le 6 Octobre, le 27 Hori.

Miphora et Jouzanès restèrent dans la montagne. Un des serviteurs de
Misda devint possédé du démon et ne put trouver la guérison. Misda se
rendit au tombeau de l'apôtre, mais n'y trouva pas le corps, car les disciples
de saint Thomas l'avaient caché soigneusement; il prit de la terre, en répandit
sur le domestique qui guérit immédiatement.

Յայժ աւուր վկայութիւն սրբոյն Գալիանեայ եւ երկու ընկերաց իւրոց :

* B
p. 179 b.

Յետ կատարման կուօին սրբոյն Հովիթիմեայ՝ վաղին սո զահճապետն՝ եհաս հրաման ի թագաւորէն սպանանել զսուրբն Գալիանէ, եւ պատուէր ետ նախ զլեզուն ընդ ծոծրակն բարշել, եւ սպա սպանանել. Զի իշխեաց, ասէ, խրատել զքնաղագեղն Հովիթիմեա եւ արհամարհել զես :

Եւ սպա հանին զես երկու ընկերօքն արտաքոյ բաղաբին ընդ զուռն հարաւոյ, եւ վարեցին չորս չորս ցիցս երկց սուրբ կուսանացն, եւ պատառեալ զհանդերձան պրկեցին ի վերայ : Եւ ծակեալ զաճղուռն եղին փող եւ վշելով ձորթեցին զերանելիսն կենդանոցն ծինչեւ ի ստինն : Եւ ծակեալ զծոծրակսն՝ զլեզուն ընդ այն հանին, եւ վարեցին բարինս ընդ զոգսն եւ ցրուեցին զաղիս նոցա, եւ քանզի զես եւս կալին կենդանի՝ բարձին զգլուխս նոցա սրով : Եւ այսպէս բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Բրիտոսս՝ Հոռի ԻԷ : Եւ Հովտեմբերի Զ :

Եւ յետ վեց աւուր նահատակութեան սոցա՝ աստուածեղէն բարկութեանն հարեալ զթագաւորն փոխեաց ի կերպարանս խոզի եւ ամենայն զրբն այսահարեցան չարաչար : Յայնժամ տեսիլ երեւցեալ ծիսնգամ եւ երկիցս քուեր թագաւորին Խոսրովիլիստոյ՝ չղել յԱրտաշատ եւ հանել զսուրբն Գրիգոր, որ եկեալ բժշկեացէ զհարուածս նոցա :

En ce jour, martyre de sainte Gaïanée et de ses deux compagnes.

* B
p. 179 b.

Après la mort de la vierge sainte Hripsimée, le lendemain le chef des bourreaux* reçut l'ordre du roi de tuer sainte Gaïanée. Il lui recommanda d'abord de faire sortir la langue par la nuque et de la tuer ensuite : Pour avoir, disait-il, conseillé la belle Hripsimée et de m'avoir méprisé.

On l'emmena avec ses deux compagnes hors de la ville, par la porte du sud ; on planta quatre poteaux pour chacune des trois vierges saintes, on leur déchira les vêtements pour les y lier fortement. On troua leurs chevilles, on y introduisit des chalumeaux et après y avoir soufflé, on dépouilla de leur peau les bienheureuses vivantes jusqu'aux seins. On perça leur nuque, on en fit sortir leur langue, on remplit leur sein de pierres qui firent répandre leurs entrailles, et pendant qu'elles étaient encore vivantes on leur trancha la tête par l'épée. C'est ainsi qu'elles moururent en bonne confession pour le Christ, le 27 Hori, le 6 Octobre.

Six jours après leur martyre, la colère divine frappa le roi et lui donna la forme d'un porc ; tous les soldats devinrent cruellement possédés du démon.

C'est alors qu'une vision apparut une première et une deuxième fois à la sœur du roi, Khosrowidoukht, [lui enjoignant] d'envoyer à Artachat pour faire sortir saint Grégoire [du puits], pour qu'il vienne les guérir de leurs châtiements.

Եւ ձինչեւ եկն Գրիգոր՝ գաւուրս ինն կաշին անթաղ ծարձինք սուրբ կուսանացն . իսկ նա եկեալ լինդրեաց թէ ո՛ր են : Եւ եկեալ չիւրաքանչիւր տեղիս վկայութեան՝ եզիտ անձերձ ի գազանաց եւ անապական . ժողովեաց ինքնին ձիայն իւրեանց զգեստութն եւ եղ ի տապանի՝ ձինչեւ հաւատացին ի Քրիստոս :

Եւ շինեաց երիտ տաճարս նոցա ի վկայութեան տեղիս ըստ աստուածալին տեսլեանն երեւման, անդ եղ զմարմինս նոցա պատուով յորս կան ձինչեւ ցասօր, եւ ընձեռեն բժշկութիւն ամենայն ցաւոց :

Ի սմին աւուր չիշատակ է նիկիտաց խոստովանողին Քրիստոսի :]

Հուսի ԻԸ եւ Հոկտեմբերի է : Վկայաբանութիւն սրբոցն Սարգսի եւ Բագսի :

Սուրբ եւ վառաւորեալ վկայքն Քրիստոսի Սարգիս եւ Բագոս՝ էին ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Մարտիրոսոսի : Եւ էր պատուեալ սուրբն Սարգիս պրեմիկուռ գատուց կենդիւիւնեաց . եւ սուրբն Բագոս էր պատուեալ սեկոնդիկուռնոցն զնդին, եւ էին հաւատովն Քրիստոսի եւ հմուտք աստուածալին գրոց :

9 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — սրբոցն] սրբոց վկայքն Քրիստոսի *add.* B || 12 կենդիւիւնեաց] կենդիւնեաց B.

Jusqu'à ce que Grégoire fût arrivé, neuf jours durant, les corps des vierges saintes restèrent sans sépulture. Il vint et s'enquit du lieu où ils étaient. Et lorsqu'il arriva à l'endroit du martyre de chacune d'elles, il trouva qu'aucune bête féroce ne s'était approchée d'elles et qu'elles étaient restées sans corruption. Il les recueillit lui-même avec leurs vêtements et les déposa dans des tombeaux, jusqu'à ce que le peuple se fût converti au Christ.

Il construisit trois temples sur l'emplacement de leur martyre, d'après la vision divine qui lui avait apparu, y déposa avec honneur leurs corps, et ils y sont encore et procurent la guérison de toutes les infirmités.

En ce jour, commémoration du confesseur du Christ Nicéas¹.]

28 HORI, 7 Octobre.

Martyre des saints Sergius et Bacchus.

Les saints et glorieux martyrs du Christ Sergius et Bacchus vivaient aux jours de l'empereur Maximien, l'impie. Saint Sergius était honoré du titre de Primicerius, de l'école des Kentiliens², et saint Bacchus de celui de Secundicerius de cette troupe. Ils étaient de foi chrétienne et versés dans les Écritures divines.

1. Comme il y a plusieurs saints de ce nom, il serait difficile de constater duquel il s'agit ici, probablement de Nicéas patriarche et confesseur, célébré le 13 Octobre dans les synaxaires grecs. — 2. Le synonyme grec dont cela paraît être une traduction, dit : τῆς σχολῆς τῶν κεντιλίων .M. de S.

Եւ ճատնեցին զնոսա Մարտիրոսնսօր արքայի : Եւ Տրամաչեաց նոցա երկնայ ի բազմին կուսն եւ երկիր պապանել ընդ ինքեան : Եւ յորժամ զնացին եմուտ թագաւորն եւ հազարեցաւ ի պղտճ զոհնցն, եւ արքայն արտարոյ կացեալ զձեռս յերկինս ամբարձեալ աղաչէին զԱստուած փրկիլ ի մոլորութենէ կուսն :

Եւ զխտացեալ անօրէն արքային՝ Տրամաչեաց հատանել զվրոյս նոցա եւ զականակալ ոսկի մանեակն հանին ի պարանոցէ նոցա, եւ զպատմուածանն՝ արքունական եւ զբղամիս յանձանց իւրեանց : Եւ զպեղոցին նոցա զվեստս անարգս եւ կանացիս, եւ արկին շղթայս ի պարանոցս եւ յատս նոցա եւ անցուցին ընդ մէջ բազարին աչպն առնելով . եւ տարան առ Անտիոքոս դատաւորն Օղոստեայ եկիրատիւեաց բազարի մերձ ի Տաճկուհնս, եւ զրեաց առ նա զի արասցէ նոցա հարցաքննութիւն :

Եւ յորժամ մերձեցան ի բազարն յայն որ կոչի Վարվարիանս, եւ ի մէջ զիշերի հրեշտակ Աստուծոյ երեւեցաւ նոցա եւ բաջարեանց զնոսա : Եւ յորժամ հասին ի տեղին արկին զնոսա ի բանի, եւ նոյնպէս հրեշտակ Աստուծոյ երեւեցաւ նոցա եւ զորացուց զնոսա :

Եւ ընդ առաւօտն կացուցին առաջի Անտիոքոս դատաւորին դուրսն Բագոս, եւ ձաղեցին զնա արջառաջօր եւ այնչափ չարչարեցին մինչեւ դահիճքն նուարեցան եւ

1 արքայի] ամբարշտի B || 2 ընդ ինքեան om. B || 3 զձեռս] իւրեանց add. B || 4 փրկիլ] փրկել զնոսա B || 7 շղթայս] երկաթիս add. B || 11 ի բազարն յայն որ կոչի] ի սահմանն յայնոսիկ ի բազարն B || 12 Աստուծոյ] Տեառն B || 13 Աստուծոյ om. B.

On les dénonça à l'empereur Maximien. Il leur ordonna de se rendre au temple des idoles pour les adorer avec lui. Lorsqu'ils s'y furent rendus, l'empereur y pénétra et participa aux sacrifices impurs, mais les saints, restés dehors, levèrent les bras au ciel, implorant Dieu de les délivrer de l'erreur des idoles.

L'empereur impie l'ayant appris, ordonna de leur trancher la tête. On leur enleva le collier d'or enrichi de pierres précieuses qu'ils portaient au cou, on dépouilla leur personne des vêtements royaux et du manteau, on leur passa honteusement des vêtements de femme, et une chaîné au cou et aux pieds, et on les promena à travers la ville comme sujets de dérision. On les conduisit ensuite chez le juge Antioche, de la ville Augusta Euphratesia, près des Sarrasins, à qui l'empereur avait écrit de les soumettre à un interrogatoire.

Lorsqu'ils furent près de la ville dite Barbarissum, la nuit, l'ange de Dieu leur apparut et les encouragea. Arrivés à destination, on les jeta en prison. L'ange de Dieu leur apparut de nouveau et les encouragea.

Au matin, on mit saint Bacchus en présence du juge Antioche. On le flagella avec des nerfs de bœuf et on le tortura à tel point que les bourreaux

անկան յերկիր : Եւ սսէ սուրբն Բագոս անարգանօք յգոտուորն . Եւ ո՞ն ի զորականադ
 քո լնայես : Եւ ձայն եղև յերկնից եւ սսէ . Եկեաջիր արզ եւ հանդիջիր ի պատրաստեալ
 արքայութիւն քեզ, արի եւ բաջ զորական լմ . եւ սսժամայն աւանդեաց զհողին իւր
 առ Աստուած : Եւ զճարձինն ընկեցին զագանաց կերակուր լինել, եւ ի զիշերին յայնձիկ
 5 ոմանք * յեղբարցն զոպացան զնշխարսն եւ թաղեցին յայլի ձխոջ :

* A fol. 65
r^o b.

Իսկ սուրբն Սարգիս ի բանդին ազօթելով լայլ առ Աստուած եւ սսէր . Վնջ ինձ
 եղբայր լմ եւ ընկերակից Բագոս, այլ ոչ եւս ի մխասին սաղմոսեմք եթէ . Զինչ բարի
 կամ զինչ վայելուչ զի բնակին եղբարք ի մխասին : Որտչեցար չնէն եւ ելեր յերկինս,
 եւ թողեր զև յերկիր մխայնացեալ մխայն անմխիթար :

10 Եւ յայնձ զիշերի երեւեցաւ նմա սուրբն Բագոս սրայծառացեալ տեսակաւ, զբեցեալ
 զճարմնական պատուսն իւրոյ զբեստ եւ զպատմուճանս եւ զմանեակն ոսկի ի պարա-
 նոցին . եւ սսէ . Ընդէր տրամիւս եւ հոգոս եղբայր լմ Սարգիս, թէպէտ եւ ճարմնով
 բսժանեցայ ի բէն, այլ խոտովանութեամբ կապեալ կամ ընդ բեզ, եւ ոչ թողից զբեզ
 այլ ի մխասին սաղմոսեմք . Ի ճանապարհս պատուիրանաց բայ ընթացայ : Փռութն
 15 եղբայր եւ հասիր ինձ զի պատրաստեցաւ բեզ պսակն արպարութեան :

2-3 եւ ձայն . . . զորական լմ om. B || 5 զիշխարսն] զճարձինն B || 6 ազօթելով լայլը] ազօթեր լալով B || 8 զի բնակին] այլ զի բնակեցեն B || 9 յերկիր] յերկրի B — ձխոյն om. B — անմխիթար] անմխիթարելի B || 10 նմա] յանուրջս add. B || 13 կամ] եմ B.

s'évanouirent et tombèrent à terre. Saint Bacchus dit avec mépris au juge : Tu n'épargnes même pas tes soldats! Une voix du ciel se fit entendre et dit : Viens maintenant et repose-toi dans le royaume qui t'est préparé, mon brave et courageux soldat. Il rendit aussitôt son âme à Dieu. On jeta son corps en pâture aux bêtes fauves, mais cette nuit-là quelques * frères dérochèrent les restes et les inhumèrent dans une grotte.

* A fol. 55
r^o b.

Quant à saint Sergius, il pria Dieu dans la prison, versait des larmes et disait : Hélas, mon frère et collègue Bacchus, nous ne psalmodions plus ensemble : *Comme il est bon et agréable que des frères demeurent ensemble* ¹. Tu t'es séparé de moi et tu es monté au ciel en me laissant seul sur la terre, abandonné et sans consolation.

Dans la même nuit saint Bacchus lui apparut sous un aspect éclatant, revêtu de l'uniforme qui convenait au grade séculier qu'il avait occupé, avec son manteau et le collier d'or au cou, et lui dit : Pourquoi es-tu triste et soucieux, mon frère Sergius? Bien que je sois séparé de toi de corps, je te reste toujours attaché par la confession de foi et je ne t'abandonnerai point; nous psalmodierons ensemble : *J'ai parcouru la voie de tes préceptes* ². Hâte-toi, frère, et rejoins-moi, car la couronne de justice a été préparée pour toi.

1. Ps. cxxxii [cxxxiii], 2. — 2. Ps. cxviii, 32.

Եւ Երթեալ զատուարն ի քաղաքն Սորոն եւ զինի խր տարաւ զուրն Սարգիս . եւ բազում ողորմօք եւ սպառնալօք բռնադատէր զնա եւ ստիպէր ուրանալ զՔրիստոս եւ լոհէլ կռօյն : Եւ յորժամ ոչ կարացեալ կամազիւտ լինել առ սուրն՝ հրամայեաց նձա զգեցուցանել կօշիկս Երկաթիս * սուր բեւեօք եւ ընթացուցանէին առաջ և Երկարին խրոյ ձինչև ի Տեարարիւրդեա : Եւ սարժօտէր ի գնացսն խր եւ ասէր .

Համբերելով համբերէի Տեառն եւ նայեցաւ առ իս : Եւ արկին ի բանդ : Եւ ի գիշերին երեւեցաւ նձա հրեշտակ Բատուծոյ եւ բժշկեաց զվէրս նորա : Եւ դարձեալ անտի կօշիօքն Երկաթի տարան ի քաղաքն Ռուսափոն, ինն մօրնաւ հևուի ի Տեարարիւրգայէ, եւ անդ եհատ ի վերայ վճիւ՝ զի սրով սպանցին զնա : Եւ սարեալ ի ակղին՝ գնացին զինի նորա բազմութիւնք արանց եւ կանանց, նայնալէս եւ անասունք գնացին անդ եւ ողբային ընդ յողովրդեանն զմահն սրբոյն՝ անբարբառ ձայնիւք սրալէս բանաւորք : Եւ սրբոյն կացեալ յաթիս, արարեալ զնշան խաչին, ասէ . Ընկալ Տէր զհօղի իմ եւ հանգո՛ չերկնապին խորանոց ընդ ակնոսիկ որ հաճոյ եղեն քեզ : Եւ ձայն եղև առ նա չերկնից եւ ասէ : Եկեաջիւր եւ զու զօրտկան իմ Սարգիս, ի

1 Սորոն] Սուրոն B || 3 կամազիւտ] գամազիւտ B || 4 զգեցուցանել] նձա add. B || 5 խրոյ om. B — խր om. B || 7 եւ ի գիշերին ... զվէրս նորա om. B || 8 Ռուսափոն] Ռուսափոն B || 9 սրով] հատեալ զզուլիս add. B || 10 կանանց] ողբալով add. B — նոյն պէս ... բանաւորք om. B || 15-ք. 379 l. 2 եւ ձայն ... ցայտօք] եւ առժամայն հատին զզուլիս նորա B.

Le juge, s'étant rendu à la ville de Soura, emmena à sa suite saint Sergius. Par beaucoup de bonnes paroles et des menaces il l'obligea et le pressa de renier le Christ et d'immoler aux idoles. Ne parvenant pas à persuader le saint, il ordonna de lui passer des chaussures de fer* avec des clous pointus et de le faire courir devant son cheval jusqu'à Tetryrgia. Le saint dans sa course psalmodiait et disait : *J'ai patienté longuement pour le Seigneur et Il m'a comblé de son regard* ¹.

On le jeta en prison. La nuit, l'ange de Dieu lui apparut et le guérit de ses blessures. On l'emmena de nouveau de là à la ville de Rosaphon avec des chaussures de fer aux pieds, à neuf lieues de distance de Tetryrgia, où le juge donna la sentence de le faire mourir par le glaive. On le conduisit à l'endroit; une foule nombreuse d'hommes et de femmes le suivait, en même temps que des animaux qui s'y rendirent avec le peuple, en gémissant, sur la mort du saint, de leur voix sans langage, comme s'ils étaient doués de raison. Le saint se mit à prier, fit le signe de la croix et dit : Reçois, Seigneur, mon âme, et repose-la dans tes temples célestes parmi ceux qui ont été agréables à Toi.

Une voix lui parvint du ciel qui dit : Viens aussi, toi, mon soldat

1. Ps. XXXIX [XL], 1.

* A fol. 55
v° a.

* A fol. 55
v° a.

պատրաստեալն բեկ չարքայութիւնն երկնից : Եւ հատին զգլուխ նորա, եւ պատառեցաւ
սեղին չորում հեղաւ արիւնն, եւ եղև վիհ մեծ որ է մինչև ցալսոր :

Եւ լետ միոյ ամին եկին նախանձորդք բրիտանեայք ի բաղաբէն Սուրայ, եւ կամե-
ցան յափշտակել զնշխարս սրբոյն Սարգսի : Եւ ծագեաց լոյս մեծ ի տելոսն յայնմիկ, * A fol. 55
Եւ ժողովուրդք բաղաբին Ռոսափոնայ ելին զնուրք ի պատերազմ, եւ միաբանեալք v° b.
սիրով ընդ միմեանս շինեցին ծառուռն եւ զնային :

Եւ լետս ժողովեցան երկրտասան եպիսկոպոսք, շինեցին ի Ռոսափոն եկեղեցի մեծ
եւ փառաւոր, եւ անդ եղին զնշխարս սրբոյն Սարգսի, եւ բազում բժշկութիւնք ընկն
անկ մինչև ցալսոր :

10 Կատարի սոն սրբոցս Սարգսի եւ Բագոսի, Հոկտեմբերի է :

Յայժմ աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի, Նապարիոս, Գերբասիոս,
Պուտոսափոս, Կելսիոս, սրով եւ հրով ի Ներսն արբայէն :

[B Իսմին աւուր նահատակութիւն սուրբ եւ մեծ քահանայավկային եւ սբանչե-
լագործին Պաւլիսիոսի սր չկրիանոսաց կատարեցաւ :]

3 նախանձորդք] նախանձոս B || 8 փառաւոր] գեղեցիկ B || 10 սրբոցս] սրբոց վկայիցն
B — Հոկտեմբերի է] եւ Հոսի Իվ՛ add. B || 12 հրով] ի կապալա add. B.

Sergius, dans le royaume des cieux qui l'a été préparé. On lui trancha la tête. A l'endroit où son sang coula, le sol s'entr'ouvrit et devint un gouffre immense qui existe encore jusqu'aujourd'hui.

Un an après, des chrétiens, jaloux de la ville de Soura, vinrent dans l'in-
tention de dérober les restes de saint Sergius. Une grande lumière * jaillit
à l'endroit et la population de la ville de Rosaphon accourut armée pour
livrer combat, mais ils s'entendirent à l'amiable, y construisirent une cha-
pelle et se séparèrent. * A fol. 55
v° b.

Plus tard, douze évêques, s'étant réunis, construisirent à Rosaphon une
grande et superbe église, y déposèrent les restes de saint Sergius, où de nom-
breuses guérisons s'opèrent jusqu'aujourd'hui.

La fête des saints Sergius et Bacchus a lieu le 7 Octobre.

En ce jour furent mis à mort les saints martyrs du Christ Nazarius, Ger-
vasius, Protasius, Celsius, par le glaive et les flammes, sur l'ordre de l'em-
pereur Néron.

[B En ce même jour, martyr du saint et grand prêtre martyr et thau-
maturge Polychronios, qui fut mis à mort par les Ariens.]

Հուի ԻԹ՝ եւ Հովոսեփերի Ը : Վկայարանութիւն աղախնոցն Քրիստոսի Պեղեգեայ կուսին :

Երանելին Պեղեգեա՝ էր ի քարաբէն Տարսոնայ, ի ժամանակս անօրէն արքային Իրովղետիանոսի :

Եւ սրբանեալ եպիսկոպոսն Կղենոն զբազուճս ձկրտեայ յանհաւատիցն, որ եւ ճարտիրոսացան յանուն Յիսուսի Քրիստոսի, եւ այլ ի բանսս եւ յարտորս ճաշեցան :

Եւ ի ծիօւճ զլղերի ետես ի տեսեանն Պեղեգեա զկերպարանս Կղենոնայ եպիսկոպոսին : Եւ ընդ աւաւտան աւաքեայ զնա ճայր իւր ի սնուցող դպեակն՝ իւր, ընդ այլ երկու աղախնայս. եւ Պեղեգեա թողեալ զճանապարհն որ տանէր առ դպեակն, եւ գնաց առ եպիսկոպոսն . եւ լուեալ ի նճանէ կբանն Աստուծոյ՝ ձկրտեցաւ Հանդերձ աղախնութիւն իւր : Եւ հանեալ ի յանձնէ իւրձէ զմեծագին Հանդերձն իւր տայ յեպիսկոպոսն զի տացէ զնա աղբատաց, եւ ինրն զդեցաւ զգետտ աղբատի եւ գնաց առ ճայր

1 Վկայարանութիւն . . . կուսին] Վկայութիւն սրբուհոյ աղախնոցն Քրիստոսի Պեղեգեայ կոյս վկային B || 2 Տարսոնայ] Տարսոնայ B || 4 Կղենոն] Կղենոս B || 7 ետես] տեսանէ B — Կղենոնայ] Կղենոսի B || 10 եպիսկոպոսն] Եւ յաստուճային շնորհացն լուեալ add. B || 11 աղախնութիւն] աղախնեօքն B — Հանդերձն] Հանդերձսն B || 12 զնա om. B — ճայրն իւր] ճօրն իւրց B.

29 HORI, 8 Octobre.

Martyre de la servante du Christ, la vierge Pélagie ¹.

La bienheureuse Pélagie était de la ville de Tarse, aux jours de l'empereur Dioclétien l'impie.

Le saint évêque Linus ² baptisa de nombreux païens, qui furent martyrisés pour le nom de Jésus-Christ, et beaucoup d'autres usèrent leur vie soit dans les prisons soit dans l'exil.

Une nuit, Pélagie vit en rêve les traits de l'évêque Linus. Le matin, sa mère l'ayant envoyée, accompagnée de deux servantes, chez sa nourrice ³ qui l'avait élevée, Pélagie quitta le chemin qui conduisait chez sa nourrice, et se rendit auprès de l'évêque, et après avoir entendu de lui la parole de Dieu, elle se fit baptiser avec ses servantes. Elle se dépouilla de ses vêtements de grand prix, qu'elle remit à l'évêque pour les donner aux pauvres, et elle revêtit des vêtements de pauvre et retourna chez sa mère. Celle-ci, la voyant

1. Célébré le 4 Mai dans l'église grecque par un office poétique. Peut-être le compilateur arménien l'a-t-il renvoyé au 8 Octobre, parce que les synaxaires grecs célèbrent ce jour-là deux autres saintes du nom de Pélagie. — 2. D'après le synaxaire grec, auquel presque tout cela est emprunté, elle vécut à Rome, bien qu'originnaire de Tarse, du temps de Linus évêque ou pape de Rome. M. de S.

³ A fol. 56
r^o a.

5

10

իւր : Եւ տեսալ ծալքն իւր աշխարհի գծուծ զդեստով եւ լուեալ եթէ բրիտանոնեայ եղև, անկաւ յերկիր եւ լալք :

Եւ ծանուցեալ որդոց թագաւորին 'Իրոկղետիանոսի' որոց խօսեցեալն էր ի կնութիւն, եթէ Պեղիզեա բրիտանոնեայ եղև, ի բարուծ տափանայ սիրոց աղճկանն ծղեալ անձնամահ եղև սրով : Իսկ հալքն նորա 'Իրոկղետիանոս, խորհեցաւ ջանալ եւ դարձուցանել ի հաւատոցն եւ իւր ասնել կին զսրբուհի կոչան, եւ ոչ կարաց զև հաստատուն եկաց Պեղիզեա ի սէրն 'Քրիստոսի :

Եւ հրամայեաց պղնձի ցուլ ջեւուցանել որպէս հուր եւ արկանել անդ գերանելի կոչան : Եւ յորժամ եմուտ փառաւորեաց զԱստուած տակով . Փառք քեզ միածին Արդի Աստուծոց բարձրելոց : Եւ աշխպէս աղօթելով աւանդեաց զհապի իւր առ Աստուած, Հոկտեմբերի Ը :

Եւ հալեցաւ որպէս * ծոծ մարմին նորա եւ լցաւ քաղաքն ամենայն անուշահոտութեամբ : Եւ Ազաթանիկոս եւ Յուլիանոս զօրականքն հաւատացին ի 'Քրիստոս : Իսկ զմնացեալ ոսկերան ընկեցին ի լեառն, եւ չորք ստիւծք պահէին զնա մինչեւ երեւցաւ Կղէոնեայ եպիսկոպոսին ի տակեանն, եւ նորա վարձեալ քարակոխ' Էլ ի լեառն, շինեաց ծառուռն եւ հանգոց անդ զնշխարս սրբոց կուօին :

2 անկաւ յերկիր եւ լալք] յերկիր անկեալ ոգբայր B || 3 կնութիւն] կնութեան B || 4 աղճկանն] աղջկանն B || 6 ասնել կին] ասնուլ ի կնութեան B — զև] վասն զև B || 9 կոչան om. B || 11 Հոկտեմբերի Ը] եւ Հոտի ԵԹ add. B || 14 եւ չորք... մինչեւ om. B || 16 գնշխարս սրբոց կուօին] գտկերս սրբուհւոց եւ կոյս վկային Պեղիզեայ B.

* A fol. 56
1° b.

dans des habits si pauvres et apprenant qu'elle était devenue chrétienne, à terre tomba et se mit à pleurer.

Le fils de l'empereur Dioclétien, à qui elle était fiancée, sachant que Pélagie était devenue chrétienne, se suicida par l'épée, à cause de la grande passion pour la jeune fille dont il était épris. Son père Dioclétien songea alors d'essayer à détourner de sa foi la vierge sainte et de l'épouser, mais il ne réussit pas, car Pélagie resta inébranlable dans l'amour du Christ.

Il ordonna de chauffer à rouge un taureau de bronze et d'y jeter la bienheureuse vierge. Lorsqu'elle y fut entrée, elle se mit à rendre gloire à Dieu en disant : Gloire à Toi, Fils unique de Dieu, le Très-Haut. Et en priant ainsi elle rendit son âme à Dieu, le 8 Octobre.

Son corps fondit * comme de la cire et toute la ville fut remplie d'une odeur suave. Les soldats Agathonicus et Julien se convertirent au Christ. Le reste des ossements furent jetés sur une montagne et quatre lions les gardèrent jusqu'à ce qu'ils furent révélés en une vision à l'évêque Linus, qui embaucha quatre tailleurs de pierres, se rendit à la montagne, y fit construire une chapelle et y déposa les restes de la vierge sainte.

* A fol. 56
1° b.

Յայսմ աւուր յիշատակ է արամեացն Գրիտոսի Պողոսի սարկուսացուհոյ :

Կինս այս աչքի էր եւ ճերտնի, եւ ժողովէր կուսանս եւ կրօնաւոր կանայս, ուսուցանէր եւ հաստատէր ի հաւատոն Գրիտոսի : Եւ լուեալ վասն նորա անօրէն եւ ուրացող արբայն Յուլիանոս, եւ հրամայեաց ուժգին հարկանել զնա, ձինչեւ ներկեցան ծնօարն յարնէն. եւ հրամայեաց վասն ճերութեանն թողուլ : Եւ երթեալ ի սուն իւր բարի ճգնութեամբ եւ աստուածահաճոյ վարուք կացեալ՝ եւ խողարութեամբ հանգեալ ի Գրիտոս :

* B p. 182 a.

[B * Ի սմին աւուր յիշատակ ծրւօ Պեղեգեայ օր նախ պողնիկ էր, եւ յետոյ եղև կրօնաւոր ընտիր, ճգնել յերուսաղէմ եւ կալ ի լեառն Զիթենեայ :

Յիշատակ է եւս Տալիսայ պողնկի :

10

Յայսմ աւուր վկայութիւն սուրբ ճարտիրոսացն Եպիմաքոսի, Աղեքսանդրոսի, Մակարիոսի, եւ չորս կանանց, որք ի ժամանակս Իեկոսի ամբարշտի յեզրիպոսս ալքեցեալք եղէն կենդանուցն :]

Հօսի Լ. եւ Հակոբեբերի Թ : Վկայաբանութիւն սրբոցն Յուբէնիոսի եւ Մարսիմոսի :

* A fol. 56 v° a.

Երանելիքս այտորիկ էին ի * ժամանակս չար եւ ուրացող արբային Յուլիանոսի, 15

14 Վկայաբանութիւն Վկայութիւն B — սրբոցն] սրբոց ճարտիրոսացն B.

En ce jour, commémoration de la servante du Christ la diaconesse Poplia.

Cette femme était veuve et vieille; elle rassemblait des vierges et des femmes religieuses, les instruisait et raffermissait dans la foi du Christ. L'empereur Julien, l'impie et l'apostat, instruit à son sujet, ordonna de la frapper brutalement, jusqu'à ce que le sang coulât de ses joues, ensuite il ordonna de la remettre en liberté à raison de son grand âge. Elle se rendit chez elle, vécut d'une vie fort ascétique et de mœurs agréables à Dieu, et reposa paisiblement dans le Christ.

* B p. 182 a.

[B* En ce même jour, commémoration de l'autre Pélagie, qui était autrefois prostituée, et qui ensuite devint une excellente religieuse, et mena une vie ascétique à Jérusalem et demeura sur le mont des Oliviers.

Également commémoration de la prostituée Taïsia.

En ce jour, martyre des saints martyrs Épimachus, Alexandre, Macarius, et de quatre femmes, qui furent brûlés vivants en Égypte aux jours de Dèce, l'impie.]

30 HORI, 9 Octobre.

Martyre des saints Juventinus et Maximus.

* A fol. 55 v° a.

Ces bienheureux vivaient * aux jours de l'empereur Julien, le méchant et

վայելուչ զորականք ի վահանաւոր դասուց, մերձակայք առաջի թագաւորին, զոր յոյժ սիրէր յաղագս անվիճեր եւ ստէպ ծառայութեանն, եւ զի հասակաւ եւ տեսեամբ վայելուչք էին եւ չքնաղ ի մէջ ընկերացն :

5 Եւ յորժամ ամենաչարն Յուլիանոս ուրացաւ զՔրիստոս գնաց յԱնտիոք եւ տեսաւ զբաղաքն ամենայն լցեալ աստուածապաշտութեամբ, հնարս զիւականս ուսեալ առ ի յորսալ զբարեպաշտոն գաղտնի որոգայթիւք ի հրապոյրս իւրոյ չարութեանն : Հրամայեաց պաշտօնէիցն անօրինաց զի զհաց եւ զկերակուր զոր վաճառէին շաղխել եւ խառնել ի ճարպոյ զօհիցն . նոյնպէս եւ յաղբիւրս հեղուլ չարենէն զի որ ճաշակենն պղծեցին :

10 Եւ դաչս տեսաւ աստուածապաշտ ժողովրդեանն ողբալին եւ սգալին մեծաւ հեծել-
 10 ծանօք ընդ եղեալ գարշելի հրամանացն : Բայց ըստ հրամանին Պօղոսի որ ասէ թէ .
 2. Զամենայն որ ի սպանականոցի վաճառի՝ անխիղճ ուտել, ուտելին եւ ի հաւատոն Քրիս-
 տոսի հաստատուն կալին :

Յայնժամ քրիստոնեաց զորականքս պստրիկ երկուսեանն՝ Յուրբէնտիոս եւ
 15 Մաքսիմոս մինչդեռ ի կարգի դասուցն՝ էին եւ ի միում սեղանոջ ուտէին եւ ըմպէին, * A fol. 56
 15 փոխանակ ուրախ լինելոյ՝ տրամութեամբ ողբալին ընդ խառնուած ի կերակուրս չարենէ
 եւ ի ճարպոյ պղծութեանն : Եւ զքրանչելի ձայն երից մանկանցն ի Բարկերնի ողբա-
 * v° b.

1 զոր] զի B || 8 ճարպոյ] սխիղճ add. B || 10 հրամանին] առաքելոյն add. B.

l'apostat; ils étaient de superbes soldats du corps des boucliers, se tenant près de l'empereur, qui les aimait beaucoup à raison de leur courage et des services fréquents qu'ils lui avaient rendus, et parce qu'ils étaient beaux et fiers de taille et de visage, entre leurs collègues.

Lorsque Julien, le très méchant, après avoir renié le Christ, se rendit à Antioche et trouva toute la ville remplie du culte de Dieu, il y chercha par des moyens diaboliques et par des machinations secrètes à attirer les fidèles à ses mauvais desseins. Il ordonna aux employés impies de mélanger de la graisse des sacrifices dans le pain et dans les mets mis en vente, et de verser du sang dans les sources d'eau, afin que ceux qui s'en serviraient en fussent souillés.

Ce que voyant, le peuple fidèle gémit et se lamenta par de gros soupirs pour de tels ordres abominables. Pourtant selon le commandement de Paul qui dit : *Mangez tout ce qui se vend à la boucherie, sans faire aucune question de conscience* ¹, ils en mangeaient et demeuraient fermes dans la foi du Christ.

C'est alors que ces deux soldats chrétiens Juventinus et Maximus, pendant qu'ils se trouvaient dans les cadres de leur corps * et mangeaient et buvaient à la même table que les autres, au lieu de paraître gais, gémissaient avec tristesse pour le mélange du sang et de la graisse impurs dans les ali-
 * A fol. 56
 v° b.

1. I Corinth., x, 25.

կցելով չերկինս հայէին և ստէին . Մատենեցիք զմեզ ի ձեռս թագաւորի անօրինի և չարի բուն զամենայն երկիր :

Եւ զայս լուեալ մի ոմն ի սեղանակցացն որ եկեր ընդ նոսա և արբ, երթեալ մատենաց զնոսա առաջն Յուլիանոսի : Եւ նոյնժամայն տարան առաջն զբաջ զօրականն Վերիտոսի զՅուրէնտիոս և զՄարտիրոս և տեղեկանայր թէ . Զինչ են բանքս այս զոր լուայ : Եւ նոցա ի բայ եկեալ զերկիրս՝ պատասխանի արարին համարձակութեամբ . Ով թագաւոր, մեք բարեպաշտութեամբ սնեալ եմք և զովութեանց արժանաւորելի, օրինաց ծառայեալ եմք՝ զոր աւանդեաց սուրբն Կոստանդիանոս . և այժմ աշխարեմք և ողբամք ընդ նոր օրինադրութիւնդ, զի տեսանեմք պղծութեամբ լցեալ զամենայն ինչ . զայզ ի չարկս մեր ողբացաք, և այժմ առաջն բո աշխարեմք, վասն որոյ և հրածարեմք ի թագաւորական տեսութենէ և չառաջակալութենէ :

* A fol. 57
1° a.

* Եւ լուելով զբանս զայս ամենաչար և ժանտ արբայն, նախ դառնութեամբ զերեսս իւր շրջեաց ի նոցանէ, և լի ցասամբ հայեցեալ ի նոսա՝ հրամայեաց զսոն չարչարանօք տանջել զտուրբան, և ապա սրով փոխել չայժմ կենցաղոցս, մանաւանդ թէ և ազատել զնոսա ի թշուառացեալ ժամանակէն չայն, և չաղթական պատկացն արժանացոյց :

1 անօրինի] անիրաւի B || 5 են] իցեն B || 10 ողբացաք] ողբացոյք B || 11 չառաջակալութենէ] չառաջակցութենէ B || 13 չարչարանօք տանջել] տանջանօք չարչարել B || 15 ժամանակէն] ժամանակին B — արժանացոյց] արժանաւորեցոյց B .

ments. Et s'associaient aux lamentations de la sublime voix des trois jeunes gens de Babylone, ils levaient leurs yeux au ciel et disaient : *Tu nous as livrés dans les mains du roi le plus impie et le plus méchant qu'il y ait sur la terre*¹.

Un des convives qui mangeait et buvait avec eux l'ayant entendu, alla les dénoncer à Julien. On conduisit aussitôt en sa présence les braves soldats du Christ, Juveninus et Maximus, et il leur demanda : Que signifient les paroles que je viens d'apprendre ? Alors ils mirent toute crainte de côté et répondirent avec hardiesse : O Empereur, nous avons été élevés dans la piété, nous sommes dignes d'éloge, car nous avons servi selon les lois transmises par saint Constantin, mais maintenant nous déplorons et gémissons sur ta nouvelle législation, car nous voyons que tu as tout comblé de souillure ; nous en avons gémi dans nos demeures, et nous le déplorons maintenant devant toi, et c'est pourquoi nous nous démettons et de ta présence impériale et de ta garde.

* A fol. 57
1° a.

* A ces paroles, le très méchant et triste empereur tout d'abord détourna d'eux sa figure, puis les fixant de ses yeux pleins de colère, il ordonna de soumettre les saints à de cruelles tortures et de les faire ensuite trépasser de cette vie par le glaive ; par contre il les libéra de ces temps si misérables et les rendit dignes des couronnes victorieuses.

1. Daniel, III, 32.